PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL 175 C37

Celal, Mehmed
'Osmanlı Edebiyatı nümuneleri

2264

16/99

افادهٔ طابع

پادشاهم چوق یشا .

دعای واجب الادای جناب ظل اللهی ایله ابتدا ایدن هر اثر یمن و خیر ایله انتها بولور .

توفیق خدا رفیق اولورسه هر مشکلک آسان اوله جغی طبیعی بولندیغندن بوکا برده اثر تشویق جناب تاجداری انضمام ایدنجه اصحاب غیرت و همت ایچون ابواب اعتلا و ارتقا آچیلمسی دیمکدر .

توفیق رفیق اولماییجق فائده یوقدر
هر کیم بوراده عقله اویارسه ضرر ایلر

§

تجارتك مشروعيتنده شبهه اولمیوب انجق بو مشروعیتك تقرری ایچونده بعض وسائطك موجودیتی درجهٔ وجوبده‌در . بو وسائطك باشلیجه‌لرندن بری قناعتدر . « قناعت فنا بولماز بر خزینه‌در . » حکمت جلیله‌سنه نظراً اصحاب قناعت دائماً نعم الهیه ایله متنعم اولور دیمکدر .

صنعتم کتابجیلق اولدیغی جهتله اثر توفیق الهی ایله صنعتمی ایفایه ابتدار ایلدیکم وقت هر شیدن اول قناعتی نظر دقته آلارق دها طوغریسی کاره‌ده اوقدر باقمیه‌رق ترقی‌یه باشلادم . وارباب مطالعه‌ده لطفاً تصدیق بیورورلر که بو قناعتی‌ده هله شو صوك آیلرده حجمجه ، مندرجات جهتیله مهم ، بویوك اثرلری کوچك فیئاتلرله صاتمقله اثبات ایلمش اولدم . ذاتاً اوّلجه‌ده بویله وعد ایتمشدم . اولجه ویریلن بر وعدی‌ده ایفا ایتمامك معاذالله یالاندن سویلمك دیمك اولدیغندن بوده تجارتی دائرهٔ مشروعیتدن تبعید ایدن نقایصدن بولنمسی جهتیله ارتکاب کذب ودروغدن اجتناب ایتدم .

آیینه‌سی ایشدر کشینك لافه باقلماز
شخصك کورونور رتبهٔ عقلی اثرنده

§

بونده مقدم میدانه انتشاره چیقان انشا معلمنه علاوه ایدیلن افادهٔ طابعده و بونك نشرنده بر شی آكلامیان و دها طوغریسی آكلامق ایسته‌مین بر قسم محترم رفقامزه قارشی ، وساطت نشری بنده‌كزجه بادئ محمدت اولان بو اثرك شو افاده‌سنده دها زیاده ایضاحاته لزوم كورولمشدر .

ان شاء الله تعالی بو كره مرامیمزی آكلاتمغه موفق اولورز .

هر نه قدر زحمت ایسه انشا معلمنده‌كی افادهٔ طابع بر كره دها — لكن رجا ایدرز دقتله — كوزدن كچیرلسین . بز اوراده نه دیمش ایدك ؟

اوراده دیمش ایدك كه :

« باشقه بر یرده‌ده دیمش اولدیغمز وجهله شمس كتابخانه‌سی تعمیم معارف مقصد مهمنه مبنی آثار نفیسه نشرینه وساطت ایتمك ایچون تأسس ایلمشدر . سایهٔ معارفپیرایهٔ جناب تاجداریده شمدی یه قدر نشر ایتدیكمز بر قاچ اثرله ازجمله احتیاجات زمانه موافق

وادبیات جدیده یه مطابق اولارق کسوهٔ طباعته کیرن بو انشاده دلیل مدعا اولا بیلیر . »

ایشته افاده نك برفقره سی بو ایدی . بز شو فقره ده ، آکلاشیلمیه جق برشی کوره میورز . اما ظاهر بعض رفقامز کندیلرندن باشقه لرینك ترقیاتنده باحث شیلری ادراك وتعقلده مبرا والفاظ ومعناده معرا ظن ایدیورلر . نه یاپالم ؟ بزده بو حسن ظنلرینه (!) تشکر ایدرز .

افندم ! شمس کتابخانه سی تعمیم معارف مقصد مهمنه یعنی رفقامزك اون غروشه صاتدیغی کتابلری یوزر پاره یه ، اوچر غروشه صاتان قارئینك توسیع استفاده سنه مبنی تأسس ایتمه اولدیغنی درمیان ایتمشدك .

صوکره اون فورمه دن عبارت اولان زادهٔ شاعر کبی براثری اوچ غروشه ، بش فورمه تشکیل ایدن رنه کبی برحکایه یی آلتمش پاره یه ، اون بر فورمه و اون اوچ لوحه یی حاوی بولنان الواح معصومانه یی اوچ بچوق غروشه ، یکرمی فورمه یی ومحررك برقطعه تصویرینی احتوا ایدن برقادینك حیاتی نام ملی رومانی بش

غروشه وزهرا كبی ملی بر حكایه‌یی یوزپاره‌یه صاتدق . قولمز فعلمزه اویدی . ایشته مقصدمز بو ایدی . بونده آكلاشیلمیه‌جق نه وار ؟

§

ینه اوراده دیمشیدك كه :

« بعض آرقداشلرمز كبی خود فروش دكلز . بونك ایچون آز بر زمانده كوستردیكمز شو ترقی‌یه مقابل ارباب مطالعه‌دن بیوك تشویقلره ، پارلاق پارلاق التفاتلره مظهر اولدیغمزی انكار ایده‌میز . »

مادام كه آكلاشیلمیور . شو عباره‌یی ده شرح ایده‌لم :

بز ایشه ساخته شعشعه‌لرله ، تحف شارلاتانلقلرله باشلامادق . جناب حقك لطف وعنایتنه متوكل اوله‌رق — ایی كوتو — فقیرانه بر كتابخانه آچدق . كتابخانه‌نك تأسیسی هنوز بر آی اولمش ایدی كه اصحاب مطالعه‌نك القیشلرینه ، تبریكلرینه قارشی منتدار قالدق . بو قدر التفاته برمقابلهٔ متشكرانه اولمق اوزره كوزل كوزل اثرلر نشرینه وساطت ایتدك . نصل حمد وثنا ایتمیه‌لم كه توفیق خداده بزه رفیق اولدی .

ظن ایدر ایسه‌ك بالاده‌کی فقره‌ده‌ده آکلاشیلمیه‌جق برشی قالمدی .

§

ینه اوراده دیمش ایدك كه :

« معرفت التفاته تابعدر »

« مشتریسز متاع ضایعدر »

حکمتنه واقف اولان قارئین کرامك التفاتلرینك دوامندن امین اولدیغمز ایچون کتابخانه‌مزك استقبالنی پك امین کورویورز . . »

برغزته موزعنك حقیر قولبه‌سنده طوتنکزده بربیوك کتابخانه‌یه بربیوك مطبعه‌یه قدر توسیع نظر ایدیکز . بوکونده غزته موزعی اولان برآدمك صاتدیغی غزته‌لردن قازاندیغی کار ایله او دکانجغه صاحب اولمسی التفات سایه‌سنده دکلمیدر ؟

معرفت قارشی کوستریلسه بو التفات او دکانجغی نه‌دن برمطبعه حالنه ارجاع ایده‌مسون ؟ بزده یوقاریکی فقره‌ده ارباب مطالعه‌نك

التفاتی امتداد ایتدکجه کتابخانه‌مزك دها زیاده توسع و تزیین ایده‌جکنی آکلاتمق ایسته‌دك .

§

ینه اوراده دیمش ایدك که ،

« ارباب مطالعه‌نك تنزلاً کوستردکلری قیمت شناسلغی یالکز بر تشکرله کچیویرمك موافق انصاف اوله‌میه‌جغندن آنجق تشکراتمزی خوش آینده اثرلو نشرینه وساطت و محررین کرامك درجهٔ مخصوص ادیبانه‌لرینه کوره — هر نه‌قدر شان و فضیلتلریله متناسب دکلسه‌ده — موافق بر حق تحریر عرض ایتمکله ایفا ایتمش اوله‌جغز . »

بو وعدمزی ده ایفا ایتمه‌دکمی یا ؟ محررینك اقتداری محتاج ایضاح اولمیان ینه قراجه ، لورانس ، انشا معلمی « خوش آینده » دیه توصیف ایلدیکمز آثار جدیده و جیده‌دن دکلمیدر ؟ کرك بونلر ، کرك زادهٔ شاعر ، ره‌نه ، الواح معصومانه ، بر قادینك حیاتی ، زهرا ،

کوچوك کلبین ، بی‌وفا ، سواطع کبی اثرلر عجبا محررلری طرفندن بزه باغشلانمی ویردی! برچوق تعمیقات و تدقیقات ایله محررلرینك دماغنی یوره یوره یازیلمش بو اثرلری الده ایتمك ، صوکره نفیس برصورتده طبعنه اهتمام اولنوب صحیفه‌لرینك چوقلغیله معکوساً متناسب اولان فیئاتلرله میدانه انتشاره چیقاریورملك پکمی قولای ظن اولونیور؟ هر صنعتك انواعی اولدیغی کبی کتابجیلرمزك ایچنده برفورمه‌لق براثری طبع ونشر ایچون موافق هوا کوزه‌دنلر ومحررلرمزك آره‌سنده یالکز نامنك نشر اولونمسی مقصدیله آثارینی باغشلایوب تمتع مادیسندن واز کچنلرده واردر . انجق اومثللو کتابجیلرك صنعتلرنده دواملری نه‌قدر مشکوك ایسه حال وشانلرینه وسن وساللرینه کوره نشر آثاره هوسکار اولان اومثللو محررلكده قدرت ادبیه‌لری معلومدر .

§

ینه اوراده دیمش ایدك كه :

« احتیاج زمانه موافق اولان هر درلو آثاری موقع استفاده‌یه وضع ایتمك ایچون ، مثلا فن ادبك

برقسمنده فوق العاده اختصاص پیدا ایدن برذاته اوقسمه عائد براثر ترتیبی مقصدیله مراجعت ایده جك وكتابخانه مزك تزیینی انك عهدهٔ كفایتنه حواله ایده جكز. واقعا بو مسلكی اختیار ایتدكدن صكره نشر آثار براز گجه اوله جق ایدیسه ده جمله سی محررات گزیده دن بولنه جقدر.»

غالبا افاده مزك اكلاشیلماسی مشكل اولان الك كوج فقراتنده برینی ده بودر.

كتابجیلر صنعتی هر صنعته بكزه مز. ناشر وطابع كتاب طبع ونشریله وجوده كلمش اولمز. طابعك تمییزی ده اولملیدر. بو تمییز اولمزسه برشاعره هندسه یازدیرمق، بر رومانجی یه امراضه داخلیه ترتیب ایتدیرمك، بر ریاضی معلمندن خطابه ایستمك تهلكه لری طابعك اهمیت موقعیه سنی هر زمانده تهدید ایدر طورور. جغرافیالر، قوزموغرافیالر ترتیبله اوغراشان رومانجیلر بیلیرزكه خطابه یازمقده كی اختصاصلری هركس طرفندن تصدیق ایدیلوب

طوروركن مجرد طابعك ناپجا اصراری اوزرینه فنی یازی یازمغه مجبور اولمشدر. او اصرار نه قدر ناپجا ایسه بو مجبوریتده اوقدر الیمدر. آثار منتشره‌نك چوقلغنه باقیلماز. موافق نفس الامر اولمسنه اهمیت ویریلیر. بوجهتله فنون متنوعه‌یه عائد هر اثری اصحاب اختصاصه یازدیرمغی مناسب کورمشدك. حالا ده بوفكرده‌یز.

شوراده استطراد قبیلندن اولارق بونی سویلیه‌لم: طابعده تمییز ایله برابر دقت بولنمق شرط اعظمدر. چونکه آلتی آی اول ترجمه ونشر اولنان براثرك، بشقه برنام ایله آلتی آی صکره تکرار نشری کورلمشدرکه بوحال غرابت اشتمال آثار منتشره‌لی اوقومامقدن نشئت ایتمشدر.

§

نه اوراده دیمشی ایدك که:

«کندی حسابمزه طبع ایتدیردیکمز کتابلری سوروب‌ده اخرك حسابنه طبع اولنان اثرلری کوشهٔ نسیانده براقمق انصافسزلغنده بولنمیه‌جغمزدن اصحاب

آثاردن کتابخانه‌مزه کتاب براقه‌جق ذواتك هرحالده ممنون اوله‌جقلرینی وکلیتله مطبوع اثرلرینی صاتمق ایسته‌ینلرك کتابلرینی — مسلکمزه موافق اولمق شرطیله — اشترا ایده‌جکمزی وعد ایدرز . »

انشا معلمنده‌کی افاده‌ده بزه بو فقره‌یی یازدیرمغه مجبور ایدن برشی وارسه اوده سوزلرینه اعتماد ایتدیکمز بعض ذواتك، کندی حسابلرینه طبع ایتدیردکلری کتب متنوعه‌نك رفقامزك کتابخانه‌لرنده کوشهٔ نسیانه براقلمش ، انظار قارئینه قونولمامش اولمسی حقنده‌کی شکایتلریدر . ذاتاً معلوم اولان بوشی ذوات موما الیهك شکایتلریله برقات دها تأیید ایلمش اولدیغندن بزده حسب الانسانیه اوشکایته بولنمشدر. کلیله کتاب مبایعه‌سی فقره‌سنه کلنجه ، بونك صحتنه اوصاف مشی ابرار ، هندستانده سیاحتنامه‌سی ، اصطلاحات موسیقی وسائر بوکبی آثار برگزیده شهادت ایدر .

§

بورایه قدر ویرمش اولدیغمز تفصیلاتی نظر مطالعه‌دن امرار ایدنلر اوللکی افاده‌مزده آکلاشیلمیه‌جق برشی قالمامش اولدیغنی تسلیم ایدرلر. بوراده‌ده کتابجیلغه عائد ایکی مهم مسئله‌دن مختصراً بحث ایله ختم کلام ایتمك آرزومنده‌یز،

بعض رفقامز مکتب کتابلری طبع ونشریله حقیقةً عالم معارفجه موجب مفخرت اولاجق برخدمتده بولنیورلر وشو خدمتلرینه مقابل اولیای اطفال طرفندن مظهر تقدیر اولیورلرسه‌ده، عجبا بو اولیای اطفال تصور ایدیورلرمی که مکتب چوجقلرینه التمشه پاره‌یه ویریله‌جك برکتاب کتابجی اصنافنه یوز پاره‌یه فروخت اولنیور؟ انلرك بونی دوشونمکه حقلری اولمسه بیله مکتب کتابلری طبع ایتدیرن رفقامز هیچ انصاف ایتمزلرمی که بزلره ویریله‌جك بوکبی کتابلری بزده بیوك آدملره صاتمیوب البته چوجقلره ویره‌جکز؟ بناءً علیه استفادهٔ عمومیه نقطهٔ نظرندن باقیلیرسه، بك مدهش برفکر منفعتدن نشئت ایتدیکی اکلاشیلان وانسانیت وحمیتله هیچ برزمانده قابل توفیق اولمیان بو حاللری رفقامزك نزدنده طولایی

اختیار ایتدکلرینی دوشونیورزده بو تفکر عمیقك نتیجه‌سنده حیرتده باشقه المزدن برشی کلمیور!..

§

ختم کلام ایتمه‌دن اول شونی‌ده سویلیه‌لم :

بویله جدی اثرلره طابعلر طرفندن علاوه اولنه‌جق افاده‌لرك موافق زمین و زمانه اولمسنه کوره کتابجیلره قارشی هرحالده شایان تقدیر اولان بر رقابتی انتاج ایدرك بالاخره بو رقابتدن کتابلرك فیأتلرینك تنزلنی و بو مناسبتله تعمیم معارفی انتاج ایده‌جکی وارستهٔ اشتباه اولدیغندن آرا صیرا اخطارات خیرخواهانه قبیلندن بو یولده مطالعه‌لرله ابراز خدمت ایده‌جکز. یوقسه بعض خودپسند رفقامز مثللو قواعد و تحریر و انشایه آشنالقدن بتون بتون محروم اولدیغمز و بر طابع بولندیغمز حالده (اخطار) عنوانی آلتنده — بونجه محررین کرام و ادبای عظام طوررکن — اصول تنقیط تعلیمنه یلتنمك کبی حدسزلك و وظیفه ناشناسلق کوسترمك المزدن کلمز.

او کبیلره حسد ایدیورز ظن اولنمسون. چونکه :

حسد پرورلرك حالى يماندر
كه يوقدر بر بلا بدتر حسددن
صاريلمش نفسه بر مزعج ييلاندر
كه چيقماز چيقمادقجه جان جسددن

شمسی کتابخانه‌سی صاحبی
سید حسین

Celal, Mehmed
Osmanlı Edebiyatı numuneleri

عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لری

محرری
محمد جلال

صاحب وناشری
شمس کتابخانه‌سی
صاحبی
سید حسین

معارف نظارتنك رخصتیله

درسعادت
مطبعهٔ صفا و انور
١٣١٢

PL
179
C37

مطبعة صفا وانور

LIBRARY
DEC 30 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

بوعجز بر ایشه اصبا جن واردر . نقصاننك ازاله‌سنه عمر

الكاغذ مرتبه اولدیلرسه ۲۷ نجی اربابنه حمایه ماده خدمتنا

الحمد اوله جغندن اخلافه تزریب حاز تقدیر اولدیلرسه .

تصحیح

اطرافنده پرانتهز اولمیوبده امضاسز بولنان منظوم ، منثور آثار محررکدر .

§

یدنجی صحیفه‌ده‌کی (ادبیاتمزكده بوندن التی‌یدی یوزسنه‌دن دها اول ابتدا ایتمه‌مش اولدیغنی کیم انکار ایدر؟) عباره‌سی فضله‌در.

§

سکزنجی صحیفه‌ده‌کی (عثمانلی ادبیاتی فضولی ایله باشلیور .) عباره‌سنده‌کی (باشلیور) (باشلامیور) اوله‌جق .

§

۳۹ نجی صحیفه‌ده‌کی یازمق عنوانی فضله‌در .

§

اللنجی صحیفه‌ده اون ایکنجی سطرده‌کی کثرت تکرار ایچون مثال :

حسن تعبیر ویرر معنی یه حسن دیکر
شوکت حسنه چوق امدادی اولور اسلوبك

نابی — دیوانی نابی

§

۱۶۸ نجی صحیفه‌ده‌کی (بیوك حکایه‌لر واقسامی) عنوانلی بند (برقادینك حیاتی) عنوانلی اثردن اخذ اولنمشدر .

مقدمه

سایهٔ معارفوایهٔ جناب شهنشاهیده تحریرینه موفق اولدیغم شواثر طقوز قسمه آیریلیر : برنجی قسمی ادبیات عثمانیه‌مز حقنده معلومات مجمله‌یی جامعدر . ایکنجی قسمی قواعد ادبیه‌دن باحثدرکه بوقسمده تعلیم ادبیات مأخذ اتخاذ اولنمشدر . اوچنجی قسم اقسام محرراتدن عبارت اولوب مثلا برمقالهٔ ادبیه . یاخود برحکایه ویا برمکتوبك نصل یازلمسی ایجاب ایده‌جکنه دائر بعض مطالعات ایله مثاللرندن باحثدر . دردنجی قسمی اقسام اشعاردر . بونده اشعار عتیقه واشعار جدیده‌نك اکثر اقسامی مندرجدر . بشنجی قسم عثمانلی عروضنك اوزان مستعمله‌سنی احتوا ایدر . التنجی قسم ، ادیبانه یازلمش

جمله‌لردن انتخاب ایده بیلدیكم اقوال حكیمانه‌یی، یدنجی
قسم اشعارمزك الك كوزللرینی، سكزنجی قسم آثار
منثوره‌مزك الك شاعرانه‌لرینی . طقوزنجی قسم ادباو
شعرای عثمانیه‌مزك — فقط مختصراً — اثرلریله
اولبابده‌كی مطالعاتی حاویدر .

مقصدم بوقدر ارباب اقتدار طوروركن ادبیاتی
تعلیم ایتمك دكلدر . بوكا هرزمان اعتراف ایتدیكم عجزم
مانعدر . عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لرینی شووجهله طوپلامق
ایسته‌دم . ایشته اوقدر . مع مافیه بدایع ادبیه‌مزی
اوكرنمك ایسته‌ین برقسم ارباب شباب ایچون شواثرك
اولدقجه مفید اولدیغنی انكار ایده‌مم .

قواعد ادبیه‌یی، اقوال حكمیه‌یی ادبا حقنده‌كی مطالعاتی
بوندن اوچ درت سنه اول یازمش ومسوده حالنده
برطرفه براقمش ایكن بونلرك كسوهٔ طباعته كیرمسی

ایچون طابع غیور شمس کتابخانه‌سی صاحبی سید حسین افندی برچوق فداکارلقده بولنمش و ادبیات ایله اقوال حکمیه‌یی کندیسی تبییض ایدرك شو اثرك اتمامنه ـ ولوکه مادةً اولسون ـ همت ایتمشدر. طبع ایتدیردیکی آثار ایله همان التی آی ظرفنده شایان دقت بر ترقی اظهار ایدن بو طابع غیورك نفاست طبعیه‌یی التزامده‌کی ، آثار نفیسه‌یی انتخابده‌کی اصابتی درکاردر .

ایشته بونك ایچون بنده‌کزده عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لرینك طبع و نشری امتیازینی کندیسنه ترك ایتدم .

٢٠ اغتوس سنه ١٣٠٩

محمد جلال

* * *

برنجی قسم

مدخل

— مدخل —

بوندن آلتی ، یدی یوز سنه اول ترکلره ، باشقه بر تعبیر ایله عثمانلیلره مخصوص مؤلفات ادبیه‌نك مفقود وبناء علیه محدود اولدیغی انکاری قابل اولماز حقایقدندر . حتی دولت ابد مدت عثمانیه‌نك بدایت ظهور عدالت موفورنده عثمانلیجه‌نك عوام بیننده مستعمل اولارق ، کتابت رسمیه‌نك فارسی ایله اجرا اولندیغی مرویدر .

ادبیاتمزکده بوندن التی یوز سنه‌دن دها چوق اول ابتدا ایتمه‌مش اولدیغنی کیم انکار ایدر ؟ [illegible]

بونك ایچون بنده‌کز عثمانلی شعرینك فضولیله باشلامش اولدیغنی ادعا ایدن بعض رفقای کرامك فکرلرینه اشتراك ایده‌میه‌جکمدن طولایی معذورم .

اوننجی عصر هجری شعراسندن اولان بو بیوك آدم ، بو کوز یاشلرندن پرورده اولان شاعر ، سلطان سلیمان دورینك نوادرندندر . حتی ، اودورك نوادرندن اولدیغنی بدایع شناسان ادب ، بغداددن نشانجی محمد پاشایه یازدیغی مکتوبدن ،

خصوصا دیوانده مندرج بولونان قصائدندن استدلال ایدرلر . حالبوکه بزم نثرمز وشعرمز ، الحاصل بزم ادبیاتمز فضولیدن چوق اسکیدر . حضرت مولانا ایله سلطان ولدی ، بولوندقلری مرتبهٔ بالای استثناده براقه‌لم ، جنتمکان سلطان عثمان ، سلطان اورخان دورینك پك چوق شاعرلری واردر . مقصدمز برتذكرة الشعرا ، یاخود — مفصل اولمق شرطیله — برتراجم احوال ادبا یازمق اولسه‌یدی ، بوشاعرلرك اسامیسنی ، آثارینی عرض ایده‌بیلیردك .

بوكتابده ایسه ، بوبابده تفصیلات اعطاسنه لزوم اولمدیغندن حالبوکه اسلاف واخلافه عائد بر « تراجم احوال ادبا وشعرا » ترتیبی اخص امالدن بولندیغندن شمدیلك بوبابده بیان مطالعه‌یه حاجت كورمیورز . یالكز شونی دیمك ایستیورزكه عثمانلی ادبیاتی فضولی ایله باشلایور . مع‌مافیه ، ادبیاتمزك شعر — بلكه‌ده نثر — قسمنه — ادبیات عتیقه‌یه عائد اولمق اوزره — مشارالیه زینت ویریور . بوشبهه‌سز ، بومحقق !

سویلدكلرم ، پریشان مآل اولسه بیله نجه برشیدر . بونك ایچون براستطراده لزوم كورویورم :

تاریخ ادبیاتمز ایچون برمدخل یازمق مجبوریتنی تقدیرایدن ینه بعض رفقای كرام ـ غالبا فرانسزجه‌یه آشنا اولدقلرندن ـ شرق ادبیاتندن بحث ایدرلركن ، فضولیلری ، باقیلری ،

ذاتیلری، نجاتیلری هوغولره، الفرد دوموسه‌لره، لامارتینلره، راسینلره قیاس ایتمك ایسترلر. بویك عیب! بویك دهشتلی برقیاس!

هرملت ترقیات ادبیه‌سنی كندی ادباسنك آثاریله مقایسه ایتمه‌لیدر. ادبیات شرقیه‌یه عائد اولان برمسئله‌ده، آلفونس دوده‌دن، فرانسواقوپه‌دن مثال كتیرمك نه‌یه یارار؟ برمحررك مقصدی؛ فرانسزجه‌نك غوامض ودقایقنه واقف اولدیغنی اثبات ایتمك ایسه، بومعرفتی، آثار غربیه‌نك الك كوزلنی ـ فقط اصلنده‌كی لطافتی غائب ایتمه‌مك شرطیله ـ نقل ایتمكله اورته‌یه قویار. لكن دقت لازمدر: بوكون فنون حاضره‌نك بقاسنه خادم اولان ژول ورنك، یاخود قامیل فلاماریونك حقایق فنیه‌سنی برشاعر متحسس، یاخود ینه بوكون حیات بشریه‌یی تعمیق ایدن الفونس دوده‌نك؛ فرانسواقوپه‌نك احتساسات عمیقه‌سنی برمتفنن غرابت نما (!) لسانمزه نقل وترجمه‌یه قالقیشیرسه مطلق كولنج اولور!..

كچه‌لم!..

حضرت فضولی دورنده كندندن دها مكمل، دها عالی، دها رقیق برشاعر بولوبده اوشاعرك اثرینه اتباعاً یتیشمیش اعاظمدن دكلدر.

فقط دقت بیوریلیورمی؟ اعاظمدن دییورز. اكرم بك كبی

حقیقةً اعاظمدن عد اولونانلربیله اسلافك اخلافه استاد اولدیغنی لسان حرمتله اعتراف ایتمشلردر .

بوکون باقینك اکثر آثاریله فضولی مقلدی اولمادیغنی کیم ادعا ایدر ؟ دیه‌لم که باقی شعر عثمانینك مجددلرندن ایمش ! بوادعا فرض ایده‌لم که تسلیم اولونسون ! فقط شعرلرینك ایچنده ، فضولی‌یه تقلیداً یازدیغی بدایع ادبیه یوقمیدر ؟ مطلق ... مطلق واردر .

ماضی‌یی بوتون تعمیق ایتمکه نه‌حاجت ؟ حالمزه باقه‌لم :

مشاهیر شعرامزدن حقی بك نفعی مقلدی دکلمیدر ؟ دها دوغروسی عصرمزده یتیشن الك مقتدر کنجلرمزك الك کوزل اثرلری، اعاظم ادبامزك آثارینی مشق اتخاذ ایله‌وجوده کلمه‌مشمیدر؟

دیمك ایستیورزکه بغداد کلزار ادبیاتنك عندلیب خوش الحانی اولان فضولی ـ عجم شاعرلری مستثنا ـ عثمانلی شاعرلرندن اثرینه اتباع اولنه‌جق برشاعر، یاخود ناثر کوره‌مه‌دیکی حالده، بوکون ادبیات صحیحه‌یی احیا ایده‌جك بدایع وجوده کتیرمش، بوبدایعی برشاعردن دکل، بلکه دره‌لرك جوششندن، روزکارك ایکلتیسندن، بربایغین نکاهك انعطافندن، برتبسمك تأثیرندن بر بدوی قیزینك حسن معصومانه‌سندن اقتباس ایلمشدر . بوجهتله الك برنجی شاعرمز مطلق فضولیدر .

مشار الیهك حدیقة السعداسی ایله مشهور مکتوبی نثرده‌کی

درجهٔ اقتدارینی ده تعیین ایدر . زمانه‌نه کوره اویله بر اثرله بویله برمکتوبك یازلمسی خارق العاده عد اولونه بیلیر .

فضولی‌یی، شمدیکی ادبیاتمزه کوره همان هرسوزینك شایان قبول اثاردن وسحر حلال عد ایتمك دعواسنده دکلز. البته . اوچ یوز صحیفه‌یی متجاوز اولان دیوانده یکرمی، اوتوز صحیفه مأنوس ومألوف اولمادیغمز تشبیهات ایله مالامال اولابیلیر. فقط زمانی اعتباریله، بوصحیفه‌لرده سائر صحایف بدایعنه قاریشیر . مرحومك تعبیرات مخصوصه وخوش آینده‌سنه کلنجه. بوتعبیراتك – بربغدادلی شاعرك لساننده – نصل برحس شوق ایله تلقی ایدیله‌جکی ذوقیاب ادب اولانلرك معلومیدر .

برقسم ارباب کمال (!) ترکك فضولیسنی عجمك حافظنه تشبیه ایدرلر . اعتقادمده خطا ایتمیورسه‌م، بوتشبیه یاکلش ! چونکه حافظ رند اولدیغی حالده فضولی عاشقدر . مستی عشقك لوازمندن اولسه بیله، هرحالده بینلرنده برفرق واردر . چونکه حافظك دیوانده :

بنیم غمزه توانی که قتل عام کنی
نعوذبالله اکر غمزه راتمام کنی

کبی ابیات عاشقانه نه‌قدر آزسه :

دوش رفتم بدر میکده خواب آلوده
خرقه تردامن وسجاده شراب آلوده

آمد افسوس کنان مغبچهٔ باده فروش
کفت بیدار شوای رهروخواب آلوده

کبی اشعار مستانه اوقدر چوقدر .

حال بوکه فضولینك اشعاری آراسنده :

هرکورن عیب ایتدی آب دیدهٔ کریانمی
ایله‌دم تحقیق کورمش کیمسه یوق جانانمی

یاخود :

مهری یوق ماهلره آه اثر ایتمز یارب
ویر برانصاف شومهری یوق اولان ماهلره

کبی نغمات بدبختانه نه‌قدر چوقسه :

کمال حسن ویروبدر شراب ناب سکا
سکا حلالدر ای مغبچه شراب سکا

مطلعی کبی فغان مستانه اوقدر آزدر .

فضولی حکیمدر . بو سوزمزی :

اولسه استعداد عارف قابل ادراك وحی
امر حق ارسالنه هر ذره‌در برجبرئیل

کبی آثار حکیمانه‌سی اثبات ایدر .

فضولی عاشقدر . بودعوامزه‌ده مرحومك اورته‌ده هیچ براثری اولماسه ، لیلا ومجنون عنوانلی منظومه‌سی دلیل اولور .

فقط — رند کلمه‌سنك معنای مخصوصیله — رندکلدر .

لیـلا ومجنون دیدك . یوقاریده ایراد ایتدیکمز تقلید بحثی خاطرمزه کلدی .

ایشته اشعار عالیه‌سنه اك بویوك شـاعرلرمزك نظر حرمت وتقدیرینی جلب ایدن شیخ غالب « حسن وعشق » نی فضولینك بواثرمزینه نظیره اولمق اوزره یازدی . بوده برتقلید دکلمی ؟

احتمال‌که بویله برخطابه مخاطب اولورز :

— یك اعلا ای محرر ! بلکه فضولیدن اول ، عربلر ، عجملر لیلا ومجنونی ، یوسف وزلیخایی ، خسرو وشیرینی یازمش اولسونلرده فضولی‌ده بونلری تقلید ایتمش اولسون .

برجواب ویررز :

— خیر ! حتی مرحومك روح لطیفی انطـاق اولونه‌رق بزه بوبابده « بن ده مقلدم ! » دیمش اولسه اینانامایز . احتمال‌که بو بویوك شـاعرك ذهننه فکر تقلید کلمش اولسون . فقط لیلا ومجنون تقلید اولمق اوزره یازیلان آثاردن دکلدر .

— یانه‌در ؟

— بتون کوز یاشلریدر !

— لکن شوراسنی دوشونمه‌لی : اقتباس بشـقه ، تقلید ینه باشقه‌در . بناءً علیه ، لیلا ومجنون بوتون بوتون فضولی‌یه عائددر . بوخزینهٔ قیمتداره هیچ بر اجنبی مداخله ایده‌مز .

⁂

سنان پاشایی مشهور « ضراعت نامه » سیله — نثرده — فضولی‌یه ترجیح ایدنلر وار . بز بو فکرده دکلز . زمان اعتباریله « حدیقة السعدا » « ضراعت نامه » دن دها بلیغ . دها واضحدر . مع مافیه پاشا ، اعاظم ادبامزدن معدوددر . ادبای اسلاف ، فاتح زماننده‌ن بری ، مشار الیهك اختیار ایتدیکی اسلوب افاده‌یه تابع اولسه‌یدی بوکون ادبیاتمزی دها مترقی کورمك قابل اولوردی .

سنان پاشانك شعری اوقدر کوزل دکل . لکن ، نثری — فضولینك نثر شاعرانه‌سندن صوکره — پك لطیف ، پك حکیمانه‌در .

سنان پاشا — فضولیدن صوکره — ادبیات عثمانیه ایچون مجدد ثانی عد اولنه‌بیلیر .

⁂

سنان پاشادن صوکره ساحهٔ ادبیاتده رونما اولان قوچی بکدر .

مشهور لایحه‌سی جودت قریحه‌سنه دلالت ایدر .

⁂

شعرده ، اقتدار ادبیجه فضولیدن صوکره ، نفعی‌یی قبول ایتمکده معذورز . چونکه شعر دینیلن بدیعهٔ طبیعتدن ، موهبهٔ فطرتدن مقصد آهنك افاده ، اسلوب بیانی مشعشع ، مطنطن مبالغاتی — افاعیل وتفاعیله پك استادانه بر صورتده — تطبیق ایتمکدن عبارت اولمادیغنه

نظراً فضولیدن صوکره خاطرلره نفعی کلمه‌مك ایجاب ایدر . شعر کلمه‌سی — خصوصیله شوصوك عصرده ایستر منظوم ایستر منثور بولونسون ـ الواح طبیعیه‌یی، خصوصا احتساسات عمیقهٔ بشریه‌یی تقدیر ایدن بالجمله آثار ادبیه‌یه معطوف اولدیغندن نفعینك بوبابده :

مولویدر صان اوشاد روان سرکردانی کیم
هم دونر هم اشکنی ایلر صفاسندن روان

کبی ابیات مصورانه‌سی ایراد اولنسه‌بیله تنویر وتأمین مدعا ایدلمش اولماز . بناء علیه ارباب مطالعه‌نك عقوللرینه صیغینه‌رق فضولیدن صکره باقینك نام عظمت اتسامنی یاد ایده‌جکز .

⁂

شمدی نفعی‌یه کچه‌بیلیرز . نفعی :

دوشده فکر ایلرم اوصافنی بیدار اولیجق
بولورم لوح خیالمده سراسر بی رنك
صوکره تصویر ایدوب آینهٔ اندیشه‌مده
هم یازار هم طوتارم نغمهٔ کلکله آهنك

بیتیله کندیسنی تعریف ایده‌ن وحقیقةً یوز بیتلی بر قصیده‌نك هر بیتی آهنکدار اولارق تنظیمه موفق اولان بویوك برشاعرمزدر . قصائدی پارلاق تشبیهلردن، علوی تصورلردن خالی دکلدر .

هله فخریه‌لری — اهنك سلاست نقطهٔ نظرندن — پك خوش آینده‌در.

واقعا:

اورتبه مرتفعدر قصر بنیان تواضع کیم
ریاض جنتی نظاره قابلدر زمیننددن

یاخود:

خاك اول که خدا مرتبه‌کی ایلیه عالی
خاك سر عالمدر اوکیم خاك قدمدر

کبی ابیات حکمیه‌مز، دها دوغروسی فضائل اخلاق فخریه دینیلن شیلری مقدوح کوسترمك ایستر. دوغری دکلمی یا؟ شیمدی بریسی، یولده کیدرکن برینه تصادف ایتسه‌ده « طور! خبرك وارمی؟ بن معجز بیانم. هرشی بکا الهام اولنور. بنم فکرمك اوقلری بولوطلری دلر. » دیمش اولسه، زواللی مخاطب بو بیچاره فخریه‌جینك مختل الشعور اولدیغنه حکم ایده‌رك، بوغازینه صاریله‌جغندن قورقمازمی؟

لکن رجا ایدرز. پك بویوك برشاعرمز طرفندن عالی نظر عنوانیله یاداولونان نفعی‌نك رتبهٔ ادبیسنی تنزیل ایتمك فکرسقیمنده بولندیغمزه حکم اولنمسون، یالکز مشار الیهك فخریه اولان انهما کنی ممدوح کوره‌میورز.

بونکله برابر، نفعی فخریه‌سنی ده طاتلی طاتلی دیکله‌تیر

برشاعردر . طاتلی طاتلی دیکلنمسنك سببی شعرینك آهنکیدر .
برقاچ مثال عرض ایده‌لم‌ده باقکز :

حافظ ابن یمینم غزل وقطعه‌ده کر
سویله‌سه‌م بلکه رباعیده اولوردم خیام
ناوك فکرم ایدر تیغ قضا کبی کذر
اولسه پولاد دمشقیدن اکر هفت اجرام
نفعی‌ٔ تیغ زبانم که زمانمده بنم
صفشکاف شعرای سخن آرای بنام

§

بنم اول نفعی‌ٔ روشن دل وصافی کوهر
فیض آلیر جام صفا مشرب بی باکمدن
آسمان همت اومار کوکبهٔ طبعمدن
عقل کل درس اوقور اندیشهٔ ادراکمدن
بن بو حالتله تنزل می ایدردم شعره
نیله‌یم قورتوله‌مم طبع هوسناکمدن
بو هوس بویله قالیرسه دل وطبعمده اکر
ایشیدلمزسه سوزم سینهٔ صدچاکمدن
بن اولورسه‌م ینه آشفته اولور خلق جهان
حسن تعبیر زبان چمن وخاکمدن

فخریه‌یالکز نفعی‌ده کورلمیور . همان‌هر شاعر فخرایدییور . باشقه‌لرندن بحث ایدرکن ، کندمی اونوتدم : روز فیروز جلوس حضرت خلافتپناهی وسیلهٔ حسنه‌سیله تنظیم ایله‌دیکم :

روز فیروز جلوس شه خورشید حشم
ایلدی چهرهٔ افاقی سراسر خرم

مطلعلی قصیده‌ده . شو فخریه‌لر واردی :

برزمان لال اولان ارباب سخن شمدی‌ایدەر
نشر انفاس فیوضات مسیح مریم
ایشته از جمله بو بنده‌ڭده تمایز ایتدی
قیلدی اقرانه نسبتله براز کسب قدم
فخر ایدرسه‌م یاراشیر سایهٔ شاهانه‌کده
چوقیدر باقئ شاعر ایله اولسه‌م توأم
بن که تاریخ سلاطین عظامی یازدم
یازمامش کیمسه انی شعر ایله بندن اقدم
افتخارم شوکه سایه‌کده یتیشدم بن ده
عبد مملوكك اولان شاعری کورسون عالم
پرتو شعرم ایله مشرقی تنویر ایتدم
بلکه‌ده مغربی الله تعالی اعلم
سوزلرم جوهر الهام خدادر ایدرم

نام باقی‌یه یمین روح فضولی‌یه قسم

الحاصل دیمك ایسترم‌كه : فخریه محاسناتدنمیدر ، دكلمیدر ، بونی اربابی تدقیق ایتسون .

ینه نفعی‌یه كله‌لم :

نفعینك غزللری عارفانه و رندانه‌در . بوجهتله مشار الیهك :

حافظ ابن یمینم غزل وقطعه‌ده كر

دیمسنده حقی واردر .

فقط لسان ادب ، نفعینك هجویه‌لرینی « شعر » عد ایتمكده معذور اولور . هجو شعر دكلدر .

⁂

نابی ده ادبیات عثمانیه‌مزه خدمت ایلین شعرامزدندر . اكثر اشعاری حكیمانه ایسه‌ده ، بونلرك ایچنده حقیقةً دستور حكمت اطلاقنه شایان پك آز شیلر بولونه‌بیلیر .

مشربدن بحث اولونمزیا ! بز نابینك :

بیمار ایسه‌ده هرنه قدر چشم سیاهی
عشاقی پریشان ایده‌جك قدرتی واردر

كبی اشعار عاشقانه‌سندن خوشلانیرز .

⁂

ندیمی اونوتمغه كلمز . بوشاعر لطیف ، رقت خیال ، نزاهت تصورجه فضولی‌یی آفرین خوان ، نفعی‌یی حیران ایدر .

اکرم بك مشارالیهی دهاة ادبامزك برنجیلرندن عدایدییور. دوغریدر. مشارالیه، ندیم حقنده بیان مطالعاتده بولوندقلری صیره‌ده، « ندیم دنیادن کیده‌لی بر بچوق عصردن زیاده زمان مرور ایتدیکی حالده محصول طبیعت نازکانه‌سی اولان اشعار رندانه‌سی بو صباح طوپلانمش بر دسته ازهار بویا کبی تروتازه طورمقده‌در. » بیورمشلردر. بونکله برابر ندیم، لاابالی‌مشرب برشاعر اولدیغندن اکرم بك افندینك، ندیمه عطف ایتدیکی بعض « اچیق صاچیق » تعبیرات شاعرلرك مشربنه باغشلانیر.

ندیم حقنده دها زیاده معلومات المق ایسته‌ینلر رشاد بك افندی‌یه خطاباً یازدیغم وخزینهٔ فنون ایله نشرایتدیکم مکتوبه مراجعت بیورسونلر.

⁂

راغب پاشا، شعری، معاملات سیاسیه‌یی، حکمتی بریرده مزج ایدن نوادردندر.

اولسه‌ق نه قدر کیسه تهی نقد غنادن
عرفان ایله محسود کرام وزرایز

دیمسی – فخریه‌یه حمل اولنماسون – دوغرودر.

میان کفتکوده بدمنش ایهام ایدر قبحن
شجاعت عرض ایدرکن مردقبطی سرقتن سویلر

بیتی بوکون ضروب امثالدندر.

بوراده :

کچسه‌ده ذم رقیبی خوش کچر تعبیرده
عاشقك حقنده ظالم آه بی پروا یورور

بیت عاشقانه‌سنی ایراد ایتمکدن واز کچه‌مه‌دك .

⁂

ندیم . راغب پاشـا کبی اعاظم حقنده‌کی مطالعاتمزك بویله قیصه قیصه انتها بولماسنه ارباب مطالعه تعجب ایده‌بیلیر . فقط صوکلرده ـ مختصرجه ـ کوروله‌جك اولان « ادبا وشعرای عثمانیه‌دن برقسمی عنوانلی کتابده » ویوقاریده‌ده عرض ایلمش اولدیغمز وجهله ، انشاالله تحریری مقرر ومصمم بولونان مفصل بر اثر اوتعجبه محل براقمیه‌جقدر .

⁂

قوجه سکبان باشی‌یی لسان حرمتله یاد ونام جلیلنی ادبای سالفه میاننه قید ایتدکدن صوکره شیخ غالبه کله‌لم .

⁂

شیخ غالب ، دیوانده درویشانه . متصوفانه ارائهٔ افکار ایتدیکی حالده « حسن وعشق » عنوانلی مشهور نشیده‌سنده بوسبوتون باشقه برمسلك اختیار ایتمشدر .

مشارالیهك نوبهار حیاتنده . یعنی یکرمی برياشنده یازدیغی بواثر برکزیده شعشعهٔ خیال ، عظمت افاده ، رقت حس کبی

مزیات مخصوصه‌سیله ــ فضولینك لیلا و مجنونی مستثنا ــ كزیده براثردر .

معراجیه‌سنده‌كی :

تبشیر قیلوب سروش اعظم
دیدی كه : « ایا رسول اكرم
آدین قودیلر براق یكتا
كلدی ایاغكه عرش اعلا
ایله كذر عرش و آسمانی
مخزون بیورمه لامكانی »
اول مقصدكن فكان ایجاد
فرمان خدایه اولدی منقاد
هرشی اولور اصلنه شتابان
چیقدی ینه آسمانه قرأن
چون باصدی ركابه پای همت
زین خانه‌سی ایدی بیت وحدت
نه قالدی زمین ونه زمانه
محو اولدی بو طرفه آشیانه
جوش ایلدی چون محیط وحدت
معنایه مبدل اولدی صورت
تا كه كورونوب حریم اقصا
عبدیتك اولدی سری پیدا

اول ساجد اولوب حق اولدی مسجود
دیندی بو مقامه غیب مشهود
ارواح رسل جماعت اولدی
الله بیلیر نه حالت اولدی !

ابیات دلنشینی ـ ینه فضولی مستثنا ـ هیچ بر شاعرك معراجیه‌سنده بوقدر دیه اعتقاد ایدرز .

بونی بویله اعتقاد ایتدیکمز کبی، اخلافك اثاری ایچنده‌ده :

ای ماه ! اویو بو آز زماندر
چرخك سکا مقصدی یماندر
زیرا قتی تندوبی اماندر
لطف ایتمه‌سی‌ده ولی کماندر
ظنم بو که‌یك خراب اولورسین

یاخود :

ایلر نکهی ایدرسه بیداد
عیسایی عروس مرکه داماد
جلاد نکاهن ایت تماشا
عزرائیلی کورکه روح بخشا

یولنده بدایع نوادردن معدوددر ظننده‌یز .

بناء علیه ادبیاتمزك شعر قسمنه اك زیاده رونقبخش اولانلردن بری‌ده دده مرحومدر .

⁂

لسانمز ، بناءً علیه ادبیاتمز ایچون الڭ جدی ، الڭ مفید خدمتده بولونان ، اخلافی مجبور شکران ایدن عاصم افندیدر . مشار الیهڭ الڭ بویوك خدمتی ، قاموسی ترجمه‌ده اولان همت عالیه‌سیدر . برهان ، سیر حلبی ترجمه‌سی‌ده مشار الیهڭدر . بو ذات عالی ایچون یالڭز دیه‌لم که : عاصم ، اعاظم ادبانڭ معلملرندن اولدیغی حالده . بر طاقم قیمت ناشناسانڭ القاآتیله ضرورت ایچنده وفات ایتمشدر ! . .

⁂

کله‌لم عاکف پاشایه :

مشار الیهی ، همان اکثر ادبامزڭ خلاف ظنلری اولارق ، عثمانلی ادبیاتی مجددی عد ایتمکده براز تردد ایده‌جکز . مادام که ماضی ، بر استقبالی حاضرلیور . او حالده « مجدد » عنوانی یالڭز عاکف پاشایه منحصر اولمق لازم کلمز . بو عنوانی ، فضولی ، قوچی بك ، سکبان باشی ، عاصم . حتی نائر مزاح آمیز (چونکه شاعر دیمکه امکان یوقدر .) کانی و سائره بیننده پایلاشمق لازم کلیر . بونکله برابر ، ادبیات صحیحه‌مزڭ الڭ برنجی « خادم » ی عاکف پاشادر . بز « مجدد » عنوانی یالڭز مشار الیهه حصر ایتمکده ینه مترددز . چونکه بو عنوان بویوك اولدیغی قدر مهم !

عاکف پاشانڭ تبصره‌سی ، خصوصی مکتوبلری ، خصوصیله شیخ مشتاقه یازدیغی جوابنامه بو کون بیله پك کوچ

وجوده کلیر . مع مافیه ، ینه مجدد اولاماز . دکلمی ؟ بز بویله ظن ایدییورز . مشارالیه « مجدد » میدر ، « مصلح لسان » میدر ، « خادم ادبیات » میدر ، بورالرینی ذوق ادب اصحابی تدقیق ایتسون .

اکر مقصود اثرسه مصرع برجسته کافیدر .

مصرعنه اتباع ایدنلر ، عاکف پاشانک . حفیدی ایچون یازدیغی مشهور مرثیه‌یی شعر اولمق اوزره کوستره‌بیلیرلر . فقط « عدم » قصیده‌سی ظن ایتمه‌یزکه شعر اولسون !

⁂

برتو پاشاده « مجدد » لر میاننده ذکر اولونیور . بونده بأس یوق ! فقط مشارالیهک علویت ادیبانه‌سی . کندی یازدقلریله استدلال اولونمالیدر . بعض ادبی مجموعه‌لرده برتو پاشانک درجهٔ کماله براعت استهلال اولق اوزره مثلا هوغودن ، یاخود ژان ژاق روسودن مترجم شعرلر ویانثرلر ایراد اولونیور . بوایسه ، بدایع غربیه‌یی ادبیات شرقیه‌یه قاریشدیرمق دیمکدر جائز اولاماز . اکر ، ادبیات شرقیه ، ادبیات غربیه‌نک مقتبسی ایسه برشی دینله‌مز . حال بوکه اویله اولمامق لازم کلیر .

بزجه برتو پاشا ادبیات عثمانیه‌نک خادملرندندر .

⁂

رشیدپاشا ، ادبیات عثمانیه‌نک هم خادملرندن ، هم مشوقلرندندر . مشارالیه ، مطبوعات عثمانیه‌نک احیاسنه خدمت ایتدی .

مشوقدر دیمك كافیدر : شناسی رشید پاشانك سایهٔ عرفاننده یتشدی .

⁂

فؤاد پاشایی کچه‌بیلیرز . فقط ، جودت پاشایی اونوتمیه‌لم . مشارالیهك شعری اوقدر کوزل اولماسه ، دها دوغروسی جودت پاشا حضرتلری شاعر عنوانیله یاد ایدلمسه بیله تاریخ مکملی ، قصص انبیاسی جودت فکر دولتلرینك اك عالی برهانیدر . بوراده ، کرك تاریخدن ، کرك قصصدن مثاللر ایرادینه لزوم کورمه‌دك . چونکه ، ایراد ایده‌جکمز امثالك ذوق آشنای ادب اولانلرك دماغنده منقوش بولوندیغنی بیلیرز .

⁂

شناسی ، اسلوب افاده‌ده التزام ایتدیکی ساده‌لك ، منقحیت وضوح ایله عثمانلیجه‌نك بحق اعتلاسنه چالشمش ، وبك چوق شاکرد عرفان یتشدیرمشدر .

⁂

شناسیدن صکره ، آثار عالیه‌سی ادبیاتمزه زینت بخش اولان اعاظم ادبامزی بوراده ذکر ایتمك آرزوسنده دکلز .
ذاتاً بونلر اربابنجه معلوم و آثار ادیبانه‌لری حقنده‌کی مطالعات همان اکثر آثار ادبیه‌ده محرر اولدیغندن بوکبی اعاظمك آثارینی

تنقید فکرنده بولونمادیغمزدن یالکز ناجی افندی مرحومدن بحث ایله شومدخلمزه ختام ویره‌جکز .

⁂

ادبیات عثمانیه‌مزك بوکونکی درجهٔ کماله واصل اولماسنك اك بویوك سببلرندن بری‌ده، عصر معارف حصری غبطه بخشای اعصار اولین اولان پادشاه دل آکاه خلیفهٔ معدلت پناه سلطان عبدالحمید خان ثانی وغازی افندمز حضرتلرینك نشر انوار معارف حقنده‌کی تشویقات همایونلریدر . حقیقت ! روز فیروز جلوس جناب شهریاریلری ترقیات عسکریه وملکیه وصناعیه وادبیه ایچون برصبح سعادت اولمشدر . ایشته اوتشویقات معارف پرورانه سایه‌سنده‌در که اثرلری معلوم ومشهور اولان یوقاریکی فقره‌ده ذکری سبق ایدن اعاظم ادبامز وجوده کلمشدر . دها یقینلرده وفات ایدن معلم ناجی افندی اوتشویقاتك پرورده‌سیدر . استعداد خدادادینك تمامیله منبسط اولمغه باشلادیغی برصیره‌ده :

سیر ایله سرسبزمی کلسون‌ده بهارم
خاك سیه ایچره قاله‌جق دانه‌می‌یم بن

شکایتنده بولونان مرحوم ، درسعادته کلدیکی وقت ، عطوفتلو احمدمدحت افندی حضرتلری طرفندن مظهر احترام اولارق ، ترجمان حقیقت جریده‌سنك قسم ادبیسی محررلکی

عهدهٔ ادیبانه‌سنه تودیع اولندی . مشارالیهك انتقادات ومطالعاتیله ارباب شباب خارق‌العاده برصورتده مستفید اولمغه باشلادی .

بومستفیدلردن بری‌ده بنده‌کزم . اسکیدن بری شعره برمیل مخصوصم واردی . اکر شعر ایله فخر ایتمك برمزیت ایسه ، دیه‌بیلیرم که :

« شاعر شاعر دوغار آنادن »
« آثاری کورونور ابتدادن »

بیتنك مضمونجه ، حیاتك بشنجی ، یاخود التنجی سنه‌سنده بدایع طبیعته قارشی متأثر اولوردم . فکرمجه ، هرشاعرده بویله اولور . مبالغه‌یی ، نثرده هیچ التزام ایتمم . بناءً علیه اعتماد ایدیکز . دوغرو سویلیورم . هیچ اونوتامم : صوفیه‌ده ایدك ، التی یاشنده ایدم . غالبا بریره دعوتلی بولونیوردق . برجمعیت موسیقیه ، اجرای اهنك ایدییوردی . بوجمعیت موسیقیه ایچنده بریسنك تبسمی بنی جذب ایتدی . کیتمشم ، اونك یاننده اوتورمشم . بونی بیلیورم .

دها کوچوك ایدم . بیروتده اوتوردیغمز براوك مرمرله دوشه‌نمش صالوننك ملون ، مزین تاواننده ، مقتدر برنقاش طرفندن توللر ایچنده ، آل یاناقلی برقیز رسم اولنمشدی . النده‌کی پورتقالی آته‌جق کبی طوتیوردی . بونی « کوچوك کلین » ده‌ده یازدم . بنم اوتصویره ساعتلرجه باقدیغم زمان اولوردی .

آه ! دها کوچوکدم . شامده بولونیوردق . علی اغا نامنده براوشاغمز واردی . درت یاشنده‌کی قیزی امینه بعضاً بزه‌کلیردی . او عودت ایدرکن ، هایقیریردم .

ارزنجانده اون‌ایکی یاشنده ایدم . بعض کیجه‌لر هونکور هونکور آغلادیغمی بیلیرم . حال‌بوکه هنوز شبابته داخل اولمامشدم .

اوزاتمیه‌لم ، بوتون بوحاللر استقبال ایچون برهوسکار شعر یتیشدیرمش . اوده بن اولیورمشم . والله خبرم یوقدی .

عاشق کرم ، عاشق غریب ، طاهر ایله زهره حکایه‌لری ، خصوصا عاشق عمر دیوانی همان ازبرمده ایدی . غریب دکلمی ؟ نفعینك :

« همان بر اول قدر واردرکه موزون ومقفادر »

مصراعنه ، ماصدق اولان سوزلرم ، بزم الوان کاغدلردن یاپیلان جلدی مشینلی مجموعه‌یه — فقط املایه رعایت اولونمقسزین — قید اولنوردی .

بومجموعه‌یی ، حالا آراسه‌م ، بلکه اوراق پریشان آراسنده بولورم . بودها تحف دکلمی ؟ عروض اوقومه‌مشدم .

لکن بنم شاعریتم نه غریب ، نه‌ده تحف‌در . طبیعت عروض اوقوماقلغمه حاجت مس ایتدیرمه‌مش . بوکون برفن عظیم اولان انتقالات ارثیه بحثی هرجهته تطبیق ایتمك قابل اولدیغنه

کوره ، مثلا متورم ، یاخود صراجه‌لی بر والده‌دن ، متورم ، یاخود صراجه‌لی برچوجوق دوغماسی قابل اولدیغی کبی ، شاعر اولان بربابادن‌ده بر شاعرك تولدی محققدر . بناءً علیه پدرم شاعردر . هم شاعرلرك، حکیمانه شعر یازان قسمنه منسوبدر . دیمك که انتقالات حسیه وخیالیه نی شاعر ایتمشدر . بوندن ، اون بش سنه اول سویله‌دیکیم غزلیاتك اکثری ، پدرمك نظر تصحیحندن کچن آثاردندر . کچه‌لم :

بنم ایچون ، ایکنجی مربی ناجی افندی اولدی . بعضاً ملایمانه ، بعضاً شدتکارانه بیان مطالعه‌یه باشلادی . بونلردن برمثال عرض ایتمکلکم لازمدر :

هرنه‌دم کیم کوز اوجندن قانلی مژکانك چیقار
اورمه دستك سینه‌مه سینه‌مده پیکانك چیقار
صانمه شبنم ای دل کریان برك غنچه‌ده
هر چمندن ذره ذره اشك هجرانك چیقار
تاسویدای دل بیماره ای جلاد جان
اوزالکه اوردیغك شمشیر برانك چیقار
منتظر اول رهکذارنده همان تشریفنه
محتمل ای عاشق افتاده جانانك چیقار
برکل کلزار ایچون صد آهلر ایتدك جلال
صبحه‌دك کلشنده بلبللرله افغانك چیقار

ژاندارمه دائره‌سنه منسوب جلال

« ترجمان حقیقت »

(صد آهلر) یرینه (صد آه) دینیله‌بیلمش اولیدی شیوهٔ لسان کوزدلمش اولوردی .

§

ایشته بو بر لطیفه‌در . بن مرحومک یرنده اولسیدم، « قانلی مژکان » ك نه‌دیمك اولدیغنی صورراردم .

الحاصل معلم ناجی شاعر، حقیقةً منقد بر ادیب اولارق، ادبیاتمزی اعلایه ساعی اولمش و پادشاه قدرشناس افندمز حضرتلرینک سایهٔ همایونلرنده « تاریخ نویس آل عثمان » عنوان جلیلنه مظهریتیله کامیاب اولان داهیلرمزدن بولنمشدر .

وفات ایتدیکی زمان باارادهٔ سنیه جنتمکان سلطان محمود خان حضرتلرینک تربهٔ شریفه‌سنه دفن اولونمشدرکه بوده شهنشاه عدالت پناه افندمز حضرتلرینک ناجی‌یه ابذال بیوردقلری التفات خلافتپناهینک مقدس بر نشانه‌سیدر .

ایكنجی قسم

ادبیات

ادبیات

فن ادب بر معرفتدر، كه انسانه خصلت آموز ادب اولدیغی ایچونده ادب و صاحبی ادیب تسمیه قلنمشدر .

— شناسی —

ادبیات محصولات افكارك، یعنی انسانك دوشونوب دوشونوب‌ده یازدیغی یازیلرك هپسنه شامل اولمسی لازم كلیر . هر نوع محصولات فكریه‌یی، یعنی انسانك دوشونوب دوشونوب‌ده یازدیغی یازیلری بر انتظام تحتنه آله‌جق شی ادبیاتدر .

* * *

افکار

افکارك عمومیت وخصوصیت اوزره، بعض مزیتلره مالك اولمسی لازمدر .

هرفکرده موجود اولمسی لازم کلان مزیتلر شونلردر :

حقیقت
سلامت
وضوح
انتظام

خصوص، یعنی افکارك بعضلرنده بولنه‌جق اولان مزیتلر دخی بونلردر :

ساده‌لك
ساده دلانه‌لك
اینجه‌لك
شدت
پارلاقلق
علویت

شمدی عمومی افکارك مزیاتندن اولان حقیقت، سلامت، وضوح، انتظام، ساده‌لك، ساده دلانه‌لك، اینجه‌لك، شدّت، پارلاقلق، علویّت کلمه‌لرینك دلالت ایتدکلری معنایی زیرده بیان ایده‌جکز .

فکر

ادبیاتی اکلامق، خصوصیله اکلاتمق ایچون فکر لازمدر. اوحالده، فکرك نه‌دیمك اولدیغنی‌ده اکلایه‌لم :

کرك اقردی سویلرکن، کرك یازی یازارکن ذهنمزه الك اول کلان شیئه فکر دیرز. فکر اولمینجه، یازه‌جغمزكده، سویلیه‌جکمزكده اهمیتی یوقدر.

ذهن

برده ذهنی تعریف ایده‌لم :

ذهن اوقوتدر، که بتون اکلادیغمز شیلری اونك واسطه‌سیله اکلارز. ذهنك خدمتی، بزده برچوق افکار وملاحظات حاصل ایتمکدن عبارتدر. مثلا، شویله برعباره یازارز :

چالشمیان چوجقلر، دائما محجوب اولور !

ایشته، بو ذهنمزه کلدیکی وقت برفکر اولور؛ حالبوکه بوفکری حاصل ایدن ذهندر.

فکر سالمدر — اکر حاوی اولدیغی شیئه موافقت تامه‌سی بولنورسه. بو حالده، فکرده سلامت، حقیقتدن دها فائده‌لیدر.

مثال :

حق یول آرامق واجبه‌در عقل سلیمه
توفیقی ایسترسه خدا راهبر ایلر

فکر واضحدر — اکر عرض ایتدیکی شیئی معین ومصرح اوله‌رق، ارائه ایدرسه . مثال :

ضیای عقل ایله تفریق حسن وقبح اولنور
که نور مهردر الوانی ایلیان تشهیر

افکارك انتظامنه کلنجه : بوده حقیقت وطبیعتك واره‌لرنده‌کی مناسبتك منتظم برحالده بولنمسیله حاصل اولور .

* * *

افکارك مزیات خصوصیه‌سی

ساده‌لك — ذهنده قولایلقله حاصل اولان وپك آچیق ، یعنی هرکسك اکلایه بیله‌جکی صورتده ظهوره کلان فکره « ساده » دنیلیر .

مثال :

سطرنج اویونی پك قدیم ودنیانك هرطرفنده متعارفدر وایجادی روایات تاریخیه‌دن مقدمدر اوته‌دنبری ایران وهندستان

وچینده و آسیانك دیگر ممالك متمدنه‌سنده اکلنجه‌یه مدار اولمشدر .

منیف پاشا

بعضاً ساده‌لك ایچنده پك اهمیتلی وطبیعی فکرلر واردر .

مثال :

« هپ کوردیکمز کبی یازمقده نه‌ترقی اوله‌بیلور ؟ برازده دوشوندیکمز کبی یازملیز . انسان همان کورمکه دکل، کوسترمکه‌ده مستعددر . »

ساده دلانه‌لك — ساده دلانه‌لك، ظاهرده صافدرونلقدن عبارت کبی کورینور . فقط دقت اولنورسه، برتعریفی، برکنایه‌یی متضمن اولدیغی اکلاشیلیر .

انجه‌لك — انجه‌لك، اویله افکاره دینیر، که ایلك نظرده آکلاشیلان معنادن دها بشقه برمعناسی اوله‌بیلسون .

مثال : « حقارت رد اولنور . »

شدت — افکارده شدت ، برشیئی عظمتلی ومبالغه‌لی کوسترمکدن عبارتدر .

شدت افکار یالکز، یازی یازارکن، افراط ، یاخود مبالغه ایتمکله حصوله کلیر ظن اولنمسون جلادت کبی بعض حسیات شدیده‌نك سوقیله غیر اختیاری اوله‌رق، اظهار اولنور .

مثال :

تمکینی ویروب جنونه آلمش
دریاینه اضطرابه دالمش
اولمش کچه‌رك سکون زمانی
هردالغه‌سی بیك جنون جهانی
کیدیرمه‌ده روزکار برفن
هردالغه‌یه برقبا کوپوکدن
ساحل کورینورمی قورقوسندن
کیزلندی بودالغه اردوسندن
دریا بنی ایله برتماشا
سندن ایده جکمی یم تحاشا
دیوانه‌میسین حذرمی ایلر
سندن بوشناور دلاور
شدتله آتلده قصدجان ایت
کشتی‌یی باتیرده امتحان ایت
سیر ایله اولورمی یم هراسان
قورقارمی‌ایمش اولومدن انسان
افنا ایله روح قورقودلماز
طوفان ایله نوح قورقودلماز
راحت دورولورمی بویله جانله
چارپشملی‌یم بتون جهانله

مرحوم : معلم ناجی

پارلاقلق — پارلاقلق، اکثریتله لطیف و علوی تصوراتی تعقیب ایدر .

مثال :

« .... ایکی اوچ دقیقه کچرکچمز اغاجلردن ، چیچکلردن ، طاغلردن، طاشلردن، یرلردن، کوکلردن نور آقمغه رنك یاغمغه باشلادی . یاپراقلر تلونده برر ابرسحردن، میوه‌لر التماعده برر نجم منوردن نشان ویردی . »

* * *

یازمقده صمیمیت

یازی یازارکن، هرشیدن اول حسیاتمزه تبعیت ایده‌جکمز طبیعیدر . بویله اولمزایسه، یازدیغمز اثرك قلوب بشریه اوزرنده برتأثیر حاصل ایده‌جکنه اعتماد ایده‌میز. فکرسلیم ایله دوشوندیکمز شیلری کاغده عکس ایتدیردیکمز زمان، بوکا حقیقةً (لسان قلب) دیه بیلیرز . حسیات قلبیه جعلی اوله‌مز، جعلی اولورسه، اوکا حسیات قلبیه دینه‌مز ! زیرا حسیات حقیقیه اکا دیرلر ، که مهد ظهوری اولان قلبی متأثر ایلدیکی کبی، بشقه قلبلری‌ده متأثر ایلیه‌بیلسون !

حسك جعلی اولوب اولمدیغنی کندی حسمزله‌ده تمییز

ایده‌رز : برسوز، که قلبمزده تأثیر حاصل ایدر، او، حسیات حقیقیه‌یی حاویدر، قلبمزی متأثر ایتمیان آثار ادبیه، حسیات حقیقیه‌دن محرومدر !

ساده، مزین، عالی کبی اسلوب ثلثه‌دن هرهانکیسی انتخاب اولنور ایسه اویولده یازی یازمق موفقیتنی تأمین ایدر. فقط، یازی یازارکن، دوشونولمسی، ایجاب ایدن قواعد ادبیه‌یی سنجیدهٔ میزان تدقیق ایلمه‌دن اول، حسیاتی دوغریدن دوغری‌یه برکاغده عکس ایتدیروب صکره‌دن قواعد ادبیه یاکلشلرینی کوزدن کچیرمك، موفقیتی دها زیاده تأمین ایتمش اولور ! چونکه، بر مکتوب یازارکن برطرفدن اسلوب افاده‌یی، دیکر جهتدن قواعدی، بریاندن‌ده املایی دوشونمك قیدی احتمال، که حسیات قوهٔ حقیقیه‌سنی ضایع ایدر !

* * *

حسیات

ادبیات، تعبیر اخرله کتابت ایچون، حسیات لازمدر. حسیات حسلر، دویغیلر دیمکدر.

مثلا، برچوجق پدرینی، والده‌سنی ـ تحصیل سببیله ـ براقه‌رق، مکتبه کیرمشدر. اوغل اولمق حسبیله، برطرفدن

درسه، عطف نظر اهمیت ایدر، برطرفدن‌ده والده‌سنی، پدرینی دوشونه‌رك، متأثر اولور. بوجهتله، تأثیرینی برمکتوب ایله عائله‌سنه بیلدیرمك ایستر، اووقت. النه‌قلمی آلوب‌ده، «وجودم الحمدلله صحت وعافیتده‌در. حسرت واشتیاقکزدن بشقه برکدرم یوقدر.» عباره‌سنی یازارسه، بوبر والده‌یی متأثر ایتسه‌بیله، عمومیت عالمنده هیچ برتأثیر حاصل ایده‌مز، چونکه، جعلیدر، جعلی، وحسیات قلبیه‌دن بری اولدیغی قلبلرده برتأثیر حاصل ایده‌مامسیله اثبات ایدرلر، فقط بوعباره‌نك یرینه «آنه‌جغم! درسلرمه چالشدیغم نسبتده‌ده سزی دوشونیورم. بعضاً اویودیغم وقت، رؤیامده بکا کولدیککزی کورر کبی، اولیورم، حتی، ینه رؤیاده اویاندیغم زمان سزی هروقتکی کبی، پنجره یاننده، مندراوستنده ایپلك اکیرمکله مشغول بوله‌جغمی ظن ایدییورم، صکره کوزلرمی آچیورم؛ بزم اوطه‌یی، سزی کوره‌میورم، کوکلم محزونلق کلیور!» یولنده، حسیات معصومانه‌یی اوقشایه‌جق برسوز یازیلیرسه، متأثراولوب، یازدیغکزی هرکس ـ اوقورکن متأثر اولدیغی ایچون ـ اکلار.

حسیات ـ سزه تأثیرایدن برکدری، یاخود برصفایی بشقه‌لرینه‌ده تأثیر ایتدیرمك خاصه‌سنه مالك اولدیغندن طولایی ـ ادبیات وکتابت ایچون، هرحالده ذکره شایاندر.

برحقیقتی بیان ایتمك اعلا اولدیغی کبی، آنی جالب نظر برصورتده کوسترمك علی‌الاعلادر. فقط یالکز ایی‌یی، فنایی

طانتمق کفایت ایتمز. ایی‌یی سودیرمك. فنادن‌ده نفرت ایتدیرمك لازمدر، که بوده حسه عائد بر وظیفه‌در.

حسیات حقیقی وطبیعی اولملیدر. حقیقی وطبیعی اولمزسه حائز اعتبار اوله‌مز.

حسیات حقیقیه

حسیات حقیقیدر، اگر جعلی وگوسترش ایچون اولمزسه. جعلی وگوسترش ایچون اولمیان حسیات سزك خبرکز اولمه‌دن قلبکزدن طوغار.

مثال:

« الیم ایرمز، که بوینکه صاریله‌یم، شو مکتوبی یازارکن گوزلرمی گورمکدن بری ایده‌جك بر حاله گتیرن یاشلری یوزیکه، گوکسکه دوکه‌یم‌ده بویله بی انصافانه بر تکدیردن نه‌قدر متأثر اولدیغمی، قرداشلغکك وجدانمده نه‌درجه قیمتدار بولندیغنی گوز یاشیله اولسون گوکلکه نقش ایده‌یم! »

حسیات طبیعیه

حسیات طبیعیدر . اگر عقل وحرکتك تجویز ایتدیکی درجه‌یی تجاوز ایتمز ومبالغه‌دن بری بولنورسه .

مثال :

سویله یاوروم ایلیم شاداب کریه‌م خاککی
هانکی طوپراقدر سنك اورتن وجود پاککی

— اکرم ـ زمزمه —

حسیاتك انواع مختلفه‌سی

حسیات دخی افکار کبی برطاقم انواعه آیریلیر

١ — حسیات ساده دلانه
٢ — حسیات رقیقه
٣ — حسیات مهیجه
٤ — حسیات عالیه

حسیات ساده دلانه

حسیات ساده‌دلانه اولور ، اگر ایچنده چوجوقجه حاللر ، صافدرونلق ، لاابالیانه‌لك کبی شیلر بولنورسه .

مثال :

اوینه کلوب‌ده، آغوش‌مادره التجا ایدن برچوجغك قورقه قورقه والده‌سنه « آنه‌جغم! مکتبدن کلیرکن اوستمه برکوپك یورودی. قوشدم، اوده ارقه‌مدن قوشدی، صوکره باغیردی، بن‌ده اغلادم! » دیمسی کبی.

حسیات رقیقه

حسیات رقیق اولور. اکر کیزلی وطاتلی برلطافتله قلبمزه تأثیر ایدرسه.

مثال :

محتضر نور سیده برشاعر
بیك کوزل سوز بولوب خیالنده
یازه‌مز نطقه ده دکل قادر
نه حزیندر انك بو حالنده
او باقیش چشم ذی مألنده
او کونش روی انفعالنده
بوده برشعر مبکیٔ دیکر

دیکر مثال :

عجبا بلبله نه‌حال اولمش ؟
درد حسرتله بی‌مجال اولمش !
اغلامش جسم زاری نال اولمش.
یوقسه حالا بهار کلمدیمی ؟

— رفیق بك —

حسیات مهیجه

حسیات مهیج یعنی هیجانلی اولور. اکر قلبلرمزده شدتلی خلجانلر حاصل ایدر، وکوزلرمزدن یاش کتیره‌جك قدر رقتمزه، مرحمتمزه طوقونورسه.

مثال :

« بر پدرك وفات ایتمش قیزی ایچون سویلدیکی بوسوزلر کبی : »

زواللی قیزم ! کوزلرم سنك ایچون قان اغلیور ! یوزیکی کوزلرینی، دوداقلرینی یاد ایتدکجه کوزلرمدن یاشلر دوکیلیور ! آه !.. سکانه روحانی ونه جسمانی برچاره بوله‌بیلیرم ! سنك دردیکه قارشی درمانلرده اغلاسونلر ! یاوروم ! سن جنتده کللر کبی کز ! باباك مزاریکك باشی اوجنده اغلامغه محکومدر !..

حسیات عالیه

حسیات عالی اولور ، اگر کوکلمزه حیرت وعلویتله تأثیر ایلرسه .

مثال :

مرحبا ، ای تنها خرابه زارلر ! ای مقدس مزارلر ! ایصسز دیوارلر ! بن سزدن استمداد ایدر وسلام ومناجاتمی سزه عرض ایلرم ، اوت ، منظره‌کز انظار عامه‌یه بردهشت خفیه ایراث ایدرسه‌ده بنم قلبم سزك تماشاکزدن احسان عمیقه وافکار عالیه اکتساب ایله انشراح بولور .

وولنه‌ی — مترجمی آیتاه

دیکر مثال :

« ای جسم لطیف خوابه رام اول
آسوده‌ٔ ظلمت غرام اول
روحك کبی مائل خرام اول
زیب آور منزل مرام اول »

* * *

اسلوب

اسلوب دیمك هر کسك افکارینی تعبیر وتعریفده‌کی طرز

مخصوصیدر هركسك اسلوب ، یاخود طرز افادهسی ایسه افكار وملاحظاتنك قالبیدر .

كوزل یازمق . ایی دوشونمك ، ایی حس ایتمك ، ایی افاده ایتمكدن عبارتدر . ایی دوشونمك یازهجغمز برمادهنك هیچ برطرفنده اكلاشلماز ، شبههلی برنقطه براقمامقدر . شوراسی كوزلجه خاطرنشانكز اولسون ، كه برشی نهقدر ایی اكلاشیلیرسه اوقدر اچیق افاده اولنور . ایی دوشونان انسانك ذهننه یازهجغی لغات وتعبیرات ده پك قولایلقله كلیر .

* * *

ضعف تألیف

ضعف تألیف دیمك ، یازهجغمز سوزلری — فقط ، اقتدارسزلقدن طولایی — مشوش ، یاخود طبیعتی اخلال ایدهجك ویامعناجه شمول پیدا ایلیهجك درجهده یازمقلغمز جهتیله حاصل اولان مناسبتسزلك دیمكدر .

مثال :

وارداولان شقهكزده كوندرلدیكی بیان اولنان قونیهضبطیه آلایی دردنجی طابورینك یومیه ژورناللری .....

§

شمدی شومثالده كوندریلان آلایمیدر یوقسه طابورمیدر

يوقسه طابورك يوميه ژورناللريميدر . بوكمال وضوح ايله آشكار اولمديغندن طولايي عبارەضعف تأليفه اوغرامشدر .

تعقيد

لغتجه ، زياده دوكوملەمك معناسنەدر ، فصاحةً يازەجغمز كلامك معناى مقصودە تماميله بكزەمامسيدر .

مثال :

برمدتدنبرى ترك جامهٔ حيات ايدن ارباب سخندن اكثرينك اثرلرى قدرينى بيلميان وياخود مسالك اسلافه معارض اولان نور سيدكان اللرينه كچوبده اضاعه ايدلمكدنمى هرنەوجهله ايسه ظهور ايتمامكده اولمغله (مابعد حيات) حسن ظن واعقاددن ساقط اولدى .

— عرفان پاشا —

بومثالده كورديكمز « مابعد حيات » تعبيرى — وفاتدن صكرەكى حال — تقديرندەايسەده تعبيردەكى مطابقتسزلك افادەيى تعقيدە دوشورمشدر .

غرابت

غرابت دينيلان شى وحشى وسمعمزه خوش كلميان

وکندیلریله انسیت حاصل اولمیان لغات و تعبیرات استعمالندن حاصل اولور .

ادبیات جدیده‌مزدن مهجور اولان عربی ، فارسی ، ترکجه الفاظ و تعبیراتی استعمال ایتمك غرابته سببیت ویرر .

بو دیدیکمز تعبیراتدن بعض مثال :

اسلهمك — بونجلاین — طولنمق — قالوبدر — همانا — پس — ایرته — قچان — قنی — قمو .

نسنه — کیمسنه — کرکمز — کیدنده — هرچند .

علوم و فنونه مخصوص اصطلاحات غرابتی موجب اولور .

واقعا آثار ادبیه‌ده اصطلاحات علمیه قوللانیلیر ، اکر مناسبت دوشر و یا فکری ایضاحه مدار اوله‌جغی اکلاشیلیر ویاخود مدلولنی بشقه بر تعبیر ایله اکلاتمق قابل اولمزسه .

مثال :

« محاربه ایسه زمانمزده اولدیغی کبی اسباب تخریبدن دکل استرقام و اغتنام قاعده‌سنك فائده‌سی و نفوس و ثروتجه طبیعی اولان مضراتنه جبر مافات صورتیله و بلکه (فائض مرکب) نسبتیله مقابله ایتدیکی ایچون ، معموریت مملکتك اك بیوك وسائطندن بری ایدی . »

عثمانلیجه‌ده اجنبی لغتلرینك استعمالی باعث غرابتدر :

مثال :

« لاقده ، قصقادده آنکله رانده وولر وار ایدی ! »

اسامی واصطلاحات مرکبه‌نك ترکجه‌دن عربی وفارسی‌یه وبونلردن ترکجه‌یه حرفیاً ترجمه‌سنه‌قالقشمق بتون‌بتون غرابتدن عبارتدر .

(یوز باشی — سرصد) (بال یمز — عسل نمیخورد) (زیتون بورنی — انف‌الزیتون) کبی .

* * *

کثرت تکرار

کثرت تکرار برلفظك برعباره ویابرفقره‌ده دقتسزلك اثری اوله‌رق دفعات ایله تکرار ایدیلشنه دینیر .

نابی ـ دیوانی

حسنه تعبیر ویرر معنی یه حسنه دیکر

شوکت عشقه [illegible] دیوانی ـ اسلوبی

مثال :

کثرت تکرار ، شدت تأثیر ایچون ایسه ، برکلمه اقتضاسنه کوره درت بش دفعه تکرار اولنه‌بیلیر ، بوکا تکریر دنیلیر ، که فصاحتی اخلال ایتمك‌شویله طورسون بالعکس تزیینات اسلوبدن معدوددر .

تنافر

تنافر ، سوز سویلرکن ، لسانه ، آزچوق صعوبت ویرن بر کیفیتدر .

بوندن سمع وطبیعت دخی تنفر ایدر .

کلمه‌ده تنافر . حروف مرکبه‌سنك صدالری امتزاج ایده‌مامسندن حاصل اولور . (استعدادات) (سلاستسزلك) کبی

کلامده ایسه سسلری بربریله چارپیشه‌جق قدر متباین ویاخود فرق اولنه‌میه‌جق صورتده متقارب اولان کلماتك برجمله ایچنده یان یانه ویاخود بربریله پك یقین تصادف ایتمسندن نشئت ایدر .

مثال :

بوشب فرخنده‌ده ماهیه‌دن شهزاده‌ده
سیر ایدنلر رسم تیغ ذوالفقار حیدری
— چلبی زاده عاصم افندی —

بیتی — ده‌ده — دن — ده‌ده — الفاظنك بربرینی تعقیب ایتمسندن طولایی نقیصه‌دار قالمقدن خالی دکلدر .

دیکر مثال :

قیرق کوپ ، قرقی‌ده قولپی قیرق کوپ !

شیوه‌یه مغایرت

شیوه‌یه مغایرت دیمك ، هیچ کیمسه‌نك اختیار ایتمدیکی براصولده تألیف کلام ایتمك دیمکدر . (سزدرسکزه چالیشیرسکز ، اوزمانکی اقرانکز ایچنده تکدیر اولنورسه‌کز) کبی .

* * *

املاسزلق

(ت ـ ط) و (ث ـ س ـ ص) و (ح ـ خ ـ ه) و (د ـ ض) و (ذ ـ ز ـ ظ) و (ظ ـ ض) و (ع ـ ی) حرفلرینی تلفظده همان عموماً تفریق ایتمدکلرندن . بوحال برطاقم املا یاکلشلقلرینه سببیت ویرییور . بومشکلاتی دفع ایتمك ایچون . لغتجه ملکه تحصیلنه غیرت ایتملیدر . نقایص ادبیه بحثی بوراده بیتدی .

* * *

وضوح

وضوح برخاصهٔ جلیله‌در ، خدمتی ، برکلامدن مقصوداولان معنایی درحال اکلاتمقدر .

وضوح ایچون ، نثره مثال :

حسن افاده برنجی درجه‌ده کوزل دوشنمکه وایکنجی

درجه‌ده كوزل دوشنوب ده كوزل یازانلرك آثارینی نمونه طوتمقله میسر اولور .

ابوالضیا توفیق — نمونهٔ ادبیات

دیكر مثال :

« والحاصل شعر طبیعی اودركه شاعر جزئی برملاحظه اوزرینه قلمی النه آلوب. ارتجالاً قرق اللی بیت نظم ایده بیلملی .»

شعره مثال :

وار كندی اوطه‌مده برقناریه‌م
أما نه كوزل قناریه كورسه‌ك
دلداده ایدر سنی كورورسه‌ك
برمرغ لطیفدر قناریه‌م
بلبل كبی ایلیور تغنی
پرذوق ونشاط ایدر جنانی

علی علوی — كلیشی كوزل

طبیعیت

طبیعیت ، دیمك افكار وحسیاتی زینت جعلیه‌دن بری اوله‌رق ، غایت سربستانه برصورتده تكلفسزجه بیان ایلمكدن عبارتدر .

نثره مثال :

بنم جانمدن عزیز اولان والده‌جكم افندم !

کچنکی آلدیغم مکتوبکزده بریلدن بری خسته اولدیغکزی بیلدیرمش ایدیکز؛ اویله ایسه، افندم، نیچون بو زمانه قدر بیلدیرمدیکز ؟ . .

شناسی — نمونهٔ ادبیات

طبیعت اوزره، میدانه کلان آثارك انشادی بعضلرینه کوره یك قولای کورینور، لکن کوجدر. کوج اولدیغی ایچون، اونوع آثاره (سهل ممتنع) تعبیر ایدرلر .

شعره مثال :

ای طاغ باشی ای مقام مسعود
ای مرکز انس وحشت آلود
هر منظرهٔ نظر فریبك
برجنتیدر دل غریبك
سنسین ینه ای مشرف‌الفرش
جنتلرك اورته‌سنده برعرش
الوان خفیفه طاق برطاق
برموجه‌لی نور ایچنده آفاق
سطحیجه باقانلر آلدانیرلر
طاغ پارچه‌لرین بلوط صانیرلر

اولمش قاووشنجه روزکاره
ابر سحری هزار پاره

— مرحوم : معلم ناجی —

منقحیت

بعض اوزون سوزلر اولور، که مردوددر . چونکه، ایکی کلمه ایله دها بلیغ اکلادلمسی ممکن اولان مقصدی ، برچوق سوزلرله اکلاتمغه قالقشمق کتابت وادبیاتجه برنقیصه عد اولنه بیلیر . بعض قیصه سوزلر اولور، که مقبولدر . چونکه، بیوك برمرامی کوچك برجمله ایله اکلاتمق مهارت ادبیه‌دن نشئت ایدر .

اشته، منقحیت دیدیکمز شی مردود اولان اوزون سوز ایله مقبول اولان قیصه سوز بیننده براسلوب مخصوصدر .

نثره مثال :

« عطالت موتك کوچك قرداشی، سفاهت حیاتك بیوك دشمنی‌در . »

منقح اولان اصول افاده تزیینات ادبیه‌دن خالی بولنمق اقتضا ایتمز . فقط اومثللو افاده‌لرده وضوحك غیب اولمامسنه دقت ایتمك لازمدر .

شعره مثال :

« کلدی بدن ضعیفه قوت
اولدی یوریمك‌ده بشقه عادت
یرلرده سورونمه وقتی کچدی
طوغرلدی سمایه طوغری قامت
محو اولدی بشیك ببك صالنجاق
اکلنجه‌یه ذوقه کلدی نوبت
یانمده‌کی دایه‌لر ایدردی
هر حالمه ایری ایری دقت
اما ینه کندی عالممده
مخصوص ایدی کندیمه حکومت
رؤیا کبی کچسه‌ده چوجوقلق
بردر کوزه خواب ایله حقیقت
حالا او زمانه طالبم بن
دوندرمکه عمری اولسه قدرت
اطرافمی سیر ایدر صانیردم
انسانی ملك جهانی جنت
دیردی ینه متصل باشمده
اما که او هاتف هدایت
یوکسل ! که بویك قدر قالیرسین
سعی ایله که بی هنر قالیرسین »

قیصه سوز بحثنه کلنجه، بو ایکی نوعدر : برینه ایجاز قصر دیرلر، آز کلمه ایله چوق معنا افاده ایتمکدر .

مثال :

صایه‌لم فرصتی غنیمتدن !

— رشاد بك —

ایجازك ایکنجی نوعی ایجاز حذفدر. سوزك بعض جزؤنی ترك ایتمك دیمکدر .

ایجازك هر ایکی نوعیده ضروب امثالده. ملاحظات حکمیه‌ده یاقیشر .

برقاچ مثال :

ضروب امثالدن

آزیجق آشم، آغریسز باشم .

⁂

هر جفانك بر جفاسی . [illegible]

⁂

غرض، مرضدر .

⁂

ثابت اولان ثابت اولور .

⁂

هر یکی لذیذدر .

§

ملاحظات حکمیه‌دن

شکر نعمت دخی بر نعمتدر .

— عزت منلا —

⁂

دشمن نفس ایله صلح ایتمه صاقین .

— وله —

⁂

حسد بر معنوی تعریضدر الطاف مولایه .

— وله —

حسد [illegible]

⁂

ایی اولمك فنا یشامقدن افضلدر .

— شارون —

* * *

آهنك عمومی

آهنك عمومی . کلماتك انتخاب وتنظیمندن وعباراتك حسن تألیفندن حصوله کلیر .

وضوح ومعنی مساعد اولدیغی حالده لفظاً سـمعه لطیف

کلان وتنافردن بری بولنان کلماتی انتخاب ایتمك. اهنك عمومیجه الزم اولان (انتخاب کلمات) خاصه‌سنی وجوده کتیریر.

تنظیم کلمات واهنك عمومی‌یه رعایت ایدلمك ایستنیرسه، آتیده بیان ایتدیکمز اتی شیئه رعایتله ایتملیدر.

١ — برر هجادن عبارت اولان وصدالری امتزاج ایتمیان کلماتك برعباره‌ده اجتماعنه میدان ویرماملیدر.

مثال:

خاکپایه بر رکاب اهدابی ناچیز ایسه‌ده
قیلمه رد قیر آتی ویر یا آل باغشله برقوله

شمدی، بو بیتده مصراع ثانی‌یی تشکیل ایدن (رد — قیر — ویر — یا — آل —) لفظلری برر هجادن عبارت وصدالری غیر ممتزج اولدیغی ایچون اهنکسزلکه سبب اولمشدر.

٢ — برعباره ایچنده برحرفه مخصوص اولان صدانك تعاقب ظهورینی منع ایتملیدر. اتیده مندرج بیتده برحرفه مخصوص اولان صدالر بربرینی تعقیب ایتدیکندن شعرك اهنکسزلکنه سببیت ویرمشدر:

سرور وسعد وسامان وسلامت سبزه زار وسور
اوله معجون هفت اجزا قونوب سکر افندی‌یه

٣ — لزومسز یره کثرت تکراره دوشماملیدر. نابینك اتیده کی بیتلرنده کی (که) (کاه) لفظلرینك تکرری آهنك بیانی اخلال ایدییور:

لوح اولدی کهی وکاه خاتم
که کوردی سرور وکاه ماتم
که باشه چیقوب که اولدی پامال
کاه اولدی کلاه وکاه خلخال
کَه قبله نما که اولدی ساعت
کاه اولدی رکاب ورخت دولت
که مجمر اولوب که افتابه
که آتشه کیردی کاه آبه

٤ — ادات وافعالك کثرت استعمالندن اجتناب ایتملیدر. بوکا عدم دقتدن ترتب ایدن آهنکسزلکه مثال:

لکن اول طعماً عادی صو ظن اولنور ایسه‌ده (ذاتنده) بیاغی صو (اولمیوب) دوا نوعندن (ماوراءالنهرله) جبل جرجانیون تعبیر اولنور. جالوز یتاغی جبل کبیر (شاهقنده) بربئر عمیقك (قعرنده) برمطلسم...

— عاکف پاشا —

٥ — تتابع اضافاته میدان ویرماملیدر. اهنكك تتابع اضافاتله محو اولدیغنه مثال:

هرزمان، که خامهٔ حمامهٔ موزون ترانهٔ دلکش آواز معرفت پرداز ساحهٔ ملسای صحایف لطایفنماسی فیروز فامه باد کشای پرواز ومحرك جناحی حقیقت ومجاز اوله.

— نرکسی —

٦ — كلماتك قصر ومدینه قائل اولماملیدر . كلماتك قصر ومدینه قائل اولمقدن حاصل اولان اهنكسزلكه مثال :

آیا كه بو (دوست) میدر ؟ یادشمن ؟
یارب بو حقیرمیدر ؟ یا رهزن ؟
— نابی —

عباراتك حسن تألیفنه كلنجه ، بوندن تحصل ایده جك اهنك سلاست — بوحالده — بناءً علیه — حال بوكه — زیرا — چونكه — واقعا — كبی ؛ جمل وفقرات كلامیه یی بربرینه ربط ایدن ادواتك موقعنده قوللانمقله موفقیت حاصل اولور .

مثال :

برطاقی دیدیلر ، كه روحك ماهیت وحقیقتی مغایرت ومباینت قبول ایتمز جوهر بسیط مجردر . افراد انسانك صور اصواتنده وافعال واحوال وحركات وسكناتنده مخالفت امزجهٔ كونیه وطباع واقطار متباینه نك تأثیرات طبیعیه سندندر . چونكه عالم كون وفسادك نفس ناطقه ایله مرتبط اولان مناسبتندن طولایی آن بآن قابلیت انسانیه متحول ومتفاوت اولور .

— سامی پاشا —

آهنك تقلیدی

آهنك‌تقلیدی . الفاظ‌ایله اوالفاظك دلالت ایتدیکی شیلرك بربرینه صداجه متناسب بولنمسیدر .

بومدلولات ایستر افکاردن ، ایستر حسیاتدن نشئت ایتسون ، هپسی مساویدر .

آهنك تقلیدیده‌کی خاصه اشیانی اصوات ایله تقلید ایتمکدن عبارتدر .

چاغلدی ، شارلدی ، فیسلدی ، چن‌چن ، کم کم ، چکاچاك کبی .

مثال :

اوج هواده صیت چکاچاك تیغدن
آواز رعدوصاعقه ره‌کم کنان اولور.

— نفعی —

آهنك تقلیدی معنیدار اولمق شرطیله . قبول اولنه‌بیلیر .

یوقسه :

یردن کوکه کوپ دیزسه‌لر بربرینه برکیتسه‌لر
التنده‌کینی چکسه‌لر سیر ایله‌سن کومبورتویی

کبی صغوق نوالر اومقبولیته داخل دکلدر .

نثره مثال :

« نهایت پادشاه طوپ قاپو ایله ادرنه قاپیسی بیننده تنسیب

ایتدیکی بر دیواری عادی طوپلردن برقاچ بطاریه ایله بش اون کونلر برخط اوزرینه دوکه دوکه کوشـتدکدن صکره بیـوك طوپلره آتش ویرلمسی امر ایتمکله ینار طـاغ پاطلامش کبی برطراقهٔ قیامت نمون ایله طـاغ پارچه‌سی بیوکلکنده آتیلان کله‌لرك بربرینی متعـاقب برمجسم زلزله کبی ورودی دیواری یرله یکسان ایلمشیدی . »

بومثاللر آوازی تقلید ایدییور ، بو آهنك . بعضاً ده سکون وحرکتی ، حال ووضعیتی ، یأس وامیدی ، خـوف وتلاشی ، سرور وکدری ، نور وظلمتی وبونلره مماثل دها بعض شیلری تقلید ایدر .

ظلمت وسکونه مثال :

« نظرم ایسه ، اطرافه مستولی اولان محیط ظلمتك اعماق خفاسـنده غائب اولمش کیتمشیدی . کیتدکجه ظلمت بر حاله کلدی ، که قرا کلغی ال ایله طوتمق قابل کبی کورینوردی . »

دور وسیره مثال :

هر تجلی کیم ایدر عشق دل افروز نکار
ایکلیوب باد آچار لعلنی کلبـاغ بهـار
جویلر کریه ایدوب ناله اورور مرغ هزار
رقص ایدر پیر فلك وجه ایله بی صبر وقرار

کیمی بی صوت وحروف وکیمی پرناله وزار
ذکر ایدر حقی جهان زیر وبری دونه دونه
— اسکدارلی شمسی افندی —

حرکت وهیجانه مثال :

نوبتجی شاشیروب ترسان ولرزان اوفاق کزینیور وتفنکی قورمغه چالیشیوردی . پنجره‌دن کوردم ، « آیول اوسلاحله نه یاپاجقسك ؟ کندیکمی اولدیره‌جکسك ؟ تفنکی اورایه براقده شو چوجقلرك قاپیسنی آچ » دیدم .
— راجی افندی —

وقوفه مثال :

برج وباروی قسطنطنیه که دارالعجائب ظرفه آثاردر . کنکرۀ در وازه‌ده قلۀ فلك کبی اشکار اولیجق ادرنه قپوسی دیمکله معروف اولان باب معلاطاقه متصل خارج در وازه‌ده واقع خندق حصار اوزرنده بنا اولنان جسر معهود اوزره شخص مذکور عنانکش سمند رفتار اولوب مهیای یاهو وصورتمای الوداع اولدی .
— نرکسی —

صعود وهبوطه مثال :

برنادرۀ حسن تصور ایدیکز: آنا بابا قوینونده پرور شیاب اولمش ، شهراه حیاتنده هیچ برمالغه تصادف ایتمامش سعادت

کندیسنه آغوشنی آچمشدر . احتمال برزوج وفاپروری وار ، احتمال بوزوج اوله وفاپرور دکلدی . بونادرهٔ حسن النده‌کی مشعلهٔ عشق ایله اونی دائرهٔ هدایته آله‌رق وفاپرور ایتمشدر . سعادت عائله‌دن باشقه برشی دوشونمز . اوج عفتده اعتلا ایدییور . ابدیته چیقیور .

§

ینه او یاشده برقادینی دوشونکز : پدر ، والده تبسمنی کوره‌مامش زهرلی تبسملره ، یالانجی باقیشلره اطوار معصومانه‌سیله مقابله ایده‌رك بتون جمعیت بشریه‌یی کندیسنه دوست ظن ایدییور . نهایت بو بیچاره‌نك ده کرداب سفالته دوشدیکی بر دقیقه اولور . حیات فانیه‌ده بو دقیقه پك آجی بر عصردر . قعر نایاب سفالته تنزل ایدییور . ابدیته اینیور .

تلاش وحرکته مثال :

امان نه دهشتلی کیجه ایدی اوکه ییلدیرملی شمشك اوازه‌سی کبی « قرالیچه کیدییور ! » و دها صکره « کیتدی ! » نداسی یاپیلدی !

— بوسوئه — مترجمی : سعید بك

خال وقیافته مثال :

بلا سپارهٔ رندی بدوش کاسه بکف
زکات می ویریلیر بر دیاره‌دك کیدرز

— نائلی —

موافقت

موافقت برقانوندر، که اسلوبی موضوعنه توفیق ایتمك وتعبیر دیکرله افاده‌یی افکار وحسیات ایله متناسب دوشورمکدن عبارتدر .

اشته بوقانون حکمنه استناداً در، که اسالیب افاده، اسلوب ساده، اسلوب مزین واسلوب عالی ناملریله اوچ قسمه آیریلیر .

§

اسلوب ساده

اسلوب ساده، تبین وتعلیمه واکلندیرمکه مخصوص برطور افاده اولدیغی ایچون، مطول عباره‌لردن، عظمتلی تشبیه واستعاره‌لردن، شعشعه‌لی خیاللردن بریدر .

مثال :

مجموعه لفظی هردرلو تعریفدن مستغنیدر . چونکه مجموعه دینلنجه هرشیئی جامع برمجله اولدیغی وهلهٔ ذهنه تبادر ایدر .
— ابوالضیا توفیق : مجموعهٔ ابوالضیا —

دیکر مثال :

آج ایدی برقره قوش یاوروسی برکون یووه‌ده
آناسی یوقسول آنکچون یم آراردی اووه‌ده

بر بوره چیقدی یووه دیرکن اغاجدن دوشدی
باشنه یاوروجغك کویلی چوجقلر اوشـدی
— لافونتن — مترجمی : شناسی

اسلوب مزین

اسلوب مزین، تزیینات ادبیه‌نك کافه‌سنی جامع اولدیغی ایچون، مزین وصفیله توصیف اولنور .

اسلوب عالی ایله اسلوب ساده‌نك وسطنده‌در. زینت ولطافتجه اسلوب ساده‌نك فوقنده، شدت وعلوتجه اسلوب عالینك دوننده‌در .

مثال :

« رؤیاده . . . . کورر، صباح آچلمش، کونش طوغمش، جهان نور ایله طولمش ظن ایدردی .

. . . . بولندقلری برك پیشکاهندن براوفاق صو آقاردی . اما برصورتده خفیف آقار واوقدر معوج شکللر پیدا ایدردی، که کچدیکی صحرانك لطافتندن آیریله‌میور واره صیره کلدیکی طرفه عودت ایتمك ایستیورده . . . . »

دیکر مثال :

« منظرهٔ بنا شاعرانه تشبیه اولنورسه ایکی جناحنی آچمش بر عقاب عظیم الهیکل پروازه مهیادر دینیله‌بیلیر . اوکنده‌کی

ساحه بر روضهٔ بدیع المنظردرکه فسحت عرض وطولنی احاطه‌ده مد نظر قاصردر .»

شعره مثال :

یکی آچمش شکوفهٔ رعنا
نصل ایتمز زمانه استغنا
صانکه بر لمعهٔ لطافتدر
یاکه بر موجهٔ طراوتدر
لمعه اماکه رنك رنك بها
موجه اماکه خند خند صفا
نقش فیض خدا تجلیٔ روح
نشوهٔ روحبخش جام صبوح
اوقنور جبهه‌سنده قدرت حق
کورینور سینه‌سنده نور شفق

— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

بویار الوان کونا کونه خورشید
شفق وقتنده لوح آسمانی
کیجه انوار ایله قاپلار جهانی
ایدر ذوق نهاری ماه تجدید
بری عکس دهان لعل خندان

بری عکس صفای قلب شادان
اولور باقدقجه هر یرده نمایان
چیچك شکلنده ذوق بزم جمشید
تبسم پوش اولور طاغلر چایرلر
تموج یاب اولوب بحر لطافت
جهانی طولدیرر شوق وشطارت
یشیللندکجه صحرالر بایرلر
آقار انهاردن کویاکه سودا
لطافت عرض ایدر چشمه سراپا
دونر بر کلشن پر ذوقه دنیا
سزا دینسه جهانه عکس جنت

— منمنلی زاده طاهر —

اسلوب عالی

اسلوب عالی یه مثال اوله‌جق اثارده کوره‌جکمز بر مزیت وار ایسه ، اوده بوطرزده حسیاتك اصالت وعلویتنه وشدتنی علاوه ایتمکدن عبارت برخاصهٔ جلیله‌در .

اسلوب عالی ، مناجات ، نعوت ، مرثیه ، خطبه ، فلسفه ، تاریخ وبوکا مماثل شیلرده مصادف نظر اولور .

مثال :

« سوزنه‌قدر مؤثر بر بدیعهٔ فطرتدر . که بونجه اقوام فاضله‌نك معمورهٔ عرفان بشره یادکار ایتدیکی تأسیسات عالیه و مصنوعات نفیسه‌دن بیکده برینك — تقلبات دهر — اعماق زمینده مستور اولان پارچه‌لرندن بشقه بر اثرینی براقامش ایکن اثار ادبیه‌لرینك بر طاقنی بتون بتون محو ایدن ظلم آتشلری ، جهالت طوفانلری بیله بر طاقنك حتی بر حرفنی حافظهٔ انامدن ازاله ایده‌مامشدر ! »

قس بن ساعده‌نك جودت پاشا حضرتلری طرفندن خلاصةً ترجمه اولنان بر خطبه‌سندن شورایه نقل ایتدیکمز برقاچ فقره اسلوب عالینك مثالی اوله‌بیلیر :

ای ناس ! ... کلیکز ، دیکله‌یکز ، بلله‌یکز ، عبرت آلکز ! یشایان اولور ، اولن فنا بولور ، اوله‌جق اولور .

یاغمور یاغار ، اوتلر بیتر ، چوجقلر طوغار ، انالرینك بابالرینك یرینی طوتار .

یمین ایدرم ، اللهك عندنده بر دین واردر ، که شمدی بولندیغکز دینندن دها سوکیلیدر ، واللهك کله‌جك بر پیغمبری واردر ، که کلمسی پك یقین اولدی ، کولکه‌سی باشکزك اوستنه کلدی ....

شعره مثال :

اه که موجد جهاندر
هر درلو نقابدن عیاندر

کثرتده هزار رنکه کیرمش
هر مظهره بشقه رنك ویرمش
بولمز او تجلیات غایت
اعداد نصل بولور نهایت
توحیدی سوراو خالق الروح
بردر براوبی نیاز سبوح
اه نه در دینجه غافل
اه دیوب خموش اولوردل

مرحوم : معلم ناجی

دیکر :

« کوکلکده کی سائق حمیت
کوستردی جهانه فیض راهی
تاریخنی کوش ایدرده غافل
آچمز ینه چشم انتباهی
یوکسلمکه سوق ایدردی هاتف
کچسهك بیله اوج مهر وماهی
کلمزدی شهادت اولمسیدی
اجلالکه تا ابد تناهی
یوکسلدی اورتبه کیم مقامك
عرش اولدی سریر احتشامك»

* * *

علویت صرفه

بعضاً تعبیرنده علویت بولنمیان برفکر حد ذاتنده عالی اوله‌بیلیر . بوکا علویت صرفه دییورلر . تعبیرنده علویت بولنمیان وفقط حد ذاتنده عالی اولان بوفکرلرده روحدن متولد، طبیعی وشدید اوملیدر !

مثال :

قیروان شهرینك بانیسی اولان مجاهد مشهور عقبة بن نافع قناریه اطه‌لری قارشیسنده راکب اولدیغی دوه‌سنی بحر محیطه سوردیکی والنده‌کی مزراغنی دکیزك قوملرینه صاپلادیغی حالده شویله دیمشدر :

« الهی ! شاهدمسین : پیشگاه عزیمتمه شوعمان تصادف ایتمسه‌یدی ، اسم جلالنی دها ایلری‌یه کتورردم ! »

اشته بو علویت صرفه‌در . شمدی بر جناب حقه قارشی توجیه اولنان شو خطابی اسلوب ساده، یاخود اسلوب مزین ایله‌ده یازسه‌ق حد ذاتنده‌کی علویته هیچ بر زمان خلل کلمز .

علویت صرفه‌یی اوزون اوزون خطبه‌لرده ، مقاله‌لرده پك آراملی، بومزیت اکثریتله قیصه سوزلرده بولنور .

علویت فکر

علویت فکر تصورده عظمتدن عبارتدر . ساده ، شدید ، قیصه تعبیر ایچنده بولنور .

حضرت فخر کائنات صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز دار اخرتی تشریف بیوردقلری زمان جناب صدیق اعظم مسجد شریفده شو وجهله خطابته بدأ بیورمشلر ایدی :

« ای ناس ! محمده طاپانلر بیلملیدر، که محمد وفات ایتدی. اللهه طاپانلر بیلسونلرکه اه باقیدر ! »

اشته بو سوزده‌کی علویت فکرك درجهٔ عظمتی تعریف ممکن دکلدر . اتی‌ده‌کی فقره علویت فکره مثالدر :

« — اه معینك اولسون !
— اه معینمزدر !
— اللهك ایشنه قارشمیه‌جغز. یولنه کیده‌جکز . »

* * *

علویت حس

علویت حس، قلبك تحقیر هوسات، میل معالی‌کبی احوالدن طولایی بردبره اظهار ایتدیکی هیجان شدیددر .

مثال :

« . . . . . . یا بوراده . . . . قدرنی کوستره‌جك برحرکت ایدرز یاخود مزارلرحاضر طورییور، شوقاره طوپراق بزی‌ده قبول ایده‌جك قدر بر قوجاق بولمقـدن هیچ بر وقت عاجز قالمز . . . . فلك وفا ایتمدی . بزده‌می بیوفالق ایده‌جکز ؟ بن وظیفه‌می بیلیرم ، باشنك اوجنه ولوتخته‌دن اولسون براشارت دیکوب‌ده اوزرینه شانی‌اعلا ایده‌جك، اغیارك رغمنه طرفدارلرینك غیرتی کوسـتره‌جك برشی یازمدقجه شورادن شورایه قملدامم . حتی یازه‌جغم شیئی قانمله یازه‌جغم ! »

دیکر مثال :

« ایدر تدویر عالم برمکینك قوهٔ عزمی
جهان تیترر ثبات پای ارباب متانتدن »

علویت خیال

علویت خیال بیوك برشيء ویا بیوك برفعلی پارلاق ونظر فریب الوان ایله نقش وتصویر ایتمکدر .

هلال سحر وصفنده اولان اتیده‌کی منظومه دخی، اهنك نزاکتك حسیات غریبانهٔ شاعرانه ایله امتزاجندن حصوله کلان

بدایعدن بولنمسی حسبیله علویت خیاله — ولو ظنمزده خطا ایتمش اوله‌لم — مثال اولمق اوزره یازمقدن كچه‌مدك :

نه در بو فیض مكمل نه در بو حال سحر
نه در حقیقت علویهٔ مآل سحر
نه دن بولور بوقدر رونقی ظلال سحر
بن اولمشم ازلی عاشق جمال سحر
سنك ده‌می دلك آشفتهٔ وصال سحر
نه در بو حزن غریبانه‌ك ای هلال سحر

§

نه وار عجب اوته‌سنده جهان دیجورك
نه در بیلنمیور اصلی بو امر مستورك
محرك اوله‌ده سودامه وضع مفتورك
سنك‌ده‌می كدرك واردر ای هلال سحر

§

نه خوش زمان نه غریبانه عالم مهتاب
هوا نه خوش ! . . نه‌قدر دلفریب صفحهٔ آب
بوشب نه دن ینه قالدك بنم كبی بی خواب
نه درد ایله متألمسین ای هلال سحر !

§

نه در او حسن الهی جهان بالاده
نه در او نقش مباهی سپهر میناده
نه در او نا متناهی لطافت اشیاده
قالیرمی طاقت دل بونلری تماشاده
کیمك او نورکه موج اورمه‌ده شو دریاده
خدا بیلیرکه پریشانم ای هلال سحر!

§

کذر کهکده بلوطمی او جمع ظلمتبار
ویا هوایه‌می چیقمش زمینده‌کی کهسار
یانده خیلی یاقیشمش او کوکب سیار
کیمك او نوری سمواتی طولدیران دیدار
نه‌در او سرخ و سفید؟ آه باشلیورمی نهار
یارین صباحه دیمك صحبت ای هلال سحر!

— رجائی زاده محمود اکرم —

* * *

اسلوب حقیقی

مثلا، قیشن‌ده ، یازین‌ده یشیل طوران بر زیتون اغاجنی کوردیکمز وقت « شو اغاج قیشن‌ده، یازین‌ده یشیل طورییور »

دیسه‌ك بوساده برطرز بیاندر، که نه صنعتی، نه‌ده زینتی واردر . اشته . بویولده اولان سوزلره اسلوب حقیقی دیرلر . یاخود ترکیب بسیط اطلاق ایدرلر .

* * *

اسلوب مجازی

کلیکز بوفکری برده شویولده افاده ایده‌لم :

« شو اغاج چشم عبرته اوزییور
یازده‌ده قیشده‌ده یشیل طورییور
ظن ایدرسین چمن قیام ایتمش
قدرت حقه احترام ایتمش »

بوبیتلر یوقاریکی فکری شاعرانه بر صورتده مفسردر . بوجهتله اسلوب، اسلوب مجازی اولور .

* * *

مجاز تخییلی

مجازك بوقسمی افکاری تأثیرات حقیقیه‌لرندن دها مهم ودها مؤثر برصورتده عرض ایلر .

باشلیجه‌لری شونلردر .

١ — استعاره

٢ — استعارهٔ تخییلیه
٣ — تشبیه
٤ — مجاز مرسل
٥ — تعریض وکنایه
٦ — توریه وتلمیح
٧ — تضاد ومقابله
٨ — ادب کلام
٩ — تشخیص وانطاق
١٠ — مشاکله
١١ — ایهام
١٢ — مبالغه

§

استعاره

استعاره ، برلفظك معنای حقیقیسندن صرف نظرله اکا دیکر برمعنی ویرمکدرکه بومعنای دیکرك اولفظه موافق دوشمسی انجق ذهنده وجود بولان بر مشابهت علاقه‌سیله‌در .

سن برشه ذیشانسك شاهنشه دورانسك
یعنی که سن خاقانسك دورکده بن (خاقانی) یم

— نفعی —

مشبه‌بهك ملایمنی مفید اولان کلمه ایسه اسم اولور ، مصدر اولور ، فعل اولور ، صفت اولور .

اسم اولدیغنه مثال :

« بونی ایتمك ایچون قرین حزر
بلکه‌ده (پنجهٔ) قضا تترر »

مصدر اولدیغنه مثال :

« قاتل هم معترف هم مهیادر
بنی افنا ناموسکی احیادر »

فعل اولدیغنه مثال :

(اویاندی) کرچه‌بختی روزکارك خواب غفلتدن
ولی آرایش دنیانك اولدی دنك حیرانی
— نفعی —

صفت اولدیغنه مثال :

« (مداهن) سودا (ناموسسز) محبت
وجدانمی افساد ایتدك عاقبت »

استعاره تشبیهدن دها مهم ، دها معتنادر . استعاره موجزدر . استعاره مجرداتی تشخیص ، معنویاتی تجسیم ایدر ، غیر ذیروحه جان ویرر ، ذیروحی جماد منزله‌سنده کوسترر .

مثال :

« ینه او عصر ایچنده ایدی، که دنیالری احاطه ایده‌میه‌جك بر طوفان معرفتی ذهننه صقشدیره‌بیلمك خارقه‌سنه مظهر اولان وسقا دوغاما عمان ایچنده مستور اولان امیدبورنی طریقنی کشف ایتمکله پورتکیزلر اشجاری التون ثمره‌لر ویرر، نباتاتی کوموش چیچکلر آچار بر کیمیا باغچه‌سی اطلاقنه شایان هندستانك محصول ثروتندن اوروپایی مستفید ایتمکه باشلادیلر .»

استعاره هر اسلوبده استعمال اولنه‌بیلیر، اقردی سویلرکن بیله. دقت ایتسه‌ك، سوزمزك اونده بشی مطلق استعاره‌یه مثال اولور. (حدتندن آتش پوسکوریبور!) و (حدتندن طوکه قالدی) سوزلری بتون استعاره‌دن عبارتدر .

فقط استعاره‌نك یکی، رنکین، کوزل اولمسنه دائما دقت ایتملی، و استعاره‌یی سفلی فکرلردن انتخاب ایلماملی، که شایان تقدیر اوله‌بیلسون .

استعارهٔ تخییلیه

استعارهٔ تخییلیه و تعبیر اخرله مجاز مرکب بر طاقم استعاراتك تعاقب و توالیسندن نشئت ایدر. خدمتی بر خیال ایله دیکر بر فکری اکلاتمقدن یعنی ملفوظ اولان بر مستعار منهك لوازم

واحوالیله ملحوظ اولان بر مستعارلهك لوازم واحوالنی تلویح ایلمکدن عبارتدر .

مثال :

نیجه دمدرکه کلن ایلدی بلبلدن دور
داد الندن بوشکست اولهسی کنج قفسك
— ندیم —

استعارهٔ تخییلیهده قاعدهٔ عمومیه مستعارلره عائد احوال ذکر اولنمامقدر . شوقدرکه استعارهٔ عادیهده مستعار منهك مستعارلهه بالاضافه ذکر وتصریحندهکی شرط جواز قبیلندن اولهرق استعارهٔ تخییلیهده دخی شیخ غالبك :

آینهیه کیردی عکس عاکس
تصور شاعرانهسی کبی [١]

دیکر مثال :

سوداکر شهر هوشیاری
بو کونه ایدر سخنکذاری
بیقاندی چون اول شبمکوکب
صابون قمرله جامهٔ شب
چیقدی شب تیره جامهسندن
رخسارهٔ روز اولدی روشن

---

[١] بعض تعبیرات تعلیم ادبیاتدن عیناً آلنمشدر .

چاروب اشعه تار بامی
هپ سیلدی سپوردی کردجامی
زرین طوپی اوردی داوربام
یوز طوتدی خرابه قلعهٔ شام
قصر شب اولوب یره برابر
میدان جهان آچلدی یکسر
رفع ایلدی سجده‌دن سرین حور
صبح اوقودی وردسورهٔ نور

— نابی —

§

تشبیه

تشبیه ، مناسبت وموافقت جهتیله بری دیکرینك تنویر وایضاح وتزیینه مدار اوله‌جق ایکی فکرك تقابلندن حصوله کلان صورتدر .

مثال :

« پنجره‌نك قارشیسنده اولان اناطولی طاغلرندن قمرك جزؤ اولی کوروندی . برصورتده‌که پنبه یاقوتدن دوکولمش برهلاله بکزردی . »

دیکر مثال :

« هریر قراکلق پرنور اوموقع
مغربمی یوقسه محشرمی یارب
یا خوابکاه دلبرمی یارب
رؤیا دکل بو عینیله واقع
برکلشن اولمش باق شو خرابه
ابر سحرمی دوشمش ترابه »

دیکر مثال :

بکزه‌درکن دامنن طاوسی قدسی بالنه
اش طوتارکن قامتن‌نورسته طوبا دالنه
ورد فردوس برین دیرکن عذار آلنه
آز کوررکن نوراسود نامنی فرخالنه
نقطهٔ امید دل تعبیر ایدرکن خالنه
ذاتنك عالمده ویرمزکن وجود امثالنه
دون کیجه جانانی بکزتدم باقنجه حالنه
جان بلبل برعاشقك امید استقبالنه

— مرحوم معلم ناجی —

تشبیهده بعضاً تشبیه ادواتندن اولان (کبی ، صانکه ، کویا) کلمه‌لری طی اولنور . اوزمان تشبیه پارلاق برخیال صورتنی آلیر.

یاوز سلطان سلیم حقنده سویلنیلان برمرثیه‌ده کورولان شو قطعه‌ده اولدیغی کبی :

آز زمان ایچره چوق ایش ایتمشیدی
سایه‌سی اولمش ایدی عالمکیر
شمس عصر ایدی عصرده شمسك
ظلی ممدود اولور زمانی قصیر

— ابن کمال —

تشبیه بحثنده اعتنا ایدیله‌جك برشی‌وارسه . اوده مناسبتسز تشبیه‌لردن حذر ایتمکدر .

سفلی خیالاتدن اجتناب ایتملیدر ، که تشبیه‌لرده سفلی اولماسون مثلا : برصاچی پیلانه بکزه‌دیرسه‌ك . بوتشبیه دکل مسخره‌لق اولور .

وقتیله اوچ ادیبمز . شاعرلرمزك تشبیهی سؤ استعمال ایتدکلرندن طولایی شویولده اکلنمشلردر :

« دیوانلرمزدن بری مطالعه اولنورکن انسان محتوی اولدیغی خیالاتی ذهننده تجسم ایتدیرسه اطرافی معدن اللی ، دکز کوکللی ، ایاغی‌زحلك تپه‌سنه باصمش. خنجرینی مریخك کوکسنه صاپلامش ممدوحلر ، فلکی ترسنه چویرمش‌ده قدح دیه اوکنه قویمش. جهنمی علولندیرمش‌ده داغ دیه‌کوکسنه‌یاپشدیرمش ، باغردقجه عرش اعلا صارصیلیر ، اغلادقجه دنیا قان

طوفانلرینه غرق اولور عاشقلر . بویی سرودن اوزون ، بلی قیلدن اینجه ، اغزی ذره‌دن اوفاق قلیج قاشلی ، قارغی کیرپیکلی ، کیك کوزلو ، ییلان صاچلی معشوقه‌لرله ملا مال کوره‌جکندن کندینی غول یبانیلر عالمنده ظن ایدر . »

دیکر :

بر قامتی میشه‌یه مشابه
طوتمز بو دیار شاعرانی
بر زلفه کوره مشبه‌به
اولمز هله انکرك ییلانی

— مرحوم معلم ناجی —

دیکر :

مثلا بر محرر ایستدیکی حالده الندهکی قلمی مزراغه ، قلیجه ، آته ، یاغمور اولوغنه ، بلبله ، قارغه‌یه ، قواله ، اژدره وحتی امامه‌لی ومکلف جبه‌لی بر افندی‌یه تشبیه ایده‌بیلیر . بونك ایچون یاپیله‌جق شی بو تعداد اولنان اشیاو مخلوقاتدن هانکیسنی مشبه‌به عد ایتمش ایسه اکا ملایم بر ایکی سوز یازمقدن عبارتدر . قلم ایسه بو قدر شیئك هپسنه‌ده بکزه‌یه‌مز .... زورله بکزه‌دیلیرسه — تعبیر معذور بیولسون — حقه بازك بکزر بکزرندنده بتر اولور !

— رجائی زاده محمود اکرم —

مجاز مرسل

مجاز مرسل . کلماتی معنای حقیقیلرینك غیریده استعمالدن حاصل اولور ایسه‌ده بونده معنای حقیقی ایله معنای مجازی آره‌سنده وجودی لازم اولان مناسبت مشابهتك غیری بر طاقم علاقه‌لردر .

بو علاقه‌لرك عدد انواعی یکرمی بشه . اوتوزه قدر ابلاغ اولنور . بزم ایچون شوبش اصلك ذکری کافیدر :

١ — جزئیت کلیت‌در ، که جزئك اسمنی کله ، یاخود کلك نامنی جزئه ویرمکدن عبارتدر .

مثال :

اویاندر چشم جانی خواب غفلتدن سحر خیز اول
چمن بلبلرله صبحدم ذکر ایله مولایی

شمدی بو بیتده چمن لفظندن مقصد اشجارلی ، ازهارلی ، بلکه حوضلی ، جویبارلی بر یردر . که چمن اندن بر جزؤدر . بو حالده (چمن) کلمه‌سی کلی جزؤ ایله تسمیه‌یه مثال اولمش اولور .

٢ — حالیت محلیت‌در ، که حالی ذکر ایله محلی ویاخود محلی ذکر ایله حالی اراده ایلمکدر .

ذکر حال ارادۀ محله مثال :

کاه اولور غربت وطن کاهی وطن غربتلنیر
— حامئ آمدی —

مصراعنده‌کی (غربت) کلمه‌سیدر . زیرا کلمه‌نك معنای حقیقیسی خارج وطن بر محل دیمك دکل خارج وطنده‌کی حالدر .

شعر آتیده (اغاجلره صرمه‌لر الباس اولنمش) اولمسی دخی ذکر حال ارادۀ محل قبیلندندر . چونکه الباس اولنان صرمه دکل ، صرمه‌لی لباسدر .

مثال :

« دامن اسمانده ابر سحر
دوکر اوراقه ریزۀ الماس
شب حلول ایلینجه عکس قمر
ایدر اشجاره صرمه‌لر الباس »

ذکر محل ارادۀ حال ایچون مثال ایسه :

« هانی بنده اوال هانی اویورك ؟ »

مصراعنده‌کی (یورك) لفظیدر . چونکه ، (یورك) دن مقصد جسارتدرکه یورك انك محلیدر .

٣ — سببیت مسببیت‌در ، که سببی ذکر ایدرك مسببی ویامسببی ذکر ایدرك سببی قصد ایتمکدر .

مثلا (فلان قلمیله تعیش ایدر) دینلسه قلمدن مقصودانك حاصل ایتدیکی شی اوله‌جغندن بوسوز ذکر سبب ارادهٔ مسببه مثال اولور .

ذکر مسبب ارادهٔ سببك مثالی :

« قانی کریه‌کور وسنك دماء ایله دامنکی آلوده ایتمکدن احتراز ایت . »

شمدی بونده‌کی (قان) لفظندن مقصد اعدام نفوسدر .

٤ — عمومیت خصوصیتدر . که عمومه موضوع برکلمه‌یی خصوصه عائد برلفظی عمومده استعمال ایتمکدر .

عمومی خصوصده استعماله مثال فقرهٔ اتیه‌ده‌کی (مخلوقات) سوزیدرکه مدلول لازمیسی انسانلردر . وحتی انسانلرده‌برقسم خلقدر . بوحالده بوکلمه هم ذکر عموم ارادهٔ خصوصه هم‌ذکر کل ارادهٔ جزئه مثالدر .

مثال :

« وقتنی خالقنك عبادتنه وباخصوص افضل عبادات بیلدیکی جهتیله مخلوقاتك رفاه وسعادتنی استحصال خدمتنه حصر ایتمشدر . »

خصوص افاده ایدن بر کلمه‌یی عمومه اطلاقه کلنجه . اوده :

« یارب نه‌در بو کشمکش درد احتیاج
انسانك احتیاجی که بر لقمه نانه‌در »

بیتنده‌کی (نان) کلمه‌سنك نوع بشر ایچون ، حفظ حیاته سبب اوله‌جق ما کولاتك عمومنده قوللانلمسی کبی استعمالاتدر .

٥ — لازمیت ملزومیتدر . که یالکز لازمی ذکر ایدرك ملزومی اراده ایتمکدر .

مثال :

سن اول کریم کرم کستر وسخند انسین
که عقل کل آچاماز صحن مجلسکده دهن
— رئیس الکتاب عارف —

شمدی بونده (اغز آچمق) دن مراد سوز سویلمکدر . سوز سویلمك ایچون اغز اچمق یعنی تکلم فعلنك اغز آچمه‌یی استلزام ایده‌جکی درکاردر .

* * *

تعریض وکنایه

تعریض ایکی درلودر :

١ - بریسی برشخصك قول وفعلنه تعریض ایتمکدر . بوکا اعتراض دینیر .

مثال :

« سنك (برمزارلق عالمی) عنوانلی منظومه دخی بزلر ایچون مشق اتخاذ اولنه‌جق شیلردن . لکن (لیك) کبی (چون) کبی نثرده قوللانمدیغمز سوزلری شعرده نیچون استعمال ایتملی ؟ »

٢ -- دیکر نوعی قول وفعله طوغریدن طوغری‌یه تصریحاً دکل‌ده بالواسطه وتلمیحاً دخل وتعرض ایتمکدر .

بر آمرك قلمه دوام ایتمیان برافندی‌یه « بك افندی ! ذات عالیکز غالبا کیجه‌لری چوق مشغول اولیورسکز ! اومشغولیتك برازینی بورایه ترك ایتسه‌کز اصابت ایتمش اولورسکز ! » دیمسی وهیچ برمکتوبی آلمیان برارقداشه دیکر برارقداشك (یانکزده محجوبم . چونکه احسان بیوردیغکز مکتوبلرك هیچ بریسنه جواب عرض ایده‌مدم !) یولنده‌کی خطابی بو صوکره‌کی نوعه داخل اولان تعریضلردندر .

§

کنایه ، مفهوم مخالفنی قصد ایدرك سوز سویلمك وتعبیر اخرله مقصودینی خلافنی مفید اولان تعبیرات والفاظ ایله اکلاتمق یولیدر . ایلکدن بحث ایدرسه مقصدی فنالغی اکلاتمقدر . فنالقدن بحث ایدرسه مرامی ایلکی تفهیم ایتمکدر. اخوانکزدن بریسنه قرداشجه شکایت ایتمك ایستینجه علی طریق الکنایه

« ایتدیککز ایشی چوق بکندم ! طوغریسی مروتکزه دیه جك یوق! » دیه بیلیرسکز . مقصدکز اوایشی بکنمدیککزی واوذاتك مروتسزلك ایتدیکنی اکلاتمقدر .

اصل مرجعنی بیان ایتمیوب ده فلکه ، طالعه ، انسان کندی نفسنه لوم وعتاب ایتمك دخی برطرز کنایه ، برطور تعریضدر . مثال :

فلك دیدکلری اول نابکار سفلیدن
نه در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم
بر ایکی ملتزمی ایلدی حواله بکا
که اشتراك ایله ایتمشلر التزام ستم

— نفعی —

توریه وتلمیح

توریه وتلمیح ، دیکر برشیئ خاطره کتیرمك ایچون برشی سویلمکدر . تعیین ایتدیکی شی ایله ایما ویابتون اخفا ایتمك ایستدیکی شیئ دیکر ارەسنده برمناسبت وموافقت دقیقه عرض ایدرکه آنی کشف ایتمك قارئین وسامعینه عائددر .

تاریخه . اساطیره ، اخلاقه ، عاداته ، افسانه یه ، ضروب امثاله وقوعات وخواطر عادیه یه والحاصل سویلنان شی ایله میانه لرنده

دقیق ومؤثر مناسبت بولنه‌بیله‌جك اولان هرحاله توریه وتلمیح اوله‌بیلیر .

مثال :

« ینه او عصر ایچنده‌ایدی . که دولتکرای ثانی ایکنجی هجومنده مسقوه طرفلرینه آتشزن استیلا اوله‌رق ، شمالك قارلی بوزلی صحرالری ایچنده اوچ عصر صوکره کله‌جك بر جهانکیره درس عبرت وبر روسیه مأمورینه نمونهٔ امتثال کوسترر کبی صناعی بر ینار طاغ پیدا ایلمشیدی . »

شمدی بو عبارده کوردیکمز « جهانکیر » کلمه‌سی بیوك ناپولیونه و روسیه مأموری ، کلمه‌لری ده مسقوه‌یی یاقان روستوپچینه تلمیحدر .

دیکر مثال :

« یالکز قره‌لرك سلطانی دکل — اسلامیتی — دکیزلرك ده مالکه‌سی کورمك ایسترم ! »

بونده ، بزجه افسانه‌دن معدود اولان مالکهٔ دریایه تلمیح واردر .

دیکر مثال :

« برجه کردونهٔ پریٔ غرام
چفت اولور واصل سمای مرام »

بونده‌ده اساطیره ارجاع نظر اولنه‌رق — یونانیلرك اعتقادنجه — الهة الحسنك بر چفت كوكرچین قوشولمش آرابه‌سنه تلمیح اولنیور .

عزت ملا كشانده ایكن :

ایشیتدك كه سز شاعر شاهسز
معارف سمواتنه ماهسز
دكل حدیمز كرچه چالدیرمه‌ساز
كوكل بر ایكی نغمه ایلر نیاز

الحاحنده بولنان هرزه وكیله ، ملانك :

دیدم بدجه چیقمشدی اوازمز
ستانبولده ترك ایلدك سازمز

یولنده‌كی جوابی‌ده توریه وتلمیحی شاملدر .

دیكر :

« سینه‌سنده صانمه بستاندر او مهر عصمتك
شق ایدوب قویمش ید اعجاز ماهی قوینه »

بونده‌كی تلمیح — شق القمر — ه عائددر .

دیكر مثال :

« یارمك دوشمش ینه زلف سیاهی بوینه
اسكی شاعرلرجه كفر ایتمش كناهی بوینه»

دیکر مثال :

هیچ بر والده نوردیده‌سنك کعبة‌العشاق مجاورلرندن بولندیغی ایچون اغلارمی ؟

— مرحوم معلم ناجی —

بوراده‌کی کعبة‌العشاق ملا جامینك . درکاه حضرت مولانا حقنده سویلدیکی :

کعبة العشاق باشد این مقام
هرکه ناقص امد اینجا شد تمام

بیتنه تلمیحدر .

§

ضروب امثالدن تلمیحه مثال :

بکنمزسه یاران تیزین ویرمسون !

— ثابت —

بیقلرینی بالطه کسنمز هله

— وله —

اویور اژدرك قویروغن باصدیلر

— وله —

اوقن آتدی ترکش یاین آصدی قوس
کیرش قیرمق اوزره اياق باصدی قوس

— وله —

قپاق آتدی مغفر اولوب زیر پای

— وله —

ینه قازدیغی قویویه دوشدی چه

— وله —

دومان آتدیرر دشمنه روزکار

— وله —

تضاد ومقابله

تضاد ومقابله دنیلان شی هرنه اولورسه اولسون ایکی فکر مخالفك قارشیلیشدیرلمسندن عبارتدر . نامنه طباق ویا مطابقه دخی دینیر .

مثال :

اغلرم خاطره کلدکجه کولشدکلرمز .

— لاادری —

دیکر مثال :

یازکلیر ازهار آچار بیك درلو شوق
قیش کلیر قارلر یاغار بربشقه ذوق

— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

— . . . . . . کل صحبتیله خاطری شادان ایدن چوچوق !

— ایشته کلدم یا !

— باقه‌یم اللرکه ... ینه اوشومشسین ...

اوشومدم ... هیچ‌اوشورمیم ... اغا بکمك اوطه‌سی‌ده صیجاق ..

— ای نه یاپدیکز اغا بکله باقه‌یم ؟

— هیچ .... طوکدیرمه یدك ...

— دها ؟ ..

— دها .. ماصال سویلدم .

— ای ؟ ..

— ماصال سویلرکن اغابکم کولیوردی .. بن‌ده کولدم .. دادیم اغلادی ! ..

— وله —

دیکر مثال :

بیکانه مشرب ایتمدی بر آشنا نظر

— شیخ غالب —

دیکر مثال :

وقت شادی‌ده کلیر موسم محنت‌ده کچر

— وله —

دیکر مثال :

ماتمی هم خانهٔ‌سور اولسون برکیمسه‌نك !

— وله —

دیکر مثال :

صمیمی مطلبم آیرلمامقدی برنفس سندن
فراقکله وصال موته اولسه‌م چوقیدر طالب
بن ارتق صرفه امید ایلمم نقد حیاتمدن
پریشان اولدم ای سرمایهٔ جمعیتم غالب

— خلوصی دده —

دیکر مثال :

وفا که برخصلت علویه‌در ، تشخص ایتسه پاکیزه ومعصوم برملك اولور . وفایه خیانتله مقابله که بردنائت سفیله‌در ، تجسم ایتسه برابلیس اولور .

— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

« اویله سیاه چهره‌لی یوزبیکلرجه مخلوقاتك کفنلره بورونمش اولدقلری حالده قارشیمه کلیشی اوستنه فورطنه بلوطی چوکمش برمتحرك قبرستان کبی کورینیوردی . »

دیکر مثال :

بوشب بنمله ای ملك زمان کذار اولورمیسین
دل خزان رسیده‌یه دم بهار اولورمیسین

— منمنلی زاده طاهر —

ایشته یوقاریدن بری یازدیغمز مثاللرده کورولان یاز، قیش، اغلامق، کولمك، بیگانه، آشنا، شادی، محنت. ماتم، سور، جمعیت، پریشانلق، ملك. ابلیس، پیاده، سوار. ویرمك، آلمق، سیاه، بیاض، بهار، خزان حاصلی بر برینه مخالف کلمه‌لردن حصوله کلان تضادك مجاز تخییلی انواعنك اك کوزللرندن اولدیغنی ینه بالآیه درج ایلدیکمز امثال ادبیه اثبات ایدر .

تضاد قارئینك فکرینه انتباه ویره‌جك وقلبنه تأثیر ایده‌جك صورتده یاپیلیرسه مقبول اولور .

یوقسه یردن صوکره کوك، بیاضدن صوکره سیاه، صباحدن صوکره اقشام کتیره‌جکم دیه زوراکی تضادلره قائل اولمق هیچ برزمان نظر رغبتی جلب ایده‌مز .

ادب کلام

ادب کلام، کلمهٔ موضوعه‌سیله افاده‌سی حالنده نزاکت ولطافتدن بری اوله‌جق ویاخود قبا ودرشت کورینه‌بیله‌جك اولان مواد وافکاری کلامه برطور مخصوص ویره‌رك تعبیر وتفهیم ایلمکدر . استعمالی اوچ صورتله اولور .

برنجیسی، برفکری توسیع وتزیین ایچوندر .

مثال :

مگر بر صبحدم بوزال گردون
سپهرك دامنی قیلمشدی پرخون
مگر کیم وضع حمل ایتمشدی ناهید
انکچون قان ایچنده طوغدی خورشید
طوغوردی صبحدم بانوی دوران
بر التون باشلی صرمه صاچلی اوغلان

— آهی —

شمدی شاعر بونی طوغریجه افاده ایتمك لازم گلیدی « صباح اولدی، گونش طوغدی » دیه‌جكدی . ادب كلام ایله فكرینه وسعت ولطافت ویریبور . عزت ملا كشانه گیدركن، كارقدیم آرابه‌لر ایچنده اوته‌یه بری‌یه یاپیشیق اولان آینه‌لرده كوردیكی عكسنك صورت وحركتنی ادب كلام ایله تقدیر ایتمشدر، كه بومزیت جلیله‌نك بحق قدری تقدیر ایدلمك ایچون یازدیغی شعری بروجه آتی نقل ایلدك :

رفیقم ایدی برسخنور كشی
بكا محرم اولسونمی یاهر كشی
عجب شاعر پاك عذب‌البیان
سخندان سحر افرین زمان

انیب ونطوق وظائف شناس
لبیب وخلوق ولطائف شناس
بوعالمده انجق هنرور اودر
نظیرم بنم وار ایسه کراودر
مشابه بکا صورت وسیرتی
هنرده همان آندیرر عزتی
او بکا بن اکا ایدوب سرفرو
بر آغزدن ایلر ایدك کفتکو
برابر بقاردی نکاه ایلسه‌م
باقوب بر حرامه کناه ایلسه‌م

§

ایکنجیسی . برشینك عادیلکنی اورتمك ایچوندر . مثلا برچهره‌نك ترلدیکنی شویولده تصویر ایتمك کبی :

قت قت دوشوب اول‌پری حجابه
غرق اولدی کلاب اضطرابه

— نابی —

§

اوچنجیسی ، برافادهٔ ادبیه‌ده تکراری منع ایچوندر . بوکا مثالده . تضاد ومقابله بحثنده بچن مثال منشوردر . اونده ،

فقرهٔ اولینك (بیاض كفنلری) فقرهٔ ثانیه‌ده (البسهٔ موتایه) تحویل قلنه‌رق (تكرار) ه میدان براقلمامشدر .

تشخیص و انطاق

زنده و میت، حاضر و غائب، حقیقی و خیالی، جسمانی و روحانی مخلوقات و اشیایه حس و لسان ویره‌رك سوز سویلتمك دیمكدر .

مثال :

جنتدن اوچوب سمایه برحور
برج حمله تقابل ایتمش
یاخودكه دوشوب زمینه برنور
قیز صورتنه تمثل ایتمش
برنازلی قوزی اولنجه منظور
آمیز شنه تمایل ایتمش
كوكسنده طوتوب اونو حیاتی
ایلر شو زمینده التفاتی :

§

ای كورپه قوزی وفا گزین اول !
قاچمه اوقدر سنی سوندن

ترك ایله توحشی امین اول
گلمز سکا بر خسار بندن
چیق سینه‌مه چیقده دلنشین اول
کس رغبتکی براز چمندن
گهواره سکا قوجاغم اولسون
بالین سرك یناغم اولسون

— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

بهار موسمنده ازهار رنکارنك ایله مزین برچایر ایچنده اوتلرك ، چیچکلرك اره‌سنده صاقلانمش اولان بربوجك نظر دقتنی برکلبکه حصر ایتمش ایدی . که کلبك بررنك لطافتنثار ایله آرایشیاب اولوب چیچکدن چیچکه کزردی . زواللی بوجك متحسرانه برآه ایده‌رك دیدی که :

— شو کلبکك طالعیله بنم طالعم اره‌سنده نه قدر بیوك برفرق وار . خلقت اکا هرلطافتی بخش ایتمش. بکا ایسه هیچ !

— سلانیکلی : فضلی نجیب —

دیکر مثال :

« بن ایلسه‌م کرك کیجه کوندز دعا سزه
اولسون بوشب جهانده نه‌وارسه فدا سزه
بر لحظهٔ سروره او ماتم قارشمسون
شك ویرمسون او خاطره نابجا سزه

حتی بکا ترحم ایله کندی‌ده انك
سویلرکه آسماندن ایدوب التجا سزه
عالمده یوق ایشم بکا عالم قارشمسون
قالسون لذائذیله جهان فنا سزه »

دیکر مثال :

زواللی اوکسز : بویله « ننه‌جکم !.. ننه‌جکم !.. » دیه‌رك اویاندقدن ومزاره برنظر هجران اثرله باقدقدن صکره غایت لاقیدانه برطور ایله شویله سویلدی :

— خوش ایمدی ننه‌جکم !.. اشته بن ارتق کیدییورم !.. سکا دارلدم !.. هیچ نینه‌لر بریره کیتدکلری وقت چوجوقلرینی برابر کوتورمزلرمی ؟ . . اول سن قومشی‌یه کیتسه‌ك بنی کوتورردك ! . . شمدی نه اولدی‌ده بنی براقدك ؟ . . کیمه براقدك ؟.. باق بن سکا کلدم ده سن بنی ایسته‌میورسین ؟ . . آدیمی بیله چاغیرمیورسین ! . . بنی کوره‌جکك کلمدیمی ؟ سکا دارلدم آرتق !.. کیدییورم.

— رجائی زاده محمود اکرم —

مشاکله

مشاکله . مخاطبه‌ده برطرفك ایراد ایتدیکی برکلمه‌یی طرف

دیکرك دخی اولکی معنایه آز چوق مغایر اوله‌رق . استعمال ایتمسندن حصوله کلیر . مثلا « بویله شی خاطره کلیرمی ؟ » دینلدیکی زمان « خاطره کلدیکنی بیلمم فقط وقوعه کلیور ! » سوزیله مقابله‌ده وقوعه کلمك خاطره کلمکه مشاکله اولور .

§

مشاکله بعضاً مخاطبنك هنوز ایراد ایتمدیکی وفقط ایراد ایتمك احتمالی اولان برکلمه ایله‌ده اولور .

مثال :

« دلی اختیار ! دلی اختیار ! دمنجك بکا نصیحت ویرن سن دکلمیدك ؛ سکا کنج اولمدکمی دیدمسه سکسان یاشندن صکره کنجلك ایت دیمدم یا ! . . نصیحت ویروب طوریرکن کوکل ویردمی دیه‌جکسین ؟ »

شو مثالی ده ایراد ایده‌لم :

« دیمك که سن بن زیادك یاره‌سنی باغشلامشسین ، بن زیادده سنك شرقیکی باغلامش ، مشفقانه برمعامله‌یه عاشقانه برمقابله ! »

دیکر مثال :

کندی بعضاً کلیر اما سوزی کلمز قلمه !

— لادری —

ایهام

صنعت ایهام دیکر بر فکر ومقصده حملی ممکن اوله‌جق صورتده سوز سویلمکدر. که ایکیسی ده حقیقی ویا بری حقیقی دیکری مجازی اولمق اوزره ایکی معنالی الفاظ استعمالیدن حصوله کلیر .

مثال :

مجلس ارباب دل بر لحظه سنسز اولمسون
حرمتن انکار ایدن عالمده حرمت بولمسون
— نفعی —

اشته . یوقاریکی بیتده‌کی حرمت ایله ، نفعینک بیتنده‌کی حرمت هم تعظیم، همده حرام معناسنه کلیر .

دیکر مثال :

کحال کوز آچمقده عجب مکحله سورمز
بر کره چکن دیده‌سنه بر دخی کورمز
— رئیس الکتاب عارف —

دیکر مثال :

« — نکاح قیله‌جق اوپله‌می ؟

— اوت قیله‌جق ! . . مطلقا قیله‌جق ! . . قرار ویرلدی بیتدی، اکلادکمی ؟

— . . . . یه‌می ؟ . . (کیمه قیمغه) قرار ویردیکز ؟

— نکاح نکاح ! اکلیورمیسین ؟ بر دها سویلیم قییله‌جق !

— اویله ایسـه . . . . ده کوردیکمز حال نه‌در ؟ نکاح لقردیسی اولنجه نه‌دن اویله عجایب حاله کلدی ده کیتدی ؟

— آدم اوتاندیده کیتدی . دقت ایتمیورمیسکز ؛ بوکونلرده سونج دلیسی اولمش ! نه‌یاپدیغنی بیلمیور .

— اوت اوت ! اوتاندیده کیتدی . هم اوقدر اوتاندی‌که ظن ایدرم بوکیدیشله یره (کچه‌جك ! . .) »

ایهام بعضاً برمناسبت، برنکته ایچون یاپیلیر :

مثال :

بیك پاشـا ای وزیر دریا دل
اصف بی معـادل وعادل
ویر دونمـایه تقویت شـاندر
کمیسـین قورتاران قپوداندر
بحره چیقسه‌ك هوا سکا یول آچار
دالغـه‌لر خوف وهیبتکه قاچار
یناشیرسـه‌ك کنـار بحره ولی
چاغـیرر طاغلر « محمد علی ! »

— شناسی —

دیکر مثال :

قالوب نفعیٔ معجز کودن اورنك سخن محلول
سخن سنجان روم اولمشدی هر بر عصرده طالب
ایدنجه شمدی دعواء طبعم اول جاه معلانی
دیدی حکام دیوان قضا «الحکم للغالب»

— غالب بك —

دیکر مثال :

شعرا خیلی دفتر ایدیجك کلك قضا
محو واثبات ایله بر قیلدی نیجه اوراقی
قازیدی نیجه‌یی یاکاش دیو بو دفتردن
باقی‌یه ایدوب اشارت دیدی «صح الباقی!»

— باقی —

دیکر مثال :

نابیا آمده شایاندر ازلدن دینسه
نسخهٔ نادره زای چمنستان نعیم
تازه حامیسی ظهور ایلدیکین کوش ایتدك
ایلمش حسن حمایتله خرابن ترمیم

— نابی —

دیکر مثال :

سن ای سروروان رخساری کلکون
نولور ایتسه‌ك بنی بر کره ممنون

اولوب عشقکله احوالم دکرکون
غم عشقکله (لیلا) اولدی مجنون

— لیلا خانم —

مبالغه

اکرم بك تعلیم ادبیاتده ، مبالغه‌یی تعریف ایچون «مبالغه برشيء وصفده ماهیتنك برقاچ درجه یا مافوقنه چیقارمق ویا مادوننه ایندیرمکدر . » دیمش . واقعا مبالغه‌نك اك طوغری تعریفیده بودر . سزك اکلایه‌جغکز کبی سویلمك لازم ایسه دینیلیر ، که مبالغه شاعرانه وادیبانه یالان سویله‌مکدن عبارتدر .

مثال :

« فرقتك بوقدر شدید برعذاب ، انتظارك بوقدر دلسوز برآتش اولدیغنی بیلمزدم . کوزلرم تماشای جمالکدن دور اوله‌لی سکزکون اولمدی . وجودم سکسان سنه مزارلرده قالمشده بتون بتون محواولمغه یوزطوتمش میتلره بکزییور !..»

دیکر مثال :

« صرصرك شدتیله قوم دریالرینك سرعت انقلابی یرلری کوکلری لرزناك دهشت کوستردیکی حالده نه ثبات عزمنده

قطعا ضعف و تردده دوشمیه‌رك بوره نارفته‌نك بیك درلو مشكلاتنه غلبه ایله نیل كنارینه واصل اولدی . »

دیكر مثال :

پرغضب یوق جواب موساده
الی تیغ حیات فرساده
برجواب المینجه كندندن
فرسان اولمق ایستیوب رهزن
حمله كوستردیلر اوشیرنه
جمله‌سین پاره پاره ییغدی یره
اوته كی آتلیلر قوشوب بردن
قیلدیلر قصد موسیٔ یكتن
كرچه پیش و پسنده دشمن چوق
لیك موساده هیچ پروا یوق
نظرنده نمایش خنجر
موج آب حیاتدن خوشتر
تیغ تیز الده آرقه‌ده جوشن
پیش اعداده قلعهٔ آهن
قلبی بر رتبه بولمش استحكام
اوینامز بیك قیامت ایتسه قیام

— مرحوم معلم ناجی —

§

مبالغه‌ده اڭ زیاده كوزه‌دیله‌جك ماده، یازیلان شیئڭ حقیقة مشابهتیدر . حقیقة مشابهتی تجاوز ایدن مبالغات مردود اولور. اوندن صوئوقده برشی تصور اولنه‌مز .

مثلا :

ینه ایرشدی تموز اولدی جهان پرتف وتاب
كیردی برخلقته هپ آتش وباد اب وتراب
— نفعی —

مطلعنده‌كی مبالغه برازحقیقة شبیه برشی اولدیغی ایچون ، قبول اولنور .

فقط :

طوكار صغوقدن افندی سمندر آتشده
برایكی كون دخی بویله اسرسه‌بوصرصر
— ندیم —

بیتی مبالغات مردوده‌یی حاویدر .

شوراسنی‌ده اونوتمیه‌لم، كه بعض مبالغات ـ لطیفه ومزاحدن عبارت اولمق شرطیله ـ حقیقة شبیه اولمسه بیله مقبولدر .

لطیفه‌ده مبالغه‌یه مثال :

« هندستانده صباحدن برایكی ساعت صكره یولجیلق پك زحمتلی اولور . یامهتابده یاخود صباح قراكلغنده كیتملی. چونكه

کوندز یوله چقیله‌جق اولورسه ادم صیجاقدن عادتا اریبوردده یوزویه‌رك کیده‌جکی یرده آقه آقه کیدییور . حرکت ایتمیوردده عادتا جریان ایدییور ! . . »

* * *

مجاز تبلیغی

بوقاریدنبری تعریف وایضاح اولنان مجاز تخییلی انواعنده‌کی خاصه. اشیانك مناظر واشکالنی تبدیل وتنویع کندیلرینی اعظام . صورتلرینی اخفا ویاخود دیکر یکی برهیئتده عرض ایده‌رك برطاقم تخیلاتی نظر مفکره‌دن امرار ایتمکدن عبارت اولدیغنی کوردك، مجاز تبلیغی‌ده‌کی مزیت ایسه افکار وملاحظاتك بیان وتعبیرنده اسلوب حقیقی‌ده اولمیان بعض اوضاع وحرکاتی ارائه ایتمکدن عبارتدر . مجاز تبلیغیده‌کی مزیات ادبیه شونلردر :

١ — التفات
٢ — استفهام
٣ — ندا
٤ — قطع
٥ — تردید
٦ — رجوع

٧ — عکس
٨ تکریر
٩ — تدریج

التفات

التفات دینیلان شی. برحالی. برمقصدی بروقعه‌یی بیانده دوام ایدرکن. حاضر وغائب حقیقی وخیالی زنده ومیت برشخصه ویا جماداتدن برشیئه توجیه خطاب ایتمکدر .

مثال :

انجق بوقدر ضعیف وکمترین اولان بونور عقل ایله‌دوشدیکم بوظلمات یأسدن بن نصل چیقه‌یم ؟ اوغرادیغم بوفرقت عاتله سوز ایچنده بن نصل تسلی بوله‌یم ؟

دلارا ! ای معشوقهٔ بی‌وجود ! ای خیال اولمش امید ! ای جانانهٔ عدن نشین ! ای نهفتهٔ نورنظر ! کوریورمیسین نصل اغلیورم ؟ . .

— رجائی زاده محمود اکرم —

استفهام

استفهام صیقی صیقی‌یه برطاقم سؤاللر ایراد ایلمکدن

عبارتدر . فقط بو يولده . سؤاللردن مقصد جواب المق دكل . بلكه افكار وحسياتی دها واضح . دها شديد . دها مؤثر بر يولده ميدانه چيقارمق . مخاطبی تهييج . اقناع . اعجاب ایتمكدر . بونی استفهام عاديدن تفريق ايچون نامنه (تجاهل عارف) ديمك ده اوله بيلير .

مثال :

يوقسه بونی سن قولايمی صاندك ؟
غم لشكرينی الايمی صاندك ؟

— شيخ غالب —

ديكر مثال :

« هانكی بر دردمی هجران ايله تعداد ايده‌يم
سن ده داد ايتمز ايسه‌ك بن كيمه فرياد ايده‌يم ؟ »

ديكر مثال :

بز بونلره باقوب حيرتده قاليورز . « تله‌ماق يازيلير كتابمی ؟ لاز پوئه‌تيق ياپيلير اثرمی ؟ انالی اولمز شی ! تارتوف معجز ! » ديه سويلنيورز . بونلرك نه صورتله ميدانه كتيرلديكنی دوشونيورمی يز ؟

— معلم ناجی —

ديكر مثال :

تعريفنه كيتمامكدر اولی
تعريفه كليرمی هيچ مولا ؟

— معلم ناجی —

دیکر مثال :

ایتسه‌ك نه اولور براز تمایل
لایقمی بو نابجا تغافل ؟

— علی علوی —

دیکر مثال :

موتا اوینه کیررمی احیا ؟
احیایه ظهیر اولورمی موتا ؟

— علی فرخ —

دیکر مثال :

« محروم ایدیلیرمی خدمتندن
خوف ایلمدکمی عصمتندن ».

ندا

ندا دیدیکمز شی روحك بیوك بیوك حسلرینی شدید شدید هیجانلرینی احاطه‌دن انسان عاجز قالدیغی زمان ناکهانی اظهار ایدیلان فریاد مضطربانه‌دن عبارتدر .

مثال :

« ای خوابکاهی دارالامانم
کچمش زمانی بن یاده کلدم »

دیگر مثال :

« ای چرخ توقف ایت زمان ویر
ای ساعت سعد امان امان ویر ! »

دیگر مثال :

« ای ماتمی هر یرده بکا همره اولان یار
اولدم ینه باق مهر خیالك ایله بیدار »

دیگر مثال :

« ای کوکلمك سعادتی بر ابتسامکز
بیلسه‌م سزك ملکمی یاحوریمی نامکز ؟ »

دیگر مثال :

« او بیوفایه نیچون قیدك ای فلك عجبا
نه‌لذت اکلادك ای موت جسم زارندن »

دیگر مثال :

« ای انصافسز اولاد ! سن وجودیکك مساعده‌سی، کنجلکك وقتنده حجاب ایتمزمیسك که بتون زمانکی کوکلکی اکلندیرمکه صرف ایدرسك ده خاندانکك بتون مشاق معیشتنی اختیار پدریکك آغارمش باشنه وبوکولمش بوینه براقیرسك ؟ »

§

ندا، مخاطبه تنبیه ایچون‌ده اولور .

مثال :

ای طلبکار انفس اشعار
ایله دقتله فوق وزیره نظر
شعردرهپ اوکوردیکك آثار
شعردرهپ اودویدیغك سسلر
یرده بر قیز ، سماده براختر
هر بری بر بدیعهٔ دیکر !

— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

ای طالب شبچراغ معنی
انصاف ایله قیل کلامم اصغا !

— شیخ غالب —

◆

قطع

قطع ، افاده‌سنه دوام اولنمقده اولان برسوزی هنوز تمام اولمقسزین بغتةً کسه‌رك دیکر بر فکره کچمکدر . فقط اوصورتده که قطع اولنان سوز دوام ایتمکده اولان سوزدن دها واضح ، دها بلیغ اولسون .

مثال :

رأیلرمز ده کوردیکم بو اتحادك کوکلمز ده دخی بولندیغنی تصوره نیچون جسارت ایتمدیم ؛ بعض کره کوزلرمز یکدیکرینه قارشی کلیر . برلکده بی‌اختیار آه ایدرز . وبعض کیزلی کیزلی کوز یاشلری دوکرز .

آه ژولی ! بو اتحاد اکر تقدیر ازلی ایسه .... بتون دنیا بریره کلسه .... امان ژولی ! عفو ایدیکز ، شاشیردم ! صاچمه سویلیورم . تمنیاتمی امید عد ایتمکه جسارت ایدییورم .

— ژان ژاق روسو : مترجمی منیف پاشا —

تردید

تردید ، افاده‌سنه باشلانیلان برسوزك نتیجه‌سی حقنده ارباب مطالعه‌یی متردد طوته‌رق ، مراقه دوشورمکدر . ایکی نوعدر . بری تردید صادقدر . باشلادیغی برسوزی جدی برصورتله نتیجه‌لندیرر .

مثال :

« .... انسان دنیایی اغفاله موفق اولسه برشخص قالیرکه آنی الداتمسنه امکان اولمز . اوده کندی نفسیدر . »

دیکری ، تردید لطیفه آمیزدرکه ارباب مطالعه‌یه مهم بر نتیجه امید ایتدیردیکی حالده لطیفه ومزاحده قرار ویرر .

مثال :

شعرای زمانه‌دن بریسی
دزد معنادن ایلیوب شکوا
دیدی نظممده‌کی خیالاتم
چالدیلر هپ برر برر ظرفا
کوش ایدنلر دروغه حمل ایده‌جك
بن دیدم کیم بیلیرکه صادق اولا
فی‌الحقیقة سوزنده صادق ایمش
کوردك اشعاری جمله بی معنی

— ملیح احمد —

جدی بر تردیده مثال :

« — بو توهم نه‌دن کلیور نه‌ك وار ؟
— بر اضطرابم وارکه دفعی دشوار !
— دردك نه‌در ؟
— حیات ! . . »

رجوع

رجوع صنعتی افاده اولنان بر سوزی دها پارلاق ، دها لطیف بر سوزله تعدیل وتصحیح ایتمکدر .

مثال :

ایدر عصیانه کوکلمده ندامت غلبه
نیلیم یوز بولامم یأس ایله عفوم طلبه
نه‌دیدم توبه‌لر اولسون بوده فعل شردر
بنم عذرم کنهمدن ایکی قات بدتردر
نور رحمت نه‌یه کولدورمیه روی سهیم
تکرینك مغفرتندن‌ده بیوکمی کنهم

— شناسی —

* * *

عکس

عکس ، کلمه‌لری تقدیم وتأخیر ایتمکدر . فقط ، بعض معناسزلقلره سببیت ویره‌جکی ایچون ، استعمالنده فوق‌العاده احتیاط ایتمك لازمدر . مثلا عکس صنعتی یاپمق ایچون « سفیهك پاره‌سی پاره‌نك سفیهیدر . » دیرسه‌ك معناسز برلقردی سویلمش اولورز . حال‌بوکه برمناسبت وبرر صورت شاعرانه وادیبانه‌ده یاپیلان عکس صنعتی هم معنیدار ، هم‌ده مقبول اولور .

مثال :

ایتدی رخ حسنی نسترن زار
رخسارهٔ عشق وعشق رخسار

— شیخ غالب —

* * *

تکریر

تکریر، برعباره ویا برفقره ایچنده برکلمه‌یی ویا برتعبیری برقاچ دفعه تکرار ایتمکدر ، که مقصد بوصورتله افاده‌یه دها زیاده وضوح ، دها زیاده شدت ، دها زیاده تأثیر بخش ایلمکدر .

مثال :

دییورلرکه دردك نه بردر جوابم
علو جنابم علو جنابم !

— مرحوم معلم ناجی —

دیکر مثال :

کسدك امان امانمی ای بی امان امان

— لاادری —

دیکر مثال :

همراهنی ایدك بویولده ای ماه
همراهنی ترك ایدرمی همراه

— فضولی —

دیکر مثال :

اعتماد ایتمز ایسه‌ك اورمحك تجربه‌یه
اشته‌لوح، اشته‌قلم ، اشته‌کتب، اشته‌فحول

— حامئ آمدی —

دیکر مثال :

کورینور چشممه بوغمله وارسه‌م سیر کلزاره
کل اغلر بلبل اغلر ژاله اغلر کلستان اغلر

— فاضل —

دیکر مثال !

کوزسیه مژکان سیه کاکل سیه ابروسیه
قورقرم مجنون ایدر بر کون بو سودالر بنی

— راشد آمدی —

دیکر مثال :

خالی کافر زلفی کافر چشمی کافر الامان
سرتسر اقلیم حسنك کافرستان اولدی هپ

— ندیم —

دیکر مثال :

« دل آتش دیده آتش سینه آتش روی یار آتش
کل آتش بلبل آتش کلشن آتش جویبار آتش »

دیکر مثال :

رها بولمق نه ممکن سوزش محنتدن عشاقه
فراق آتش وصال آتش بلای انتظار آتش
نوله یانسه‌م یاقیلسه‌م رأفتا بزم محبتده
که عشق آتش می آتش حسن یار کلعذار آتش

— رأفت —

دیکر مثال :

« بنی ایتمکله لطفه مستغرق
سز سکز جمله‌یه بدل اوله‌رق
رغبت وحرمت ایتدیکم انسان
شکرینه عاجز اولدیغم احسان
بر بنم بر ده سز شو دنیاده
بشقه کیم وارسه هپسی رؤیاده
هپسی غائبده هپسی عین خیال
یالکز بز وارز بزه میال »

دیکر مثال :

« نته‌کیم خاك ایچنده بیك حشرات
بسلنیر سایه‌سنده اجسادك
بولیور نعشنك اوزره اولادك
هر جریحه‌کده بیك غدای حیات
نه بیوکدر سنك بو احسانك
دها قدسی او شیر مادردن
دها شیرین دهان دلبردن
دها رونقلی رنك خاوردن
دها رنکین حیاض کوثردن »

دیکر مثال :

« بیوکسك الهی بیوکسك بیوك
بیوکلك یاننده قالیر بك کوچك »

تدریج

تدریج برنوع مجازدرکه انکله مؤلف خیالدن خیاله ، فکردن فکره درجه درجه چیقه‌رق ویا اینه‌رك ایستدیکی نقطه‌یه واصل اولور .

مثال :

« لطفنك ذکرینی ادا دشوار
قولکه چونکه التفاتك وار
برده چشم سیاهك عشقنه صون
برده شیرین نکاهك عشقنه صون
طورمه باشك ایچون بکامی صون
الامان ای پری پیاپی صون »

دیکر مثال :

« ..... الایلر بربرینك امدادینه کیده کیده ایکی برنجی صف حربلری تمامیله یکدیکرینه قارشدی . احتیاطلرده سلاح ارقداشلرینی تأیید ایچون یرلرندن اوینادی . طرفیندن طوب

وتفنك صداسی كسیلدی . ایكی عسكر مزراق مزراغه ، قلیج قلیجه ، خنجر خنجره ، حتی بوغاز بوغازه اوغراشمغه باشلادیلر . »

* * *

صنایع لفظیه

صنایع لفظیه اسلوبك تزییناتندندر . اك مهملری بروجه آتی ذكر اولنور .

١ — تناسب
٢ — ایهام تناسب
٣ — ایهام تضاد
٤ — تنسیق صفات
٥ — اقتباس وتضمین
٦ — تلمیح
٧ — تجنیس وملحقاتی
٨ — سجع وترصیع
٩ — وصف تحسینی
١٠ — ایجاد وترویج الفاظ

* * *

تناسب

تناسب برفقره ویاعبارەده جمع وتعداد صورتیله ایراداولنان اشیا ارەسنده فکراً ویاماهیةً برقرابت ویامناسبت بولنمسندن عبارتدر .

مثال :

« کویاکه فلك بهارك زمینه ویردیکی حسنه غبطه ایدرده افقده باغچەلرمزه نظیره یاپمغه قالقیشیر : کونش یا طلوع ویا غروب ایدوب ده صباتموجه باشلادیغی کبی بلوطلر پارەلنیر . کیمی قیزاریر ، یکی آچیلمش کل کبی قتمر قتمر اولور . کیمی یشیللنیر ، یاپراق شکلی باغلر . کیمی اغاریر . زنبق کبی آچیق صاچیق صالنمغه باشلار . کیمی مورارر ، سنبل کبی قندیل قندیل اوتەیه بری یه داغیلیر . »

دیکر مثال :

بردر صدفنشین ایدم بن
برموجه ایله کنارەدوشدم !

— رجائی زاد محمود اکرم —

دیکر مثال :

آچیلدی باب رحمت کیتدی غم کوزدن سحاب آسا
نمایان اولدی آثار سعادت افتاب آسا

— کانی —

ایهام تناسب

ایهام تناسب بر سوز ایچنده قوللانیلان بر لفظك موضوع فکره دیکر جهتدن دخی مناسبت معنویه‌سی بولنمقدن عبارتدرکه اکثریا معنایی اومناسبت اکمال وتنویر ایدر .

مثال :

شاه کل غنچه‌سیله سر افراز
صالنیر روزکاره ایلر ناز

شمدی شوبیتده‌کی (روزکار) کلمه‌سی عالم معناسنه کلدیکی کبی، هبوب هوا معناسنه دخی کلدیکندن وبوایکنجی معناسیله کلمه‌نك اوافاده‌لر ایچنده مناسبت معنویه‌سی درکار بولندیغندن بیت ایهام تناسبی شامل وبوایکی سوزك مکملیت ومنوریت معنالرینه ایسه ایهام تناسب صفتی کافل اولیور دیمکدر .

دیکر مثال :

« قادین ارکك هرکسك اوقویوب یازمق بیلمسی اسلامیت مقتضیاتندن دکلیدر ؟ بن نیچون هرکسدن معدود اولمیورم ؟ اهلم اولمدیغی ایچونمی بنی نااهل عد ایدییورسکز ؟ »

ایهام تضاد

ایهام تضاد بر برینك ضد ویامقابلی اولان الفاظك برافاده ایچنده فقط جناس معنوی یولنده ایرادندن عبارتدر .

مثال :

« سنکله بتون دنیایی طولاشدم . قطبلره وارنجه‌یه قدر کیددم . نهایت امریقاده توطن ایددم . بوکهنه جهانك حوادث واحوالنی یکی دنیا کبی بریردن محاکمه ایددم ! »

* * *

تنسیق صفات

تنسیق صفات ، اشخاص واشیادن برینی توصیف ایچون برچوق صفتلر ایراد ایتمکدر .

مثال :

« حاصلی مهدانسانیت، مسجداقصای دیانت، اولین درسخانهٔ حکمت ، دارلمعلمین معرفت ، نمونهٔ عمران مدنیت ، مشرق انوار معدلت اولان اسیا قطعه‌سی چنکیز کبی سباعدن اشنع ، شرك قدر ملعون ، جهل کبی دنی برداهیه‌نك ظهوریله هرطرفی تخته‌دن یاپیلمه قباصباصنملرله طولمش برتخانهٔ جهالت هرکوشه‌سی قانلی کله‌دن یاپیلمه قله‌لرله مزین براستحکام وحشیانه شکلنی بولمشیدی . »

* * *

اقتباس وتضمین

اقتباس دینیلان صفت مهمه‌تأیید فکر وتزیین کلام ایچون، آیات کریمه واحادیث شریفه‌دن بعضیسنی — آیت وحدیث اولدیغنه اشارت ایتمامك شرطیله — ایراد ایتمکدر .

مثال :

بسدر ارباب فکرته بو خطاب
فاتقوا الله یا اولی الاباب
قیل هوالله ایله دلی مملو
الذی لا اله الا هو

— شاکر احمد پاشا —

دیکر مثال :

ناکهان مانند نسیم بربریله خجسته لقا نزد حقیرانه‌مه التجا ایله فتح دهان مشك افشان ایدوب هم نفحهٔ جبریل تبلیغ سلام سلطان جلیل ایتدکده صحرای بدن کلزار بهار ورياض جان « جنات تجری من تحتها الانهار » اولدی .

— سامی پاشا —

اقتباسده وزن وقافیه ضرورتنه مبنی تغییره دخی جواز واردر .

کله‌لم تضمینه : تضمین دیمك مقتضای حاله موافقتی ویاحد

ذاتنده لطافتی جهتیله بر بشقه‌سنك اشعارندن بر بیت ویا بر مصراعی شاعرك کندی نشیده‌سنه قاتمقدن عبارتدر .

تضمین اولنان سوز مشهور ایسه ؛ تضمین اولندیغنه دائر بر اشارت ایدلمز . مشهور اولمدیغی صورتده سرقت دینلمامك ایچون قائلنه اشارت اولنمق ایجاب ایدر .

مثال :

زمان عدل ودادنده بقول صبریٔ شاکر
کریبان فلك مهجور دست آه شکوادر
— نفعی —

دیکر مثال :

بو محلده عجب اوصافنه شایان کورینور
نوله بو بیتی باقینك ایدرسه‌م تضمین
دفع یأجوج غمه ایشیکیدر سد سدید
منع جیش المه درکهیدر حصن حصین
— نفعی —

عندالبلغا مشهوریتنه مبنی بلا تصریح تضمینه مثال :

ایتدیکی کونلر ملال دل بنی صحرانورد
چاره‌سز راهمده پامال ایتدیکم هر برك زرد
برغریب آواز ایله اظهار ایدوب تحریك درد

روزکاره قارشی کوکلمدن چیقوب بر آه سرد
« اغلرم امانیچون بیلمم کیمکچون اغلرم ؟ »
— رجائی زاده محمود اکرم —

دیکر مثال :

اول ذاته تحسرله صاندم که زمان اغلر
اومدم که یوزی صبحك بررنك حزین باغلر
کوردم که کونش طوغمش پرخنده بتون طاغلر
بلبللر اوتر شادان پرنشئه صولر چاغلر
« عالم ینه اول عالم دوران ینه اول دوران »
— وله —

§

تضمین بعضاً تزییف یولنده دخی اولور .

مثال :

هرکسك یاننده یاری صالینیر بکلر کبی

مصراعی عزت ملا طرفندن :

آردینه دوشمش دل زارم کیدر بکلر کبی

مصراعیله تضمین اولنمشدر .

§

تضمین یالکز ترکجه‌یه مخصوص دکلدر . عربی ، فارسی سوزلر دخی تضمین اولنور .

مثال :

سنده یوقسه دخی الم چکمه
کنز مولاده سیم وزربی عد

که بیورمش خلیفهٔ بالحق
« فمن الله رزق کل احد »

— عزت ملا —

دیکر مثال :

بو تأثرله نصل ممکن اولور ضبط فغان
« هرکه زخمی خورد البته فغانی دارد »

— مرحوم معلم ناجی —

* * *

تلمیع

تلمیع اطلاق ایتدیکمز صفت منثورات ومنظوماتده عربی وفارسی بعض جمله‌لر وترکیبلر بولندیرمقدن عبارتدر، که بونلر اقتباس وتضمین یولنده اولمامق وکندی کندیلرینه برر معنا افاده ایلمك اقتضا ایدر .

مثال :

(فداك روحی)ای دو عالمك جانی
ایا سریر کمالك شــهٔ جهانبانی

— رئیس الکتاب عارف —

دیکر مثال :

نابی بوفنادن ایله پرهیز
برکون دیمه‌دن زمانه (برخیز!)

— نابی —

دیکر مثال :

فلکده اوج عیوق اوزره بر یر وارمی دیرلرسه
لب بامی تبسم اوزره دیرکم (انه هذا !)

— ندیم —

دیکر مثال :

کجاست کوی ندیما ؟ ترانه‌سیله بودم
کلیر جهانه کل‌افشان اولوب اوتازه نهال

— ندیم —

تجنیس وملحقاتی

تجنیس که جناس یاپمق دیمکدر ، لفظی ومعنوی ناملریله ایکی‌یه منقسمدر .

١ — جناس لفظی برسوز ایچنده تلفظ واملاده تماماً ویاقسماً متحد ومعناده متخالف الفاظ ایرادندن حصوله کلیر .

مثال :

توجه ایلمه دانشوران دهره قضا
ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا

— لادری —

شمدی بونده‌کی قضالردن برنجیسی حکومت شرعیه معناسنه دیکری ایسه قدر معناسنه‌در .

دیکر مثال :

یلان کهنه‌یی قیلدی یلانجی پهلوان اول شاه
جهانك شمدی اولدر قهرمان تازه دستانی
— عزت ملا —

بونده‌کی (یلان) لفظی پهلوانلر معناسنه اولدیغی وبونك مجانسی اولان (یلانجی) کلمه‌سیله تلفظده . واکر شاعرك اختیار ایتدیکی املادن قطع نظرله حقی اوزره (یالانجی) یازیله‌جق اولورسه کتابتده‌دخی مشابهتی قسماً برمشابهتدن عبارت بولندیغی جهتله بوده برجناسی حاوی دیمك اولور .

۲ — جناس معنوی ایسه برسوز ایچنده ایکی معنالی اوله‌رق ایراد اولنان الفاظك دیکر معنالریله صدد بحث اره‌سنده کلی وجزؤی قریب وبعید برمناسبت بولنمقدن وجوده کلیر .

مثال :

عذارکله لطافت بحث ایدرسه لاله طاغیدر
لبکله رنك وبو دعوا ایدرسه غنچه باغیدر
— رئیس الکتاب عارف —

بونده‌کی (طاغی) کلمه‌سنك جبله منسوب دیمك اوله‌رق ، دیکر معناسی ایسه آزغین وعاصی اولدیغی کبی (باغی) دخی هم باغه منسوب هم ده سرکش معناسنه کلدیکندن جناس معنوی وجود بولمش اولیور !

جناس لفظیدن جناس معنوینك الك بیوك فرقی جناسی داعی کلمه‌نك برنجیسنده لفظاً وایکنجیسنده معناً تکرار ایتمسیدر .

مثال :

صنعت کوزوکه عشوه وناز ایله کیرشمه
عادت مژه‌که تیغ ایله عشاقه کیرشمه

— امری —

بونده‌کی (کیرشمه) کلمه‌سنك لفظاً تکررینی کوردیکمز جهتله حاوی اولدیغی جناسك برجناس لفظی اولدیغنده تردد اولنمز .

جناس لفظی‌یه برقاچ مثال :

لطف ایله قیروب کچیرمه خلقی
عشاقی شکسته بسته کورمه
یا چشم کبوده سرمه چکمه
یاقاشلرك اوزره وسمه سورمه

— رئیس الکتاب عارف —

دیکر :

طاغ طاغه قاووشمز دینیر اماکه جکرده
صد داغ قاووشدی دخی دل یاره قاووشمز

— وله —

دیکر :

ناکاه کناریمده کوردم
صید ایلر ایکن او ماه ماهی
عکسی دخی یمده برق اورونجه
کوردم او مهی بوشب کماهی

— وله —

جناس معنوی‌یه‌ده مثال :

زیر زلفنده‌کی او خال سیاه
کیم الك قدری مشکه برتردر
پرده‌دار حریم رخساری
بندهٔ مقبل آدی عنبردر

— رئیس الکتاب عارف —

دیکر مثال :

سخت رویانه اولور نرم نهادان محتاج
دوشمسون رشته چالشسون نظر سوزندن

— نابی —

دیکر مثال :

« اهلیله یانان کناهسزدر
اهلیتی اشتباهسزدر
معبود انی دوزخنده یاقمز
جنتده ده اهلسز براقمز »

* * *

اتحاد واشتقاق وشبه اشتقاق

تجنیس ملحقاتندن اولان اتحاد واشتقاق وشبه اشتقاق صنعتی برسوز ایچنده مختلف معنالره قوللانیلان ایکی لفظك اشتقاق جهتیله اتحاد ویا مشابهتندن عبارتدر .

مثال :

مرتاض هزال زدهٔ عقل بادر عقالی بیغوله‌زار محلهٔ خاموشانی ترجیح مصبطهٔ میفروشان ایدوب . . . .

— نرکسی —

اشته بونده‌کی (عقل ، عقالی) کلمه‌لری کبی .

دیکر مثال :

« افده‌می برحل ایله تلقی ایتدی که تعریفنه کوکل طیانمز . بیله‌مم که نام مقدس احمدی زیور زبان احترام اولدیغی زمان ابولهب اومرتبه لهیب افشان غضب اولورمیدی ؟ »

دیکر مثال :

قابل اولسون ده‌کشی ایسترسه مقبول اولمسون

— لاادری —

* * *

قلب

جناس ملحقاتندن معدود اولان قلب صنعتی دخی برسوز ایچنده بولنان لفظك حروف مرکبه‌سی تماماً ویا قسماً بربرینك

عینی اولدیغی حالده ترتیبده مختلف بولنملرندن عبارتدر . جناس لفظیده کلمهٔ متجانسه‌لرك اتحادی ازدیاد مقبولیته مدار اوله‌رق اومقوله جناسلره جناس تام اسمی ویرلدیکی کبی قلب صنعتنده دخی کلمه‌لردن ایکنجیسی برنجیسنك اشاغیدن یوقاری طوغری صره‌سیله عکسندن حصوله کلان شکله مطابق اولمق لازم کلیر . ونامنه‌قلب کل دینلیر .

مثال :

الده بولندی عزت وعرفان اولور روای
یاور بزه دکلدر امل شهرت وریا

بوبیتده مصراع اولك صوك کلمه‌سی اولان (روای) ك مرتباً عکس وقلبندن مصراع ثانینك ابتدا کی کلمه‌سی بولنان وقائلك مخلفی اشعار ایدن (یاور) لفظی حصوله کلیور .

بری دیکرینك مشوشاً مقلوبی اولان کلمه‌لری جامع سوزه مثال ایسه، شو بیتدر :

ارمدن ادمی اخراجه ماردر باعث
که نام مار عزیزا ارم بوزندیسیدر
— لادری —

سجع وترجیع

سجع وترجیع شرائطنه موافق اولورسه، مقبولدر . یوقسه سجع وترجیع کوستره‌جکم دیه معنایی زیر وزبر ایتمکده هیچ برمعنا یوقدر .

§

سجع

سجع اطلاق اولنان شی نثره مخصوصدر . ترکیب وعباراتله فواصل کلامیه‌ده ویا بربرینه معطوف واکثریا برلفظ ایله مربوط اولان جمل وفقراتك صوكارنده واقع کلماتك واخری حروف وحرکات وسکناتجه متحد بولنمقدن عبارتدر .

اولکی صورتده اولان اسجاعه سجع مطلق ایکنجیسنه سجع مقید ویاخود سجع ربطی دیرز .

مثال :

« فقط خصمیله چارپشمغه باشلار باشلامز سوق روزکار اجزای وجودینی تارومار ایتدیکندن او اتشپارهٔ جلادت یوقیره محو اولدی کیتدی . »

بونده کی (روزکار — تارومار) سجعی مربوط ومقید اولمدیغندن یعنی (تارومار) دن صکره کلان (ایتدیکندن) کلمه‌سی

(روزکار) لفظنه الصاق والحاق ایدهمیهجکمزدن بوسجع (سجع مطلق) انواعندن دیمك اولور .

دیکر مثال :

« خلقی سلطان اورخان ایسه اول حمله‌سنده بروسه‌نك بنیان مقاومتنی زیر وزبر واوزمانه قدر رخش غزا اوزره بیقرار اولان سریر حکومتنه بوشهر غرایی مقر ایتدی . »

سجع مطلقه مثال :

بوخبر غم آور سامعه کذار سید البشر اولدقده مرأت ضمیرلرینه وسیلهٔ کدر اولوب . . . .

— نابی —

سجع مقیده مثال :

الهی واقف کیفیت حال وعالم دقایق احوالسین بیلیورسین‌که سندن غیری معین ومظاهرم یوقدر . واطراف وجوانبده حاسد ومعاندم چوقدر .

— فضولی —

بونلردن بشقه برده سجع مفروق واردرکه اوده سبك مفعوله موافق یازیلان مقالاتده جاریدر .

مثال :

امام جعفر صادقدن نقلدرکه افراط کریه بش کشی‌یه منحصردر . بری آدم که بهشت فراقندن نالان ایدی . وبری

یعقوب‌که یوسف هجرندن کریان ایدی . وبری یوسف‌که یعقوب دردندن پریشان ایدی . وبری فاطمهٔ زهراکه حضرت رسولك آتش فراقندن بریان ایدی . وبری امام زین‌العابدین‌که قرق ییل واقعهٔ کربلادن صوکره لاینقطع سرشك افشان ایدی . [illegible]

— فضولی —

آلتمش بش کلمه‌دردر

ترصیع

ترصیع، نظم ونثرده مشترك اوله‌رق بر مصراعی ویاخود بر جمله ویا فقره‌یی تشکیل ایدن کلمه‌لرك ایکیدن زیاده‌سی دیکر مصراعده ویاخود دیکر جمله وفقره‌ده مقابللری بولنان کلمات ایله هم وزن وهم قافیه اولمسندن عبارتدر .

مثال :

« بسیط عالمده مداین عظیمه انشاسیله روابط اجتماعی تشیید ایدیور ، محیط اعظمده سفائن جسیمه پیداسیله وسائط انتفاعی تزیید ایدیور . اعداد ایتدیکی ادوات ایله سیاح کبی موج دریاده سائر اولیور فطرتی ایسه اوماهیتدن مبرادر . ایجاد ایتدیکی آلات ایله ذی جناح کبی اوج هواده طائر اولیور ، خصلتی ایسه او خاصیتدن معرادر . جسمی حقیر اما افکارینه ابعاد کبی حد وانجا بولنمز ، عمری قصیر اما آثارینه اعداد کبی

عدد واحصا تصور اولنمز . مکمن قدرتده مستور اولان سرائر طبیعتی پیرایهٔ افکار ایتمکده‌در ، مخزن فطرتده مطمور اولان جواهر معرفتی سرمایهٔ بازار ایتمکده‌در . »

دیکر مثال :

« اجزای بشر جالب تعجیل فنادر
ابقای اثر موجب تحصیل بقادر »

شرائط تسجیع

تسجیعك بر طاقم شرائطی واردر . بونلردن برنجیسی سجعك طبیعی اولمسی ، ایکنجیسی کثرت استعمالندن اجتناب ایدلمسی ، اوچنجیسی طبیعتجه اسلوبك نوعیله متناسب بولنمسی ، دردنجیسی اسجاع مقیده‌ده جمل وفقراتك تطاولنه ویاخود بری دیکرندن حد اعتدالی تجاوز ایده‌جك صورتده قصیر اولمسنه میدان ویرلمامسی ، بشنجیسی سجع اندر سجعك ایکی مرتبه‌یی تجاوز ایتمامسی ماده‌لریدر .

طبیعی اولان سجع تأمل وتوقف ایتمکسزین کندیلکندن وارد اولان ویاهیچ اولمزسه تصنع وتکلف شائبه‌لرندن بری کورینانددر .

فقرات آتیه‌ده‌کی (پناه — استنادکاه) سجعلری بلا تأمل اولان اسجاع طبیعیه‌دندر :

« اشته بو حادثه اوزرینه صلاح الدینك جناب حقدن غیری برپناهی وانك احسان مخصوص اولان خصائل ذاتیه‌سندن بشقه بر استنادکاهی قالمدیغی حالده ینه قطعاً فتور کتیرمیه‌رك مکالمه‌یه کیریشمش وحرب وصلحده . . . . »

افاده‌یی مبدأنده آلمش اولدیغی خط استقامتدن انحراف ایتدیرمامك، لفظاً مطابقتسزلکدن سالم بولنمق وحشو، تکرار معنوی، تتابع اضافات، غرابت، ربطسزلق، معنانك لفظه تبعیتی کبی نقایصدن هیچ برینی ایجاب ایلمامك اسجاع طبیعیه‌نك خواص متمیزه‌سندندر .

بوحاله نظراً اتیده‌کی فقراتده کوریله‌جك اسجاع مردوددر :

مرهم جریحهٔ فؤاد وموميا بخش داغ درون مخلص وفامعتاد اولان . . . .

— کنعان بك مرحوم —

دیکر مثال :

جناب مکرملرینی طرفمزدن استفسار امر محال وارسال اخبار رتبهٔ استحاله‌ده برخیال ایکن بودفعه بدرلریله ارسال تاریخ وبردفعه دخی پاشامز احمد افندی ایله ایصال سلام بی رنج اولنمشیدی .

— ویسی —

برفقره ایچنده برجنسدن برچوق اسجاعك تعاقب ایتدیرلمسی هم طبیعی اولماز، هم اهنك افادهیی اخلال ایدر .

هزل ومزاح یولنده یازیلان شیلرده سجع چوقجهده اولسه بأس یوقدر . حتی بعضاً اومقوله شیلر ایچنده اسجاعك توالیسی افادهنك رونقنی ، شطارتنی تزیید ایدر .

مثال :

بعده صاحب لقب کثرت سرور وفرت حبور ایله اظهار سور وشغب ایدرك خانهسنه واروب اهلی دردمند خاتونه تبشیر ولفظ اشك حیایه تبدیل اولندیغنی تقریر عورت برآه سوزناك چکوب اولا ضیافت ایچون صرف اولنان نقدینهسنك عرضهٔ تلف اولدیغنه تأسفله :

بیچاره قاطر مفته صاتلدی سمریله

دیهرك سینهسنی چاك وثانیاً تبدیل لقب برفائدهیی منتج اولمیوب همان تجدید حماریت ایتمش اولمغله چشم حیرتدیدهسنی کریهناك . . . .

— کانی —

دیکر مثال :

انی سنك کبی ادراکی کوشك ومحفظهٔ مغزی نمونه نمای دنبلك اولانلر تعقل واذعان ایدهمزلرسه معذور اولورلر .

— وله —

انواع اسالیبدن هر درلو سجعه اك زیاده مساعد اولان اسلوب مزیندر .

اسلوب ساده‌یی تزیین ایده‌جك سجعلر آز اولمغله برابر لفظاً زیاده مأنوس ولطیف اولمق اقتضا ایدر .

اسلوب عالی‌یه كلنجه بونده دخی اقتضاسنه كوره قوللانلمامق ولفظاً علوی اولمق شرطیله سجع بولنه بیلیرسه‌ده بوسجعلر شاید بر زینت حقیقیه مقامنه كچه‌میه‌جك اولورسه افاده‌نك جدیتنی وموضوع بحثك علویتنی اخلال ایتمك مقرردر .

سجع ایچون اسلوب ساده‌یه مثال :

. . . . . حضرت عزرائیل دخی روح پرفتوح محمدی‌یی قبض ایله اعلای علیینه اولاشدیردی . صلی الله علیه وسلم . ایشته دنیانك حالی بودر : كشی نه قدر یشاسه انجامی فنادر . باقی انجق خدادر . بوقوناغه هركون كلوب كیدن چوق اما دونوب كلان یوق . وفاسز دنیا كیمسه‌یه قالماز . دنیا وارلغی كمسنه‌یه مال اولماز .

— جودت پاشا —

اسلوب مزینه مثال :

بوجزیره‌نك سكنهٔ ذكوری دشمن كسب منفعت واطفال ونساسی حریص زیب زینت اوله‌رق بونلرده كوردیكم نقصانیٔ

لطافت طبیعت دل محبت موئله مخطر مباعدت اولدیغی حالده رفیقلرم بزم الفت وانسیته دعوت . . . . .

— فنه‌لون — مترجمی : یوسف کامل پاشا

اسلوب عالی‌یه مثال :

حکما دیدیکمز قدمای اشراقیوندن یکدیکری ادراك ایدرك کلمش وطریقهٔ تلمیذ وتلمذله متسلسل اولمش یدی نفر مرد معارف اثردر. ومؤخرلری افلاطون اولوب بونك دخی شاکردی ارسطالیسدر . لکن ارسطالیس بعض مسائل فلسفیه‌ده تضرر واستادینه مخالفتله تمرد ایدوب سلسلهٔ اشراقیدن منفك ومشائی کروهنه رئیس نومسلك اولدی .

— سامی پاشا —

سجعك اك چوق یاقشدیغی یرلر مراعاة نظیری وتنسیق صفاتی شامل فقره‌لردر .

مراعاة نظیر ایچون مثال :

« عساکر اسلامیه سرعسکرینك اسمی عبدالله بن سعد اولوب قلب لشکر انکله معمور ومیمنهٔ جنود عبدالله بن عمر ایله منصور ومیسرهٔ عسکر عبدالله بن زبیرك قدومیله مسرور ومقدمهٔ جیوش دخی حضور عبدالله بن عباس ایله پرنور اولدیغندن محاربهٔ مذکوره (حرب العبادله) دینمکله شهرت بولمش . . . . . »

تنسیق صفات ایچون مثال :

صالح یهودی اول فصاحتدن. متأثر اولوب ایتدی .
« ای عزیز ! والده‌ك کیمدر ؟ » امام حسن ایتدی: «صفوت خاندان رسالت، قدمت دودمان نبوت، صدف عفت و عصمت غرهٔ چهرهٔ علم و حکمت نقطهٔ دائرهٔ مناقب و مفاخر. لمعهٔ ناصیهٔ محامد و مآثر. مادر سادات، مجمع سعادات. شمع عرصهٔ عرصات. بتول عذرا، یعنی فاطمة زهرادر . »

— فضولی —

حاصلی سجع و ترصیع — سؤ استعمال ایدلمامك و محلنده اولمق شرطیله قبول اولنه بیلیر .

—

وصف تحسینی

وصف تحسینی دیدیکمز شی موصوفنك تعیین ماهیتی ایچون دکل انجق تزیین افاده مقصدیله ایراد اولنان صفتلر، وصف ترکیبلر ویاخود بونلرك مقامنه قائم اوله‌جق تعبیرلردرکه قاعدةً زوائددن عد اولنه‌بیلیرسه‌ده قاعدهٔ ادبیه‌جه اهمیت مخصوصه‌یی حائزدرلر .

مثال :

« مثلا افتاب (عالمتاب)
عزم مغرب قیلنجه ظلمت شب

برسکوت (عمیق) اولور پیدا
صانکه خوابه واریر بتون اشیا
عکس برف زمانه پرورده
کورینور وجه‌لیل (اسمرده) »

دیکر مثال :

بوشعر (تری) اوقورکن اول ماه
برصوت (غریب) ایشتدی ناکاه
بر طوطیٔ (سبز آل منقار)
بر شاخده ایلر انی تکرار
کیم دختر شاه چین اوخونریز
بوباغه کلیر چوقبح (کلبیز)

وصف تحسینی یالکز شعرده دکل. نثرده‌ده پك یاقیشیر .

مثال :

انسانك (اك دقیق) حسیاتی، افکارك (اك علوی) درجاتی تشریحاتیله، تفصیلاتیله، کمالیله تیاترو کتابلرنده کوریلور . افکار شاعرانه واقتدار ادبیاتك اك زیاده مهارت نمای (کمال) اولدیغی یرلر تیاترو رساله‌لریدر . ایچنده اویله (فیضافیض) بهارلره تصادف اولنورکه هیجان ایله چارپنیر برکوکل اوتماشای (روح افزانك) قارشیسنه کچوبده ساعتلرجه لذتلره، صفالره غرق اولمامق ممکن دکلدر .

— سزائی —

برنوع وصفلر دها واردر . بونلر اوته‌کیلرینه بکزرسه‌ده تزیین کلامه عائد دکل مجرد خیالده کی غرابتی ، تصورده کی نکته ولطافتی کوسترمکه مخصوصدر . بونك ایچون حذفلری قابل اوله‌مز .

مثال :

« مطلق بویرده اولسون زوالم
خورشیدم ایشته قارشمده غارب
خورشید اولکن خورشید (مظلم)
مشرق قرارمش یانمقده مغرب
ماتم لباسم عکسیله کلشن
برلیل ایسه‌مده برلیل (روشن)
هب بشقه بشقه ازهار آچیلمش
نخل املمی جسم نزارك
بکزر شهابه‌سنك مزارك
دوشمش زمینه نوری صاچیلمش
کوکمی یارلمش یارب نه‌در بو
ازهار(پرنور) انوار (خوشبو) »

زیره درج ایتدیکمز مثاللرده (آهنین) و (منیر) وصفلری بولنمسه‌یدی افاده اوقدر شدتلی ، اوقدر اهمیتلی اوله‌مزدی :

« غازان بهادر — که زور بازوده زمانه‌نك مزیدی ایدی — اثنای کیرو دارده امیره راست کله‌رك النده بولنان ویاریم قنطار

آغرلغنده اولان کرزاهنینی بر شدت فوق‌العاده ایله کوکسنه اوردیسه‌ده . . . . . . »

دیکر مثال :

« غزیء عظیم‌المأثر الینه خدمت وینه صالح بویله بر واسطه کچنجه همان انی ریاست اداره‌یه کتیرمك وبارقهٔ افکار حق پرستانه‌سنی ضیای مهرمنیر کبی عالم بالادن نشر ایتمك تصورنده بولندی . »

دیکر مثال :

جهانبان یکانه افتاب آسمان سایه
خداوند زمانه مهد آرای نکوکاری
بساط هفت اقلیمك چراغ عالم افروزی
سریرنه رواقك پادشاه ماه دیداری
خدیو نامور آرایش تخت سلیمانی
جهانکیر مظفر صفشکان رزم کراری
علی‌رزم وسلیمان کوکبه سلطان عثمان کیم
روادر طاق عرش اوزره اچیلسه تیغ خونباری

— نفعی —

دیکر مثال :

عالم حیات نوبولور جانلر باغشلر دمبدم
انفاس روح‌اللهدر کویا نسیم صبحدم

صحن فلکده جلوه‌گر طاوس زرین بال‌وپر
باغ جهان پرزیب وفر عالم گلستان ارم
مشکین نسیم اولدی هوا عنبر شمیم اولدی صبا
گلزاره گلسه غالبا اورمز ختندن نافه‌دم
بادن سحردن خوش نسیم خلق خداوند کریم
سلطان عادل خان سلیم شاهنشه صاحب کرم
کیخسرو جمشید فر جمشید کیخسرو گهر
دارای اسکندر ظفر اسکندر داراحشم

— باقی —

ایجاد وترویج الفاظ

ایجاد الفاظ تعبیرندن اکلایه‌جغمز معنی لغت کتابلرنده اصلاری بولنمیان کلماتی کیفی اوله‌رق یکیدن تشکیل واستعمال ایتمك دیمك دکلدر . انجق کلامده اکثریا یکی ونکته‌لی برفکری برطرز نوین وخوش آینده ایله بیان ایچون ترکیب وانشاسی اعتباریله بتون بتون ناشنیده تعبیرلر ایراد ایلمکدر .

کندیلرینی ترکیب وتشکیل ایدن لغتلر ذاتاً موجود وحتی مأنوس اولمق اقتضا ایدن اودرلو حرکات محضا صورت ترکیبه‌لری اعتباریله‌درکه ایجاده نسبت اولنورلر .

مثال :

« امیر مجاهد بو همت (تغیر ناپذیر) ینه نظراً جوهر صلابتدن مصنوع بر هیکل عنصری کبی نه درجه نوادر روزکاردن اولنسه روادر ! »

دیکر مثال :

« امیرك جلادت (رستم پسندانه) سیله برطاقم مهاجمات شدیده‌دن صوکره غلبه محمود غازان طرفنده قاله‌رق بایدو خان فرقه‌سی هزیمت کلیه ایله رجعت ایلدی . »

دیکر مثال :

« بو ملعونه ایسه دها صاغ ایکن آرزوسنی جادیلره اسناد اولنان قان ایچمکه ، جان یاقمغه حصر ایلمشیدی ، کاه پریخانك شاهانه جمال (عالم تسخیر) ینی نازنده ادای (روح ائتلافنی) کندی لطافت پژمرده‌سنه قیاس ایدر ، عادل کرای نظرنده کندینك اکا تفوقی اخر حریفك اول بهاره رجحانی کبی محالاتدن بولور وبو یأس ایله عمر کذشته‌سنك هر دقیقه‌سنی کندنجه بر دورهٔ ممات بیلیردی . »

دیکر مثال :

« محشرده مزارندن قیام ایدن (التفات پروردکان) الهی کبی تعریفی ناقابل بر شوق ایله یتاغندن فیرلادی . »

دیکر مثال :

« اوجهتله بر (خرم بهارسعادتده) کوکده انفلاق سحرك، پرده کشایش ازهارك لطافتیله خیالات عاشقانه‌سنه مستغرق اولمش برسودا زده‌یه اوزاقدن آقوب کیدن چایلرك چاغلدیسی نصل کلیرسه پریخانه‌ده مجلسك محاوره‌سی اویولده تأثیر ایدردی . »

اوچنجی قسم

اقسام محررات

ادبیاتمزك احضار ایتدیکی آثار جیده‌یی ـ ولو مختصر اولسون ـ برقاچ نوعه تقسیم ایده‌بیلیرز . محررات رسمیه، انشای رسمیه‌یه عائد آثاردن اولدیغندن بوراده آنلردن بحث ایتمکه امکان یوقدر . بناءً علیه محررات ادبیه‌مزك اقسام متنوعه‌سنی ـ بر درجه‌یه قدر ـ بروجه آتی یازارز :

مقدمه .

مکتوب .
تذکره .
تعزیتنامه .
مقالهٔ فنیه .
مقالهٔ ادبیه .
تاریخ .
بیوك حکایه‌لر واقسامی .
مؤاخذه نامه .
لطائفه متعلق محررات .
تقریظلر .
مطالعه نامه .
نطق .
منثور شعرلر .
تیاترو —

§

مقدمه

مقدمه براثرك ابتداسنده ، اواثرك ماهیتنه دائر یازیلان برقاچ سطر سوزدر . مقدمه‌لر، آنلری تعقیب ایده‌جك صحایفك مندرجات واهمیتنه دائر اولمق لازم کلیر . یوقسه، مجرد برکتابده

برمقدمه بولنسون دیه خارج ازصدد خامه‌ران بحث ومقال اولمق مقدوحدر .

مقدمه‌یه مثال :

سفالت بشریه‌یه دائر تحریر وغزته ایله نشر ایتدیکم برحکایه‌ده‌ده یازمش اولدیغم وجهله، کلبکلرله چیچکلر آراسنده مجهول بررشته اولدیغی کبی، دلیقانلیلرله کنج قیزلرك روحلری آراسنده‌ده معنوی بررابطه واردر .

کلبکلر اوچیچکلرك اوستنه قونمق ایسته‌دکلری کبی دلیقانلیلرده کنج قیزلره مسلط اولمق آرزوسنده بولونورلر .

ایلك بهارك شطارتلی برکوننده صحرایه چیقوب‌ده، پایمال حقارت ایتدیککز اوطبیعی چیچکلر آراسنده اوچوشان کلبکلرك شوق وشطارتنه دقت ایتدیککز وارمی‌در ؟ کویا اوزرلرنده کی ژاله‌لری ایچه ایچه مست اولورلرده نه‌یاپاجقلرینی شاشیررلر . صانکه چیچکلرده کلبکلرك بونوازشنه قارشی ناز ایدییورلرمش کبی آز برنسیمك تأثیریله اهتزازه باشلارلر .

برده بهارك تبسمی برینه خزانك کریه‌سی قائم اولدیغی، بوتون دره‌لر قارلرله مستور بولوندیغی وقت ـ اکر اوشنمزسه‌کز ـ بش آلتی آی اول کوردیککز اوصحرایه بردها عطف نظر ایده‌رمیسکز ؟ نره‌ده‌کلبك؟ چیچکلره اوقدر وفادار اولدیغنی صباحدن آقشامه‌قدر اثبات ایله ین کلبك نه‌اولمش ؟ . . اوچمش ! . .

او آرالق، بلكه ، قارلرك آراسنده قورومش. نه اولدیغی بیلنمز برشی كوزوكزه ایلیشر : دقت ایتسه‌كز آكلارسیكزكه اوقورومش، صولمش، تورم ایتمش یادكار برچیچكك برجزئیدر ! نیچون اویله ؟ اوراده كلبكنك دولاشدیغی یرده ترك حیات ایتمش! دیمك، چیچكلر كلبكلردن دها وفالیدرلر .

بر دلیقانلینك بر كنج قیزی تعقیب ایتدیكنی دوشوندكز : قیز نه‌قدر ناز، نه‌قدر استغنا اظهار ایده‌رسه دلیقانلی اوقدر سودا، اوقدر اضطراب كوستریور . هله بو ایكی وجود، بر آرالق یالكز قالدقلری وقت، دلیقانلینك آغلایه آغلایه قیزك آیاقلرینه قاپاندیغنی او آرالق قیزجغزك كونلرجه مقاومت ایتدیكی برقوته قارشی آرتق طاقتی قالمادیغی دلیقانلی یی آغلایه آغلایه دوشدیكی یردن قالدیرمقله اثبات ایتدیكنی كورورسكز . بش، آلتی آی صوكره بو ایكی روحی تصور ایدیكز : سكوت ! .. دلیقانلی نه اولمش ؟ سودیكنی ترك ایتمش ! .. یاقیز ؟ .. آرقه‌سنده یرتیق بر انتاری، آیاغنده پاطلامش بر پوطین اولدیغی حالده ، ناموسنی محافظه ایده ایده، سفالتك قارشیسنده تیتره‌یه تیتره‌یه قارنی شیشیرمش اولان چوجوغك حركاتنی منعه مقتدر اولامیه‌رق دیله‌نیور!.. دیمك قادینلر ارككلردن دها وفالیدرلر .

شیمدی، بو مقدمه‌یی اوقودیغمز وقت ، البته ، بوندن صوكره

کله‌جك سطرلرك، برقادینك عجز معصومانه‌سنه قارشی بر ارککك اهانت ابلیسفریبانه‌سنه دائر اولدیغنی اکلارز . ایشته مقصدده بودر .

مکتوب

مکتوبلرده انواعی واردر . فقط مکتوبلرك هرنوعنی بوراده ارائه ایتمکه ذاتاً مفصل اولان شواثرك مساعده‌سی اولمادیغی جهتله. یالکز بوراده یازی یازمق دیمك. سوز سویلمك دیمك اولاجغنی وبناءً علیه انسان بررفیقیله قارشی‌قارشی‌یه کوروشورکن نصل لاقیردی ایدرسه، اخوانیاته عائد برمکتوبده‌ده اویولده ادارهٔ لسان ایتمه‌سی لازم کله‌جکنی شومثال ایله ارائه ایدەرز :

مثال :

برادر !

آلتی مایس، اوچ یوزسکز تاریخلی مکتوبکزی آلدم. بن‌سزه وداع ایتمیه‌لم، دیمه‌دمی ؟ او وقت الام افتراق دها حزین اولاجقدی . استانبولدن مفارقتکزی نه حزین تصویر ایتمشسکز . سمانك کوز یاشلرینه قاریشان واپور دومانلرینك آراسندن تشخیص ایتدیککز تبسملرك جمله‌سی بنده‌کز کبی آرقداشلریکزه عائد اولمامق کرك . بوتبسملرك برقسمی‌ده احتمال که استانبولده

نظر عاشقانه‌کزی جلب ایدن بنات حوانك خفیف. فقط مکدرانه کولمسه‌لرندن عبارتدر .

آه واپور واپور! بن واپور عالمنی پك سودرم . لكن بنم سودیکم واپور سزککینه بکزه‌مز . چونکه او واپور سزی استانبولدن کوتوریيوردی. بنی ایسه مملکتمه کتیریيوردی . هیچ اونوتمام: کانون ثانینك سیسلی صباحلرینك برنده، کذرکاهنی بیاض کوپوکلر ایچنده براقان واپورمز استانبوله یاناشیور، سریر مشرقی تنویر ایدن صیرمه صاچلی کونشده سمانك مائی کوزلرینی اوپه‌رك بیاض مناره‌لرك ذروه‌لرینی یالدیزلیوردی . کوورته‌یه چیقدیغم وقت، تعریفنه مقتدر اولامیه‌جغم بر حس هیجان وحیرتله «اوخ! استانبول!» دیه هایقیردم . سزك کوز یاشلریکز ایله بو نغمهٔ سرور آره‌سنده یاغمورلو بر خزان ایله لطافتلی بر بهار قدر فرق واردر .

واپوری تعقیب ایدن هر موجه‌ده بر خیال کوردیکز، اویله‌می؟ او دالغه ادوار سرمدیتدن بزه نه قدر سودا نقل ایتدیلر؟ بونی حس ایتدیکزمی، عزیزم؟

البته! دکیزده تماشا ایدیلن طلوع وغروب اعتقادمجه هر صحراده یوقدر. کونشك دکیزه دالارکبی کورونمه‌سی صیرمه صاچلی بر اساطیر پریسنك اسکی تابلولرده کوردیکمز صاف، ساکت، براق بر کولده یيقانیشه بکزه‌مزمی؟

آتنه‌ده، قورفوده کوردیککز قادینلرك لطافتندن بحث ایدییورسکز: **بلك** ايي اما بويانه نهرینك ساحلنده، صحرانك هوای نسیمیٔ لطافتیله پرورشیاب اولمش صحرا پریلری شهرلی قادینلردن دها زیاده روحکزی اوقشامازمی؟ صبح ذی صفای بهارك سودالی برزماننده، خواب معصومانه‌سندن — برقوشك نغمهٔ طربفزاسیله — بیدار اولان، چیپلاق آیاقلریله مخمور مخمور قولوبه‌سندن (کلبه) چیقان. دکرمنك براق صوییله یوزینی ییقایان. هوائی کوزلریله سمای لاجوردی‌یه نصب نکاه تفکر ایدن برکویلو قادینی فکر شاعرانه‌ني قانادلاندیرمق. روحی اوقشامق ایچون. ظن ایتمم که برشهرلی قادیندن آشاغی قالسون! آه بومعصومیت! باقی اخوت!

تذکره

مکتوبك اسلوب تحریرنده‌کی شرائط تذکره‌ده موجوددر. مثلا اخوانمزدن برینی -- ایلك بهارده — برمسیره‌یه دعوت ایده‌جکمز وقت شویولده ادارهٔ لسان ایده‌رز:

عزیزم!

بهارك آثار بدایع نثارندن استفاده ایتمك اوزره، یارین

— هوا مساعد اولدیغی حالده — بر چاملیجه عالمی یاپمق ایستیورز. سزك تشریفکز ایسه، بو عالمی شنلدیره‌جك شرفلردندر. یارین اسکدار واپورنده بولوشه‌لم. باقی مخالصت!

* * *

تعزیتنامه

بریسنك وفاتنده، اونك اقربا وتعلقاتنه کوندریلور تسلیتنامه درکه بوکبی یازیلر عادت حکمنه کیرمش اولدیغندن، همان اکثری حسیات رقیقه‌دن بری اولدیغی ایچون محررینك متأثر اولمادیغنی ارائه ایده‌ر. متأثرانه یازلمش تعزیتنامه‌لر نادردرکه اونوادردن بری‌ده، مرحوم سعدالله پاشانك برادرلری سعید بك افندی‌یه یازدیغی شو مکتوبدر:

آه برادر جان برابرم!

آلدیغم قره‌خبر صاعقهٔ بلاکبی نازل اولدی. کوکلم ویران، کوزلرمدن سرشك حسرت رواندر. جمله‌مز محبت اولاد اسیری‌یز. خصوصا پدر ووالده‌نك بویله وقوعات جکر سوزده اوغرایه‌جقلری تأثرات قلبیه‌یی ملاحظه ایتدکجه حزن والمم برقات دها مشتد اولمقده‌در. فلکك بویله ستملری چکیلیر دردلردن دکلدر. لکن احکام قضایه رضادن باشقه چاره وارمی‌در؟ کیدنلری تعزیه ایله اوغراشانلر دخی بو عالمدن

کیتمیه‌جکلرمی ؟ کیم حیاته مغرور اولا بیلیر ؟ بومسافرخانه‌یه مهمان اولانك کیمی ارکن ، کیمی کج کیدر .

هرکیده‌ن نوبتنی صاوار . مدت مسافرتك قصر ومدنده اهمیت یوقدر . مسئله‌عالم بقاده اوغرانیله‌جق طور وحالتده‌در .

معصوم کیدنلر آرقه‌ده براقدقلرینی محزون ایدرلر اما غائلهٔ حساب وکتابدن مصون ونعم اخرویه ایله ابدی السرور اولورلر . بوجهت دوشونیلورسه قلب متسلی اولمغه باشلار . وجناب‌حقك ادراکندن عاجز اولدیغمز حکم خفیه‌سنه عرض تسلیمیت ایدر . خدای متعال جمله‌مزه اجرجمیل احسان ایلسون

تطویل مقاله مجالم اولمدیغندن بوقدر یازه بیلدم .

برادرم ! رجا ایدرم : حکمت الهیه‌یی تأمل ایله آتش قلبی تسکین ایدیکز .

مقالهٔ فنیه

هردرلو محررات — ولوفنی اولسون — حسن افاده‌یی حائز اولمق شرطیله نیچون اقسام ادبدن معدود اولاماسون ؟ ادبیات ، مقالات‌فنیه‌یه دخی بوجهتله برموقع تمییز تفریق ایده‌ر .

مثال :

قوقونك ماهیتی حقنده ویریلن معلومات دخی بعینه ضیانك

ماهيتى حقنده ويريلن معلومات كبى انسانه بر قناعت كامله ويره‌بيله‌جك مرتبه‌ده دكلدر . اولا شوراسنى تسليم ايتمكه مجبوريت واردركه قوقو بر جسمدر . زيرا خارجده وجودينك موجود اولديغى بديهى اولمقدن فضله بر محلدن ديكر بر محله نقل دخى ايديله بيلير .

اورته‌يه حبه‌قدر مسك قويه‌جق اولسه‌لر قوقوسى بر صالونى دولديرر .

ديمك اولور كه اوراده بر صالون دولوسى قوقو واردر . لكن مسكه نظر ايديله‌جك اولورسه . هنوز انك مقدارندن هيچ برشى اكسلمه‌مش اولديغى كورولور . بش اون كون طوره‌جق اولسه دخى اكسيلمز . شو حال اوزره تأمل ايدن بعض حكما قوقونك جسم اولماديغنى ادعا ايتمشلرسه‌ده مادام كه قوقو واردر مادام كه تأثيرى دخى دركاردر مطلقا وجودى اولمق لازم كله‌جكى هم حكمةً هم منطقةً مسلمدر .

بناءً على ذلك حكما قوقويه « بر جسم اوزرندن انتشار ايدن ذرات متتابعه‌ده » ديرلر ايسه‌ده بونلرك بيتوب بتميه‌جكنده بر كوچوك اختلاف قالمش وجمهور هرحالده بيته بيله‌جكنى — بعض قوقوسى آز وقوتسز اجسامدن قوقونك براز وقت صوكره بيتمسيله — اثبات ايلمشدر .

قوقونك بعض اجسامك ذاتیله یكماییٔ اولماسی اثبات اولنه‌ماز . بونك دخی ضیا كبی برباشقه جسمله قائم عرضاتدن اولماسی بداهت صورتیه كوریله بیلیر . ایمدی آكلامالی جناب حقك امر خالقیتده اولان قوت قدرتی كه قوجه برصالونی بش اون دفعه وحتی دها زیاده دولدیره بیله‌جك اولان برجسمی كوچولته كوچولته وخلاصه ایدایده برحبه‌قدر جسم آخر ایچنه درج ایده‌بیلمكده‌در . شو قوتی نظر دقتده محاكمه ایدن حكما جناب حقك بر حبه‌یی قوجه بر عالم اولاجق مرتبه‌ده بسط وقوجه بر عالمی دخی بر حبه منزله‌سنه ایندیره‌جك قدر قیصه ایده‌بیله‌جكنی حكم ایله جبهه‌سای سجده‌كاه حیرت اولمقده‌در . نه بویوك تماشا ! نه بویوك ذوق ! . .

ایمدی قوقو هوای نسیمی ایچنده طیران ایده‌جك قدر منبسط وخفیف برشی اولدیغنه كوره بونك بزه یعنی جوارح اعضامزه قدر كلمسی پك قولای تصور اولنور ایسه‌ده بونلرك ایچنه كیرمه‌سی براز مشكلجه اولدیغندن حضرت نظام عالم بونك ایچون دخی آیریجه برقانون قویمشدر . اوقانون ایسه آغزمزله نفس آلمق احتمالی موجود ایكن برده بورنمزله نفس آلمق صورتیدر كه قوقو هوا ایله برابر طیران ایلدیكنه كوره ینه هوا ایله برابر بورنمزدن ایچری كیرمك دخی پك موافق حكمتدر . . . .

— احمد مدحت افندی —

مقالهٔ ادبیه

مقالات ادبیه‌نك بر چوق انواعی واردر . بز بوراده ایكی صورتنی كوستره‌جكز . بونلردن بری اولدقجه جدی بر بحثی شاعرانه بر صورتده افاده ، دیكری احتساسات شاعرانه‌یی اولدیغی كبی ارائه ایلر .

مثال :

مطبوعات وادبیات عثمانیه‌نك مظهر اولدیغی تجددات فوق‌العاده اوزرینه آثار غربیه‌دن پك‌چوق استفاده‌لر ایدلدیكی معلومدر .

ملی آثار یازمغه اقتدارلری دركار ایكن بوبابده — بیلمم نیچون ؟ — امساك ایله‌مكده اولان محررلرمزك تأنیلری نه‌قدر شایان تأسف ایسه ، آثار اجنبیه‌یی لسانمزه نقل ایله اشتغال ایدن غیور مترجملرمزك همت وغیرتلری‌ده اوقدر سزاوار تبریكدر .

محررك وظیفه‌سی ، تصویر ایده‌جكی وقعه‌یی الندن كلدیكی قدر نظر فریب الوان ایله ارائه ایتمك ، تخیلاتنی موافق ذوق سلیم اولمق اوزره تحریر ایله‌مك ، هرشیدن زیاده یاشادیغی خلق ایچنده حكمفرما اولان اخلاق وعاداتی كوسترمك ، بواثناده اداب عمومیه‌یی . اخلاق بشریه‌یی افساد ایده‌جك صورتده ادارهٔ كلامدن چكینمكدر .

چونکه ، براثر یالکز معنایه دکل ؛ الفاظده عرض افتقار ایدر .

بونکله برابر غریب الفاظ ایله طبیعی اولمایان خیالات ارباب مطالعه‌یی ممنون ایده‌مز . کندی مملکتنك اخلاق وعاداتی ، منسوب اولدیغی خلقه دها طبیعی ، دها کوزل کورونه‌جکی معلوم ایکن مثلا بیك صحیفه‌لك بر رومانی . باشقه بر مملکتك غرائب عاداتیله دولدورمق — قارئك نظرنده — محررجه بر موقع ممتاز تأمین ایتمش عد اولنه‌مز . « ادبیات » کلمه‌سندن‌ده آکلاشیله‌جغی اوزره . محرر ، هر یازاجغی اثری نزاهت ادبیه وفضائل اخلاقیه ایله تزیین ایتمك وظیفهٔ مقدسه‌سیله موظف اوله‌جغندن . تهذیب اخلاقك خادمی اولان هر محرر تربیه خارجنده یازی یازماماغه هله هرشیدن زیاده مجبوردر .

مترجمك وظیفه‌سی دها باشقه درلودر : قدرت تمییزه ، — باشقه بر تعبیر ایله — حسن انتخابه مالك وکندی لسانیله اجنبی لسانك غوامضنه واقف اولان بر مترجم موفقیتنی تأمین ایده‌بیلیر . زیرا افکار واخلاق وطبایعك هرکون مشهود اولان مباینت وتلوننه نظراً ، مثلا فرانسزجه طبیعی ، بزجه غریب کورونن اخلاق واطواری بزه ارائه‌ده بر فائده تصور ایتمك شویله طورسون . بلکه ارباب مطالعه‌نك دود کثیف مجهولیت ایچنده اتعاب افکار ایتمسنه بادی اوله‌جغندن ، قدرت تمییزه وحسن

انتخابه واجنبی لسانك غوامضنه كسب وقوف ایتمك مزیتنه واقف اولان بر مترجم ، خلقمزجه غریب كورونه‌جك بر وقعه‌یی انتخابدن صرف نظرله دیكر موافق بر اثر تحریسنه باشلار . الخ .

مثال :

شفق طراوت انكیز ژاله‌لرینی كللرك اوستنه صاچوب ، براق ، ساكت ، حزین كوللره عكسنی براقیركن بیلیرمیسین نه ایسته‌رم ، سودكیم ؟

صیرمه صاچلی كونش ، سمانك مائی كوزلرینی اوپه‌رك ، بریانغین لوحه‌سی ایچنده شعشعه فشان اولان مشرقی یالدیزلره غرق ایده‌رك ، دكیزك دالغالرینه قانادلرینی چارپان مارطیلرك كوزل تویلرینی یالدیزلاركن ، بیلیرمیسین نه ایسته‌رم كوزلم ؟

ادوار سرمدیتدن خبر كتیره‌ن ، صوكرا یاپراقلری دست نوازشیله اوقشایان روزكارك قوشلرك آهنكیله هم آهنك اولدیغی وقت ، بیلیرمیسین نه ایسته‌رم ، صیرمه صاچلی جانانم ؟

ضربان قلبیه‌م ، دست پرزورموتك تضییقیله توقف ایتدیكی ، طبقهٔ شبیكه‌مده منقوش اولان خیال بی‌مثالكك بكا تبسم ایله‌دیكی صیره‌ده ، دوداقلرمی دوداقلریكه ربط ایده‌رك ، نفس واپسینك براهتزاز حزینیله بیلیرمیسین نه ایسته‌رم ، مائی كوزلو شهلوندم !
سنی سویورم ، دیمك ایسته‌رم !

* * *

تاریخ

تاریخ ایکی قسمه آییریلیر : بری خصوصی ، بری عمومی‌در . خصوصی تاریخلر ، بر پادشاهك ، یاخود بویوك بر جهانکیرك افعالندن . عمومی تاریخلر بوتون دول و مللك احوالندن بحث ایدەر . تاریخ ، وقوعات یومیەنك بر مرآت انعطافی اولدیغی مناسبتله ، بونلرده ، هر وقعه اولدیغی کبی بر اسلوب سادە ایله یازلمق لازم کلوب ، تشبیهات واصطلاحات ایله ابراز هنر ایتمك مناسبتسز اولور . چونکه ابراز هنر مقصدیله ارائه ایدیلەجك اصطلاحات پردازانه سوزلر وقایع تاریخیەیی تمامیله کوسترمکه حائل اولور .

عثمانلی تاریخندن بر صحیفه :

واقعا بالذات ایمپراطور جنابلری محضا بر ایمپراطورلق نامنی محافظه ایدەبیلمك ایچون هر شیء قبول ایدەجکندن بحثله امانه دوشمش ایسەده قبول اولنمامشدر . مع هذا استانبولده پك کلیتلی روم غلبەلکی اولوب اکر موره طرفلرنده دخی استانبول امدادینه قوشیلەجق اولور ایسه امر تسخیر برقات دها کوجاشەجکندن اولا موره اوزرینه بر قول اردو کوندرلدی . زیرا استانبول ایمپراطورینك سریعاً اوروپایه ایلچیلر چیقارەرق استمداد واستعانه ایلەدیکی دخی خبر النمشیدی . اندن صوکره

ایکی یوز اللی بیك قدر عسکر ایله استانبول اوزرینه دخی یورونه‌رك هر طرفدن بالمحاصره تضییقه وبك اوغلو داغلری . اوزرینه تعبیه اولونان طوپلرایله حربه باشلاندی . تمام اللی‌اوچ کون محاصره ومهاجمه دوام ایده‌رك برقاچ هجومده عادتا بوغاز بوغازه غوغالر ایدلمشدی . نهایت طوپ ایله آچیلان کدکلردن برهجوم کوستریله‌رك انی متعاقب هر طرفدن دخی یورویش ایدلمکله نفس استانبول سوقاقلری ایچنده دخی محاربه‌نك امتدادیله دره‌لر کبی قانلر دوکولمك مقابلنده پای تختمز فتح اولنمشدی .

— احمد مدحت افندی —

ادبرقا [illegible]
[illegible]

بویوك حکایه‌لر واقسامی

الك اول رومانك نه‌دیمك اولدیغنی آکلایه‌لم :

رومان یازمقدن ، رومان اوقومقدن مقصد نه‌در ؟ عجبا رومان یازمقدن مرام . کوزل برقادین ، صوکره ینه کوزل بردلیقانلی تصویر ایتمك . قادینی دلیقانلی‌یه ، دلیقانلی‌یی قادینه بر رشتهٔ عشق ایله ربط ایله‌مك . صوکره اورته‌یه برده رقیب چیقاره‌رق ، برایکی عادی انتریقه ایله رقیبی عازم سمت عدم ایدوب ، ایکی زواللینك‌ده همان اکثر حکایه‌لرمزده کورولدیکی کبی قربان ایدرك ایشی بیتیرمکدنمی عبارتدر ؟

عجبا. رومان اوقومق، بر کتابك متصل یاپراقلرینی صایمق، سطرلرینی سوزمك جان صیقینتسندن پاطلامامق ایچون غریب بر وقعه ایشتمکه هوسکار اولمق نهایت اوقونان کتابك نه فکر ایله یازلمش اولدیغنی آکلامامق مقصدینه مبنی می‌در ؟

ظن ایدرسه‌ك حقیقت بویله اولماملی . رومان یازمق دیمك بر عالم تصویر ایتمك دیمکدر . رومان یازمق، وقوعی احتمال داخلنده اولان وقایعی، موافق عقل وحکمت خیالات ونظر فریب الوان ایله ارائه ایلمکدن عبارتدر . بزم کبی عاجزلرك دکل، رومان یازمغه مقتدر اولان اعاظم ارباب ادبك، بر وقعه‌یی اداب عمومیه تطبیقاً یازمقده اوغرادقلری مشکلات، چکدکلری زحمت نظر دقته النه‌جق اولورسه هرکون کوزمزك اوکنده کوروب طوردیغمز شو عالمك حقایقنه واقف اولمانك وبناءً علیه او حقایقی بیطرفانه تصویر ایتمه‌نك نه‌قدر مشکل اولدیغی تسلیم ایدیلیر .

حتی حقایق عالمی تدقیق ایله قارئلرینه یکی بر جهان کشف ایتمك ایسته‌ین بعض محررلرك، بر چوق مشقتی اختیار ایده‌رك، حیوانلرك بیله بارینه‌میه‌جغی میخانه‌لرده یاتمه‌لری، کونلرجه آچ قالمه‌لری، حیدودلرله، سفیللرله هم‌بزم اولمه‌لری، فقیرلرك یدکلرینی، ایچدکلرینی، اوتوردقلری یرلری کشفه قدر واردقلری کورلمشدرکه ایکی یوز صحیفه‌لك بر کتابك نشری ایچون بوقدر زحمت حقیقةً شایان حیرتدر . فقط سز بیلیرمیسکز، که مثلا بر فقیرك ایاقلرنده‌کی

اسکی قوندورالرینك دیکیشلرینك نصل سوکولمش اولدیغنی تعریفه مقتدر اولان برمحرر، بزجه کوچوك، کندیسنجه بك بویوك عد ایدیان بوموفقیتدن دولایی نه قدر سوینیر ! . . بلکه سوینجندن کیجه‌لرده اویویاماز ! . .

ایشته بوتدقیق وتجسس سایه‌سنده‌درکه رومان یازان بعض محررلر — خصوصیله شو صوك عصرده — اخلاق وعادات عمومیه‌یی تصویرده بویوك براقتدار کوستریورلر . مثلا برچوق راقی ایچدیکی ایچون آیاقده طورمغه اقتداری قالمایان برآدمه، آغزی دوزکون برآدمك سویله‌دیکی لاقیردی‌یی سویلتمیورلر . مثلا کونلرجه آج قالان برآدمك، اوجاع بطنیه‌سنی فنك قبول ایتمیه‌جکی برصورتده تصویر ایتمیورلر . مثلا برفقیرك قولوبه‌سنده برپورسه‌لن طبق، یاخود بردمیر قاشیق آرامیورلر. رومانجیلرك بواقتداری یالکز تقلید اطوار والفاظ جهتنه منحصر دکلدر . حسیات بشریه‌یی، احوال عالمی، احتساسات قلبیه‌یی اورته‌یه قویمقله برابر، برطاقم کوچوك وقعه‌لردن بویوك بویوك عبرتلر چیقارمق، ومثلا برایی ادمك محاسن اطوارینی بالتصویر برقاتلك تهذیب اخلاقنه چالیشمق بوتون اواقتدار داخلنده‌در . رومان عالمی جهتدن ادبك امریقاسی عد اولنمغه شایاندر . امریقالیلر، مثلا، برژاله‌نك نصل سقوط ایتدیکنی کورمك ایچون، جانلرینی فدا ایتمك درجه‌سنه واردقلری کبی رومانجیلرده

فرضا بر قادینك كیرپیكلری آراسنده بر داملا كوز یاشنك نصل تیترەدیكنی كشف ایدەبیلمك ایچون، اللرندن كلسه بوتون موجود ثروتلرینی صرف ایدرلر. رومانلرك اكثری تهذیب اخلاقه. تصویر حقایق مسئلهٔ مهمەسی اوزرینه یازیلیر. بو حالده رومانجیلر جمعیت بشریەیه قارشی بر مصور اخلاق اولمق اوزره تلقی ایدلمك لازم كلیر. بو حالده رومانجیلردن جمعیت بشریەیه قارشی ترحم اولنورمی؟ بو بزم نه مزه لازم! یالكز شونی سویلەمك كفایت ایدركه رومان یازمق مطلقا حسن اخلاقی تعلیم ایتمكه منحصر اولمق اقتضا ایدر. بوكا موفقیت انسانك — استعداد فوق العادەسیله برابر — بر فكر تدقیقه مالكیتندن عبارتدر. فرانسه محررلرندن بری «موتك اضطراباتنی تمامیله حس ایدەرك او اضطراباتی قارئلرمه قارشی حقیقی بر صورتده تصویر ایدەبیلمك ایچون، بر كره اولوب ینه دیرلمك ایستەرم» دیمشدركه بزم بو دعوامزی اثبات ایدن دلائلك اك واضحلرندندر. رومان اوقومق نیچوندر؟ بزم بوكا ویرەجكمز اك ساده جواب شودر: اساساً رومان یازمق نه ایچون ایسه رومان اوقومق ده اونك ایچوندر. رومانلر تهذیب اخلاق ایچون یازلیورمی ایدی؟ او حالده تهذیب اخلاق ایچون اوقونورلر.

رومان حقنده — ولو مختصراً اولسون — بورایه قدر ویردیكمز معلومات نیچون یازیلەجغنه، نیچون اوقونەجغنه دائر

البته بر فکر مجمل ویرمشدر . شیمدی رومانلری‌ده ینه مختصراً بروجه‌آتی بعض اقسامه تقسیم ایتمك ایستیورز :

— حسی رومان .
— حکمی رومان .
— فنی رومان .
— جنایته عائد رومان .
— مضحك رومان .
— خیالی رومان .
— فصوله تقسیم اولونمایان رومان .
— ابواب واقسامه تقسیم اولونان رومان .
— سرگذشت نوعندن رومان .
— ژورنال طرزنده رومان .
— مکتوبلردن تشکل ایدن رومان .

حسی رومان

محررك عظمت خیالدن، ثروت الفاظدن، شدت تصوردن، شعشعهٔ افاده‌دن زیاده کندی احساسات رقیقه‌سنه تابع اوله‌رق یازدیغی اثره «حسی رومان» دینیلیرکه . بوکبی اثرلرده موفقیت ادبیه‌سنی تأمین ایدنلر بحقٍ سزاوار تبریکدرلر . بونکله برابر،

حسی رومان یازمق او کتاب ایچنده کذران ایدن وقایعی بالفعل حس ایتمکه متوقف اولوب انسانك حس ایده بیلدیکنی یازه بیله جکی سهو کورونورسه ده بز بونی سهل ممتنع عد ایده بیلیرز . ارباب مطالعه یه کوز یاشی دوکویره جك محرر بك چوق آغلامش اولمالیدر . « لادام او قاملیا » « متوفیه » « انتونن » « سرکذشت » « هانرییه ت » حسی رومانلردن عد اولونه بیلیر .

برحسی روماندن بر صحیفه :

ایناناميوردی. فخریه وفات ایتسین! بو ممکنسزدر! بو جمالك فخریه یی سووب سومه دیکنه دائر بر تجربه در !

حلیم بك اوغلونه دیدی که :

- اوه کیده لم می ؟

— فخریه اوراده می !

اوراده بولونانلرك هپسی کوزلرینی یره ایندیردی . آه ! فخریه اوراده یوقدی .

صوکره پدر اوغلونه قارشی التزام شدت ایتدی :

— او حالده سنی تیمارخانه یه کوندره یم .

— مع التشکر .

بو شدت ده اهمیتسز قالدی . نهایت حلیم بك ایله خلوصی، جماله « ماقری کوینه کیدییورز . » دیدیلر . ادیب ایله حلیم بك بر آرابایه، جمال ایله خلوصی ده دیکر آرابایه بندیلر .

يارى يولده حليم بك آرابايى توقيف ايتدى . آراباجى‌يه اوغلونك بولونديغى آرابايه ياناشماسنى امر ايله‌دى . ايكى آرابا ياناشدى . حليم بك بويوك اوغلونه ديدى‌كه :

— بلكه شيمدى تيزه‌نى بولامايز . دائم بكك باغچه‌سنه كيتسه‌ك نصل اولور ؟

— پك مناسب !

حليم بكك اوى دائم بكك باغچه‌سنه پك يقين ايدى .

آرابا قوشيور، جمال — ذهننه دوقونان مدهش برضربه‌نك تأثيريله — دوشونيوردى .

دائم بكك باغچه‌سى اوكنده ايديلر . قاپيدن ايچرى كيردكلرى وقت خزانك قهرينه اوغرايان چيپلاق آغاجلرله ايكى طرفى مزين اولان بريول اوستنده بولونديلر . يورويورلردى . باشقه او باغچه‌لرنده كوردكلرمزه نسبتله پك بويوك عد اولونه‌بيله‌جك برحوضك كنارينه قدر كيتديلر . ايچنده قيرمزى باليقلر ساكتانه يوزويورلردى .

جمال متفكرانه برنظرله اوبراق صويه باقدى . بردن بره آتيلوب اورايه كومولمك قابلمى ايدى ؟ هيهات !.. بو حوضدن نه اولور ؟ نهايتسز كدرلرى اورتمك ايچون درين دكيزلر لازمدر .

عودت ايديورلردى . حليم بك انديشه‌ناك، خلوصى محترز، جمال مدهش ايدى .

باغچه‌دن چیقدیلر . براز یورودیلر . برسوقاغه صاپدیلر كه بوسوقاغك نهایتنده حلیم بكك اوی واردی . او او. او ایچی، فخریه‌نك بهار قوشنك نغمه‌سندن دها طربفزا اولان صداسیله بر بهشت صفانی آكدیران او ! شمدی حزین ، ساكن كورونیوردی .

جمال، قاپیدن ایچری كیرركن، صاللانیوردی . شایان حیرت برمتانتله یوقاری‌یه، شیمدی یاندیغی یمك اوداسنه چیقدی .

مبروره خانم كلدی : كوزلری یاش ایچنده ایدی. بوغوق، متأثر برصدا ایله « نه‌یاپالم اوغلم ! جناب حق بویله امر ایتدی. » دیدی .

جمال. بلكه پدرینك. والده‌سنك یاننده آغلامق برخطا عد اولونور، ظنیله كوز یاشلرینه رخصت جریان ویرمك ایچون دیشاری چیقدی . اوراده، برقاچ كشی. كندیسنه بیان تعزیت ایتدیلر . ینه آغلامغه باشلادیلر .

برچیره‌دك صوكره — غدد دمعیه‌نك افراز ایتدیكی — بوقطرات حزن والم بردن بره كسلدی . جمال پنجره‌نك اوكنه كلدی . آشاغی‌یه باقدی .

برتكمه ایله جامی قیره‌جق. آشاغیده‌كی قالدیرم اوستنده پارچالانه‌جقدی .

بوفكر مدهشی حس ایدن برمتحسس دوقتور النی جمالك

اومزی اوستنه قودی . «تحمل ایتمك قدر بیوكلك اولاماز .» دیدی :

تحمل ! بوكلمه‌نك خصائص انسانیه‌یی تزیید ایدن كلماتدن اولدیغنه قانعم . هیهات، كه تحملی اوكرنمك فلاكت اوكرنمكه متوقفدر .

برهفته بر بحران مدهش ایچنده كچدی . بو برهفته‌دن صوكرا، جمالك آچیق یرلرده كزدیرلمسی اطبا طرفندن توصیه اولوندی . هیچ برشی حزننی ازاله ایده‌میوردی .

جمال، متصل فخریه‌یی دوشونیور ، ایچنده یاتدقلری اودانك اوكندن بردورلو كچه‌میوردی .

بركون بالقونه چیقمشدی . اورادن فخریه‌نك اوداسنه باقدی . پرده‌لر ایندیرلمشدی فخریه‌نك اكثریتله اوكنده اوتوردیغی پنجره‌یی — بهار زمانی یشیل یاپراقلرندن — بر پردهٔ خضرا ایله اورتن صالقم آغاجی نظرینه ایلشمشدی . بو نظر امتداد ایتدی ، او صالقم آغاجنه برایپ ربط ایتمك، صوكرا بواپی بوینه كچیرمك ، یوزینی او پنجره‌یه چویروب، صوك نفسنی اوپنجره‌یه قارشی ویرمك فكر مدهشی كوزلرینی بولاندیردی . صوكره آكلاشیلماز برامید ایله «خیر ! اولمه‌مشدر !» دیدی .

* * *

حکمی رومان

حکمی رومانلرده تهذیب اخلاق جهتی پك زیاده کوزه‌دیلیر. بونکله برابر. معنویاته خادم اولمق اوزره پك چوق سطرلر یازیلیرکه بونلرك اخلاق ایله پك بویوك مناسبتی واردر .

ازجمله زدنه نامنده بر دلیقانلی سرکذشتنی نقل ایدرکن، شویله بر ملاحظه‌ده بولونور :

حیات دینیلن ساحلی مجهول بر بحر بی پایانه آتیلدم .

اولا. بوکون بیله اسملری یاد اولونمایان انسانلرك مملکتلرینی کورمه‌کی آرزو ایتدم : وقتیله ذکاوت عالیه اصحابی یتیشدیرن یونانستان وروما خرابه‌لرینی کوردم . بشرك عجزیله طبیعتك شدتی پیش نظر اعتبارمده تجلی ایدیوردی : غبار روزکار ایله ستر اولونمش عالی بنالرك ساکنلرینی دوشوندم . اونلرك مزارلری اوتلرله اورتولمشدی . نسیم نوازشکاره قارشی اهتزاز ایدن نازك بر فیلیز — مرور زمان ایله — مزارلرك بوسرت طاشلرینی دلر . لکن هیهات ! اونلرك آلتنده یاتان اومقتدر انسانلر فیلیزی تحریك ایده‌مزلر .

بعضاً ده . صحراده انفراد ایدن یوکسك بر ستونی دریای فلاکت ایچنده نابود اولان بر روحك فکر علویسنه بکزه‌تیردم .

بوخرابه‌لرك وقایع تاریخیه‌سنی ساعتلرجه . کونلرجه دوشوندیرردی .

ایلك خطوط شعاعیه‌سیله تراب ایچنده غنوده اولان بو عالی بنالرك ایلك طاشنی یالدیزلایان آفتاب شمدی خرابه‌لرك اوستنده میال اغتراب اولور. متعاقباً صاف، براق سماده نور نوظهور قمر بشرك ماضیسنی محافظه ایدن قیرلمش. غبار آلود ستونلرك آراسندن بکا ساکت. سونوك برقبرستانك منظرهٔ مخوفه‌سنی ارائه ایدردی.

خیالات شاعرانه‌یی آغوش منورنده پرور شیاب ایدن بوقمر. خاطرهٔ دورا دور ماضی‌یی بر پریٔ متفکر قیافتنده یانمده کوستریردی.

نهایت خرابهٔ غبار آلودك ماضیسنی اوقومقدن اوصاندم. اوتوزلرك ایچنده جنایتلرده واردی.

برحیات اولانلرله، وفات ایده‌نلری دوشوندم. بو ایکی قسمدن هانکی قسم دها فضیلتلی ایدی. بو سری کشف ایتمك ایستردم.

برکون واسع برخرابه‌ده کزرکن بویوك بربنانك آرقه‌سندن کچدم. برمیدانه کیردم. اوراده، پارماغیله مشهور برفلاکت محانی ارائه ایدن برهیکل کوردم. اوراده‌کی تنهایی، سکونت بنی متأثر ایتدی. بو دهشتلی طاشك اطرافنده یالکز روزکار ایکلیوردی. عمله‌نك برقسمی هیکلك کنارینه اوتورمشدی. برقسمی‌ده ایصلیق چالارق طاش یونتیوردی. بو هیکلك نه‌یه

دلالت ایتدیکنی صوردم . کیمی مبهم جوابلر ویردی . کیمینك ده بو هیکالك مخطر اولدیغی فلاکتندن هیچ خبری یوقدی .

مکر بشر پك کوچوك ، پك عاجز بر مخلوق امش ! دنیایه ولوله ویرن بوقدر آدملر نه اولدی ؟ زمان بر آدیم آتار . ارضك قوتی تجدد ایدر .

اثنای سیاحتمده ، برعودك ترانهٔ سماویسیله صنایع نفیسه اربابنه . فضیلت معنویه اصحابنه . مقابره قارشی بویوك بر حرمتله سرفرو ایدن انسانلره شعر اوقویان ارباب وجدی آرادم .

آه ! بو آدملر پك مقدسدر . بونلر جناب حق طرفندن بوبدبخت کرهٔ ارضه اهدا ایدلمش ظن اولونور .

حیاتلرنده علویت ومعصومیت واردر . جناب حقی بر لسان مذهب ایله تجلیل ایلرلر . صاف دلانه حرکات بونلرك مخصوصاتندر . سرمدیته مخصوص زبان بونلره بر لسان طفلانه بخش ایدر . قوانین کائناتی تعریف ایتدکلری حالده ، حیاتك اك طبیعی . اك سادهٔ بر حاللرینه وقوفلری یوق کبی کورونور . سرائر حیات بشری هپمزدن زیاده بیلیرلر . صوکرا هیچ برشیدن خبردار اولمادقلرینی کوسترەرك عالم فانی‌یه وداع ایدەرلر . الخ ...

* * *

فنی رومانلر

فنی رومانلر خیال پرورانه تصورلردن عاری اولدیغی جهتله بونلرده احتساسات قلبیه‌یه تعلق ایدر همان هیچ بر صحیفه‌یه تصادف اولنمز . بو کبی اثرلر حقایق فنیه‌یی حکایه صورتنده تصویر ایتدکلرندن طاتلی طاتلی اوقونور . دکل شباب ایچون، بیوکلره قارشی بر معلومات کافیه احضار ایتمك مزیتنی هرزمان محافظه ایده‌ر .

برفنی روماندن برقاچ سطر :

کانون ثانینك یکرمی طقوزنجی کونی سیلان آطه‌سی افق اوزرنده غائب اولدی . نوتیلوس دخی ساعتده یکرمی میل سرعتله (مالد اوی) جزائرینی (لاقه‌داوی) جزائرندن تفریق ایدن قاریشیق بوغاز آراسنده ایلرله‌مکه باشلادی . حتی (لاقه‌داوی) جزائرینی تشکیل ایدن باشلیجه اون طقوز اطه‌نك بری اولوب بیك درت یوز طقسان طقوز سنه‌سنده واسقا دوغاما طرفندن کشف اولونان اون درجه اوتوز دقیقه عرض شمالی ایله التمش طقوز واللی درجه طول شرقی میاننده واقع و(مادره‌پوریك) جنسندن اولان (کتینان) آطه‌سنك تایانندن کچدی .

شو حسابجه ژاپونیا دکزنده واقع نقطهٔ حرکتدن بری

اون التی بیك ایکی یوز یکرمی میل یعنی یدی بیك بش یوز فرسخ مسافه قطع ایتمش اولدق .

— ژول ورن —

جنایته عائد رومانلر

جنایاته عائد اولان رومانلره مثال ایرادندن صرف نظر ایتدك چونکه اکثر آثار مترجمه بویولده‌کی حکایه‌لردن عبارت اولدیغی جهتله ذاتاً هرکون اوقونوب دوران وهمان هرغزته‌ده اعلانلری کوریلن آثار ارباب مطالعه‌نك معلومیدر .

مضحك رومانلر

مضحك رومانلر برطاقم خوش آینده الفاظ ایله تحف تحف وقوعاتی احتوا ایدن حکایه‌لردر. بونلرده‌کی تفصیلات دورادور، آرا صیرا لطائف ایله مزج اولندیغندن اولطائفی بوراده‌ده ارائه ایتمك ایچون . اوتفصیلات ایله ارباب مطالعه‌یی تصدیع ایتمك لازم کلیر . بوجهتله . مضحك رومانلرك اهمیتنی ارائه مقصدیله

بورایه بویوك برمثالی نقل ایتمکدن ایسه ، مدحت افندینك (چنگی) عنوانلی اثریله ، پولدوقوقك همان بوتون آثارینك مطالعه‌سنی قارئینه توصیه ایده‌رز .

خیالی رومانلر

خیالی رومانلر ، تصورات شاعرانه‌دن زیاده خیالات مبالغه پروانه‌یه میالدر . بوکبی اثرلرده محرر ، هرشیدن زیاده خیالاتنه تابع اولور . بو نکله برابر ، بعض خیالی رومانلر واردرکه خیالات دورا دور ایله قارئی هم تصدیع ، هم اعجاب ایلر . خیالی رومانلر ، نه اوقدر مبالغه‌کارانه ، نه‌ده اوقدر حقیقتجویانه یازلمالیدر . مبالغه کارانه یازیلیرسه ، حدود عقل وفکری چاك ایدن برطاقم غول‌بیابانی تخیلاتی انسانه اوصانج ویرر . حقیقتجویانه یازیلیرسه ، خیالی رومان اولاماز .

مثال

والده‌م بیهوش یاتیور ، پدرم متفکر اوطوریوردی . مدهش برسکوتك ثقلتی حکمفرما ایدی .

بر آرالق پدرمك یاواشجه چینغراغك ایپنی چکدیکنی کوردم ، دادیم کیردی ، بابام بنی کوستردی ، بواشارت اوقدر

حاکمانه ایدی که آیاغه قالقدم . بیلمم نه ایچون یاش ایله مملو اولان کوزلریمی والدهمه چویردم کوزلرینی آچیق ، کریه ناك بر نظرله مقابله ایدییورکبی ظن ایتدم ؛ دادیمك الندن قورتولمق ، یاتاغه آتیلمق ایستهدم ؛ هیهات ! قاپو آچیلدی ، بنی دیشاری یه چیقاردیلر .

⁂

باغچهده ایدم ، کلبك قووالامق اوزره آغمیده برابر آلمش ایدم . دادیمی برکوشهده براقمش . دلی کبی دولاشییور ایدم . کل فدانلرینك یانندن کچرکن کلبکلر اورکهرك قاچیوردی . بوطیلر چیچکلری طوپلامقده کی مهارتم بوکون بنی ترك ایتمش کبی ایدی . کوزلرم بونلرك پرواز لطیفنی دکل والدهمك پنجرهلرینی سیر ایدییوردی .

نه قدر زمان دولاشدیغمی بیلمهیورم ، فقط کوزلرم او پنجرهلری بر ثانیه ترك ایتمهدی .

اساس انتظارمك ، سبب تجسسمك جاهلی اولهرق پریشان برشی ایله یورور ایکن آیاغمه بر طفلان دالی دولاشدی ، یره دوشدم ، هنوز قالقمامش ایدمکه برکورولتی اولدی ، والدهمك پنجرهسنك جامی قیرلدی ، تیز برفریاد ایشتدم .

قالقدم . قوشمغه باشلادم ، آرقامدن دادیم یتیشدی . اوکه لالام چیقدی .

باغیردم :
— آننه !.. آننه !..

هیهات ! هروقت فریادمك عکس صداسی اولان جواب لطیف مسکوت قالدی .

عشاق زاده
خالد ضیا

فصوله تقسیم اولونمایان رومانلر

رومانلرك بر قسمی ابواب واقسامه تقسیم اولونماز . بوکبی رومانلر شمدی نادردر . ادبای قدمانك اکثر آثاری ابواب واقسامه تقسیم اولونمامشدر . ازجمله فرانسه ادباسندن شاطوبریبانك اشهر آثارندن اولوب . محرر عاجز طرفندن لسانمزه نقل اولونان « رنه » عنوانلی اثر ابواب واقسامه تقسیم اولونمایان آثاردندر . مع‌مافیه بوکبی تقسیماته ادبای عدیده پك زیاده رعایت ایتمکده‌درلرکه ، ایشته بودقت سایه‌سنده ، اوقونان هراثرك قلوب قارئینده دها زیاده تأثیری کورولیور . چونکه ، برقاچ ماده‌یی بریره صیغشدیروب ، ارباب مطالعه‌نك ذهننی اشکال ایتمکدن ایسه ، هرماده ایچون آیری آیری بابلر ارائه ایتمك ، اوقونان شیء تمامیله آکلامغه یاردیم ایتدیکی مناسبتله پك مناسب

کورونور . ابواب واقسامه تقسیم اولونمایان رومانلردن بوراده مثال ایرادینه لزوم کورولمز صانیرز .

ابواب واقسامه تقسیم اولونان رومانلر

شوصوك عصرده یازیلان رومانلرك . همان اکثری ابواب واقسامه تقسیم اولنمشدر . بویوك رومانلر هم ابوابی . هم اقسامی حاویدر . کوچوك بر فقره بر بابی ، ایکی بابی . دها بر چوق بابلری تشکیل ایدەر .

بوفقره بیتدکدن صکره ، ینه اوفقره دیه مناسبتی اولان بر وقعه باشلارکه . بووقعه ایکنجی ، وبوندن صوکرا کان وقعه اوچنجی قسمی تشکیل ایلر . ابوابی حاوی رومانلردن بری مثلاً — توسیعه لزوم کورولەدیکی ایچون — فرانسوا قوپەنك (هانرییەت) ی . اقسامی حاوی بولونان رومانلردن بری ده فرضا — توسیعه احتیاج مس ایتدیکی جهتله ، احمد مدحت افندینك (حسن ملاح) ی اولابیلیر .

سرکذشت نوعندن رومانلر

سرکذشت نوعندن یازیلان رومانلرده ، محررك کندینه عائد هیچ بر فکری ، هیچ بر مطالعه‌سی بولونمازکبی کورونور . بوکبی اثرلرده ، یالکز بر آدم — کندیسی‌ده اشخاص وقعه‌دن اولمق اوزره — یا بر سرکذشت نقل ایدر . یاخود ، دیکر بر آدمدن نقلاً روایت ایلر . بونلرك هر ایکیسی‌ده بر رومان تشکیل ایلر . ازجمله . (ره‌نه) عنوانلی اثرده . (ره‌نه) نامنده بر دلیقانلی . کندیسنك تحریٔ سرکذشتیله مشغول اولان برقاچ کشی‌یه ، شو وجهله سرکذشتنی سویلر :

ای محترم اختیارلر ! اطوارکزده‌کی سکون ، طبیعتك سکونت مطلقه‌سیله قاریشدقجه ، تهیجات حیاتیه‌مك انتظامسزلغندن محجوب اولیورم . سرکذشت بدبختانه‌مه باشلادیغم وقت بو محجوبیتی صاقلایه‌میه‌جغم .

کیم بیلیر بکا نه‌قدر آجیه‌جقسکز ! بنم اضطرابم سزه نه‌قدر سفیلانه کورونه‌جك ! مشاق حیاتی کوروب کچیرمش اولدیغکز حالده بیتاب اولان فضیلتسز بر کنجك کندی دعوت ایتدیکی الامندن شکایت ایتمسنه عجبا نه‌دیرسیکز آه ! بك معذبم لکن بنی محکوم ایتمه‌یکز . تصور ایده‌جککزدن دها زیاده مجازاته دوچار اولدم . بنم ایلك تبسمم ، والده‌مك صوك تبسمی ، بنم حیاتم ، والده‌مك

حیاتی دعوت ایتدی . بنده رحم مادردن — بر منکنه‌یه مربوط اولدیغم حالده — چیقدم . آشیانهٔ پدردن دور اولدیغم حالده، زمان صباوتمده بیقرار ایدم . بعضاً پك شدید بولونوردم . بر کون شاد اولورسه‌م ایرته‌سی کون اندیشه‌ناك کورونوردم . آرقداشلرمی اطرافه طوپلادقدن صوکرا اونلری بردنبره ترك ایله دیکم دقیقه‌لر اولوردی . تنها یرلره اختفا ایده‌رك، سماده سرعتله قوشان بلوطلره باقاردم . یاپراقلرك اوستنه سرپیلن یاغمور داملالرینك مطرد آهنك خفیفنی دیکله‌مك نه قدر خوشمه کیده‌ردی . وقت که نفخهٔ بهار . صحرانك لطیف چیچکلرینی آچاردی، اوزاق بر ولایتده، براق، ساکت، بر کولك کنارنده، اورمانلرك ایچنده پدرمك اقامت ایتدیکی آشیانه‌یه کیردم . پدرمك حضورنده صیقلدقجه همشیره‌م آمه‌لینك یاننه قوشاردم . اونکله برابر فرحناك اولوردم . ظاتی بر میلان طبیعی بنی بیلمم نصل بر حس خفی ایله همشیره‌مه تقریب ایده‌ردی . آمه‌لی بندن بر آز بویوکدی . اونکله برابر تپه‌لره چیقار . کولده صاندال ایله کزه‌ر، صوکره یاپراقلرینی دوکن چیپلاق اورمانلرده قوشاردق . بوکشت وکذار معصومانه‌نك خیال لطیفی حالا روحمده منقوشدر . ای صباوتك خیالات معصومانه‌سی ! بنی ترك ایتمه‌یکز .

کون اولوردی که غریب بر سکوتله یورووردك . صوك بهارك سرین روزکارندن طنین انداز اولان اورمانلری خزانك

یاپراقلرندن لرزان کورونن و آیاقلرمزڭ آلتنده مبهم برزمزمهٔ تحسر ایله خیشیردییان یاپراقلری دیکاردك بازیچهٔ معصومانه‌مز وار ایدی . چایرلر ایچندن، شایان حیرت برسرعتله سوزولوب اوچان قیرلانغیجلری، یاغمورلو تپه‌لرده — سیسلر آراسنده کوردوکمز — قوس قزحی تعقیب ایده‌ردك .

شایان تفکر اولان بوقدر بدایع طبیعیه آراسنده دوداقلرمزدن بلا اختیار برطاقم شعرلر دوکولوردی .

صنایع نفیسه‌نك عاشقی اولدم : کنج ایدم . حیاتنك اون التنجی بهارینی کوزه‌ن برقلبك احتساساتی قدر شاعرانه برشی وارمیدر ؟ شبابت حیاتك صباحیدر . بوصباح، بربهار کیجه‌سنك صبح دلفریبی قدر خیالاتك آهنك لطیفیله مالیدر .

یورطو وپازار کونلری مظلم اورمانلرك ظلال حزینی آراسنده دولاشیرکن. صحراده بولونانلری عبادت خانه‌یه دعوت ایدن برچاك صداسی ایشیدیردم . اووقت برآغاج کوتوکی بنم کرسیٔ استغراقم اولوردی . اورایه اوتورووردم .

ژورنال طرزنده یازیلان رومانلر .

محررك . برآدمك کندی سرکذشتنی — محل وقعه‌یی ده تصریح ایده‌رك — سنه، آی، کون تاریخیله، اوآدم لساندن

تصویر وتحریر ایتمسندن حصوله کلن اثره ژورنال طرزنده رومان دیرلر .

اوقتاو فوییه‌نك « متوفیه » عنوانلی اثری شویله باشلار :

ساوانیه‌ر . ایلول ٥ ١٨٧

عموجه‌مك صیفیه‌سنده‌یم . عموجه‌مله مصاحبت، شوق آور ولذت بخشدر . بعضاً مصاحبتمز فاصله پذیر اولور وبنم ایچون بوش وقتلر قالیر . بو اوقاتمی ده مشاغل ادبیه‌یه حصر ایتمك فکرنده بولندم .

شمدی‌یه قدر برقاچ تلغرافنامه‌دن باشقه برشی یازمامش اولدیغم حالده بن ده هرکس کبی خامه‌ران اولمقدن امید وارم . جوارده کائن برشاطوده وعموجه‌مك دوستلرندن برینك نزدنده بنم ایچون دائم کشاده برکتابخانه موجوددر . بو کتابخانه اون یدنجی عصره دائر اوراق متعدده‌یی حاوی اولدیغندن ابتدا وولتر طرفندن مسامحه ایدلمش اولان اون دردنجی لوئی تاریخنی یازمق ایچون بونلردن استفاده املنده بولندم . فقط بعد المطالعه کندیمك کنی یازماغی ترجیح ایتدم . البته ترجمهٔ حالمك بکا هرشیدن زیاده تعلقی واردر .

قارئم — اکر بر دانه اولسون بولنورسه — تأمل بیوره‌جقدرکه بر آینه‌ده آخرك خیالنی تماشادن زیاده انسان کندی وجهنی رؤیتدن متلذذ اولور . ایشته بنم حالم !

اوتوز یاشنده‌یم . اوزون بویلو حلیم ونازکم . لونم قومرالدر . ایی دانس اوینارم . کوزل حیوانه بینرم . وجودجه اخلافمز نم قدر قوتلی اوله‌میه‌جق صانیرم . قوای عقلیه‌مه کلنجه ایجه اثر مطالعه ایتدم . اخلاق جهتیله باقلسه بدخودکم . دوغریسی بن کندمده انجق برقصور کورویورم . بوده عالمده هیچ برشیئك جدیتنه قائل اوله‌مامقلغمدر . برقاچ سنه اول اعتقاداتمك تزلزله اوغرادیغنی حس ایتدم . بووقت آغلادیغمی دزخاطر ایدیورم . بوندن صوکره دائمی برذوق مسرت ذاتاً شن اولان طبعمده اساسکیر اولدی . شبهه‌سز مراسم وعاداته قارشی لازم کلن فداکارلقلری اختیار ایدیورم ، فقط حقیقتده سربست فکرلی بر مادیات طرفداری ویا فکرنده مصر برفارماسون بوسطرلری یازان اصلزادیه نسبةً خرافات ایله الفته برقوجه قاری منزله‌سنده قالیر .

مع مافیه عموجه‌م منسوب اولدیغی عائله ارکانی کافةً زهد وتقوی ایله متصف وکندیسی غایت دیندار برقیزی بنم ایله ازدواج ایتدیرمك نیتنده بولندی . ایشته تدقیق وتفحصه ومقتدر برراصد طرفندن کونی کوننه ترصده لایق کوردیکم حیاتك بو آوانیدر .

* * *

مکتوبلردن تشکل ایدن رومانلر .

مکتوبلردن تشکل ایدن رومانلر ، برقاچ مکتوبك تعدد ایتمسندن حصوله کلن حکایه‌لری تشکیل ایدر . بونلرك همان جمله‌سی حسی‌در .

مکتوبلردن تشکل ایدن رومانه نمونه اولمق اوزره برمکتوب:

ای نشوهٔ جان !

شرفیاب جمالکز اولدیغم آنده ناطقیت وجدانیمه‌نه‌قدر اجرای حکم ایدن سکوت بنده برمستئ تام حصوله کتیردی . فکرمده غریب برخیالات عالمی ابداع ایتدیکز که هرلوحهٔ بی مثالی همان ابدی دینه‌جك نشوه‌لرله مزیندر . بیلسه‌کز نلر دوشونیورم ؟

فقط بودوشونجه‌لرم اودرجه غریبانه‌که حیات مستقبله‌می تهدید ایدییور . کاه اوعشوه فروز کوزلرکزك کوکلده ایقاع ایتدیکی شورش سودا پروری‌ی دیکلیورم . برحیات تازه تکمیل اعصابمی استیلا ایدییور . کاه ناقل حیات اولان اوکوزل دوداقلرکزك تامشام جانمه‌قدر تأثیر ایدن لذت وجدان فریبنی تخیل ایدییورم . بررعشهٔ حیات‌فرسا ایله متأذی‌اولیورم . بوایکی حس تناقضك جسمده حصوله کتیردیکی انقلابات شدیده بنم ایچون پك مدهش برغایهٔ آمال حاضرلییور .

غنچه‌قدر لطیف اودهن پاکدن حضورکزده دوداقلرمه‌قدر

کلن جامه دوکدیککز قطرات می ایله اودرجه نشوه‌یاب اولدم‌که بو خاطراتی اصلا اونوتامیه‌جغم . برسیالهٔ آتشین او آنده آرامی یاقدی .

بیلمم‌که نه‌دندر ؟ سزی سومك ایچون کوکلمده انتباه اوزره بولونان حس بدیع میلان بنی براضطرابات الیمه ایچنه آتیور . بنمده برغریبو آرامسوز دائما اولطیف سوزلرکزی تکرار ایدییور . مگر حیات فانیه‌ده برده حیات ثانیه وارمش . مگر مسعودیت حقیقیه اضطرابات سودا ایچنده نهان ایمش .

ایلك رعشهٔ تأثری سزك یانکزده حس ایتدم . الکز الیمه تماس ایتدیکی آنده ایدی‌که تحولات فکریه ایچنده قالدم .

قلبمك آسایش اولیسنه طاری اولان شو هرج ومرجدن اودرجه ممنونم‌که استراحت قلبیه تحری ایدنلره شمدی بن آجیورم . تخیلاتمده برشدت خارقه پیدا اولدی . کوکلم انکشافات مجهوله قارشیسنده طورییور . فقط طورنده‌کی ترددی کورسه‌کز آجیرسکز . احتمالات خیالیه‌نك جمله‌سی پیشگاه فکرتمده دونیور . سزی خیالی در آغوشلرله اوزییورم . قلبی بوسه‌لرله رنجیده ایدییورم . راحتسز، اویقوسز براقیورم . اویویه‌میورسکز . مژکانکزدن چیقان اشعهٔ حیات بنی اولدیرییور .

بك اندیشناکم . اگر انجذابات روحیه‌یه قائل ایسه‌کز روحمك

سزکله برابر اولدیغنه اینانکز . ذاتاً بنده برحزن فطری وار ایدی . فیض لطیف محبتکز انی طبیعت اولیه‌سندن چیقاردی .

هنوز اوعالم نشوه فزانك تأثیرات اولیه‌سی آلتنده زبونم . سزه شوسطرلری یازارکن خیالکزی تحری ایدییوردم . دوداقلرمده برحرکت حیاتیه حاصل اولدی . صباحلره قدر اویویه اویویه طویه‌مدیغم اومجمع لذایذی خاطرلیورم . بیلسه‌کز نه‌قدر متأثر اولیورم ؟

بن اودر آغوشـك تأثیر ظالمانه‌سندن قورقیورم . حیـات سرسریانه‌مه عارض اولان بوانقلابی نظر حـیرتله کورییورم . بر آواز لطیف ایله متهیج، بر لطف مخصوص ایله خرابم .

آه ! نه قدر صبرسزم ، نه‌قـدر تحملسزم . نه‌قـدر مائل اشتکایم . نه‌درجه مغبرم . ینه سزی راحتسز ایدییورم دکلمی ؟ اوت .

آرتق برشی سویله‌یه‌میه‌جکم . یالکز جواب لطفکزه انتظار ایده‌جکم . بنم روحم، جانم، افندم .

— احمد راسم بك —

کوچك حکایه‌لر

کوچك حکایه‌لر مادةً بویوك حکایه‌لر قدر همان هرشیٔ احتوا ایده‌مزسه‌ده. معناً پك بویوك مسائلی جامع اولورکه بونلرك همان

هرسطری مونته قرستو، یاخود حسن ملاح کبی — بویوك وخیالی — برحکایه تشکیلنه مدار اولور. بونی اثبات ایچون دیه‌بیلیرزکه، مثلا قساویه دومونته‌پنك (سیمون ایله ما ری)‌نی یوزلرجه صحیفه‌یی اشغال ایتمکده اولدیغی حالده. هیچ برتأثیر حاصل ایتمه‌مه‌سنه‌کوره، ژورژ اونه‌نك براثری واردرکه ایکی فورمه‌یی تجاوز ایتمز. حسیات نقطهٔ نظرندن پك بویوك اهمیتی حائزدر.

کوچوك حکایه‌لر، اکثریا، پك شاعرانه برعباره‌ایله باشلار. مثال:

کوشه‌ده طوران لامبانك اطرافه عکس ایتدیردیکی ضیا، اوطه‌یی قسماً تنویر ایتمشدی. ضیا. منبعنده‌کی پارلاقلغی غائب ایده ایده انتشار ایتدیککندن هرطرفنی ایدن ایی‌یه تنویر ایده‌مه‌مشدی. قیلرینه دوغرو سرپیلن ظل خفیف ایله، پنجره لردن نفوذ ایده‌ن ظلام کثیف عجیب برتضاد حاصل ایتمش؛ اسکمله‌لرك، دیواره آصیلمش اشیانك کولکه‌لری برصورت غریبه‌ده اوزانمش ایدی.

قاپیدن کیریلنجه صاغ طرفده جویز برقاریولا اوراپی استیلا ایدرجه‌سنه قاپلامش اولدیغندن ایلك نظر دقت اکا منعطف اولور.

دیوارلر مشهر اسلحه‌کبی الات متنوعه ایله مزین اولوب،

برقچنده یاغلی بویا تابلولری واردر. بولوحه‌لردن بری برمتفکردینی، دیکری برقیرعاملی. دیکری‌ده نور حقیقته دلالت ایدن. برمشعله طوتان بکر فضیلتی مصوردر .

— احمد راسم بك —

مؤاخذه نامه

مؤاخذه نامه. هردرلو آثاری تنقیداً — قلمه النان کافهٔ محرراته اطلاق اولنور. انجق، شرائطنه موافق اولان مؤاخذه نامه‌لر، تنقید اولنان آثاردن باحث اوله‌رق. خارج ازصدد اعتراضاته. خصوصیله شخصیاته عائد تجاوزاته — بوکبی اثرلرده — مساغ ادبی یوقدر .

مؤاخذاتك شرائطی « تقدیرالحان » ده محرر اولدیغندن، بزبوراده، مذکور اثرك مطالعه‌سنی توصیه ایده‌رز .

مثال :

« یازار اشعاری قافیه آرامز
« ذهنی صرف ونحو ایله یورامز
« طوغری سویلرسه شعرینی اعلا
« باقه‌مز اولسه‌ده سوزنده خطا !

سوزلرینك حکمی قبول اولنور تحکملردن دکلدر ظن ایدرم .

واقعا ادبیاتده وخصوصیله شعرده اعتنا ایده‌جکمز شی نفاست فکر ولطافت مؤدا ایسه‌ده اسلوبك صحت وانتظامیله مقید اولمیه‌جق یعنی یالکز بلاغته باقه‌رق فصاحته اهمیت ویرمیه‌جك دکلز . برمصورك لوحهٔ هنرنده الك اول آرانه‌جق شی عرض ایتدیکی صورك اشکال والوانجه تناسبی اولدیغی شبهه‌سزدر . انجق کوکل اویله اشکال والوانی متناسب اولان برلوحهٔ تصویری اینجه ایشلنمش کورمك ایستر . الك کبی مآلاً لطیف اولان برشعرکده الفاظنده انتظام آرانمق پك طبیعیدر . هرکلمه‌یی یرنده قوللانمق . . هرسوزی قاعده‌یه موافق دوشورمك . . هیچ بروقتده هیچ برياکلشلغه قائل اولمامق تعصب نحویرستانه‌سندن عبارت اولان وکچن سنه ادبیات امتحاننده وقوعبولان سؤال اوزرینه مستعدان شاکرداندن بریسنك : « برنوع خسته‌لقدر » تعبیر مزیفانه‌سیله یاد ایتدیکی مشکل پسندلك واديلرنده طولاشمق اکثریا ادباً وبلاغةً برچوق فوائدك انتفاسنی موجب وبعضاً اصل مقصد اولان فصاحتی‌ده سالب اوله‌جغندن هیچده ایی برشی دکلدر .

اما مسامحهٔ ادبیه وضرورت شعریه ایله‌ده قابل تأویل اوله‌میه‌جق صورتده — مفرداتجه مطابقتسز . . ترکیباتجه پرقصور . .

قافیه‌سی سقط .. وزنی بوزوق .. امالات وزحافات ایله طولو — اقوال مغشوشه‌یه — ولوفکراً نه درجه کوزل فرض اولنورسه اولنسون — هیچ بروقتده شعر اطلاق اولنه‌مز .

اکر اودرلو بوزوق دوزن افادات — فکرنده‌کی لیاقت ایچون — شعر صایله بیلسه‌یدی چونکه اکثر شاعرلرك دوشوندیکی .. حس وتخیل ایتدیکی شیلردن پك چوغی لسان ادبه آشنا .. قواعد نظمیه‌یه واقف سائر انسانلرجه‌ده مأنوس اولدیغندن بونلرکده اوشیلره دائر برغلط وسقط برآلای کفتار پریشانلری عندالعامه شعر دیه مرغوب ومعتبر اولمق لازم کلیردی .

رجائی زاده محمود اکرم

لطائفه متعلق محررات

لطائفه عائد محررات ایکی قسمدر : بونلردن بری خوش آینده مکتوبلردن عبارت اولورکه کانینك یکن محمد پاشایه یازوب نمونهٔ ادبیاته درج اولنان مکتوبی بوقبیلدندر . بونك ایچون ، رفقامزدن ادیب خلوق رشاد بك افندینك جمع وتألیف ایلدیکی (لطائف انشا)یه مراجعتی توصیه ایدرز .

مثال :

خسیسك بری اوغلنه برخواجه طوتمق ایستیوب خواجه‌یه قاچ غروش طلب ایده‌جکنی صورار .

خواجه — افندم برنجی آیده سکسان غروش وایکنجی آیدن اعتباراً آلتمشر غروش ویره‌جکسکز — دیمسیله خسیس اویله ایسه درسه‌ ایکنجی آیدن باشلاسه‌ق اولمزمی ؟ — دیمش .

آلمانجه‌دن مترجمدر .

دیکر مثال :

کوچك بر چوجغه تعداد ارقام تعلیمیله مشغول اولان برخواجه مقصدی دها زیاده ایضاح ایچون چوجغه شو وجهله سؤال ایراد ایدر :

خواجه — بنم باشمده بر اوله‌رق نه‌وار ؟

چوجق — برون .

خواجه — پك اعلا ایکی اوله‌رق نه‌وار ؟

چوجق — کوزلر .

خواجه — تمام (صاچلری کوستره‌رك) پك چوق اوله‌رق نه‌وار ؟

چوجق — بیت .

آلمانجه‌دن مترجمدر

* * *

تقریضلر

تقریض ، هیئت اجتماعیه‌یه هر وجهله مفید ومؤثرینی الی یوم‌القیام یاد ایتدیره‌جك براثره ذکاوت عالیه اصحابی طرفندن برای تحسین یازیلان تقدیر نامه‌لره اطلاق اولنور ایدی .

بورادەکی « ایدی » کلمەسی البتە نظر دقتی جلب ایدر . چونکە شمدی او کبی اثرلرك ندرتیلە برابر . حقیقةً شایان اهمیت اولمایان وایکی بچوق سطردن عبارت اثرلردە — مجرد محررلرینك التجای مددجویانەسیلە — « اعاظم ادبامز » دییەیاد ایدیلن ذوات کرامك تقریض یازمالرندەکی حکمت ارباب فضیلتی متأسف ایتسە بجادر .

بحقٍ یازلمش بر تقریض وارسە ، اودە تعلیم ادبیاتك تقریض مشهوریدر .

استطراد : قبیلندن شونیدە سویلملك ایسترزکە : هر اثرندە تقریض بولونماسنی ایستەین ارباب تحریر کندی مزیت مخصوصەلرینە بر ایکی ادیبك شهادت ایتمەسنی ایسترلر . حال بوکە مزیت ادبیەیی افکار عمومیە — باشقە بر تعبیر ایلە — زمان تعیین ایدر .

مثال :

« آفرین طبع صاف صافی‌یە   روح سعدی‌یی شادمان ایتمش
طرح نورسم گلستان ایتمش   گوییا سعی ایلە فیافی‌یە

طولمش ازهار ایلە بهار بهار

فقر قانع مثالی سادە گوزل   ثروت اسخیا کبی مقبول
قصەسی . حصەسی سزای قبول   فکری نازك افادەسی مجمل

طرزی رنکین کزیده بر کفتار
شبهه یوقدر قرین رغبت اولور   حسن ترتیبی لطف انشادی
رفعت قدرینه اولور بادی   ناظمی وایه‌دار شهرت اولور
قدرت طبعنی ایدر اظهار »

* * *

مطالعه نامه

مطالعه نامه نه مؤاخذه‌یه، نه تنقیده بکزر. واقعا بوراده انتقاداتدن بحث ایتمدك ایسه‌ده تنقیدك ده برنوع مؤاخذه، فقط ادیبانه بر مؤاخذه اولدیغنی ارباب ادب تسلیم ایدر. مطالعه‌نامه برنوع ملاحظه قبیلندن اولوب، مثلا « شو سوز بویولده اولسه دها موافق اولوردی. » کبی، بر سوزك قائلنك فکرینی‌ده زیر وزبر ایتمیه‌رك ادیبانه براستفساردن عبارت قالیر.

مثال :

لسانمزده قوللانیلان (لطف) کبی مصدرلر بویله موصوفیت حالنده‌ده علامت تأنیثدن آزاده اولان اسملر طرزنده‌مذکر اوله‌رق استعمال اولنور.

(عنایت) کبی مصدرلر دخی علامت تأنیثی حائز بولنان اسملر یولنده مؤنث اوله‌رق قوللانیلیر.

(لطف جلیل) (عنایت جلیله) دینیلیر. (لطف جلیله)

(عنایت جلیل) دینلمز . دینیله‌جك اولسه لسانی بیلنلر یاكلش عد ایدرلر . (لطف مسبوقه) ده بویاكلشلر جمله‌سندندر .

« قاعدهٔ لسان » دیدیككز نه‌در ؟ لسان عثمانی قاعده‌سی دكلمی ؟ ایشته اولسانك قاعده‌سی بودر . بوقسه لسانمزده برمصدری هم مذكر هم مؤنث اعتبار ایتمك هیچ ده قاعده دكلدر .

قاعده‌لر كشف ایدن بیلكیجلردن اولدیغكز بزجه مسلم اولمق لازم كلسه بیله شومصدر قاعده‌سنی طوغری كشف ایده‌مامش اولدیغكزی سویلمكدن چكنمیز . بزده سزه برشی اخطار ایده‌لمی ؟ ادعاسنده بولندیغكز بیلكیجلكله برابر قلمكزدن چیقمش اولان شو (غزتهٔ معتبره) تعبیرینه دقت ایدیكز . طوغریمیدر ؟ نه‌مناسبت ! (لطف مسبوقه) دن بدتر ! یوقسه سز (غزته) لفظنی ده اوتأنیث وتذكیری حاوی اولان عربی مصدرلردن اولمق اوزره‌می طانیرسكز ؟ بونصل بیلكیجلك ؟ (بومكتوبمی غزتهٔ معتبره‌لرینه درجدن اجتناب ایتمزسه‌كز) دیپورسكز . كیملرك (غزتهٔ معتبره) لرینه ؟ . . . بویله سوزمی اولور ؟

سز اولا برآز سوز سویلمكی اوكرنسه‌كزده آندن صكره بیلكیجلكه قالقشسه‌كز فنا اولمز . اویله درت بچق سطر یازیبی

طوغری یازمغه مقتدر اولمیانلر بیلکجلك دعواسنده بولنورلر ایسه کولنج اولورلر .

— مرحوم معلم ناجی —

نطق

اکثریا، اولجه یازیلوب صوکره ازبرلنه‌رك ایراد اولونور .

بونلردن، بر مکتبده ایراد اولنوب « انشا معلم » نده مندرج بولونانی بورایه نقل ایله اکتفا ایده‌رز :

بر خانه‌یی آیدینلاتمق ایچون پنجره‌لر آچمق نصل مقتضی ایسه مملکتی دخی افتاب معرفتك اشعهٔ فیض آورندن مستنیر ایتمك ایچون مکتبلر کشادینه احتیاج اشکاردر .

بر خانه‌نك آیدینلغی پنجره‌لرینك مقداری درجه‌سنده اولدیغی کبی بر مملکتك انوار معارفدن استفاده‌سی دخی مکتبلرینك عددیله مبسوطاً متناسبدر .

پنجره‌نك چوقلغی رطوبتی مانعدر . حفظ صحت بدنی موجب اولور . مکتبك کثرتی جهالتی دافعدر . کمال عافیتی جالب اولور .

واقف حقایق اولان سوکیلی پادشاهمز « سلطان عبدالحمید خان » ثانی افندمز حضرتلری بو حقیقتی دخی دائما نظر

حکیمانه‌لرندن دور طوتمدقلری جهتله مکاتبك . تکثیرینه موجودلرینك اصلاحنه ابذال مساعی بیوریورلر .

مدیر افندی !

سز دخی برمکتب کشادیله مملکته مهم برخدمت ایتمش وبوخدمتی کوندن کونه توسیع ایتمکده بولنمش ارباب حمیتدن اولدیغکز جهتله معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك محظوظیتنی ذات عالیکزه تبلیغه مأمورم .

منثور شعرلر

منثور شعرلر دیمك ، افکار وتصورات شاعرانه‌یی حاوی اولمق اوزره — منظوم اولمامق شرطیله — یازیلان مقالاته اطلاق اولنور .

مثال :

کورمه‌دیلر ! کوزلری محاسن طبیعته ، روحلری بربرینه باقییوردی .

اوستی چاقل طاشیله . ایکی طرفی سکود اغاجلریله تزیین اولونمش بریولك اوستنده یورویورلردی . سکود داللری آراسندن دکیزی ، دکیزده اوچان یلکنلری . افقده طوپلانان بیاض بلوطلری سیر ایدییورلردی . یولك صاغ جهتنه تصادف

ایدیلن مزارستانده ، بربیاض مزار طاشی اوزرنده بریسی آغلیوردی !

کوره‌مدیلر ! کوزلری محاسن طبیعته ، روحلری بربرینه باقیوردی .

قایصی دالی اوزرنده برقرلانغیج شرقی سویلیور ، برقیر چیچکنه چالغیسنی چالان آری قونمق ایستیوردی . بواثناده برکنج قیز ، بردلیقانلی یاپراقلرك آراسنه صیغنمش ، یکدیکرینه افشای‌راز ایدییورلردی .

کوره‌مدیلر ! کوزلری محاسن طبیعته ، روحلری بربرینه باقییوزدی !

بیوك بر چنار آغاجنك یانندن ، کچرلرکن روزکارك یاپراقلرك آراسندن چیقاردیغی ایکلتی‌یی طویامدیلر . حتی بوچنارك آلتنده فقیر براعمی ، باشنی اوزرینه دایادیغی کمانك یاینی تحریك ایتدکجه ، اوتللردن چیقان بوغوق برصدا ، اضطراب ایچنده ازیان برروح مکدرك ناقل واویلاسی اولدیغی حالده ، بوصدادزده برشی حس ایده‌مدیلر ! فقیر اعمی اوراده ایدی .

کوره‌مدیلر ! کوزلری محاسن طبیعته ، روحلری بربرینه باقییوردی !

کوشکلرك برندن برپیانو صداسی کلییوردی . بعضاً ایکی

کوزل الك تحت انقیادنده اولدیغی حالده ، اوالك صاحبنك کوکلنده‌کی سرائر محبتی واضح برصورتده افشایه خدمت ایدین بوپیانونك روحی اهتزازه ، قلبی وجده کتیرەن · او حزین نغماتی . ایکی سودازده . کوشکك اوکندن کچرکن ، توقف ایتدی . صوکره ینه ایچری چکیلدی .

کورەمدیلر ! کوزلری محاسن طبیعته ، روحلری بربرینه باقیوردی .

* * *

تیاترو

تیاترو یازمقده آیریجه برصنعت ادبیه‌در . صحنهٔ تماشاده ، احوال بشری طبیعی اولەرق ، تصویر ایدەن تیاترو کتابلری — احتساسات بشریه‌یی تدقیق ایدنلرجه تسلیم اولونورکه — نوادردن معدوددر ، چونکه بوکبی اثرلرده . احتساسات پك طبیعی اولمقله برابر ، افاده‌ده خیالات دورا دور شاعرانه‌دن آزاده وبناءً علیه — درام انتریقه‌سی دینیلن خاصهٔ فوق‌العاده‌یی همان هرفصلنده حاوی اولمقله برابر — پك ساده اولمق لازم کلیر .

مثال :

« صلحا — بصیرت کوز بکی کبی التحاق ایدر . فقط اویومز ، خواب غفلت دنیلان شی چشم عرفانه کیرمز دیسه‌م طوغری اوله‌جق . سن ده پدرك کبی ادمك وجدانی کوربیورسك . واقف الغیبه برنسبتکمی وار . ؟

زهرا — کوزکده لمعان ایدن خیال ایله چشم آشنالغم وار ؛ صلحا ، سن ده بنم برعینمسین ! — ابن زیادك یالکز عشقی دکل عاشقی ده کندینه مخصوصدر . عشقی هیچ برمحبته ، عاشقی هیچ صاحب عشقه بکزه‌مز . نته‌کیم کندی ده هیچ برمعشوقه مشابه دکلدر .

صلحا — آه ! وجودی بر ، فقط یوز بیکلرجه خیالی وار ، خیال جنت کبی هرکسك کوزکده او ! نظر الهی کبی هرکسك کوکلنده او ! اکا معشوق انسانیت دینلسه روادر ! — معشوق انسانیت اولان ده محبوب خدا عد اولنه‌بیلیر .

زهرا — کل سنکله برلشه‌لم ده اسلامیتله انسانیتی تصویر ایده‌لم .

(کمال مکانتله مصافحه ساز مصافات اولورلر .)

زینب — (بونلره ایشتدیرمیه‌رك)

بونلره نه اولیور ؟

عایشه — یابنت ایوبك دردی نه اولیور ؟

امینه — نه اولورسه اولسون ! سزه نه اولیور ؟

زینب — دعا ایله اجابت کبی ایکیسیده بر برینه مائل، فقط ینه ایکیسیده استغنا کوسترییورلر !

زهرا — هیچ رؤیاده کورییورمیسین ؟

صلحا — آه ! هرکیجه !.. حتی رؤیادهده محاربهده !.. او محشر اموات ایچنده، تأثرندن، بر قلب مشفق کبی چارپندیغنی هرکیجه رؤیاده کورییورم !.. رؤیاده کبی کوزلرم قپالی اولدیغی حالده کورییورم !..

زهرا — یا صباحلین، اویاندقدن صکره، بر دنبره خاطره کلمسی ؟ آه ! انسانه عینیله یاننه بر فتوحات مژدهجیسی کلمش قدر کشایش ویرر، اویله دکلمی ؟

صلحا — اوت، اوت . هله اویقوده هیچ برشی کورمز ایکن، عادتا عدمده ایمش کبی . . . . اوحالده اویانوب کوزکك اوکنه کتیردیکك وقت ؟ — ادم کندینی خواب ابدیدن اویانمش ظن ایدر، اویله دکلمی ؟

زهرا — یاهله اویقویه طالهجغك وقتده ؟ آه ! او خیال، بر جسم لطیف کبی باش اوجکه کلیر، کوزیکی قپارسین کیتمز . . .

صلحا — آچارسین، کیتمز . الکله طوتهجق اولورسین، روح کبی طوتولمز .

زهرا — پری کبی طوقونلمز . اوطه‌یه بریسی کیردیمی ؟ قاچار .

صلحا — ذهنکه برشی کلدیمی ؟ قاچار. صکره ینه کلیر . . .

زهرا — ذهنکده کینی ده اونوتدیرر . . .

صلحا — اوطه‌ده کینی ده اونوتدیرر . — کولرسین . اغلرسین . . .

زهرا — کیده کیده تاب وتوانك کسیلیر . اویورسین . — برده باقارسین‌که اوقیافتیله . . .

صلحا — او لطافتیله اویقوده‌ده قارشوکده طوریور .

زهرا — اویانیرسین، ینه قارشوکده طوریور .

صلحا — نه‌یاپسه‌ك ثابت، یالکز اسمی ایشیدلسه براز حرکت ایدر .

زهرا — نره‌یه کیتسه‌ك برابر، انجق صاحبی کلیرسه کیدر .

صلحا — ایشته اوزمان، کندیمی خیالدر، یوقسه خیالیمی وجوددر، بیلمزسین .

زهرا — اشته اووقت، عالم خولیاده‌میسین. عالم رؤیاده‌میسین، خبرك اولماز .

صلحا — اه عشقنه طوغری سویله ! . . دیدیکم کبی دکلمی ؟

زهرا — دیدیکم کبی دکلمی ؟ اه عشقنه طوغری سویله !

زینب — اشته امیر ! . . کلیور .

زهرا — سنکله بر معشوقلی یز، صلحاء جناب حقدن بر طالعلی اولمه‌یی ده نیاز ایده‌لم ! بیل که بن المدن کان شیلرده سنك شریکك اوله‌جغم . . »

* * *

دردنجی قسم

* * *

اقسام اشعار

* * *

دردنجی قسم

اقسام اشعار

بو کتابی کوزدن کچیرمکه تنزل ایدن ارباب مطالعه اقسام ادبات اك مهمنی تشکیل ایدن شعرك نه دیمك اولدیغنی البته اکلامشدر . آکلامامش ایسه — تعبیر معذور بیورلسون — استعدادی یوق دیمکدر . بونك ایچون بوراده شعرك لزوم واهمیتندن بحث ایتمکه لزوم کورمیورز . یالکز محرراتك انواعنی آییردیغمز کبی اشعارکده انواعنك باشلیجه‌لرینی — بر درجه‌یه قدر — تعریف ایتمکه چالیشه‌جغز .

اقسام اشعار بروجه آتیدر :

— توحید .
— مناجات
— نعت شریف .
— مدحیه .
— کریزگاه .
— مرثیه .
— قصیده .
— تاریخ .
— ترجیع بند .
— ترکیب بند .
— ساقی نامه .
— مسدس .
— تسدیس .
— مخمس .
— تخمیس .
— مربع .
— تربیع .
— تضمین .
— هجویه ، هزل ومزاح ، شطحیات .

- — فخریه .
- — مفرد .
- — مصراع .
- — مطلع .
- — مقطع .
- — قطعه .
- — نظم .
- — رباعی .
- — غزل .
- — شرقی .
- — مستزاد .
- — مثنوی .
- — معشر .
- — اشعار جدیده‌نك اقسامی .

§

توحید

توحید ۔ جناب خالقـك قدرت وقوتنی توصیف صددنده انشاد اولونان ونهایتی — البته ۔ ۔ بیان عجزدن عبارت بولونان منظومه‌لره اطلاق اولنور .

مثال :

الله که موجد جهاندر
هردرلو نقابدن عیاندر
کثرتده هزار رنکه کیرمش
هرمظهره بشقه رنك ویرمش
بولماز اوتجلیات غایت
اعداد نصل بولور نهایت
توحیدی سور اوخالق روح
بردر براوبی نیاز سبوح
الله نه‌در دینجه غافل
الله دیوب خاموش اولوردل
عاقل بیلیورکه وار برالله
ماهیتی آکلاشلمیور آه
اولمازمی خردکداز امت
پیغمبری لال ایدن حقیقت
ای‌طائر غیب صانك الله !
پروازیکه بیك تبارك‌الله
شوقك کیمه طورمیوب کیدرسین
اللهیمی جستجو ایدرسین

عالم قالیر اورته‌سنده ارزن
جولانکهی بویله ایسترم بن
الخ . . . .

— مرحوم معلم ناجی —

مناجات

جناب حقدن استدعای مرحمتی متضمن منظومه‌لره «مناجات» دینیلیر .

مثال :

نشئهٔ شوق ایله آیاتنه طاپمق دیلرم
آکله وار خالقمه غیری نه‌یاپمق دیلرم
ای شناسی ایچمی خوف الهی داغلر
صورتم کرچه کولر قلب کوزم قان آغلر
ایدر عصیانمه کوکلمده ندامت غلبه
نیلیم یوز بولامم یأس ایله عفوم طلبه
نه‌دیدم توبه‌لر اولسون بوده‌فعل شردر
بنم عذرم کنهمدن ایکی قات بدتردر
نور رحمت نه‌یه کولدورمیه‌روی سیهم
تکرینك مغفرتندن‌ده بیوکمی کنهم ؟

بی‌نهایه کرمی عالمه شاملمی دکل
یوقسه عالمده قولی عالمه داخلمی دکل
قولنك ضعفنه نسبت چوغیسه نقصانی
یا آنك قهرینه غالبمی دکل احسانی
سهوینه اولدی سبب عجز طبیعی قولنك
هم اودر عالم معنیده شفیعی قولنك
بنی عفو ایلمکه فضل الهیسی یتر
صانمه حاشا کرم نامتناهیسی یتر

— شناسی —

نعت شریف

پیغمبر ذیشان صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حقنده‌کی تنظیم اولنان منظوماته اطلاق اولنور .

مثال :

رسول کبریا خیر الورا یا احمد مرسل
شفیع مشفق روز جزا یا احمد مرسل
سریر قاب قوسین اوادنا تختگاهکدر .
شهنشاه اقالیم رضا یا احمد مرسل
سوار رفرف اولدك غاشیه بردوش ایدی جبریل
ایدنجه سیر معراج علا یا احمد مرسل

ولئ آفرینش سرلولاکه ایدوب مظهر
وجودك منشأ ارض وسمایا احمد مرسل
کل خویکردهٔ رخسارهٔ پر آب وتابکله
بولور باغ جهان نشوونمایا احمد مرسل
مؤید اولدی تبلیغك ظهور معجزاتکله
دکلدر منطق وحیك هوا یا احمد مرسل
سنی حق رحمةللعالمین ایتدی نبیلر هم
ایدرلر سندن امید عطایا احمد مرسل
حریم کعبهٔ کویکده سعی پرتکاپولر
بحق مروه عشاقه صفایا احمد مرسل
نه‌حکمتدرکه برءالساعة تأثیر احسانك
اولور رنجور آثامه دوایا احمد مرسل
همان اول حقه لطف فراوانکده‌در انجق
دل بیچاره امید شفایا احمد مرسل
صلاتیله سلامن شرمسارانه ایدر وهبی
مطهر روحکه هردم هدایا احمد مرسل

— وهبی —

مدحيه

مدحيه ، جهاريار كزين افنديلرمزدن ؛ ياخود اولياءالله عظامدن برى حقنده تنظيم ايديلن شعره اطلاق اولنور . برقسم شعرا ، بوكبى مدايحى « قصائد » صره‌سنده ذكر ايتمك ايسترلرسه‌ده ؛ « قصيده » فقره‌سنده كوروله‌جكى وجهله ، « قصيده » پادشاهان عظامه ووزراى وكبرايه قارشى سويلنديكنه نظراً « مدحيه » اولياءالله مرتبه‌سنده اولان ذوات كرامه تخصيص اولنه‌بيلير . ازجمله كاظم پاشا مرحومك امام جعفر صادق حضرتلرينه دائر يازمش اولدقلرى منظومه‌دن شورايه نقل ايتديكمز ابيات اوكبى مدحيه‌دن عد اولنه‌بيلير :

اوشهنشاه فلكجاه وملك چاكر كيم
براشير اولسه اكا عرش الهى اورنك
اوخداوند خدا خلق نبى خصلت كيم
عقل كل پيش ركابنده اورور رقص وشلنك
شمع محراب خدا جامع اسرار هدا
سجده‌كاه عرفا كعبهٔ اهل فرهنك
سيد نوع بشر قدوهٔ آل حيدر
مهرروشن نظر . كنكرهٔ هفت اورنك

عرش تمکین قدر مقدرت ودهر ثبات
لوح ترصین فضـا تمشیت وبرق پرنك
حضرت جعفر صادق که سزادر الحق
نقش پاین سرخورشیده خداقیلسه چلنك
طبع عالی همی بدرقهٔ اهـل یقین
دست لطف وکرمی محفظهٔ شیشهٔ ننك
نخل افکار جلیلنده خرد نوباوه
طاق ایوان جلالنده سموات آونك
افق رفعته خورشید سعادت پرتو
تتق حشمته جمشید سکندر سرهنك
عقل اول نظر مهر اثر ومه پیکر
منتها کشور وجبریل فرورفرف رنك
موکب مقدرتی پرعظمتدر اوقدر
عرصهٔ محشر اولور خیمهٔ خدامنه‌تنك
قصر قدرین اوقدر ایلمش الله عظیم
اولاماز روزنه وسعت افکار کپنك
اولسه فیض نظری شامل ارباب ضلال
بیت معموره دونر قدر صنمخانهٔ تنك

کریزکاه

برذاتی مدحه باشلامه‌دن اول ، اومدح ایچون یازیلان بر مقدمه‌یه کریزکاه تعبیر ایدرلر که بونلر اکثریا قصیده‌لرده مرئیدر . ندیمك داماد ابراهیم پاشا وصفنده اولان قصیده‌سنك شومقدمهٔ شاعرانه‌سی امثالنه تصادف اولنمیان بدایعدندر :

سپیده دمکه اولوب دیده خوابدن بیدار
خروشه باشلادی ناکاه سرده درد خمار
هزار ضعف ایله حمامه دوغرو عزم ایتدم
کمر کسسته پراکنده کوشهٔ دستار
واروب اوحال ایله حمامه افت وخیز ایدرك
ایدنجه کوشهٔ خلوتده جایکاه قرار
نه‌کوردم آه امان الامان بر آفت جان
کلوب یانمده کونش کبی اولدی لمعه نثار
صاچی قتاده‌سنك خوابی کبی پژمرده
نکاهی عاشقنك خاطری کبی بیمار
وجودی خام کموشدن بیاض کالدن نرم
بویی هنوز یتیشمش نهالدن هموار
قمر خمیره‌سی یاخود کونش مرباسی
بلور شاخمی یانخل لوء لوء شهوار

اوقدو خداو تناسب اوغبغب اوبستان
اویال وبال اوتمایل اوشیوهٔ گفتار
تمام رنك وبهاموبو کرشمه‌وناز
تمام حسن سراپای شعلهٔ دیدار
ولیك حس اولنور کیم اوناز پروردك
درونی ایچره براندیشه وبر آتش وار
بن ایسه درد ایله دیردم همان که آه عجب
نه‌در ایده‌ن دلن اول ناز پرورك آزار
دیدی اودم دل دیوانه هرچه باد آباد
بوحالتی ایدرم اصلن اندن استفسار
جواب لطف ویررسه اکر زهی دولت
زهی سعادت اکر کیم ایدرسه‌ده آزار
همان خطاب ایدوب ای آفتاب ناز دیدم
اوله فدا اوسیه زلفه نافهٔ تاتار
کومشدن آینه‌لر کبی صاف ایکن سینه‌ك
سزامیدرکه اوله بویله پایمال غبار
جهانی ایتمش ایکن حیرتك زبون یاسنی
کیم ایتدی بویله سرانداز حیرت افکار
نه در عجب سبب حیرتك نه در دردك
کمال لطفك ایله قیل کمینه‌که اخبار

ایشیتدی چونکه سوزم اول گل حدیقهٔ ناز
درون سینه‌دن آه ایلیوب چو بلبل زار
دیدی‌که آه سؤال ایتمه راز پنهانم
دل فکارمه زخم اورمه سن‌ده دیگر بار
دیلمله اوغرادیغم قیده بن شو عالمده
نه بلبل اوغرادی نه طوطیٔ شکر گفتار
قرارین آلدی دلك برغریب دغدغه کیم
علاجی کوج غمی مشکل تحملی دشوار
بوشب بر آفتك ارامی ایله مجلسده
چکیلمش ایدی بر ایکی پیالهٔ سرشار
تمام نشئه‌لر ایتدکده مهر کبی طلوع
میان مجلسه نقل اولدی صحبت اشعار
ندیم نامنه برشاعر جهان وار ایمش
کمند زلفمه دوشسون الهی اول عیار
بر ایکی بیتك آنك کیف ماالتفق ناگاه
براهل دل اوقویوب ایتدی بر دخی تکرار
شورتبه ایتدی اثر بکا اول ادای سلیس
که طبع شوخم اولوب خاکسار جیب قرار
یمین ایدوب قلیجم قبضه‌سنه نذر ایتدم
بولوب ندیمی ایکی پوسنه ایلیم ایثار

بوکره شمدی بلا بونده خانه‌سین بیلمم
که عزم ایدوب اولم ایفای نذره خواهشکار
طوته‌لم آره‌یه‌رق بولمشم انی اما
قبول قیلمیوب ایلرسه نذرم استحقار
حجاب مانع اولورسه یاناز ایدرسه یاخود
ایدرسه زهد صانوب صورت ریا اظهار
نیجه چیقم عجبا عهده‌سندن اول نذرك
قالورمی آه بنم کردنمده یوقسه بوباز
همان که بوسوزی کوش ایتدی دل قالوب بیهوش
کمال حیرت ایله همچو صورت دیوار
دیدم که ای کل نوخیز ناز وعشوه سکا
فدا ندیم کبی بنده‌لر هزار هزار
نه کونه سحر ایدی آیا اوبیت پرتأثیر
که برسنك کبی سرکش پری‌یی قیلدی شکار
دیدی که بر ایکی بیت القصیده کیم اولمش
انکله حضرت صدر کزینه مدحتکار

***

مرثیه

مرثیه، شایان محبت اولان ذوات ایچون یازیلان منظومه‌لره

تعبیر اولنور . اکثریا ، حضرت حسین (رضی اه عنه) افندمز ایچون کشیده‌سلك نظم اولان فغاننامه‌لره بواسم ویریلیر .

فضولینك :

تجدید ماتم شهدا نفعسز دکل
ماتم بوکون شریعته براحترامدر

نورسك :

نیزه اوزره سر پرخون حسینی کوریجك
حیرتندن باش آچیق داغلره چیقدی خورشید

کاظم پاشانك :

دوشدی حسین آتندن صحرای کربلایه
جبریل وار خبرویر سلطان انبیایه

بیتلری جناب حسین (رضی اه عنه) ایچون برر آه حزین اولدقلری کبی ، معلم ناجی افندی مرحومك ، یارنی‌دن ترجمه ایتدیکی :

تنها ایدی خوابکهی دلبرك ایشته
کیزلندیکی مأوی اوکوزلکلرك ایشته
ممکن می دینلمك مه‌تابان کبی کچدك
ای نور نظر برق شتابان کبی کچدك
دنیا کورونور چشممه ظلمتکدهٔ تنك
یومدوردی کوزل کوزلریکی مرك سیه‌رنك

ای شعر ترم ! اشکم ایله همجریان اول
سینه‌مده‌کی نیران غمه رشحه فشان‌اول

§

سوداسنه بیکلرجه اسیر ایتدیکی دللر
تلطیف ایله، احسان ایله سیر ایتدیکی دللر
سیر ایلدیلر قارشیدن آسوده فناسین
هیچ المادیلر یاده نه‌حسنك نه عطاسین
بر آه بیله چکمدیلر موتی ایچون آه
تاتسلیتیچون اوله‌اول روح ایله همراه
ای شعر ترم ! اشکم ایله همجریان اول
سینه‌مده‌کی نیران غمه رشحه فشان اول

§

عاشقلری خرم ینه یارب بونه عالم
برکونده دوام ایتمدیمی ساخته ماتم
قبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار
کندك کبی عاشقلریکی صانمه وفادار
هجرانك ایله بن کبی فریاد ایدن اولماز
فریادنه‌در ؟ نامکی‌ده یاد ایدن اولماز

ای شعر ترم! اشکم ایله همجریان اول!
سینه‌مده‌کی نیران غمه رشحه فشان اول

§

اما بنم اولمقده‌در آهم متصاعد
اولسه‌م اولامم خوابکهکدن متباعد
الامی تزیید ایدییور نوری نهارك
احزانی تعریف نه‌ممکن شب تارك
مستقبلیم اشك خروشان ایله فجرك
دوندردی ایکی چشمه‌یه چشمانمی هجرك
تخفیف الم ایتمدك ای شعر روانم
سن طور، یوروسون دمع دمادم جریانم

مرثیه‌سی‌ده بر نادرهٔ حسنه عائددر.

* * *

قصیده

قصیده، پادشاهان عظامه، وزرایه، وسائر مشاهیره تقدیم اولونان و اکثریا التمش بیتی تجاوز ایتمه‌ین نشیده‌لره اطلاق اولنوب بونلره مقدما بر غزل ایله بر ده فخریه علاوه اولنوردی. شمدی اویولده یازیلان قصیده‌لره غزل و فخریه — بعضاً — علاوه اولنیور.

مثال :

روز فیروز جلوس شه خورشید حشم
ایلدی چهرهٔ آفاقی سراسر خرم
صبح رخشان منیریله سما تابنده
اثر مهر لطیفیله منور عالم
کوندوزی شوق ایله صبح وسحر لاهونی
کیجه‌سی پرتو ایله لیلهٔ کلزار ارم
بوقدر شوق بهشتی‌یه بقول باقی
نجه صبر ایلسون اللهی سورسه‌ك آدم
طاقتم قالمادی خاموشاغه آلدم اله
مدح سلطان کرمکستر ایچون لوح وقلم
او شهنشاه فلکمرتبه کیم لایقدر
سرفرو ایلسه اجلالنه مهر اعظم
اوجهانبان سما کوکبه کیم احرادر
نیّر طالعی خورشید ایله اولسه همدم
بارك الله زهی صاحب فیض حیدر
بندهٔ سطوتی اسکندر وزال ورستم
صانك الله زهی مرتبهٔ سلطانی
چکیلیر نام همایونه هر یرده علم

قلب تابنده‌سی فیض آور مهر الهام
طبع شاهانه‌سی کنجینهٔ اسرار حکم
باب احسانك افکنده‌سی اصحاب سخا
لطفنك بندهٔ شرمنده‌سی ارباب کرم
حاتم طی‌که سخاوتده مثالی یوقدی
کورمه‌دی بویله سخا بویله کرم بویله همم
خامهٔ معجزه کولوحهٔ تبجیل اوزره
وصف غرای همایونی ایتدکجه رقم
طولار آفاقه بتون غلغل کلبانك ظفر
آچیلیر حیرت ایله دیدهٔ پرویز عجم
اویله برعادل دورانکه اولور هر لحظه
کرمی زخم قلوب فقرایه مرهم
سرور ملك جهان حضرت سلطان حمید
مطلع عدل وعطا داور فاروق شیم
تخت شاهانه‌سنه ایلدی وقتا که جلوس
شوق کلدی عدم اباده فرار ایلدی غم
بولدی کلزار صفا نشوونمای جاوید
عندلیبان سخن ایلدی تجدید نغم
کلوب اقبالنی اجلالنی تقدیس ایلر
یوزسورر پاینه بالجمله صنادید امم

اوقدر ایلدی تعمیم عدالت دهره
برکریبانده کورولمز اثر دست ستم
قلب پرنورینه الهام الهی مقرون
فکر دراکنه اسرار پیمبر محرم
لطف واحسانه افاقی ایدوب مستغرق
ایلدی مرحمتی عالمی دلسیر نعم
خسروا پادشها سرور عالیکهرا
ای ایدن عالمی مستغرق الطاف وکرم
دوریکه دور معارف دینلیرسه شایان
اولدی بنیان فنون لطفك ایله مستحکم
روز فیروز جلوسکده ذکاوت کونشی
سلطنتله افق معرفته باصدی قدم
ایشته ازجمله بوبندکده تمایز ایتدی
قیلدی اقرانه نسبتله براز کسب قدم
فخر ایدرسهم یراشیر سایهٔ شاهانه‌کده
چوقمیدر باقیٔ شاعر ایله اولسهم توأم
بنکه تاریخ سلاطین عظامی یازدم
یازمامش کیمسه انی شعر ایله بندن اقدم
افتخارم شوکه سایه‌کده یتیشدم بنده
کندی پرورده‌ك اولان شاعری کورسون عالم
پرتو شعرم ایله مشرقی تنویر ایتدم
بلکه‌ده مغربی الله تعالی أعلم

هرسوزم جوهر الهام خدادر ایدرم
نام باقی‌یه یمین روح فضولی‌یه قسم
یتیشیر طبعکی توصیفه نه‌حاجت بیلیرز
ای جلال ایله دعا شمدی دعادر الزم
تا که خورشید ضیابار سپهر گردان
ایلیه شوق ایله تنویر بهاروشبنم
روزوشب حضرت سلطان حمیدك الله
قلب پرنور وهمایوننی قیلسون خرم

٢٦١
٦٤٤
٩٥٧
١٢٢٦٠٠

محمد ٩٢
الاکبر ١٦٩
٢٦١

اسم ١٠٦
الوت ٥٣٨
٦٤٤

٣١٣
٦٤٤
٩٥٧

* * *

تاریخ - جوهر. مهمل. تعمیه

تاریخ. هردرلو وقایعك زمان وقوعنی ابجد حسابیله نظماً بیلدیرر برنوع صنعت ادبیه‌در. ابجد حسابنی ایسه بروجه آتی ارائه ایدرز:

ا	ب	ج	د	ه	و	ز
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧
ح	ط	ی	ك	ل	م	ن
٨	٩	١٠	٢٠	٣٠	٤٠	٥٠
س	ع	ف	ص	ق	ر	ش
٦٠	٧٠	٨٠	٩٠	١٠٠	٢٠٠	٣٠٠
ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
٤٠٠	٥٠٠	٦٠٠	٧٠٠	٨٠٠	٩٠٠	١٠٠٠

تاریخ تام اولور . اگر تعمیه دینیلن صنعت ادبیه یه عرض احتیاج ایتمیوب ده جمله حروفی حساب اولندقده مصراعک حاصل ایتدیکی رقم تاریخک یازلماسنی ایجاب ایتدیرن وقعه تاریخنه مناسب کلیرسه .

مثال :

آه ای ظالم اجل ایواه ای دهشتلی درد
قیدیکزمی عاقبت بر آفتاب عصمته
وضع حمل ایلرکن کلدی حواله قیدی آه
صیرمه صاچلی مائی کوزلو برفرشته طلعته
هجرت ایتدی آسمانه بر مهاجر دلبری
آچدیلر آغوش قدسیلر بوعالی هجرته
اعتماد ایت سودیکم زوجکده بك چوق بکله‌من
حسرتکله جان آتار برکون بودار رحمته
زوجی طالعسز جلالك بویله برتاریخی وار
کیتدی فهمیه‌م قزیله بزمکاه جنته

سرفرازان ادبای عثمانیه‌دن دولتلو منیف پاشا حضرتلرینك مخدوم درایت موسومی اولوب ، معارف نظارت جلیله‌سی انجمن تفتیش ومعاینه باش کاتبی شاعر نزاهت پروروهبی بك افندینك آتیده‌کی نشیدهٔ شاعرانه‌لری‌ده تام تاریخدر :

اغلاسون اهل‌دل اهل‌انصاف
دیه‌رك سوندی اوروح وامق
داغلاسون دللرینی شاعرلر
چون نهان اولدی محب صادق
ماتمن طوتسه روا بلبللر
موسیقی پیری ایدی اول عاشق
یاندی بوحاله سرعسکر قاپیسی
کلکه برسیف ایدی اماشارق
وهبیا حزن ایله دوشدی تاریخ
کنج ایکن کیتدی شرف بك یازق

۱۳۰۸

تاریخ جوهر اولور . اکر نقطه‌لی حرفلر حساب اولنورسه .

مثال :

مهر آلوب صدری مقام ایلدی غالب پاشا
ایده توفیقه محل ذات شریفن مولا
جوهر حرف ایله تاریخنی قیلدم تزیین
غالب مطلقی حق ایلدی صدرالورزا

— عزت منلا —

۱۲۳۹

تاریخ مهمل اولور . بو حالده نقطه‌سز حرفلر حساب ایدلمه‌لیدر .

تاریخده تعمیه واردر . تعمیه دیمك ، اکسك ویا زیاده کلن بر تاریخی بر نکتهٔ ادبیه ایله اتمام ایلمك دیمك اولور . بو نکته‌ده پك دقیق ، پك شاعرانه اولمق لازم کلیر .

مثلا راغب پاشا ، بلغراد قلعه‌سنك فتحنه :

بلغراد قلعه‌سنی آلدی محمد پاشا

مصراعنی سویلدیکی حالده ، بو تاریخده سکز یوز اللی بری زیاده کورونجه تعمیه‌یی شو مصراع ایله ایراد ایتمش :

چیقاروب لشکر کفاری دیدم تاریخن

(لشکر کفار) کلمه‌لری چیقنجه ، سکز یوز اللی برده تنزیل ایدلمش اوله‌جغندن تاریخده هم پك شاعرانه هم پك لطیف دوشمش اولور . یوقسه (کلدی اوچلر سویلدی تاریخنی) کبی لزومسز تعمیه‌لر — علی الخصوص — شو زمانده هیچ چکیلمز .

حاضر تاریخ بحثنده ایکن مورخ مشهور سرورینك تواریخندن برقاچنی بورایه نقل ایتمك مناسب اولسه کرك :

اولدی عال‌العال کیم قیلدی بنا طوبخانه‌نك
سمت بالاسنده بر والا اثر شاه کریم
آتیلوب میدان نظمه سویله‌دم تاریخنی
طوبجیان ایچون معلی قشله یاپدی‌شه سلیم

۱۲۰۸

سوردی یلکن کورك اعدایی قپودان پاشا

§

اولدی احمد افندی دفتردار

§

ییقلدی مکتبك سقفی یاپیلدی کوکلی صبیانك

ترجیع بند

غزل طرزنده یازیلان بر شعره علاوه ایدیلن بر مطلعك تکریریله حصوله کلن نظمه «ترجیع بند» دیرلر.

مثال :

بن کیمم بر بیکس و بیچاره و بی خانمان
طالعم آشفته ، اقبالم نکون ، بختم یمان
نملو اشکمدن زمین ، مملو اونمدن آسمان
آه نالهم ناوکی پیوسته خم ، قدم کمان

تیر آهم بی خطا. تأثیر نالهم بی کمان
متصل غمخانهٔ سینه‌مده یوز غم میهمان
قنده برغم یتسه بندن ایسته‌سونلر بن ضمان
یوق بکا دام بلا وقیده محنتدن امان
چیقمدی کوکلمدن اندوه وغم ومحنت همان
ای بنم جانم سن وکوکلم سنکاه شادمان
سنسز اولمم آیری محنتدن بلادن برزمان
الامان هجران بلا ومحنتدن الامان :

§

فارغ ایدم جمله عالمدن بیلور عالم بنی
عیب ایدردی بی‌خبر صانوب بنی آدم بنی
قویمدی دوران چرخ اوز حالمه خرم بنی
شاد ایکن عالمده چرخ ایتدی اسیر غم بنی
شمدی مجنوندن ره‌عشق ایچره صناك کم بنی
یارچون قیلمز حریم وصلته محرم بنی
عشق ناکه اولدی پیدا طوتدی مستحکم بنی
صالدی یوزسودایه اول کیسوی خم درخم بنی
سن که محرم سك صباالله آلوب هردم بنی
سویله ای کل کیم سکا بخت ایلمز همدم بنی
سنسز اولمم آیری محنتدن بلادن برزمان
الامان هجران بلا و محنتدن الامان

§

بلبل زارم کل رخسار آلکدن جدا
طوطیٔ لالم شکر نسبت مقالکدن جدا
دیر ایدم صبر ایلیم اولمم جمالکدن جدا
بیلمدم دشوار ایمش اولمق وصالکدن جدا
تیره اولدی روزکارم زلف وخالکدن جدا
اولدی صحرا منزلم وحشی غزالکدن جدا
چیقدی جان ناتوان شیرین زلالکدن جدا
اولدم القصه رخ فرخنده فالکدن جدا
موتك انجلدی تنم نازك نهالکدن جدا
خم کتوردی قامتم تسکین هلالکدن جدا
سنسز اولمم آیری محنتدن بلادن برزمان
الامان هجران بلا و محنتدن الامان

— فضولی —

ترکیب بند

ترکیب‌بند، ینه غزل طرزنده یازیلان شعرلرك نهایتنده آیری آیری ایراد اولونان مطلعلردن حصوله کلن منظومه‌لره اطلاق اولنور .

مثال :

ای نگاه غضی مستمی نخوت ناز
غمزه‌سی ساقئ جام اجل اهل نیاز
ای فروغ رخ خویکرده‌سی خورشیدگداز
ای لبی نادره کلبرك کل‌کلشن راز [۱]
قورقارم رازمی فاش ایده اوچشم غماز
آشنا اولمدی دله غمزهٔ بیکانه نواز
شب هجر وغم زلف‌ودل سودا پرداز
اختیاری دکل آه ایلر ایسه‌م دور ودراز
آه ایدرسه‌م نوله سوزاك ایله دونمش کوکلم
خبرم یوقکه سنك عاشقك اولمش کوکلم

§

حسنك اول باقشمده بنی ایتدی مفتون
ایلدی ساحر چشمك بکا چوق مکروفسون
زلفك ایتدی دلمی سلسله جنبان جنون
آخرالامر بوسودا ایله‌اولدم مجنون
کوردم اولدم الم عشقك ایله زاروز بون
شربت لطف ایله درد دلم ایتدك افزون

---

[۱] بعض شعرای اسلاف ترکیب بندلرك هر مصراعنده ردیف وقافیه‌نك تکررینی التزام ایتمشلردر .

ذولدی تادرد محبتله درون و بیرون
باشلادك زهر و ستمله دلمی ایتمکه خون
روی دل کوستروب ایتدك بنی چون دیوانه
اولدك ای آهوی وحشی کیده‌رك بیکانه

§

بی مروت نه ایدی عرض محبت اول
نه ایدی ایلدیکك لطف ومروت اول
نه‌یه ویردك ایدی نظاره‌یه رخصت اول
ایتمك ایدی غرضك چونکه فراغت اول
نیچون ایتدك دل بیچاره‌یه شفقت اول
نه ایدی تا بوقدر کرمیٔ الفت اول
انس ایدی الده ایکن شانکه عادت اول
شاهبازم یوق ایدی سنده بو وحشت اول
عفو قیل حسنکه کستاخ نکاه ایتدمسه
اختیار الده دکل کریه و آه ایتدمسه

§

کرچه بن سرخوشه عشقکله شراب ایتمز ایدك
آتش جور ایله باغرمده کباب ایتمز ایدك

اول آشفته‌که تا بویله خطاب ایتمز ایدك .
بیك سؤال ایتسه‌ده برتند جواب ایتمز ایدك
لطف ایدردك غضب آلود خطاب ایتمز ایدك
بنی کوردکجه سررهده شتاب ایتمز ایدك
جسمی آتش حسرتده کباب ایتمز ایدك
دل ویرانمی تکرار خراب ایتمز ایدك
شمدی قربانك اولام سویله نه‌در نولدی سبب
آشنای ازلی‌یه بوتغافل بوغضب
الخ . . .

— فهیم —

ساقی نامه

ساقی نامه. عالمی تصویر وتوصیف ایدن منظومه‌لره اطلاق اولنور. حفظ شیرازینك همان هرغزلی برساقی نامه اولابیلیر .

مثال :

ساقی ویر اول پیالهٔ الماسه فروتاب
الماس ایچنده موج اوره اما که لعل ناب
ویرسون فروغ بزمه اوخلنکرده آفتاب
اولسون حریم میکده صبح شفق شراب

شیر عرق بنات ملی ایده فیضیاب
بربحر ایچنده برق اوره خورشید وماهتاب
دریادلان عشقه‌که ایثار کوهر ایت
صهبایی سرخ چشمه‌یه یاقوت احمر ایت

§

ساقی کتور اول آبی‌که اتش فروش اوله
هر برحبابی قلزم دوزخ بدوش اوله
موج صفاسی شعلهٔ کوثر خروش اوله
نقش کل وپیاله‌سی محو نقوش اوله
سرمست عندلیبی کروه سروش اوله
بوبحر خونکه دلدارکا جرعه نوش اوله
کشف ایده‌م اول فرحله غم دلستانمی
دستور اولورسه سویلیه‌یم داستانمی

§

ساقی کتور او جامی‌که مخموری مست اولور
حور بهشتك ایرسه کوزی می پرست اولور
ساغرکش نخستی خراب الست اولور
یانده قدر ذهد وکرامات پست اولور

پیمانهٔ حیاتکه توبه شکست اولور
مستانه رنك روی رجازیب دست اولور
اماخرد تأدب ایدوب اختصاصنه
نازونیاز خدمت ایدر بزم خاصنه

— غالب دده —

مسدس

التی مصراعدن عبارت اولان منظومه‌لره اطلاق اولنور .

مثال :

دون سایه صالدی باشمه برسرو سربلند
کیم قدی دلربا ایدی رفتاری دلپسند
گفتاره کلدی تاکه آچوب لعل نوشخند
برپسته کوردم انده دوکر ریزه ریزه قند
صوردم مکر بودرج دهندر دیدم دیدی
یوخ یوخ دوای درد نهانکدرر سنك

§

اکمش هلالی اوستنه طرف کلاهنی
چوق دلشکسته‌نك کوکه یتورمش آهنی

زلفن داغتدی کیزلدی ابر ایچره ماهنی
کوردم یوزنده خلقهٔ زلف سیاهنی
اول پیچ وتابی چوق نه سندر دیدم دیدی
دور رخمده رشتهٔ جانکدرر سنك

§

ویرمش فروغ شمع رخی چراغنه
صالمش شکست سروقدی کل بوداغنه
دون سروتك باصنده قدم کوز بلاغنه
برنیچه خاردن المایرمش ایاغنه
کل برکنه باتن نه دیکندر دیدم دیدی
مژکان چشم اشك فشانکدرر سنك

§

سیر ایله صالدی باغه کذر اول سمن عذار
انواع زیب وزینت ایله فصل نوبهار
دوکمش کل اوزره سنبل کیسوی مشکبار
یاقمش ایاغنه ینه کلبرك تك نکار
نسرینه رنك لاله ندندر دیدم دیدی
غمزه‌م خدنکی دوکدیکی قانکدرر سنك

— فضولی —

تسدیس

بر مطلعه درت مصراع علاوه‌سیله حاصل اولور . او مطلع‌ده دائما تکرر ایدر .

مثال :

هجره دوشدم ینه چشمانمه تار اولدی جهان ،
یاقمده آتش سیال کبی جسممی جان ؛
نه یمان درد ایمش اه بو درد هجران !
اوله شایدکه خلاصه بو بلادن امکان ؛
« دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه ؛ »
« نه جهان اولسه ، نه‌جان اولسه ، نه هجران اولسه ! »

§

کیتسه کوکلمجه فلك ، اولسه مددکار قضا ،
چکمسه‌م تا بو قدر دردو بلا قهر وجفا ؛
مهربان اولسه بو بیچاره‌یه جانان حتی ؛
فرقتك قالمسه بر وجهله امکانی ویا ؛
« دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه ؛ »
« نه جهان اولسه ، نه‌جان اولسه ، نه هجران اولسه ! »

§

بی دوا علت سودا . . . متغافل دلبر ،
درد و هجران ایله دل مضطرب وجان مضطر ؛

کلیورکه آه که الدن نه تحمل نه سفر !
یارسز ایلمه‌دنسه عدم آباده گذر :
« داردنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه؛ »
« نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه ! »

§

آهنه ، سوزشنه باقمدك ای ماه جمال !
ایلدك (اکرمی) هجر کله پریشان احوال .
ایدرك یأس ایله قورتلمغه بیك چاره خیال ،
کلیور خاطره بیچاره‌لکمدن بومآل :
« داردنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه ، »
« نه جهان اولسه ، نه جان اولسه ، نه هجران اولسه ؟ »

رجائی زاده :
محمود اکرم

مخمس

هر بندی بش مصراعدن عبارت اولان منظومه‌یه « مخمس » دینیلور .

مثال :

تابکی عرشه چیقه آه دل ناشادم
کوکلری آغلاده حسرتله کیدن فریادم

نیجه برجانی یاقه نالهٔ آتش زادم
مستعد قیل یوق ایسه لطفکه استعدادم
سکا کوجلکمی وار ای شاه کرم معتادم
الخ ... — شیخ غالب —

تخمیس

برشاعرك غزلنك هر بیتنه اوچ مصراع علاوه‌سنه تخمیس دینیلور . فقط علاوه ایدیلن مصراعلر اصل غزل ایله یکطور ویکنسق اولمالیدرکه تخمیس شرائطنه موافق اولسون. بوجهتله برغزلی بحق تخمیس ایتمك‌ده موفقیات ادبیه‌دن عد اولنور .

مثال :

جسم الفاظه روان بخش ادادر خامه‌م
مهد خولیایه صورزای صفادر خامه‌م
درد اشکال معانی‌یه دوادر خامه‌م
خستهٔ ناطقه‌یه روح فزادر خامه‌م
ذات عیسی کبی اعجازنمادر خامه‌م

§

نقشنه شیشـه خیالات ظرافت تشنه
نقطه وخطنه هر صاحب حکمت تشنه
قطرهٔ رشحه‌سنه اهل بلاغت تشـنه
رشحهٔ فیضنه ارباب فصاحت تشنه
کوییا چشـمهٔ الهام خدادر خامه‌م

§

سعی مشکور اوله‌کم ایتدی بوجه آداب
مروهٔ قلبی صفای رقمیله سـیراب
رشحاتی حرم جانه ویروب آب ایله تاب
اولدی اجرای سخن ایتمکه زرین میزاب
کعبهٔ معنی‌یه آصیلسه سزادر خامه‌م

— جودت پاشا —

شاعرك هر بیتنك ایلك مصراعنی اوله الحاق اول وجهله تخمیسه «تخمیس مطرف» دیرلر .

* * *

مربع

مربع، هر مصراعی درت مصراعدن ترکب ایدن منظومه‌یه اطلاق اولنور .

مثال :

« نه آکلارسین بوحالمدن بنم ای چهرهٔ روشن
مسرتدنمی ماتمدنمی بیلمم ایتدیکم شیوه‌دن
فراقیله اوحور نازنینك عزم ایدرکن بن
بوهیجستان نسیانی بهشت آباد ایدر برقوش

§

بقابخش فنا برصوتدر بو آسمانیدر
که هر بر نغمه‌سی بر شعر صاف بی مدانیدر
بوابیاتك که شاعرلرجه سرتاسر معانیدر
نه ممکن بیلمه‌دن مفهومنی انشاد ایدر برقوش

§

آلیر لذت اوبزلردن زیاده آب جاریدن
نسیم کوه پیمادن سحائبدن صحاریدن
لطائفدن نه کوردیسه بیلوب الطاف باریدن
درخت اوستنده بردیکر قوشه تعداد ایدر برقوش»

الخ . . . .

تربیع

تربیع. برشاعرك ایکی مصراعنه ایکی مصراع دها علاوه‌سنه اطلاق اولنور .

تضمین

تضمین، بر شاعرك بر بیت، یاخود بر مصراعنی بیت، یاخود مصراع دیکره ربط ایدرك ایراد ایتمکدر .

مثال :

بوقدر شوق بهشتی‌یه بقول باقی
« نیجه صبر ایلسون اللهی سورسه‌ك آدم »
ایشته بوراده‌کی مصراع ثانی باقینکدر .

* * *

هجویه، هزل ومزاح، شطحیات

هجویه، هزل ومزاح، شطحیات — منظوم اولدقدن صوکره — اقسام اشعاردن معدود اولسه‌لر بیله، بونلر ایله اشتغال — ادبیات نامنه — هر شاعر ایچون باعث شان اولمسه کرکدر . چونکه اوته‌کیله، بریکیله اکلنمك، یاخود لسان نزاهت اولان شعرده قابا قابا تعبیرلر استعمال ایتمك موافق اولاماز. اعتقادمجه شعری، حکیمانه، شاعرانه، عاشقانه تصورات عالیه‌یه حصر ایتمك دها مناسب اولور . اونك ایچون بوراده مثال ایرادندن تأدب ایتدك .

* * *

فخریه

فخریه قدمای شعرانك بر عادتیدر . واقعا انسان کندیسنی مدح ایتمك قدر چیركین برشی تصور اولونه‌ماز . فقط قدمای شعرا ایچنده مثلا نفعی کبی تمایز ایدن دهاتك فخریه‌لری — اهنکلی اولدیغی مناسبتله — خوش آینده اولمق اوزره قبول ایدیلیر. بناءً علیه برمثال ایراد ایده‌بیلیرز :

منت اللهه که ویرمش اوقدر استعداد
نظم ایچون ایلمزم طبعمه زور وابرام
ایلسه‌م هرنه زمان فکره عزیمت ایریشور
کوشمه‌زمزمهٔ زنك برید الهام
ناوك فکرم ایدر تیرقضا کبی کذر
اولسه فولاد دمشقیدن اکر هفت اجرام
زورو اندیشه وآثار خیالمدر ایدن
نیکدوکین نکته شناسان زمانه اعلام
قوهٔ قاهرهٔ فکر کمال خسرو
صنعت نادرهٔ نظم نظامی ونظام
نفعیٔ تیغ زبانم که زمانمده بنم
صفشکاف شعرای سخن آرای بنام

الخ . . . — نفعی —

مفرد

یکدیگریله همقافیه اولمایان شعره اطلاق اولنور .

مثال :

اوصافنی نشر ایتمکه ایندی یره قرآن
معراجنی کشف ایتمکه چیقدی کوکه عیسا

— کاظم پاشا —

دیگر مثال :

اورتبه مرتفعدر قصر بنیاد تواضع کیم
ریاض جنتی نظاره قابلدر زمینندن

— راغب پاشا —

مصراع

بیتك قسم اول، ویا ثانیسنه مصراع دینیلیر . بوکبی مصارع برجسته تعبیرینه شایان اولمق ایچون ضروب امثال صیره‌سنه کچمش اولمالی .

باغبان برکل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور

— لاادری —

⁂

خصمك ستمك آکلامامق خصمه ستمدر

⁂

— کذا —

شکر نعمت دخی بر نعمتدر
— لادری —

⁂

سپهره چیقمه قولایدر مسیح اولمق کوچ
— کذا —

⁂

طالعی یار اوله‌نك یار صارار یاره‌سنی
— رامز پاشا —

مطلع

غزلك ایلك بیتنه اطلاق اولنور .

مثال :

آزادکان قید املدن سرفراز اولور
ناز ایلسون جهانه اوکیم بی نیاز اولور
— راغب پاشا —

دیکر :

کارکر دوشمز خدنك طعنهٔ دشمن بکا
کثرت پیکانك ایتمشدر دمردن تن بکا
— فضولی —

دیکر :

هوای عشقه اویوب کوی یاره‌دك کیدرز
نسیم صبحه رفیقز بهاره‌دك کیدرز

— تائلی —

دیکر :

ایتدی دل رویکه رویك دل سوزانه حسد
ایتدیلر بر برینه شعله و پروانه حسد

— وجدی —

دیکر :

اولمق آتشزن نه ممکندر کوکل دشمن سکا
جنت دوزخنمای عشقدر مأمن سکا

— مرحوم معلم ناجی —

دیکر :

آلدی مولا کوکلمك اك سوکیلی لیلاسنی
ناکهان دیوانه کوکلم آلدی یامولاسنی

دیکر :

قاشلرین بالاده سیر ایت رخلرین کورزیرده
قیل تماشا خلدی زیر سایهٔ شمشیرده

— ندیم —

مقطع

غزلك صوك بیتنه مقطع دینیر. بوراده شاعر اسمنی ذکر ایدر.

مثال :

هردرد سزدن اومه فضولی دوای درد
صبرایله اولکه درد ویروبدر دوا ویرر

— فضولی —

دیگر :

اولسه‌م نوله نفعی کبی خلاق معانی
احیا ایدن اندیشه‌می فیض نفسمدر

— نفعی —

قطعه

قطعه — یکدیگرینه معناً مربوط — ایکی بیتدن عبارتدر. مطلعسز بش. التی بیته دخی قطعه اطلاق اولندیغی واردر . فقط مشهوری ایکی بیتدن عبارت اولور .

مثال :

عین خدمتله تأدبله سریر سرکش
اویله منقاد ایدی کیم حضرت فخر بشره
دوشیرردی مژهٔ خط شعاعیله مدام
سایه‌سین مهر جهانتاب دوشورمزدی یره

— غالب دده —

⁂

دیکر :

زندن رمیده اویله رفیعا افندی کیم
ختم ایتسه مصحفی اوقوماز سورهٔ نسا
نیزن دیمزکه ظاهر اولور آخرنده‌زن
اوراقه‌نی دمیده یازار ایتسه اقتضا

— حامی —

دیکر :

بررسم آرقه‌سنه یازیلان :

ای حزن مجسم یاقیشان چهره‌که عنوان
کیت مجلس دلبرده براز ایله تجلی
برکون بوسببسز کدرمدن بن اولورسه‌م
باقسون سکا برلحظه‌جك اولسون متسلی

* * *

نظم

نظمده قطعه کبیدر . فقط غزل کبی مطلعله باشلار .

مثال :

بن سربلند عالم ایدم عالم اولمادن
خاك درك مقامم ایدی آدم اولمادن
دولت بنی براقمشیدی آستانکه
آدم بهشت خلوتنه محرم اولمادن

— فضولی —

رباعی

رباعی ، درت مصراعدن عبارت ، هرمصراعك قافیه‌سی متحد — فقط وزنی کندینه مخصوص — برنوع شعردر .

مثال :

بنی آل رسوله جان سپارم بالله
دامان محبتده غبارم بالله
بوبکر وعمر عثمان وعلیدر شاهم
خاك قدم چهاریارم بالله

— غالب دده —

دیکر :

سوزدر اولان آرایش مجموعهٔ جود
سوزدن دوزیلور دومصرع بودو نبود
سوز اولمازسه کاف ونون ایله جلوه‌نما
کلمزدی بوکائناته آثار وجود

— سامی —

دیکر :

آدمده نه پیرایه نه زیور ایستر
مخلوق ایدیکی صورته مظهر ایستر
بی فائده‌در زینت وآرایشلر
باق آیینه‌یه صفوت جوهر ایستر

— راغب پاشا —

غزل

مطلعلی ، مقطعلی . ردیفلی ، قافیه‌لی ، یاخود یالکز قافیه‌لی نظمه غزل اطلاق اولونور . غزل قاعدةً — نهایت — طقوز بیتی تجاوز ایتمز .

مثال :

اول پرینك صانكه عكس ایتمش خیالی داغلره
آغلادم آه ایله‌دم باقدم شو خالی داغلره
سویله ای ابر کدر پرور دوقوندی حسمه
سنمی بخش ایتدك بوحزن آور ظلالی داغلره
ایلمش مظلم بولوتلرله تتوج ذروه‌سی
باق نصل هیبت فروش اولمش شو عالی داغلره
کلدی لیلك اغبراری آفتاب ایتدی غروب
کوکلمك عكس ایلدی کویا ملالی داغلره
کلبهٔ احزان کبی محزون سکون بخشا غریب
پك یاقیشدیردم بومأیوسانه حالی داغلره
ماه دوغدی بن ده صاندم ای اساطیر آشنا
آسماندن دوشدی لیلای لیالی داغلره
برطاشك اوستنده استغراقه دالمق ایسته‌دی
ذوق وحدت آشنا ایتدی جلالی داغلر

دیکر مثال :

کوز کوردی کوکل سودی سنی ای یوزی ماهم
قربانك اولام وارمی بنم بونده کناهم
عاشقلغمه شاهد عادلمی دکلدر
اوضاع حزینمله غریبانه نکاهم
ممنون وصال ایله بنی کل کرمکاه
یانسون حسد آتشلرینه بخت سیاهم
ای سنکدل ایتمزمی سنك قلبکه تأثیر
خارالری خاکستر ایدن آتش آهم
برباغری یانیق عاشق محنتزده دردل
آغلاتمه نحیفی قولکی جورایله شاهم

— نحیف —

شرقی

شرقی . اساساً درت مصراع ایله انی تعقیب ایدن — ینه درت مصراعلی — بندلردن عبارتدر. مخمس ، مسدس ، تخمیس تسدیس صورتنده ده شرقیلر واردر . الك مشهورلری واکثریا نظم ایدیلن شرقیلر اولا ایکی . ثانیاً ، ثالثاً ، الخ . . . بندلرده اوچ مصراعده تکرار ایدن نقرات ایله ختام بولور .

مثال :

بر طوتدی خیالمده او پرتولی جمالك
کیتمز کوز اوکندن کوزومك نوری خیالك
قارشمده دولاشمقده خیال رخ آلك

نقرات

کیتمز کوز اوکندن کوزومك نوری خیالك

§

یوق اویقو کوزومده کیجه قالدم تك و تنها
ایتدم غم عشقکله دل زارمی ابکا
شب بیتدی، شفق سوکدی، کونش دوغدی ده حالا

نقرات

کیتمز کوز اوکندن کوزومك نوری خیالك

دیکر :

کلزاره صالن موسمیدر کشت وکذارك
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك
دوك زلفکی سمور کبی عارضك اوزره
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك

§

بلبللرك ایستر سنی ای غنچه دهن کل
کل کیتدیکنی آکیه لم کلشنه سن کل
پامال شتا اولمادن اقلیم چمن کل
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك

§

صال خط سیهکارك اورخسارهٔ آله
سموریکی قاپلات بوسنه قیرمزی شاله
آل دستنه اکر لاله بولونمازسه پیاله
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك

— ندیم —

مستزاد

مستزاد شو صورتله اولور :

ای شوخ کرم پیشه دل زار سنکدر
یوق منتك اصلا
ارکان کرم آنده نه کیم وار سنکدر
پنهان وهویدا
سن کیم کله‌سین مجلسه بریرمی بولونماز
باش اوزره یرك وار
کل غنچه‌سیسین کوشهٔ دستار سنکدر
کل ای کل رعنا

نیلرسین ایدوب بر ایکی کون‌بار جفایه
صبر ایله ده صوکره
پیمانه‌سنك خانه‌سنك یار سنکدر
ای دل تك وتنها
چشمانی سیه مست سیه‌کاکلی پرخم
ابرولری پرچین
بکزرکه بودلدار جفاکار سنکدر
بیچاره ندیما
بربوسهٔ جان بخشنه ویر نقد حیاتی
کر قابل اولورسه
سندن یکادر سوزینه بازار سنکدر
اَی عاشق شیدا

* * *

مثنوی

مثنوی، هر ایکی مصراعی همقافیه اولان هردرلو منظوماته اطلاق اولنور .

مثال :

افسرده اولدیمی تن کلبن طراوتك
ایواه صولدیمی رخ کلبرك صفوتك

کوزلر کشوده، طره پریشان، عذار زرد
باقدم دیدم: دریغ؟ بنی اولدیرر بو درد
تابوتدن بکا باقیوردك حزین حزین
ای نورچشم وجان! نه‌دن اولدك سفر گزین؟
یانمده آغلیور ایدی بیچاره مادرك
تمدید ایدرکن آهمی دلسوز پیکرك
غرق ایلدکجه حزنه نکاهك نکاهمی
تعقیب ایدردی گریه وفریاد آهمی
تن بی مجال، دردك ایله جان جریحه‌دار
ایتدم تباعد ایلیه‌رك گریه زار زار
خیلی زمان اوحالی چالیشدم اونوتمغه
بر باشقه عشق ایله دل زاری آووتمغه
امکان مساعد اولمدی تعدیل حسرته
هپ کوزلرك کورنمه‌ده‌در چشم حیرته
بردر هنوز منظره‌سی بنجه هر یرك
هر برده ایلیور بنی تعقیب کوزلرك
باقم ایکی کوزوم! دکر اصحاب حسنه بن
تابوتدن بکا باقیورسین هنوز سن

— معلم ناجی — (فرانسزجه‌دن مترجم)

معشر

معشر، شو صورتله تنظیم اولنور :

فرقتکله ای پری حالم پریشان اولدی کل
باشمه تنك اولدی عالم چاه زندان اولدی کل
خانمانم سنسز ای مه بیت الاحزان اولدی کل
نوجوانم ملکت دل یاندی ویران اولدی کوکل
سیل اشکمله دو چشمم عین طوفان اولدی کل
خون دل چیقدی کوزمدن اشکم آل قان اولدی کل
عالمی غرق ایله‌دی دریای عمان اولدی کل
خاطرم محزون وکارم آه وافغان اولدی کل
بو اسیر درد وحسرت رحمه شایان اولدی کل
مرحمتکارم افندم وقت احسان اولدی کل

§

ای مه نامهربانم خیلی مدت کلمدك
ترك ایدوب بن بنده‌کی ای بی مروت کلمدك
کیملر ایله ایلدك نوطرح عشرت کلمدك
ایلدك بیکانه‌لرله کرم الفت کلمدك
ژاژ خایه ایلیوب لطف ومروت کلمدك
های ظالم ایلدم بیك کره دعوت کلمدك

بن قولکه ایلیوب هیچ رحم وشفقت کلمدك
ایلدك پیمان شکن یوقمی مروت کلمدك
ممکن ایکن شوق‌وشادی ایله صحبت کلمدك
شمدی احوالم افندم پك پریشان اولدی کل

— نشئت —

اشعار جدیده نك اقسامی

اشعار جدیده ده بعض قوافی کورولورکه اشعار عتیقه قوافیسنه تماميله مخالفدر . بواصول، غرب اصولیدر .

بعض منظومه لر واردرکه یدی مصراعدن صوکره نقرات آلیر .

مثال :

بوضربهٔ فلاکته بشر اولنجه آشنا
نکاه انتباهنی آچار دوشونسه دائما
اولور جنانی بر زمان قرین لطف کبریا
بوکون فغان ایدر ایکن یارین اولور صفا فزا
حیات ایشته بویله‌در بوکون کدر یارین صفا
کدر کیدر صفا کلیر کولر ینه بودلربا
کچن کچر بوشبهه‌سز فقط دیرم که بردها :
شو آغلایان یتیمه‌نك حیاتی تفکر ایت

§

بش مصراعلی منظومه‌لر واردركه برنجیسی. اوچنجیسنه ، ایكنجیسی دردنجیسنه مربوط اولدقدن صوكره. بشنجی مصراع هیچ برینه مربوط بولنماز. یالكز باشدن اشاغی صوكه كلن مصراعلره مربوط اولور .

یدی مصراعلی منظومه‌لر اولوركه برنجی مصراعی اوچنجیسنه، ایكنجی مصراعی دردنجیسنه مطابق اولارق وبشنجی . التنجی مصراعلر مصراع رابعی تعقیب ایتدكدن صكره. یدنجی مصراع مباین كلیر .

مثال :

مختصر نورسیده بر شاعر
بیك كوزل سوز بولوب خیالنده
یازاماز نطقه‌ده دكل قادر
نه حزیندر آنك بوحالنده
اوباقیش چشم ذی مألنده
اوكولش روی انفعالنده
بوده بر شعر فانیٔ دیكر

⁂

عرض ایدر هر دقیقه لوح شفق
صاری، مور، پنبه، مائی بی عددرنك

خنده‌ور معجزات رب فلق
مرغزاری قیلر بلند آهنك
هر بولوط بر نمونۀ ارتنك
بو تماشاده باشقه بر فرهنك
بوده بر شعر علویٔ دیکر

— رجائی زاده : محمود اکرم —

§

منظومه‌لرك بر قسمی. درت مصراعی بر قافیه‌ده اولدیغی حالده، بشنجی مصراعی بر نقرات ایله ختام بولور.

مثال :

بهار آلهه‌سی اول سیره باشلا کلزاری
چیچکلرك آراسنده صویوك براز باری
بو حالی کورسون اوتانسین بهارك ازهاری
بیاض اوموزلریکه صاچده زلف زرتاری
اوزات دوداقلریکی ای پری دوداقلرمه

⁂

سماده صاعقه‌لر کورله‌دکجه حدتدن
قاچار افقلرده شمشك سحاب ظلمتدن
دوشر سرشك کدر دیدۀ طبیعتدن
قاچوب قوجاغمه آثار خوف ودهشتدن
اوزات دوداقلریکی ای پری دوداقلرمه

⁂

دم اخیر حیاتمده محو اولنجه امل
براق یناقلریکی آتشین دهانمه کل
سنی اوپه اوپه اولمك نه‌طاتلیدر . . . نه کوزل
اکر مساعده ایلرسه بردقیقه اجل
اوزات دوداقلریکی ای‌پری دوداقلرمه

§

بعض منظومه‌لرك برنجی ، اوچنجی ، بشنجی مصراعلریله ، ایکنجی ، دردنجی ، التنجی مصراعلری همقافیه اولدقدن صوکره برمطلعه ختام بولدیغی واردر .

مثال :

سیر ایله شو لوح نازنینی
کویا بورو نور بهشته صحرا
فکر ایت شو خیال نوزمینی
کوردکمی بویولده شعر غرا
کوش ایت شو ترانهٔ حزینی
استادنه صنعت ایتمش اجرا
نسبت بونی دیکره خطادر
منسوب الیه اکا خدادر

⁂

هر نقش بدیع حیرت اندود
بر جلوه‌سیدر جناب حقك
هر شعر بلیغ حکمت آلود
بر نکته‌سیدر کتاب حقك
هر لحن لطیف رقت افزود
بر نغمه‌سیدر رباب حقك
هپ طبعه صفاویرن بدایع
یا ربی! سکا دکلمی راجع

— رجائی زاده : محمود اکرم —

§

بو یولده منظومه‌لر کیتدکجه تنوع ایدر. شویله‌سی‌ده اولور:

بر زمانلر قرارکاهم ایدی
بدویلر کبی بیابانلر
بوکا موجب‌ده اشتباهم ایدی
نصل امرار وقت ایدر انلر
بلده خلقنده کورمه‌دم حیفا
کوردیکم انسی اهل وحشتده
بدویلر سکون وراحتده
سودیکی دائما غنمله صفا
بلدی متصل اسیر جفا
انتعاش عالمنده ظلمتده

بری اندیشه‌دن امان بولماز
بری اندیشه‌یه زمان بولماز

§

بعضاً برنجی اوچنجی مصراعلرله ایکنجی دردنجی مصراعلر همقافیه اوله‌رق ، هربری برمطلعله ختام بولور .

مثال :

یاپراق سنی پك سورکه جانم
یارك بکا برکذاریسین سن
باقدقجه صفا بولور روانم
کیم مهرووفا بهاریسین سن
کلدك بکا موسم خزانده
هجرانی دوشوندیکم زمانده

⁂

جنسکده صایلمسه‌کده نادر
نفسکجه بویوك فضیلتك وار
زیراکه یوزکده منطبعدر
حالانکه رحیم دلدار
اول مرتبه‌سین بکا معزز
کوکلم سنی جنته دکشمز

— رجائی زاده : محمود اکرم —

§

شویولده منظومه‌لرده واردر :

وقتاکه طوروب شوقلب غمناك
طوپراقده نهان اولور وجودم
وقتاکه طولوب دهانمه خاك
شوقکله تمام اولور سرودم
تنها کیجه‌لرده برخیالت
منظورك اولنجه بالتحیّر
یوم چشمکی باکمال رقت
بدبختیٔ عشقم ایت تصور
یاد ایت بنی غملی یاد ایت

— رجائی زاده محمود اکرم —

§

بعضاً برنجی مصراع دردنجی مصراعی ، ایکنجی مصراع اوچنجی‌یی وبشنجی‌یی طوتدقدن صوکره برمقطع ایله نهایت بولورکه بومقطعك قافیه‌سیله هر برشعرك نهایتنده برمقطع بولونور .

مثال :

« باش اوجمده دونر سحاب کثیف
یاصدیغم طاش یاتاق یرم طوپراق

شلته‌م اوت ، آنده یورغانم یاپراق
همسرم برخیال اوجسم لطیف
کرك ایام اول کرکسه لیال
دوشده دنیاده کوردیکم اوخیال »

§

بعضاً یکدیکریله هم‌قافیه اولان درت مصراع برمنظومه تشکیل ایدر .

مثال :

ای جسم لطیف خوابه رام اول
آسودهٔ ظلمت غرام اول
روحك كبی مائل خرام اول
زیب آور منزل مرام اول

§

بعضاً الك اول‌اوچ مصراع عینی قافیه‌ده اولور . صوکره دردنجی مصراع یدنجی مصراعه بشنجی مصراع التنجی مصراعه مربوط اولدقدن صوکره سکزنجی مصراع یالکز قاله‌رق طقوزنجی‌ی منظومه‌نك هر بندینك نهایتنده‌کی مصراعلر ایله‌هم قافیه اولور .

مثال :

« حسننده بواعتلانه دندر
مهتاب یاننده یاسمندر

پارلاقلغی مهره خنده‌زندر
حدتله قزارسه‌ده اوظالم
بکزرمی جمال صافی آیه
مهر اولسه اگر پینده سایه
گیسوسی کبی قالیردی مظلم
بر شوخ قیافتنده باق باق
انوار خدا تراکم ایتمش

§

شو درلوسی‌ده اولور :
رخساری سیه نقابه گیرسه
مهتاب ده برسحابه گیرسه
دریایی قمر ایدرده مظلم
پرنور ایدر اشکمی خیالی
گوسترسه جمالنی او ظالم
اصلا اولاماز کونش مثالی
رخسارینی خلقه آچسون هیچ
تامعزب نازه قاچسون هیچ
عکس ایلسه عالمه ظلالی
هر نوری دونوق کورور اعالی

§

شو اصولده خوشدر :

« بر آب کنارنده ایدم یار ایله تنها
مهتاب کورونمکده شفق اولماده پیدا
قارشمده ایدی سودیکمك اول کیجه کویا
هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی
بن اولمادم اما ینه دلسیر وصالی

⁂

برمرتبه خالی‌که هپ اطراف وحوالی
صاندم اوپریدن بیله اول موقعی خالی
هم صورتی هم کندیسی هم فکر وخیالی
زائل کبی کلدی بکا برثانیه حتی
دلسیر وصالی ینه بن اولمادم اما »

§

بعضاً هم قافیه اولان اوچ مصراعدن صوکره برمصراع کلیرکه بو دیکر هم قافیه اولان اوچ مصراعدن صوکره دیکر برمصراعه ارتباط پیدا ایدر . بو کبی منظومه‌لرك هربیتی عینی مقطعله ختام بولور .

مثال :

«کولده حیرانم هله انواریکه
کوزلرم ده یانسه لایق ناریکه

ایلمش حق عرض ایچون دیداریکه
آنی مرآت سمادن انتخاب
عکسکه باق فجری سیر ایت آبده
خنده‌لر قیل صبحی کور مهتابده
باق نلر وار وصلت بی خوابده
بن نه مهتاب ایسترم نه آفتاب
بویله ویل داوریده قالسه‌ق هرکیجه
بر آغاج آلتنده یاتسه‌ق کیزلیجه

∴

صانکه ویل داوریده اطراف وجوار
صاچلرك فیضیله اولمش نو بهار
نفخنی نشر ایله‌دکجه روزکار
حاصل اولمقده هوای سنبلی
آنده کابنلر پریلر مستتر
انلرك انفاس عشقی منتشر
ایکلیور بیچاره حیوان مختضر
سن فقط احیا ایدرسین بلبلی
بویله ویل داوریده قالسه‌ق هرکیجه
بر آغاج آلتنده یاتسه‌ق کیزلیجه »

§

شویولده منظولرده واردر :
قاووشور هرکس آنده سودیکنه
کوندوزین کولکه‌لك ، کیجه پرنور
کوندوزین دائما شبیه سحر
کیجه برجی آندیرر اول یر
وار اوبرجك ایچنده برده قمر
که رقابت ایدر سماده کنه
کیم باقارسه اولور همان مسرور »

§

شو یولده‌کی منظومه‌لرده پك خوشدر :
«نه خوش برکویلی قیز کوردم کچنده
تك وتنها اوتورمش برچمنده
که باقسه‌ك قورقولوردی عزلتندن
مألی قیلمش اطرافه سرایت
ویرردی موقعه حسن ولطافت
پریلر شاد اولوردی وحشتندن
کنار آب ایدی ظل صنوبر
اوپردی پاینی خورشید انور
انی مطلق کوررلردی سمادن
اویوردی طفل سودا مقدمنده »

§

بعضاً برنجی مصراع دردنجی یه ایکنجی اوچنجی یه مربوط اولور .

مثال :

دویمازسه‌ده کوشمز صدا کی
حالك سنك افصح البیاندر
حسنم اولسا نه ترجماندر
تفسیر ایدییور بکانوا کی

⁂

سن شاعره ملهم اداسین
برشعر لطیفسن مصفا
الفاظ وقیوددن معرا
حسمله شنیده برنواسین

— منملی زاده : طاهر —

§

بعضاً برنجی مصراع اوچنجی مصراع ، ایکنجی مصراع دردنجی ، بشنجی مصراع ایله همقافیه اولور :

مثال :

بوسکوت بلیغ وحزن فصیح
خطبهٔ بی مقال روحانی

صنعت قدرتی ایدر توضیح
بونه علوی جهان نورانی
نه نشاط وصفای وجدانی

⁂

بونه وحشت ایچنده انسیت
بونه ظلمت ایچنده نور بقا
بوفضای سماده بیك حیرت
نیجه بیك آفتاب فکر آرا
یاغدیرر نور هیئتنده صفا
الخ . . . — نابی زاده ناظم —

§

بعضاً مثنوی شکلنده یازیلان بش بیته بر مصراع نقرات اولور .

مثال :

قوشجغزلر . سویملی فتانلر
سزه میل ایتمسونمی وجدانلر
بونه جمعیت سرود آیین
بونه جنبشکه سرور آکین
یردر اولسه منشرح دلتنك
چالیلق صوتکزله پر آهنك

حالکز ساده ، شکلکزده ظریف
سسکز خوش ، مقامکزده لطیف
بوزه جقدر بو انتظامی همان
لکن اندیشه ایلیك که زمان
صوصکز قوشجغزلرم ، صوصکز

⁂

برکون ایتمش ایدم شویرده قرار
ایکی قیرلانغیج ایلیوردی کذار
اوتشورلردی بختیارانه
ویرمسونلرمی نشوه انسانه
بن ده عودتلرین ایدوب تبریك
اولدم انلرله ذوق وشوقه شریك
ناکهان آتش ایتدی بر صیاد
اولدی بیچاره یولجیلر برباد
اوزاق اولمق ایچون بلا یادن
اتقا ایلیك بر ایادن
صوصکز قوشجغزلرم صوصکز

الخ . . . — برانژه — مترجمی : معلم ناجی —

§

اشعار جدیده قوافیسنك دها بعض انواعی وار ایسه‌ده، بونلرك همان اكثری اشعاره دائر نشر اولونان مجموعه‌لرده پك چوق دفعه كورولمش اوله‌جغی ایچون، بوراده نمونه درجندن صرف نظر اولندی .

بشنجی قسم

عثمانلی عروضی

بوراده مستعمل اولان بعض اوزانك تحریرینه لزوم واردر . رشادبكك (نمونهٔ شعر وانشا) عنوانلی یازدیغی اثرده تقسیم اوزان ایچون اختیار ایتدیکی اسلوبی بزده تنسیب ایتدك .

§

بحر رمل ومتعلقاتی وزنلری

١ — وزن

(فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

مصراع

عاقبت کوکلم اسیر ایتدك اوکیسولرله سن

— ندیم —

تقطیعی

عاقبت کوك — لم اسیر ایت — دك اوکیسو — لرله سن
(فاعلاتن) (فاعلاتن) (فاعلاتن) (فاعلن)

آتیده‌کی اشعار بحر رمله منسوبدر :

رشته‌در جسمم که دور چرخ ویرمش تاب اکا
مردم چشمم دوزر هردم در سیراب اکا

— فضولی —

⁂

اول که هرساعت کولردی چشم کریانم کوروب
اغلر اولدی حالمه بی رحم جانانم کوروب

— فضولی —

⁂

منحرفدر ساقیا اندوه ودنیادن مزاج
باده طوت کیم علت اندوهه غفلتدر علاج
— فضولی —

⁂

سنبلی باشدن چیقارمش یارکیسو قویمش آد
خندهٔ وردی تجسم ایتدیروب رو قویمش آد
— سروری —

§

٢ — وزن

(فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

مصراع

عاشقه عین وفادر جوریار
— فهیم —

تقطیعی

عاشقه عی — ن وفادر — جوریار
(فاعلاتن) (فاعلاتن) (فاعلن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر رمله منسوبدر :

حبذا قصر لطیف وزر نکار
کیم نظیرین کورمه‌مشدر شیخ‌وشاب
اول قدر مطبوع وشوخ دلفریب

کیم کورن جنت صانیر بی ارتیاب
اول قدر روشن که فرق اولمازدی هیچ
اکا جام روزن اولسه آفتاب
صانکه بر بیت مصنعدر فلك
روضهٔ رضواندن ایتمش انتخاب
یادلارا بر عروس خوبدر
آینه اولمش اکا حوض پر آب

— نفعی —

§

٣ — وزن

(فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن)

مصراع

کیم نه دیرسه دیسون اول غنجه دهن دلبردر

تقطیعی

کیم نه دیرسه — دیسون اول غن — چه دهن دل — بردر
(فعلاتن) (فعلاتن) (فعلاتن) (فعلن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر رمله منسوبدر :

ناوك انداز فضایه نکهی تیر ویرر
ساعد فتنه‌یه ابرولره شمشیر ویرر
— راغب پاشا —

⁂

كوش قیل پندمی برسویلیوب اول ایکی خموش
بونی سویلر ایشیدر بردهن ایله ایکی كوش
— عزت منلا —

⁂

قیمت وقدر حیات پدری بیلمیه‌نه
بیلدیرر صوکره زمانه‌نه ایمش قیمت اب
— اسعد مخلص پاشا —

§

٤ — وزن

(فاعلاتن فعلاتن فعلن)

مصراع

صادق‌الوعد اولور اهل همت

تقطیعی

صادق‌الوع — داولور اهل — همت
(فاعلاتن) (فعلاتن) (فعلن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر رمله منسوبدر .

زیر شمسیه‌ده کوستردی جمال
عقلیمی آلدی اویلپازه‌سی آل

⁂

کندینی کورمکه یوقدر حاجت
بیلمکه عارف ایله نادانی
زادهٔ طبعی ایله ظاهر اولور
هر کسك مرتبهٔ عرفانی

⁂

بزی یاد ایله‌دك احیا ایتدك
اولدیلر کیتدیلر اما حساد

— باقی —

⁂

بحر افکاره دالوب چکمه املك
نکتهٔ چون وچرادن ال چك
کسمش آتمشدر انی ایتمه جدل
تیغ «لایسئل عما یفعل»

— خاقانی —

بحر هزج ومتعلقاتی وزنلری

١ — وزن

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

مصراع

پریشانلقده زلفن تادل ناکامه اویدورمش

تقطیعی

پریشانلق — ده زلفن تا — دل ناکا — مه اویدورمش
(مفاعیلن) (مفاعیلن) (مفاعیلن) (مفاعیلن)

آتیده‌کی اشعار بحر هزجه منسوبدر .

« اشارت ایلیوب اشجار سمت لاتناهی‌یی
اوپر امواج قالقوب پردهٔ قدرت پناهی‌یی »

⁂

دولاشمه حلقهٔ زلف نگاره کندی قیدك کور
درونی پاره پاره اولمادق بر شانه یوقدر یوق
— بلیغ —

⁂

قالیر عالمده اهل عشقدن بر یادکار البت
سر ژولیده مویندن نشاندر بید مجنونك
— ندیم —

⁂

کورونجه دللری باغلاندی هپ عشاق نالانك
مکر دل باغلادر باشنده اول زلف پریشانك
— عطایی —

⁂

مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز
مروتمند اولان ناکامیٔ دشمنله کام آلماز
— راغب پاشا —

⁂

شرف ویرمز درو کوهر کمال اولماز زروزیور
هنر کسب ایت هنر ! بحر فضیلتکان عرفان اول
— باقی —

⁂

کشاده سینه‌سی نافی برهنه خوابکاهنده
قدر کوسترمدی اول دلربایی ازقضا اولسون

§

٢ — وزن

(مفاعیلن مفاعیلن فعولن)

مصراع
نی مست ایلدی بایغین نکاهك

تقطیعی

بنی مست ای — لدی بایغین — نكاهك
(مفاعیلن) (مفاعیلن) (فعولن)

آتیده‌كی اشعار كذا بحر هزجه منسوبدر :

مكر بر صبحدم بوزال كردون
سپهرك دامنن قیلمشدی پرخون
مكر كیم وضع حمل ایتمشدی ناهید
آنكچون قان ایچنده دوغدی خورشید
دوغوردی صبحدم بانوی دوران
بر آلتون باشلی صیرمه صاچلی اوغلان
— آهی —

* * *

قصیده‌م عجزمی عرض ایلمشدی
دریغا صورمادك بر كره حالم
شو صوك مصراعم اولسون صوك خطابم
حرام اولسون سكا سحر حلالم
— معلم ناجی —

* * *

حسد پرورلرك حالی یماندر
كه یوقدر بر بلا بدتر حسددن

صاریلمش نفسه بر مزعج ییلاندر
که چیقماز چیقمادقجه جان جسددن

— رجائی زاده : محمود اکرم —

⁂

الهی سنسین اول قاضیء حاجات
که لازمدر سکا عرض مناجات

— سنبل زاده وهبی —

§

۳ — وزن

(مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن)

مصراع
تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر

تقطیعی
تاج سر عالم — در او کیم خا — ك قدمدر
(مفعول مفاعی) (ل مفاعی) (ل فعولن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر هزجه منسوبدر :

ساقی بزه می ویرکه خراب اولمغه کلدك
مست رشحات می ناب اولمغه کلدك

⁂

«مرأتی اله الده باق اللهی سورسه‌ك
سینه‌ك نه قدر اولمش او بنارله مزین»

⁂

هر باده كه سنسز ایچرم بزم بلاده
خوناب اولور البته چیقار دیده‌لرمدن

— فضولی —

⁂

نایك كه چیقار زمزمه سوراخلرندن
بلبللر اوتر صانكه كلك شاخلرندن

— نائلیٔ قدیم —

⁂

كلخن كورورم كلشن پربهجتی سنسز
ای غنچه جهنم صانیرم جنتی سنسز

⁂

ارباب كمالك یری خاكستر غمدر
خاك اوزره دوشر میوه كمالیله اولنجه

— بلیغ —

⁂

آتش كبی توتسه‌یدی اكر نور تجلی
ای زلف سیه دودسیاهی سن اولوردك

دنیایه اکر وقت جهالتده کلیدك
طاعتکدهٔ حسن الهی سن اولوردك

— عونی بك —

§

٤ — وزن

(مفعول مفاعلن فعولن)

مصراع

فیض سخنه نهایت اولماز

تقطیعی

فیض س — خنه نها — یت اولماز
(مفعول) (مفاعلن) (فعولن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر هزجه منسوبدر :

کچمش کوزه‌لم بهار حسنك
ای کوکلم اولان شکار حسنك

⁂

یوقسه بونی سن قولایمی صاندك
غم لشکرینی الایمی صاندك

— غالب دده —

⁂

دوشدی یوله اولدی قیسه همراه
برحال ایله کیم نعوذ بالله

— فضولی —

⁂

عفوك کرمك مقاله صیغماز
تصویره دکل خیاله صیغماز

— نابی زاده ناظم —

⁂

دریای لطیف ساحلنده
بر موقع شاعرانه طوتمش
ستر بدن ایتمکی اونوتمش
سودا ایدر اختفا دلنده
دریاده اولنجه عکسی منظور
مهتاب وش اولدی بحر پرنور

— علی علوی —

⁂

اه نه‌در دینجه غافل
اه دییوب خموش اولوردل

— معلم ناجی —

§

۵ -- وزن

(مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن)

مصراع

عاشقده کدر نیلر غم خلق جهانکدر

— شیخ غالب —

تقطیعی

عاشقده — کدر نیلر — غم خلق — جهانکدر
(مفعول) (مفاعیلن) (مفعول) (مفاعیلن)

شو مخمس کذا بحر هزجدندر :

اعمار بشر هردم هر لحظه بولور نقصان
آثاری‌ده فانیدر آنلرده‌ده وار پایان
بریاندن اولور پیدا بریاندن اولور پنهان
کندی کبی دورانی بیتمکده صانیر انسان
عالم ینه اوعالم دوران ینه اول دوران

§

لکن نه‌یه محو ایتدی اول کنجی فلك بیلمم
اول کنجی‌که ایتمشدی هریولده خدا مکرم
احبابی طوتار صاندم بر قاچ کیجه‌جك ماتم

باقدم که کیدن کیتمش دنیاده کیلر خرم
عالم ینه اول عالم دوران ینه اول دوران

— رجائی زاده: محمود اکرم —

بحر مضارع ومتعلقاتی وزنلری

١ — وزن

(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات)

مصراع

تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر

تقطیعی

تقلید — زاغ کبك — خرامانی — کولدورر
(مفعول) (فاعلات) (مفاعیل) (فاعلات)

آتیده‌کی اشعار بحر مضارعه منسوبدر :

غمزه‌ك نه دمکه تیغ چکوب خون فشان اولور
عشاق دلفکاره اجل مهربان اولور

— نفعی —

⁂

« ای کوکلمك سعادتی بر ابتسامکز
بیلسه‌م سزك ملکمی یاحوریمی نامکز
جسم لطیفکزله کلوب تربه کاهمه
نولسون بکا حیات ویرشدن مرامکز
شهبال نازکزمی بونورسیه ظهور
پرواز روحدن دهاعلوی خرامکز »

⁂

لعلك نه دمکه عاشقه خاطر کذار اولور
مانند باده اشك تری آبدار اولور

⁂

برکره‌جك دها کوزون ای نور چشم وجان
اولدیردی حسرتك بنی اولدیردی حسرتك
— رجائی زاده : محمود اکرم —

⁂

اولدور مینجه مهرووفا ایلممذیمش
ایلرسه یار مهرو وفا اولدیرك بنی
— لاادری —

⁂

میزانه اور کوروشدیکك احبابی الحذر !
رهبر تصور ایلدیکك رهزن اولماسون
— نورس قدیم —

⁂

اطفاله قبله‌کاه آنالر قوجاغیدر
زیرا اوبر وفا ومروت اوجاغیدر
قورقار چوجوق دخیل اولور آغوش مادره
ننی ترانه‌سیله اویور غصه داغیدر

— رجائی زاده: محمود اکرم —

§

٢ — وزن

(مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

مصراع

مشهور برمثلدر : مزراق چواله صیغماز

تقطیعی

مشهوربر — مثلدر — مزراقچوا — له‌صیغماز
(مفعول‌فا) (علاتن) (مفعول‌فا) (علاتن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر مضارعه منسوبدر :

اولسه‌یدی بنده‌کی غم مجنون مبتلاده
قوشمی قرارایدردی باشنده‌کی یوواده

— فضولی —

⁂

کافر رقیب اوتورمش اول کل عذاره قارشی
بردالعجوزه بکزر اول بهاره قارشی
— لادری —

* * *

«حکم قدر نه ایسه انفاذ ایدر مرامن
اولماز رهین تغییر بولماز فنا بو قانون»

* * *

سز بر پریسیکزکه ای آفتاب بهجت
اك عشوه‌لی پریلر ایلر سزه مدارا

* * *

ای عالم خیالك سیاح هوشیاری
هیچ قصر صورتنده کوردکمی نوبهاری
— ندیم —

§

٣ — وزن

(مفاعلن مفاعلن مفاعلن مفاعلن)

مصراع

جهانده هیچ کورمدم بنم کبی جفا چکن

تقطیعی

جهانده هی — چ کورمدم — بنم کبی — جفا چکن
(مفاعلن) (مفاعلن) (مفاعلن) (مفاعلن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر مضارعه منسوبدر .

ثباتی یوق بوعالمك اکا کیم اعتماد ایدر
فرح کلیر ترح کیدر ترح کلیر فرح کیدر

— مرحوم معلم ناجی —

⁂

مقیم راغ اول ای کوکل فیوض نوبهاری کور
شکوفه‌لرده موج اوران صفای حسن یاری کور
نه صنعت ایلر اشکار هزار نغمه کاری کور
کنار حوض پاکده درخت سایه‌داری کور
ویرر حیاته اهتزاز خروش جویباری کور
دونر بنفشه کل سمن مجوهراته ژاله‌دن
ویرر چمنده لاله‌لر برر نشان پیاله‌دن
شراب رنکن آندیرر صو عکس رنك لاله‌دن
دولار درون مرغزار طربله جوش ناله‌دن
سحرده سیر باغه چیق صباح فیضباری کور
دلنده عشق نشوه‌ریز لبنده شوق خنده‌ور
یولنده هرچمن نعیم کوزنده هرچیچك کهر

شرابی آب خوشکوار ، غداسی شیر شهدوتر
دکل ملاله آشنا کلالدن ده بی خبر
چوبان قیافتنده‌کی غریب کامکاری کور

— رجائی زاده : محمود اکرم —

⁂

بحر مجتث

(مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن)

مصراع

زهی تصور باطل ، زهی خیال محال

تقطیعی

— زهی تصور — باطل — زهی خیا — ل محال
(مفاعلن) (فعلاتن) (مفاعلن) (فعلن)

آتیده‌کی اشعار بحر مجتثه منسوبدر .

سعادت ازلی قابل زوال اولماز
کونش یر اوستنه دوشمکله پایمال اولماز

— فضولی —

⁂

املدن اولدیغمز بویله دور بزدندر
دکل فلکده رخاوت قصور بزدندر

بحر خفیف

(فاعلاتن مفاعلن فعلن)

یاخود

(فعلاتن مفاعلن فعلن)

مصراع

عاقل ایتمز عبث یره خنده

تقطیعی

عاقل ایتمز — عبث یره — خنده
(فاعلاتن) (مفاعلن) (فعلن)

آتیده‌کی اشعار بحر خفیفه منسوبدر :

بزم میده قصوره باقمه صاقین
عالم آب باشقه عالمدر
می اقبالی هضم ایدن اما
مشربجه حقیقت آدمدر

— جودت باشا —

⁂

مختصر نورسیده بر شاعر
بیك كوزل سوز بولوب خیالنده
یازه‌ماز نطقه‌ده دكل قادر
نه حزیندر انك بو حالنده
او باقیش چشم ذی مألنده
او كولش روی انفعالنده
بوده بر شعر فانئ دیكر

— رجائی زاده : محمود اكرم —

⁂

كرچه عالم بوتون فنایه قرین
ایكی شیدر فقط زوالی حزین:
بری صولمش شكوفه‌در بارز
یانه در دیكری ؟ ورم برقز !

— رجائی زاده: محمود اكرم —

بحر متقارب

(فعولن فعولن فعولن فعول) [*]

---

[*] درت كره فعولن‌ده بحر متقارب اوزاننددر . نته‌كیم معلم ناجی افندی مرحومك :

دییورلركه دردك نه‌بردرجوابم !
علو جنابم ! علو جنابم

مطلعی بو آوزندندر .

مصراع

اوماه آغلادی آسمان آغلادی

تقطیعی

اوماه آغ — لادی آ — سمان آغ — لادی

(فعولن) (فعولن) (فعولن) (فعول)

آتیده‌کی اشعار بحر متقاربه منسوبدر :

مدد المدد ای جهان آفرین

دله نور الهامك ایله قرین

— رجائی زاده : محمود اکرم —

* * *

بحر سریع

(مفتعلن مفتعلن فاعلن)

مصراع

عاشقم عاشق سکا ای نوجوان

تقطیعی

عاشقم عا — شق سکا ای — نوجوان

(مفتعلن) (مفتعلن) (فاعلن)

آتیده کی اشعار بحر سریعه منسوبدر :

آغلامه لایقمیدر آه ایلمك
آغلامه شایان پرستش ملك

* * *

بن نه مسیحی نه مسیحادم
ذوقی حقیقتده آرار آدم

— مرحوم معلم ناجی —

* * *

نیجه طابور داغیدر اول یوصمه‌نك
صاچ داغیدوب اکمه‌سی قالپاغنی

— غالب دده —

* * *

خیلی زمان مروحه جنبان ایدم
اویقویه وارمش ایدی اول شیوه‌کار
ملك دله بن ده سلیمان ایدم
قبضهٔ دستمده ایدی روزکار

— لادری —

بحر رجز

١ — وزن

(مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن)

مصراع

الله ایچون ای‌مه لقا لطف ایت مروت ایله کل

تقطیعی

اللّه‌ایچون — ای‌مه‌لقا — لطف‌ایت‌مر — وت‌ایله‌کل
(مستفعلن) (مستفعلن) (مستفعلن) (مستفعلن)

آتیده‌کی اشعار بحر رجزدندر :

اسدی نسیم نوبهار آچیلدی کللر صبحدم
آچسون بزمده کوکلمز ساقی مددصون جان‌جم
ایردی ینه اردبهشت اولدی هواعنبر سرشت
عالم بهشت اندر بهشت هرکوشه برباغ ارم
— نفعی —

§

٢ — وزن

(مستفعلاتن مستفعلاتن)

مصراع

مجلس بزندی صون باده ساقی

تقطیعی

مجلس بزندی — صوك باده ساقی
(مستفعلاتن) (مستفعلاتن)

آتیده‌کی اشعار کذا بحر رجزه منسوبدر :

ای ملك حسنك عالی امیری
اولسون مقامك سینه‌م سریری
بیلسه‌ك نه اولدی آزاده کوکلم
سودا اسیری سودا اسیری
تأثیرم اولمق قابلمی یاره
اولسه‌م شهیدك آه اخیری

— معلم ناجی —

* * *

کنجینه‌ك اولسه‌م ویران ایدرسین
آیینه‌ك اولسه‌م حیران ایدرسین
ساقی کرامت سنده یابنده
بحری حبابه مهمان ایدرسین

زاهد اومهوش بر نور درکیم
بتـدر دیمزسین ایمـان ایدرسین
اطوار چرخه اوی مولوی اول
سیران ایدرسین دوران ایدرسین

— غالب دده —

اوزانمزه دائر بوندن زیاده یازی یازمغه لزوم کورمدم .

التنجی قسم

اقوال حکما

اقوال حکیمانه

وَ

جمل ادبیه

هر بلیغ سوزك ادبیاتدن معدود اوله‌جغی طبیعیدر . بو جهتله ادیبانه یازلمش اولمق اوزره مترجم وملی اوله‌رق بر آرالق طوپلایه بیلدیکم جملی اقوال حکیمانه عنوانیله بورایه درج ایتدم :

§

١ — دنیاده لساندن اعلا نه تصور اولنه‌بیلیر ؟ لسان رابطهٔ معیشت مدنیت ، مفتاح علوم ومعرفت ، ترجمان حکمت

وحقیقتدر . انك واسطه‌سیله شهرلربنا وقوملر اداره اولنور . تعلیم وتدریس واقناع واسکات انکله اجرا ایدیلیر . محاکم ومجالسده آنك واسطه‌سیله حکم ورأی اعطا اولنور . ووظائفك الك مقدسی اولان عبادات انکله ایفا ایدیلیر .

— ازوپ —

٢ — ظرفك ظرافت ویا عدم ظرافتندن نه چیقار ؟ سز درونند‌ه‌کی جوهره عطف نظر ایدك . [*]

— کذا —

٣ — هیچ بر وقت کیمسه‌نك فضیلت وسعادتنه حسد ایتمه ، زیرا وجدانی مضطرب ایتمکدن بشقه بر ثمره حاصل ایتمز .

— کذا —

٤ — ایشتدیککز شیلرك احسنی تحریر وتحریر ایتدیککز شیلرك احسنی حفظ وحفظ ایتدیککز شیلرك دخی احسنی ایراد ایدك !

— یحیی بن خالد بن برمك —

٥ — ضیای شمس مزبله‌یه دخی داخل اولدیغی حالده اصلا پیس اولمیور .

— دیوژن —

---

[*] مرحوم معلم ناجی افندینك « محفظه جوهره نقصان فزونی ویرمز ! » مصراعی ، بوفقره‌دن مقتبسدر ، ظن اولنور !

۶ — دنیاده سما ، ارض ، وادیلر واورمانلر باقیله طویولور وگزوب یورومکله بیتوب توکنیر شیلردن اولمدیغی کبی انسانیده هیچ بر وقت اوصاندیرمدقلرندن . نوع بشرك نعم حقیقیه لریدر .

— بوفون —

۷ — درایت وذکاوت صبر واجتهاددن عبارتدر .

— کذا —

۸ — موت حیات مثللو طبیعی برشی اوله رق بزم تصورات واوهاممز کبی مدهش دکلدر . اوبر خیالدرکه دوردن نکاه ایدلدیکی زمان انسانه ایراث دهشت وفتور ایدر . لکن اکا تقرب اولندقجه اوخوف وهراس دخی بالنسبه کسب اهونیت وزوال ایلر .

— کذا —

۹ — « برملتك قوۀ ناطقه سی ادبیات ایسه تمثال ادبك ناطقۀ ذی حیاتی ده تیاترودر . »

۱۰ — « تیاترو عشقه بکزر . انسانی حزین حزین اغلادیر . فقط ویردیکی شدتلی تأثرلرده ده برلذت بولنور . »

۱۱ — « تیاترو اکلنجه در . فقط اکلنجه لرك الڭ فائده لیسیدر . »

۱۲ — خاك اول که خدا مرتبه کی ایلیه عالی !
تاج سر عالمدر اوکیم خاك قدمدر !

— روحئ بغدادی —

١٣ — ال ویرسه صفافرصتی فوت ایلمه بردم !
دنیا اكا دكمزكه جفاسین چكه آدم !
— كذا —

١٤ — عارف ایسه‌ك ای طالب حق سن سنی اكلا !
كنجینهٔ مخفیه محلدر دل ویران !
— سامی —

١٥ — « بیك درس معارف اوقنور هر ورقنده
یارب نه كوزل مكتب اولور مكتب عالم »
١٦ — « هركیم كه آرار بوی وفا طبع بشرده
بكزر اكا كیم دولت اومار ظل همادن »
١٧ — « بدبخت اولانك باغنه بر قطره‌سی دوشمز
باران یرینه دروكهر یاغسه سمادن ! »
١٨ — « ارباب كمالی چكه‌مز ناقص اولانلر
رنجیده اولور دیدهٔ خفاش ضیادن ! »
١٩ — « ادراك معالی بوكوچوك عقله كركمز
زیرا بوترازو اوقدر ثقلتی چكمز »
٢٠ — « بدمایه اولان اكلاشیلر مجلس میده
عشرت كهر ادمی تمیزه محكدر »
٢١ — « هردرلو هوسه تبعیت كنجلك زمانه یاقیشیر . »
٢٢ — « سندی باطل اولور باطل اولان دعوانك ! »

٢٣ — « فن ادب برمعرفتدر، که انسانه خصلت آموزادب اولدیغی ایچون ادب واهلی ادیب تسمیه اولنمشدر . »

٢٤ — « براثرك که صانعی انسان اوله. ممکنمیدرکه آنده نقصان اولمیه ؟ »

٢٥ — « اك ذکی والك غبی برآدم اکر مالك حسیات ایسه چکدیکی آلام واضطرابك فرقه واریر . »

٢٦ — « الك اعلا ذوق تحصیل علم ومعرفتدر . بوذوقك مرتبهٔ افراطی اولمدیغی کبی ندامتی دخی یوقدر . »

٢٧ — « بودنیاده سعادت حالی تشکیل ایدن حالات صحت وجود، رفاهیت حال وبراز عشق ومحبتدر . »

٢٨ — « عشق زهرلی نباتاته بکزرکه بعضاً مهلك ودائماً مخاطره‌لی بولنور. لکن اطبای حاذقه انلری تخلیط ایله انسانلرك ادامهٔ حیاتنده استعمال ایدرلر. بونك کبی علاقه دخی معتدل اولور ایسه سعادتمزه خدمت ایده بیلیر . »

٢٩ — « تیاترو شول آیینه‌یه بکزرکه ارباب تماشا ایچنده کندیسنی کورور . »

٣٠ — « اعتراض قولایدر . لکن ابداع کوجدر . »

٣١ — « حسد برسحاب کثیفدر، که حسوده، قارشیسنده بولنان خصمك لیاقتنی کورمکه حائل اولور . »

٣٢ — « ارباب ذکاوت نوع بشرك الك خاص قسمیدر . »

٣٣ — « اکثریا محلنده استخدام اولنمیان ارباب ذکا چقورده قالوب‌ده برشی حصوله کتیرمیان تخملره بکزر . »

٣٤ — « بدبخت او صاحب قلبدر. که هیچ برشیدن رقت کلمز ، هیچ برشیدن متأثر اولمز . »

٣٥— « قلبی رقته کتیردکدن صوکره فکری اقناع ایتمك قولایدر . »

٣٦ — « بر شاعر نه اقتدارده اولورسه اولسون حسن معامله‌یه شایان بر مخلوقدر . »

٣٧ — « برشی حفظ اولنمغه شایان اولمدقجه یازلمغه شایان اوله‌مز . »

٣٨ — « یازی یازان هر بر محرر افکار عامه‌یه حرمت ایتملیدر . »

٣٩ — « راحتجه ومنازعه‌سز یشامق ایچون تألیف یرینه ترجمه ایله اشتغال ایتمك اولادر . »

٤٠ — « شعرا تنها و سکون آور محللر آرار ، وشورش وشماتت ایله مالی اولان محللردن قاچار . »

٤١ — « لطیف اولان شی خاطرده حفظ اولنور . »

٤٢ — « ادبیاتك تکرار تولد وظهورندن بری هوس تحریر برشهوت نفسانیه حکمنه کیرمشدر . »

٤٣ — « ادبیاتی حرمته شایان ایتمك ایچون یازیلان شیلرده

یالکز اثر ذکاوت دکل آثار حسن اخلاق دخی کوسترملیدر . »

٤٤ — تمنای حیات ایتمه‌سن ای جان !
حیات اکه حقیقتده مماتی !

— سنان پاشا —

٤٥ — عاشقلرك دیللری آلتنده سوزلر واردر ، که‌لب اکا محرم اولمز .

— کذا —

٤٦ — حس وخیاله مستند وذوقه راجع اولان قضایای شعریه حقیقت فکریه‌جه اوقدر شدتلی محاکمه‌ته متحمل دکلدر .

— رجائی زاده : محمود اکرم —

٤٧ — « تبسمك جلوه‌کاهی اولان دوداقلر حسیاتك مرأت انعکاسیدر . »

٤٨ — سودیکنك قصورلرینی سومیان حقیقی عاشق دکلدر .

— قالدرون —

٤٩ — محبت هرشیئه غلبه‌ایدر .

— ویرژیل —

٥٠ — کوزللك دوامی آز اولان کوزل قوقولره بکزر ، که انسانك برونی الشنجه حس ایدلمز .

— مادام دولامبر —

٥١ — برقادینك اك قیمتلی ثروتی زوجنك محبتیدر .

— استوبه —

٥٢ — سودایه دوچار اولانلرك روحی كوزلرینك ایچنده رقص ایدر .

— اوفاپیوس —

٥٣ — محبت بزه هرشیٔ اوكره‌تیر .

— پلوقارق —

٥٤ — محبت پشین پاره دیمكدر . انده محبت بولنان برفقیر بربانكردن دها زنكیندر .

— آرش هوسه‌ی —

٥٥ — سومك ، معشوقنك فكر وذهننی آلمق ، اونك كبی دوشونمك ، اونك كوزیله كورمك ، قلبی ایله حس ایتمك ، الحاصل تبدیل طبیعت ایدرك اونك كبی اولمق دیمكدر .

— برنی —

٥٦ — بعض بوجكلر كللرك اك كوزل غنچه‌لرینه عارض اولدقلری كبی محبتده اك صاف وعالی اولان روحلرده بیتوتت ایدر .

— شكسپیر —

٥٧ — سودیكمزك خیالی بزم كولكه‌مز كبیدر . نره‌یه كیتسه‌ك بزی تعقیب ایدر .

— سن پروسپر —

٥٨ — بر قادین یالکز بر ارککی مسعود ایتمکه بورجلودر .

— برناردن دوسه‌ن پیه‌ر —

٥٩ — محبت بر دشمندر ، وجانلی اولان مخلوقاتک کافه‌سی ده اونك قربانیدر .

— شوپنهوئر —

٦٠ — قادین کرهٔ ارض اوزرنده بولنان اك کوزل بر قوشدر .

— الفرددوموسه —

٦١ — قادینلر دنیانك اك کوزل نصفیدر .

— ژان‌ژاق‌روسو —

٦٢ — محبت قادینلرك قلبنده تغنی ایدن بر قوشدر .

— الفونس‌قار —

٦٣ — محبت بر آنده ذهنی .وجودی استیلا ایلدیکندن انفعالات قلبیه‌نك اك شدتلیسیدر .

— وولتر —

٦٤ — بر قادین هرشیئ عفو ایدر ، یالکز کندیسنی ایسته‌مه‌ینی عفو ایتمز .

— ژان‌ژاق‌روسو —

٦٥ — برابر اغلامق قدر ایکی قلبی یکدیکرینه ربط ایدن بر وسیله تصور اوله‌مز .

— ژان‌ژاق روسو —

٦٦ — حسیات بر چیچکدر . محبت‌ده اونك بالیدر .

— ویقتور هوغو —

٦٧ — بر ارکك نظریله طلب ایدر ، بر قادین‌ده نظریله تسلیم اولور .

— الفونس قار —

٦٨ — محبت کیمسه‌یه مرحمت ایتمیان بر ظالمدر .

— قورنه‌ی —

٦٩ — وارلغم خالقك وارلغنه شاهددر .

— شناسی —

٧٠ — عقل وحکمت صفت باهرهٔ مولادر .

— کذا —

٧١ — شمعی اطفا قولای اماکه نه کوچدر اشعال .

— کذا —

٧٢ — بدبخت اکا دیرلرکه النده جهلانك
قهر اولمق ایچون کسب کمال وهنرایلر .

— کذا —

١٣ — ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر .
مقدارینه نسبتله کشی خیر وشر ایلر .

— کذا —

٧٤ — مقتضی دور زمان ایله ممات عالم .

— کذا —

۷۵ — بر بلوددر بو سواد امکان .
کیم کچر کولکه‌سیدر صانکه زمان .

— کذا —

۷۶ — هر شی ابتلای محبتله وجوده کلیر .

— سولی پرودوم —

۷۷ — زخم جفایی هپ ضعفادر ایدن قبول .

— انقره والیسی ممدوح بك —

۷۸ — مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلمز .

— قوجه راغب پاشا —

۷۹ — اولور عدل ایله حاصل اقتدار ثروت ملت .

— انقره والیسی ممدوح بك —

۸۰ — استقامت بیوك فضیلتدر !

— تپه‌دلنلی زاده کامل بك —

۸۱ — « آدمك حیوانیتی یمکله ، انسانیتی اوقومقله قائمدر . »

۸۲ — بر جمعیتك رفاه و سعادتنی تأمین ایچون ، هر نه لازم ایسه هپسی معارفدن تولد ایدر .

— شمس‌الدین سامی بك —

۸۳ — مطالعه طبعه کلان کلال و ملالك اك مؤثر دواسیدر .

— مونتسکیو —

۸۴ — « دنیاده شرف انسانیت فیض معرفتدن عبارتدر . »

۸۵ — «سزادر آدم ایچون بر استقبال
که هیچ کورمدیکی برجماله عاشقدر ! »

۸۶ — « آز چوق خیالدن کلیر انسانه تسلیت
هپ اغبراردر یوزی کولمز حقیقتك ! »

۸۷ — «غیرتله طیرمانوب چیقار آدم سقوط ایچون
حیرت چیقار اوبریانی دیوار حیرتك ! »

۸۸ — «شاعر اودرکه چشمنی برحسن محتجب
قیلمز بری تجلیٔ وجدان نوازدن ! »

۸۹ — «شاعر اودرکه سمعنه سسلر کلیر مدام
برپرده‌دار مضربهٔ جلوه سازدن ! »

۹۰ — هنکام صباوتك صفاسی
برفصل بهار شوقه بکزر !
کیم فصل شباب رقت آور
تعقیب ایدرك کلیر جفاسی !

— عبدالکریم ثابت —

۹۱ — وطنه عشق ومحبت اثر ایماندر .

— علی علوی —

۹۲ — چوجغی سومیان چوجقلق ایدر .

— کذا —

٩٣ — نه قباحت ، نه‌ده برجنحه جنایت ایشلر
حکم وجدانه موافق حرکت ایتسه کشی !

— کذا —

٩٤ — ذره‌ده چشم حقیقه جهانلر سیر ایدر .
کبریای صانعه ذرات برهاندر بتون

حسین هاشم —

٩٥ — علویت حقیقیه‌دن بی نصیب اولدیغی حالده یالکز لفظاً علویتی مشعر سوزلر بالون کبیدر : هوای اشتهارده بر ارالق اعتلانما اولسه بیله براره‌لق برزمین مجهولیت دوشر قالیر !

— رجائی زاده : محمود اکرم —

٩٦ — حقیقت حسیه‌دن محروم ایکن اتشدن، قیلویجمدن بحث ایدن منظومه‌لر شبتابه بکزر : ظلام اوهام ایچنده فروزان کورنسه بیله برقلب اوزرنده براثر احتراق ظهوره کتیرمکسزین کندی کندیلرینه سونر محو اولور !

— کذا —

٩٧ — برشاعر، شعرینی اخلاق درسی ویرمك ایچون سویلمز .

ـ کذا ـ

٩٨ — ارباب حسد معمر اولمز،
زیراکه اوزهردن اشددر !

— علی فرخ —

٩٩ — «کلام مداوله‌ٔ تصور خدمتنه قدرتدن مؤکل برجسم لطیفدر، که بیکلرجه سنه‌لرکچسه طراوت نوجوانیسنه زوال ایریشمز .»

١٠٠ — « بشرده دائم اولان کمالدر . جمال متحول اولور . »

١٠١ — « اثرده قائم اولان مقالدر . مآل منتقل اولور . »

١٠٢ — شعرك زمان ایله مكان ایله بربیوك مناسبتی واردر .

— سامی پاشا زاده سزائی —

١٠٣ — برمؤلف اقتدارینك فوقنه چیقمق وكندیسنی دها عالی برماهیتده كوسترمك ایستیوبده طبیعتنی زورلدقجه یازدیغی شی دائما طبیعیلك مزیتندن محروم قالیر .

— رجائی زاده : محمود اكرم —

١٠٤ — هركس برامیده خدمت ایلر .
امید ایله‌در جهانده هرحال .

— مرحوم معلم ناجی —

١٠٥ — « هپ كوردیكمز كبی یازمقده نه ترقی اوله بیلیر، برازده دوشوندیكمز كبی یازملیز . »

١٠٦ — اك صحیح اقبال روحك كوروندیكی ایكی كوزل كوز، اك بیوك ثروت قلبك حسنی كوسترن كل رنكنده دوداقلردن عكس ایدن تبسمدر .

— سامی پاشا زاده سزائی —

١٠٧ — انسان هیچ بر کیمسه‌یه وخصوصیله جناب حق ایله والده‌لره یالان سویلمامليدر .

— کذا —

١٠٨ — بوکذرکاه فناده ابدی اولمغه لایق نه‌قدر آن وثانیه‌لر واردر .

— کذا —

١٠٩ — کوزل اولان برکنج قیزك عصمت ومحبتله برقلبه تملك ایتمك، نیاز محبت، تصویر عاشقانه کبی کندیسنی چیچکلر ایچنده کوستره‌جك خیالات شبانیه سرمایهٔ نشاط اولمق خلقت طرفندن احسان اولنمش الك بیوك امتیازی، الك طبیعی حقیدر .

— کذا —

١١٠ — کوکل محبته قارشی دائما چوجوقدر .

— کذا —

١١١ — اخلاق فنه مقدمدر، فنك بولنمدیغی یرده سعادت موجود اوله‌بیلیر . فقط حسن اخلاق موجود اولمیان یرده مسعودیت بولنه‌مز .

— فضلی نجیب —

١١٢ — هر قومك حکماسی درجهٔ ترقی وعلوم وفنونده وقوفلری نسبتنده بولنمق طبیعیدر .

— کذا —

١١٣ — شاعر فکر اعمال ایدر .

ـ ویقتور هوغو ـ

١١٤ — « شیر خوارلر بشیکنی، چوجقلر اکلندیکی یری ، کنجلر معیشتکاهنی ، اختیارلر کوشهٔ فراغتنی . اولاد والده‌سنی وعائله‌سنی نه‌درلو حسیات ایله سورسه انسانده وطنی اودرلو حسیات ایله سور . »

١١٥ — « . . . . هر دینده وهر ملتده، هر تربیه وهر مدنیتده، حب وطن اك بیوك فضیلتلردن ، اك مقدس وظیفه‌لردندر . »

١١٦ — پاره‌یی خرج وصرفده خسیسلك درجه‌سنه واردیرمیه‌رق تصرفه رعایت ایتمك رأس‌عقلدر .

— افلاطون —

١١٧ — طهارت ونظافته دقت ایتمك قادینلره برنجی درجه‌ده لازم اولان شیلردندر .

— محمد سعید افندی —

١١٨ — « . . . بختیارلر ایچون بر شفق بدبختلر ایچون بر یانغیندر . »

١١٩ — کورلر بیله کندیلرینی کورر ، وجدانی کورر ، اللهنی کورر . »

١٢٠ — هیچ برملتك ادبیاتی تمامیله حسیات قبیلندن اوله‌مز.

— مرحوم معلم ناجی —

۱۲۱ — بربحیرۀ لطافت نثاری تماشا ایتمك قدر لطیف ودلکشا
برتماشا تصور اوله‌مز .

— راسین —

۱۲۲ — گهواره‌دن مقبره دوغری برشهراه واردر .

— ویقتور هوغو —

۱۲۳ — ابدیت برسر الهی ایله مشحوندر .

— کذا —

۱۲۴ — چوجق ایچون بیومك حالدن حاله انقلاب دیمکدر .

— کذا —

۱۲۵ — بودار فنانك گذرگاهلرندن عدول ایدرك صحرالرك
سایه‌سی آلتنده خطوه انداز استراحت اولان آدم
نه قدر مسعوددر .

— لامارتین —

۱۲۶ — استقبال ایله حال غیر مکمل ایکی هیکل زینت اشتمالدر .
بری سنین سالفه انقاضنك پارچه‌لرندن مستخرج ،
دیگری ایسه ، استقبالده کی استکمالاتدن محرومدر .

— شاطو بریان —

۱۲۷ — فکر روحك اك رقیق ، واك جانلی قسمیدر ، که
وجود ایله برابر اختیارلیوب عطالت نما اولور .

— قله‌شیه —

١٢٨ — برلمعهٔ الهیه اولان حقیقت بودارفناده انسانلرك تحریات وتقیداتنه لایقدر .

- ماسیون -

١٢٩ — وجدان خالص وصادق حقیقتدن اکتساب فرایدر.

- کذا -

١٣٠ — انسانلر صباح وقتی آچیلان آقشام وقتی صولوب پایمال حقارت اولان چیچکلر کبی دوچار زوالدرلر.

- فنه‌لون -

١٣١ — انسان اکتساب فضیلت ایدرسه اوفضیلتك یك لطیف ، مکمل اولدیغنی کورور .

- ژان‌ژاق روسو -

١٣٢ — اولولرك بولندیغی محل ایکی دفعه کورلمز .

- راسین -

١٣٣ — بر شاعر ایچون هر زمان کوکلنده برمحبت بولنمق لازمدر .

- منمنلی زاده محمد طاهر -

١٣٤ — شعرك منبعی محبتدر

- کذا -

١٣٥ — بدبختدر اوشاعرکه کوکلنده ملك چهره‌لی بردلربانك محبتنی حس ایتمز .

— کذا —

١٣٦ — سودا ظلمتده انجلا بولور . تنهالقده غلیان ایدر .

— کذ —

١٣٧ — محبت سمای علویتك سحریدر .

— کذا —

١٣٨ — سحر زمانی مقدسدر .

— کذا —

١٣٩ — قادینلر شیرازهٔ جمعیتدرلر .

— کذا —

* * *

یدنجی قسم

اشعارمدن بر نبذه

اشعارمزدن برنبذه

تحسر

عجبا شیمدی کیمی شاد ایلر ؛
کیمه اکلنجه‌لر ایجاد ایلر ؟
نه یالانلر دوزر ایراد ایلر ؛
بنی نفرتله‌می، آه ! یاد ایلر ،
بکا رغماً کیمه امداد ایلر ؟
بو تخیل بنی برباد ایلر .

§

کیمه ساقیلك ایدر، شمدی عجب

اوکوزل ظالم ومکاره بوشب ؟
سینه وساعدی آچمشدر هپ
کیمه‌در بونجه سعادت ، یارب !
بکا رغماً کیمه امداد ایلر ؟
بوتخیل بنی برباد ایلر .

§

طاقنوب شمدی طاقشدرمشدر ؛
سوسنی خوشجه یاقشدرمشدر ؛
عشوه‌یه کریه قارشدرمشدر ؛
برایکی میده چاقشدرمشدر ؛
بکا رغماً کیمه امداد ایلر ؟
بوتخیل بنی برباد ایلر .

§

چوزه‌رك شمدی اوزلف زرینی ،
اورته‌رك نیمجه کل رخلرینی ؛
هانکی زانویه قومشدر سرینی ،
هانکی ال سیلمه‌ده مشکین ترینی ؛
بکا رغماً کیمه امداد ایلر ؟
بو تخیل بنی برباد ایلر .

شمدی یاتمشمیدر ، ایواه ، عجبا !
ایدیورمی ینه بیك استغنا !
کیمه محرمدر اوقیمتلی بلا !
کیمه درآه اوبیك وعد وفا !
بکارغماً کیمه امداد ایلر !
بوتخیل بنی برباد ایلر .

— منیف پاشا زاده —
س . وهبی

قطعه

فکر وخلیاسی بتون سرده کزر ؛
کندیسی شمدی عجب نرده کزر !
کرچه دل بزم صفاسندن دور ؛
فکر مفتونم اویرلرده کزر .

— منیف پاشا زاده —
س . وهبی

شرقی

عالم بودمده دفع غم ایلر زمانیدر
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر

دیوانه عاشقك سنی بکلر زمانیدر
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر .

§

صار اول سویملی رخلریکی اینجه‌برتوله:
بکزت اوروی آلکی درجام اولان کله؛
کل باغه ویر نهایتی جانم تغافله ؛
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر؛

§

چوق طالمه خواب نازکه ارکنجه‌جك اویان؛
نازوادا وعشوه‌کی طاق برکین قوشان !
جانم شوباغ وصلته کل که آمان، آمان !
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر .

§

بزده سنکله کیتمش ایدك یا کچن سنه ؛
هرکس کیدر بودمده تماشای کلشنه ؛
کل سنده ویر لطافتی اول سمت روشنه؛
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر .

§

کللر آچیلدی سنده آچیل کل براز کزین؛
سنسز بهشت ذوق وصفا محبس حزین ؟

کوزلر بوعاشقك سنی هر جمعه بعد ازین
زلف ورخکجه سنبل وکللر زمانیدر .

— منیف پاشا زاده س . وهبی —

* * *

بیلمم نه وار اول رتبه کوزل ، اول قدر انجه
عالمده اونخـل املك انجـه بلنجه !
بر بنمی‌یم . اول‌لیلیٔ پر عشوه‌یه مجنون ؟
مجنونمی آرار سن اکا سن زلفی تلنجـه !
کرچه سورم ، خانم الی خوشجه چیچکدر ؛
لکن اوله‌مز طوغریسی اول یارك النجه .
دنیـا کوزلی اولسه‌ده بیهوده‌در ؛ آنجق ،
عاشـق بوله‌مز کمسـه‌یی کندی کوزلنجه .
مفتونی کوردکده کوزل چهره‌سی ایندی :
دعوتمی مرادی عجبـا کندی دیلنجه !
فرقتده بنی سوزده طـانیر ، همده سورکن :
بختم کبی بیـکانه چیقار وصله کلنجه
عمرین کچورر پسـتر وبالین المـده :
صـارمزسه آنی بر دها وهبی املنجه .

منیف پاشا زاده
س . وهبی

* * *

مندیل

آیانه یك ظریفسن ای دستمال یار !
کویا که لوح طبع دلاشوب شیوه‌کار .
کوردکجه سنده‌کی بو کوزل حالی، هیئتی :
یارك کلوز خیالمه حسن ولطافتی .
بیلمم نه‌در بو مرتبه خوشبو ایدن سنی!
بویك یك آندیرر بکا اول یاسمن تنی .
سیرکله طولمز اولدی بو چشمان بی‌فرم .
کنج دلمده بن سنی حفظ ایتمك ایسترم .
غبطه‌یدی اسکی حالنه ایتدکلرم بتون ؛
بن کبی سنده حیف که محنتده‌سن بو کون .
دست نکارده نه قدر پروقار ایدك ،
کاهی اولوردی، زینت آغوش یار ایدك .
بیك قات تفاخر ایتسه ایدك وار ایدی یری
صیق صیق اوپردك عارض رعنای دلبری .
یارك سیلردك اولی خوی جمالنی ،
سیل شمدی دیدهٔ ترمك اشك آلنی .
ایتدکجه حسب حال نمکلندی یاره‌لر ؛
درد وجفاسی یادی بیله قلبی یاره‌لر .
واردر یری سکاده براز ایلسم ستم :

اشك رقیبی سیلمشك ایواه ! دمبدم .
صاقلنملیدك ، ایتمه‌مه‌لیدك موافقت ؛
خلف یمین وعهدینه ایتدك معاونت .
همبزم عیش وصحبت ایدك اول نكار ایله ،
اول بی وفا وفتنه‌كر وحیله‌كار ایله .
صوندقجه جامی اولمشیدی عشوه‌سی فزون ،
بر قات دها ملاحتی اولمشدی رونمون .
عهد ایلر ایدی غیری‌یی سومم دیو بكا ،
وعد وفالر ایلر ایدی طورمه بریكا
سن‌دك ایدن شهادتی وعد وفاسنه
یاردمی ایلدك ینه صكره جفاسنه ؟
هرنیلدكسه قلب حزینم سودی سنی .
سومز اگرچه صاحب پرنخوتك بنی .

— منیف پاشا زاده —
س . وهبی

* * *

آرزولرم

طالع مساعد اولمیه‌جقمی ، امان عجب !
اولسه‌ق اوشیوه كار ایله بركیجه لب بلب :

كاه ایلسه‌ك ملاطفه ، كاهی بلا سبب ،
ایندرسه وجه دلبرینی ایلسه غضب ؛
كچمش بولنسه صحبت ایله همده نیم شب .

§

بر بز بولنسق ، اول كیجه ، بر داخی جام جم ؛
كاه اوقشاسم جمالنی ، كاه ایلسم ستم ؛
بر ناز دلفریبكه بیك دل فدا — دیسم ؛
بن سویلدكجه عشقمی اوكولسه دمبدم ،
كچمش بولنسه صحبت ایله همده نیم شب .

§

كل یوزلی ، صاچی سنبلمز اولسه بر عیان ،
بولسه نهایتی شودرونمده كی خزان ،
روین كورنجه قالمسه غمدن اثر همان .
دلدن سیلنسه محنت وقید زمان فلان
كچمش بولنسه صحبت ایله همده نیم شب .

§

سیر ایلدكجه رویی آرتسه ملاحتی ،
چكدكجه جامی اولسه فزونتر طراوتی ؛

تبعید اولنسه . مثل رقیب ، دل قساوتی ؛
فکر وخیـاله کلنسه وصالك نهـایتی ،
کچمش بولنسه صحبت ایله همده نیم شب

§

کاهی صالنسه ، کندینه مخصوص ادا ایله ،
طول شب وصالدن ، آه ! اشتکا ایله ؛
کاهی اوتورسـه یانمزه بیك رجا ایله ،
بزده بر عالم ایلسك اول بی وفا ایله ،
کچمش بولنسه صحبت ایله همده نیم شب .

— منیف پاشا زاده —
س . وهبی

بن شاعرم اوقامت موزونی طوغریسی
سومم دیسمده بلکه یالان سویلرم سکا

— ندیم —

⁂

برکون اولورسن ایکی کوزم سن ده عشقه یار
بوماجرایی بن او زمان سـویلرم سکا

— شیخ غالب —

⁂

بیگانه ایلمش بنی صبرو شکیبدن
سن یار بیوفایی ایدن آشـنا بکا

— فصیح —

⁂

یاره تکلیف وصال ایلمه کلسه تنها
یالکز کلدیکی عشاقه یتر مهرو وفا

— نابی —

⁂

جان ودل قیدینی چکمکدن اوزم قورناردم
جانی جانانه‌یه ایتـدم دلی دلداره فـدا

— فضولی —

⁂

ایتمیور هیچ اثر آه سحرکاه سکا
مکر انصاف ویره حضرت الله سکا

— واقف —

⁂

کوره‌لی زلفکی بیلمم که نه حال اولدی بکا
عقلمی باشـمه دیو شرمه محال اولدی بکا

— شریف پاشا حفیدی نهاد —

⁂

بردرده ایتدیکم بنی بوعشق مبتلا
یانمدن العیاذ ایله ایلر کذر بلا
— عزت ملا —

⁂

چیقمه یارم کیجه‌لر اغیار طعنندن صاقین
سن مه اوج ملاحتسین بونقصاندر سکا
— فضولی —

⁂

برکیجه تشریف ایدوب مخفیجه چاکرخانه‌می
صارمشم تنهاسنی ای مه لقا رؤیا بویا
— واصف اندرونی —

⁂

کوز اوجیله عاشقه‌که لطف ایدر کاهی عتاب
بر سؤاله یر قومز اول غمزهٔ حاضر جواب
— نفعی —

⁂

جوری کوکلمدر چکن کوزدن کورن رخساریکی
الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب
— فضولی —

⁂

اول قدر یاره‌لدی تیر فراقك بنی کیم
نه بلا چکدیکمی یاره‌دن الله بیلور

— روحیٔ بغدادی —

⁂

او نهال باغ عشوه سکاده ایدر تمایل
آ کوکل نه آه ایدرسن بوکا روزکار دیرلر

— سری —

⁂

تقریر ایده‌مم درد درونم المم وار
اللهی سورسك بنی سویلتمه غمم وار

— سلطان ولد —

⁂

کنج فرقتده رقیبا بنی تنها صانمه
یار اکر سنده یاتورسه المی بنده یاتور

— روحیٔ بغدادی —

⁂

کیمك همبزمیسك یاران عیش وعشرتك کیمدر
ندیمك غمکسارك همدمك هم صحبتك کیمدر

— نیلی —

⁂

مرآته باقمه بر ایکی کون ایله تجربه
صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلمیدر

— نحیفی —

* * *

بندهٔ مجنوندن فزون عاشقلق استعدادی وار
عاشـق صادق بنم مجنونك آنجق آدی وار

— فضولی —

* * *

ای پیك خوشخرام صبا سرعتك نه‌در
اول نورسـیده تازه کلمدن خبرمی وار

– لمعی –

* * *

قنی اول کل کوله‌رك کلدیکی دملر شمدی
اغلرم عقلمه کلدکجه کولوشدکلریمز

– ماهر بابا –

* * *

کل ای آرام جانم نور چشمم درده درمانم
بدن بیمار و جان بیزار و دل غمخواردر سنسز

– حاکم وقعه نویس –

* * *

کوکل اغیار ایچون اینجنمه یاره
کل اولمز باغ عالمده دیکنسز
ندر جرمم دیمش خوبانه نیلی
الان سز کوکلمی هم ویرمین سز

— نیلی —

⁂

ایدرز معصیتی لطف اومارز مولادن
بز بو محنتکده ده خار اکرز کل بچرز

ـ نورس ـ

⁂

کاکلك آچ رخ پرتابکی عرض ایت جانا
بیلهلم بزده جهانده کیجه‌مز کوندوزمز

ـ سنبلزاده وهبی ـ

⁂

یاره شرح سوز دلدر آه وافغاندن غرض
عرض داغ سینه‌در چاك کریباندن غرض

ـ فصیح دده ـ

⁂

اقتضای حسرتکله عاقبت یعقوب وش
اغلمقدن دیدهٔ کریانه ایتدم الوداع

ـ شهری ـ

⁂

نه دل اولور هوس لطف یاردن فارغ
نه یار اولور ستم بیشماردن فارغ

- وحی -

⁂

درد عشقی ای دل آساندر دیو چوق اورمه لاف
عشق بر یوکدر که خم اولمش آنك التنده قاف

- فضولی -

⁂

جامع ایچره کوره تا کیملره همزانوسین
شکل سقاده کزر دیدهٔ کریان صف صف

— باقی —

⁂

جانانمسین بلامسین آشوب جانمسین
ای بی امان غیری الکدن امان سنك

— شیخ غالب —

⁂

هر جایلك ایتدکجه سن آیرلمدی بزدن
حقا که وفادار ایمش ای شوخ خیالك

— رضایی —

⁂

جانلر فدا محبت جانانه سرد كل
ارباب عشقه ترك سر ايتمك هنر دكل
— باقی —

⁂

سن شاهه بنده ايتدى بنى حاكم ازل
آلور كوزيله باق كوله‌سى اولديغم كوزل
— جلال —

⁂

خندان ايدن هميشه كلى اشك ژاله‌در
بز كريه ايلدكجه سن اى ماهپاره كل
— راشد —

⁂

دلده صفاى عشقك ديده غمكله پرنم
بر اوده عيش وشادى بر اوده يأس وماتم
— حافظ سيروزى —

⁂

كورن صانير كه صفادن سماع راه ايدرم
دونر دونر باقرم كوى يارە آه ايدرم
— اسرار دده —

⁂

جور ایت ای شوخ جفا پیشه وفادن کچدم
دردمی باری فزون ایله دوادن کچدم
— فهیم —

⁂

جانی جانان دیله مش ویرمك اولمز ای دل
نه نزاع ایلیه لم اول نه سنکدر نه بنم
— فضولی —

⁂

نی کبی هردم که بزم وصلکی یاد ایلرم
تانفس واردر قوری جسممده فریاد ایلرم
— وله —

⁂

کوز کوردی کوکل سودی سنی ای یوزی ماهم
قربانك اوله م وارمی بنم بونده کناهم
عاشقلغمه شاهد عادلمی دکلدر
اوضاع حزینمله غریبانه نکاهم
- نحیفی -

⁂

یاری اغیارایله کوردم غم‌ایله کچدی کونم
دشمن عید ایتدی بنم ماتم‌ایله کچدی کونم

ـ علوی ـ

⁂

جفا کوردك‌اوشوخ نازپروردن‌وفادیرکن
بزمله عاقبت بیکانه چیقدی آشنا دیرکن

ـ نابی ـ

⁂

ملایم کوسترر عشاق زاره کندویی اما
النمز حرف‌وصلت اول ستمکارك‌دهانندن

ـ عصمتی ـ

⁂

کاسه کاسه زهر غم نوش ایلدم عشقکله‌بن
دست جورکدن نلرچکدم‌شکایت‌اولمسون

ـ نحیفی ـ

⁂

بونامه اویار جانه کتسون
بر آهدر آسمانه کتسون

ـ شیخ غالب ـ

⁂

فرمان سنك حصولی بندن
جان ویرمه بنم قبولی سندن

— وله —

⁂

ویرمم سکا چك بندن الك ای ملك الموت
جانانمه نذر ایله دیکم جانه طوقونمه

— عاشق عمر —

⁂

آیك اون دردی کبی دون کیجه مجلسده ایدك
قنده اقشامله دك ای ماه درخشان بو کیجه

— روحیٔ بغدادی —

⁂

ایتدم کوزللر ایچره علاقه افندیمه
صد آفرین طبیعت دلبر پسندیمه

— شریف افندی —

⁂

لعل یار آغزنده اما واپسین اولمش نفس
عاشق بیماری کوردم جان ویروب جان آلمده

— ندیم —

⁂

یاردن مهجور ایکن دوشدك دیار غربته
دهر کوستردی بزه هجران اوستنه

— راسخ —

*
* *

اشك چشمم مانع سیر رخ یار اولدی آه
کندی کوزیاشم بیله بن زاره اغیار اولدی آه

- نهاد بك -

*
* *

آل دسته‌لیوب دستکه کیسوی سیاهك
سنبللریکی کندی الکله دمت ایله

— واصف اندرونی —

*
* *

قدم قدم کیجه تشریفی نائلی اومهك
جهان جهان الم انتظاره دکمزمی

— نائلی —

*
* *

کوکل نامنده برغمخوارمز قالمشدی عالمده
اوده واردی سرکوی دلازاده وطن طوتدی

— نابی —

*
* *

حیرت ای بت صورتك كوردكجه لال ایلر بنی
صورت حالم كورن صورت خیال ایلر بنی
— فضولی —

* * *

بونجه اولر یقدك ای سیل جنون كوردكمی هیچ
ناپذیرای عمارت قلب ویرانم كبی
— نورس —

* * *

قورقدی كوزم جور و جفادن امان
ایتمكه غیری ایناندر بنی
— حامد اندرونی —

* * *

طبیب دردمی كوردی دوادن ال چكدی
یاپشدی نبضمه بن مبتلادن ال چكدی
— عذاری —

ساقی نامه

« بزم صفاده سیر ایت اول جام كل نثاری
برلاله هیئتنده كور فیض نوبهاری

آچمش نشاطی کویا هر دلده بر کلستان
ایتمش صفاسی پیدا هر کوزده آب جاری
طبع حزینی قیلمش پر نشوۀ طراوت
قویمش عجب عجب کیم کل شکلنه هزاری
پیرامننده قالمش عکس دهان خوبان
اول فصه بکزه‌مش کیم یاقوت اوله کناری
پهلوی شوقه دوشمش باق شاهد شرابه
صارمش میان نازین کورجام شعله داری
کویا ایدوب طبیعت ترتیب بزم افلاك
آغوش ماهنه ویرمش ناهید عشوه‌کاری
یا ایلیوب مشیت تألیف طبع آفاق
ایتمش شفقله مملو بر اختر نهاری
یا ایلیوب تماشا بزم صفاده کویا
خونریز تاب خجلت ورد جمال یاری
طوکمش تحیرندن موج صفای شبنم
حیرتله صو کسلمش رنك کل بهاری
یا ایلیوب تجسم سحر ایله خندۀ یار
آیینه‌دن کورنمش جسم لطیف واری
یا ایلیوب تحجر قلب رقیق جمشید
خون جکرله ایلر عالمده دم کذاری

برخون ایسه عجبمی حالا درون جمشید
آلمش اجل الندن جام صفا مداری
بر نشئه وار که میده محرومنك سزادر
آه ایتسه تاقیامت هر سبزهٔ مزاری
اول می که ایلینجه ترتیب بزم فطرات
خمخانهٔ عدمده ساقئ فیض باری
پیمانه شکلن آلمش رندان ایچون نشاطی
تاجه تمثل ایتمش شاهان ایچون خماری
روح ایله اتحادی بر رتبه‌درکه بیلمز
مألوف جان پذیری مجبور جان نثاری
دلدن می سائل اولمش انکوردن می پیدا
کوزدن می سائل اولمش پیمانه‌دن می جاری؟
الماس ایچنده یاقوت انوار ایچنده غنچه
جوهرده آب جاری میناده روح ساری
ایتمش عجب عجب کیم نوع نباتی ذیروح
بیلمزدی بویله حتا دل طبع روزکاری
رأین طوتیدی رندان اهل تناسخك کر
دیردم که: روح جمدر اولمش نباته ساری
عیب ایتمه روح دیرسه‌م کور فیض انبساطن
احیا ایدن اودر هپ رندان دلفکاری

رنکین پرده‌لرده طوتسه نوله مقامن
کیم سربسر طربدر جسم صفا مداری
ساقیسی خضر عرفان بزمی بهشت معنی
میناسی جوهر جان مجراسی فیض باری
دیوان خمدن ایاز طرح نشانه حالا
میخانه‌نك نظامی پیمانه‌نك وقاری
باغ ارمدن ایلر عرض نمونه کویا
صهبای لاله رنکی مینای ژاله داری
میخانه کلستاندر پیمانه کلفشاندر
ساقی نهال شوخی مطرب هزار زاری
بر کلستان که ایتمش فیض نسیم قدرت
هم نزهت زمستان هم دوحهٔ بهاری
مطرب قیافتنده اولمش اوباغه بلبل
اوچمش کل بهشتك رنك حجاب وعاری
ساقی لطافتنده اولمش اوخاکه بر شاخ
فوارهٔ خیالك آب صفا نثاری
ساقی مروت ایله یوقمی شراب نابك
اولمزمی دفعه فرصت اندوه روزکاری !

بن تاجكاه عشقم مست مدام عشقم
مخمور جام عشقم محروم هوشیاری
كوكلدر اهل عشقك مردوفا نهادی
طبعمدر اهل دردك شاد صفا شعاری
تأثیر بختم ایتدی دوران چرخی واژون
قلدم اتاده عهد جمشید كامكاری
بك تشنهٔ صفایم اول رتبه كم كورلمز
بزم محبتمده آثاری بیقراری
ارضك هوایه چیقسه اركان بی ثباتی
چرخك زمینه كچسه بنیان استواری
هر قطره خون جسمم برموج بادهٔ عشق
هر ذره داغ سینه‌م بر جام فیض باری
اول رتبه غرق میدر كیم موبموی جسمم
اولمش نشاط المدن كلك بیانه ساری
هر سطر نظمم اولمش بر موج باده مانند
كیم نقطه‌لرله بولمش زینت حباب واری
ویردم مدادمیله بر دلربایه صورت
هپ شوق ونشئه جسمی هپ رنك وفر عذاری
ایتدم بونظم ترده روح نشاطی تصویر
مست ایلسون صفامی بهزادیت نكاری

دونسون مثال ساغر بزمنده اهل طبعك
عرفانمك جهانده قالسون بویادکاری
صهبایه فائق اولدی بویادکار رنکین
پرنشئهٔ صفادر اماکه یوق خماری
بو نظم ترانه ایتدم بی جام دهری سرمست
معدوم اولورسه لایق جمشیدك اشتهاری
(نامق) یتر کلامك اولسه نه رتبه معجز
الزام ممکن اولمز حساد نابکاری
هیچ ایتمه فوت فرصت نوش شراب ناب ایت
عالم بهار فانی عمر ایسه جوی جاری »

مقبر

ای زائر اعتبار پرور
سیر ایت نه کوزل طوریر شو مقبر !
یالکزلغی خوشنما دکلمی ؟
یا سادەلکی دکلمی دلبر !

غایتله حزین ایکن او طوپراق
اوستنده یاقشامش می مرمر ؟
نافذه بیتان نهال کلبیز
باق باق نه قدر لطیف منظر
اولمزمی نظر ربای وجدان ،
نزدنده او موج اوران چمنلر ؟
ویرمش اکا بشقه بر لطافت
پیشنده کی سرو سایه کستر .
دوشسه بز بو قدر دوشلر موافق
بر ظله ضیای مهر انور .
سیر ایت بونی کورمدکسه شاید
محزونلق ایچنده شاد بر یر
سویله هله پك کوزل دکلمی
شو سرو نهال وقبر یکسر ؟
هپسندن آنك کوزلدی ایواه
آلتنده یاتان زواللی دختر !

— رجائی زاده محمود اکرم —

نوبهار

مقیم راغ اول ای کوکل فیوض نوبهاری کور
شکوفه‌لرده موج اوران صفای حسن یاری کور
نه صنعت ایلر آشکار هزار نغمه کاری کور
کنار حوض پاکده درخت سایه داری کور
ویرر حیاته اهتزاز خروش جویباری کور !

§

دونر بنفشه ـ کل ـ سمن مجوهراته ژاله‌دن
ویرر چمنده لاله‌لر برر نشان پیاله‌دن
شراب نهرین اندیرر صو عکس رنک لاله‌دن
طولار درون مرغزار طربله جوش ناله‌دن
سحرده سیر باغه چیق صباح فیض باری کور !

§

ادای دلشکار ایله شکوفه چین ودم فروش
خرام عشوه‌باز ایله درنك بخش عقل وهوش
الده کل ـ باشنده تول ـ قبای آل زیب دوش

(ریاض خلدی کیم آرار کلیرمی خاطره سروش؟)
چمنده نازایله کزن بنات مه عذاری کور !

§

سردرخته مشت‌زن ـ حیاض باغه بر کریز
غصون ایچنده پرغریو ـ شکوفه‌لرله پرستیز
نهال کلده تب‌نما ـ یم چمنده موجخیز
چمن چمن زمین کذر ـ زمان زمان سما کریز
هوا پرست و پرهوس نسیم بیقراری کور !

§

دلنده عشق نشوه ریز ـ لبنده شوق خنده‌ور
بولنده هر چمن نعیم ـ کوزنده هر چیچك کهر
شرابی آب خوشکوار ـ غداسی شیر و شهد تر
دکل ملاله آشنا کلالدن ده بی خبر
چوبان قیافتنده کی غریب کامکاری کور !

— رجائی زاده محمود اکرم —

بوده بر شعر محزن دیگر

ای طلبکار انفس اشعار !
ایله دقتله فوق وزیره نظر .
شعردر هپ اوکوردیکك آثار
شعردر هپ اوطویدیغك سسلر :
روحپرور .. لطیف .. حزن آور
یرده بر قز . . سماده بر اختر
هر بری بر بدیعهٔ دیگر !

§

اوینادور حس عاشقانه‌سنی
قوالك صوتی عكس ایدن كهسار
دیكله‌یوب قوشلرك ترانه‌سنی
(كه دره متصل ایدر تكرار)
چكیلوب اورمانه اولور ناچار
قزچوبان كیزلی كیزلی گریه نثار !
بوده بر شعر نازك دیگر !

§

کیجه مقمر ـ سما سحاب آلود
آنك التنده نور دن دریا !
هپ مناظر خفی مشهود
هپ سکون اوزره نورو آب وهوا
نور ایله امتزاج ایدوب ظلما
حاکم اولمش مواقعه سودا !
بوده بر شعر الطف دیکر !

§

وسطنده اولجهٔ نورك
براوفاق صندال ـ انده دا ایکی جان.
زن ده ظاهر ملاحتی حورك
عصمت عشق عاشقنده عیان !
ماسوا روح ـ روح پر ریحان
سس یوق انجق صدای بوس دهان
بوده بر شعر انفس دیکر !

§

زیب کرسی بر آفت بی خواب
سر نازی یدیمیننده

صول النده یسه برکشاده کتاب
عشق مخفی دل غمیننده
اوقونور صفحهٔ جبیننده
کورینور نظرهٔ حزیننده !
بو ده برشعر دلبر دیکر !

§

جای تنهاده بر حقیر مزار
بر قادینله یاننده بر معصوم .
قادین اغلار صبی کولر اوینار
اغلایان زوجه‌در کولن مخدوم .
نوتأهلدی غالبا مرحوم .
زاغلر نوحه‌کر . . هوا مغموم !
بوده بر شعر مبکیٔ دیکر !

§

دوشر اورمانده زخمناك آهو
باقیشیر زار زار بچه‌لری .
ماتمه حصه‌دار اولوب تیهو
طولدیرر ناله‌سیله زیر و بری

نوحه ایلر نغمله کبك دری
یاد ایدرلر مظالم بشری .
بوده بر شعر محزن دیگر !

§

مختصر نورسیده بر شاعر
بیك كوزل سوز بولوب خیالنده
یازه‌مز ... نطقه‌ده دكل قادر !
نه حزیندر انك بو حالنده
اوباقش چشم ذی مألنده !
اوكولش روی انفعالنده !
بوده بر شعر فانئ دیكر !

§

بو راهنکامی بحر اولور جوشان
بکزر امواج اوقارلی کهساره
— که زلازل له دائما جنبان —
ییقیلوب طوغریلور دکر باره .
سرتسر بر جسیم فواره
که صاچار متصل کهر پاره ؟
بوده بر شعر احسن دیکر !

§

ناگهان سیم سیاه اولور افلاك
حیرتندن دوشر سکونه جهان !
برقلرله سحابه‌لر صد چاك . .
کره آواز رعد ایله لرزان !
ارقه‌سندن عظیم بر طوفان !
مضطرب خلق — ناله‌گر صبیان !
بوده بر شعر مدهش دیگر !

§

عرض ایدر هر دقیقه لوح شفق
صاری مور پنبه مائی بی عدرنك !
خنده‌ور معجزاتِ رب فلق
مرغزاری قیلار بلند آهنك !
هر بلوط بر نمونهٔ ارتنك !
بو تماشاده بشقه بر فرهنك
بوده بر شعر علویٔ دیگر !

— رجائی زاده محمود اکرم —

* * *

تصویر

سیر ایله شو لوح نازنینی
گویا بورینور بهشته صحرا !
فکر ایت شو خیال نو زمینی
کوردکی بو یولدهٔ شعر غرا؟

گوش ایت شو ترانهٔ حزینی
استادانه صنعت ایتمش اجرا !
نسبت بونی دیکره خطادر
منسوب الیه آکا خدادر .

هر نقش بدیع حیرت اندود
بر جلوه سیدر جناب حقك !
هر شعر بلیغ حکمت آلود
بر نکته سیدر کتاب حقك !

هر لحن لطیف رقت افزود
بر نغمه سیدر رباب حقك !
هپ طبعه صفا ویرن بدایع
یاربی ! سکا دکلی راجع ؟

شانکله عظیم سن که اولمش
هر ذره‌ده منعطف جمالك .
علام وحکیم سن که اولمش
هر ذره‌ده منجلی مآلك

خلاق کریم سن که اولمش
هر ذره‌ده منطبع جلالك .
نورکله سن اولمسه‌ك نمایان
ظلمتده قالیردی هپ بو اکوان !

اشیاده تناسل وتوالد
حکم جریان حکمتکدر .
فطرتده تمایل وتودد
فیض سریان حکمتکدر .

عالمده شو متصل تجدد
هپ صنع کمال قدرتکدر .
سبحانك ای مؤثر کل !
سبحانك ای مدبر کل !

مولود نه‌دن حریص مادر ؟
مادر نه ایچون اسیر نوزاد ؟

آیانه صفا بولوبده دختر
اولمش قوزیسیله انسه معتاد ؟

فرمان محبته سراسر
فطرت نه‌دن اولدی بویله منقاد ؟
یارب سکا طوغری فکری اعلا
ایتمزمی بو جنتی تماشا !

جنتدن اوچوب سمایه بر حور
برج حمله تقابل ایتمش .
یاخودکه دوشوب زمینه برنور .
قز صورتنه تمثل ایتمش .

بر نازلی قوزی اولنجه منظور
آمیزشنه تمایل ایتمش .
کوکسنده طوتوب اونو حیاتی
ایلر شو زمینده التفاتی :

ای کوربه قوزی وفا گزین اول !
قاچمه اوقدر سنی سوندن .
ترك ایله توحشی امین اول
کلمز سکا بر خسار بندن .

چیق سینه‌مه چیق‌ده دلنشین اول
کس رغبتکی براز چمندن .
کهواره سکا قوجاغم اولسون
بالین سرك یناغم اولسون

ای مونس جان نه در بو افغان
اینجتدیمی قوللرم وجودك ؟
نوحه‌کله درونم اولدی سوزان
آتشلیمیدر سنك سرودك ؟

کوکلمده ملال ایدر نمایان
ساکن نظر کدر نمودك .
بیزار میسك محبتمدن ،
رنجیده میسك حرارتمدن ؟

آرتار خلجان قلب زارم
طوتدقجه سنی جنانم اوزره
بوس ایتمه‌ده قالمز اختیارم
سوردکجه یوزك دهانم اوزره

مه ! مه ! دییشك آلیر قرارم
کلدکجه بوسوز لسانم اوزره :

سینه‌مه اولوردی سودله طولسه
ارضاعکه اقتدارم اولسه !

ارضاعکه چاره یوقسه باری
همشیره‌ك اولوب سنکله کزسه‌م .
بیلمم که نه‌دن بو مهر ساری
بیلمم که نه‌دن بوشوق ملهم !

ایتدیرمز ایدم انین وزاری
اولسه‌یدم اکر سنکله همدم
مادر فقط ایسته‌مز آیرمق
ایستر سنی کندیسی قاییرمق

ای مادر مهربان نه دیرسك ،
هیچ قالمدیمی فراقه طاقت ؟
فریاده نیچون قیام ایدرسك ،
حالمده امان نه در او خشیت

صبر ایت قوزیکی الیر کیدرسك
خوف وخلجان بولور نهایت .

هپ عیش و صفاده عادت اوزره .
کچسون کونکز سعادت اوزره

— رجائی زاده : محمود اکرم —

یقه‌جقده اوقشامدن صکره برمزارلق عالمی — که حسیات محبتك افکار حکمتك آهنك امتزاجنی تجربه مقصدیله سویلنمشدر .

§

برشبدی کوبده عازم کشت وکذار ایدم
احیایه دور کشته واموانه جار ایدم :
متروك برمزارلق ایدی مسکنم بنم
یالکزجه آنده خاك نشین مزار ایدم .
طوپراقدی هر مزار فقیرانه بی رحام
فقرمله بن ده زائر ذی ابتصار ایدم .
جسمله چون علامت مقبر سکون نما
فکرمله‌لیك مضطرب وبیقرار ایدم .
وحشتله حاضرون نظر انداز ایدی بکا
زیرا که ایچلرنده غریب الدیار ایدم .
اطراف پردی نالهٔ غوك وهزار ایله
لیکن سکوت موقعه بن کوشدار ایدم !

کریان ایدم . فقط کوزم آزادهٔ دموع
یوقدی لبمده ناله فقط نالهکار ایدم !
چوکمشدی اولقدر دله بارکران درد
کیم آه چکمکه بیله بی اقتدار ایدم .
اندم او بیوفایی غریبانه اغلادم
کلدی خیالی دیدهٔ کریانه اغلادم !

§

عاریدی کوك نمایش رنك سحابدن
انوار اقاردی هرطرفه ماهتابدن
صمت وسکون اومرتبه حاکمدی موقعه
کیم مضطربدی بنده اولان اضطرابدن !
بکزردی کاه اوسس که کلیردی بعیددن
اول صوته کیم تحصل ایدر آسیابدن .
لیلك رطوبتی کچهرك تازمینه دك
بر بوی اخروی طویلوردی ترابدن !
دهشت بولوردی دل متحرك ظلالدن
اموات قالدیرردی سرین صانکه خوابدن !
عطف ایلدم درونه نکاه تحسری
طویدم شو کیزلی نالهیی قلب خرابدن :

«وار میدی کیمسه بنده اولان درده اوغرامش
«شونده حضور ایچنده یاتان شیخ وشابدن؟
«اما ینه بو درد ایله در ذوق ولذتم
«قورتارمه ای خدا بنی بو اکترابدن!
اندم او بیوفایی غریبانه اغلادم
کلدی خیالی دیدۀ کریانه اغلادم !

§

بر عجیبه سس کلیردی دریندن شبیه آه!
وحدت تنفس ایلر ایدی صانکه کاه کاه !
اشجاردن زمینه دوشن سایۀ کثیف
چکمشدی پیشکاهمه بر پردۀ سیاه .
اول ظلمت عمیقۀ هیچی نموده ده
پرواز ایدردی دهشت ایله طائر نگاه .
تعمیق ایده ایده او ظلام شدیده‌یی
فکرمده حاصل اولدی براز نور انتباه .
بر خیرك اولمدن ـ دیدم ـ ایواه مصدری
کیتدی هوا یولنده حیاتم یازق !. کناه ! .
قسریت فعالمی سویلردی لیك هپ
فریاد ایدوب ایاقلرم التنده هر کیاه !

قاندم بو حكمته ـ ديدم ـ اولمش ديمك ازل
ديدارِ عشق ايله متجلى بكا اله !
عمرم كه ياندى آتش عشقه بو آنه‌دك
سودا يولنده ايسترم اولسون بتون تباه
اندم او بيوفايى غريبانه اغلادم
كلدى خيالى ديدهٔ كريانه اغلادم !

§

سمتك سكون وظلمتى ارتاردى دمبدم
كويا چكردى قعرينه طوغرى بزى عدم
دهشتله طولدى خانهٔ قلبم فقط ينه
اصلا خيال وخاطرمه كلمدى ندم .
ناكه تجسم ايلدى قارشمده بر وجود
برقهرمان عشوه . . مهابتلى بر صنم
امواج نور وارى وجود لطيفنى
اورتردى نيم سترهٔ بيضاسى خم بخم .
مدهشدى كوزلرى ـ دهنى لرزه‌دار خشم
كيسوسى تارومار ايدى ـ ابرولرى بهم .
نور نكاهى برق بلادن نشان ايدى
سيال برعلودى لبندن چيقان ستم !

رفع ایلیوب هوایه تهورله بر الین
تقریب ایدردی نزدمه کندین قدم قدم
ایتدم قیام دوشمك ایچون پای قهرینه
ایواه ! . اوچدی کیتدی اونور سماحرم .
اندم او بیوفایی غریبانه اغلادم
کلدی خیالی دیدهٔ کریانه اغلادم !

§

طالدم ینه زمینه دریای فکرتك
اولدم دوچار هولی نهنکان محنتك
یارب! ــ دیدم ــ توکندی حیاتم اوبتمدی
پایانی یوقمی درد وبلای محبتك ؟
آزادیٔ دلی بکا روزیمی قیلمدك
هردم اسیری اولمدیم بن بر آفتك !
کوکلمده اولمسه قره سودای چشم یار
نه‌یدی ایشم ایچنده شو دریای ظلمتك ؟
تبدیل‌عیش .. نقل‌مکان .. هپسی بی اثر
یوقمی خدا جهانده دواسی بو علتك ؟
یوق چونکه نجه‌سندن امید خلاص دل
ویربازی رحم قلبنه اول بی مروتك .

برکره‌جك دعا کوروز ای نور چشم و جان !
اولدیردی حسرتك بنی.. اولدیردی حسرتك!
حیفا !. دریغ !. یوللو بر آوازه طویدم آه
حالم طوقوندی کوکلنه صحرای وحشتك
اندم اوبیوفایی غریبانه اغلادم .
کلدی خیالی دیدهٔ کریانه اغلادم !

— رجائی‌زاده محمود اکرم —

* * *

اناطولی حصارنده مزارلق عالمی

بوسکوت بلیغ وحزن فصیح ،
خطبهٔ بی مقال روحانی ،
صنعت قدرتی ایدر توضیح
بونه علوی جهان نورانی
نه نشاط وصفای وجدانی !

§

بونه وحشت ایچنده انسیت
بونه ظلمت ایچنده نور بقا !

بو فضای سماده بیك حیرت
نیجه بیك آفتاب فکر آرا
یاغدیرر نور هیئتنده صفا !

§

طاش دکل کوردیکك اوسنك خراب
شاعر معجز طبیعتدر .
نه بلیغانه ایلمکده خطاب
صانکه بر نسخهٔ فصاحتدر
متحجر مثال عبرتدر

§

هر کیاه زمینی بشقه زبان
هر آوچ خاکی بردکر عالم
هر ورق بیك کتاب ایله یکسان .
بو فیوضاتی فکر ایدوب هردم
متحیر می قالمسون آدم !

§

بوراده منزوی سکون وادب
بوراده جانشین دیمك عظمت .

ظاهر اولمش کمال قدرت رب
صانکه بر کائنات بر حیرت
برق اورر هر طرفده علویت

§

اوغرادقجه صبا بو فردوسه
لجه‌مز درعقب صفاسندن
باشلایوب هر شکوفه‌یی لمسه
بر طراوت آلیر تماسندن
حصه المق دیلر هواسندن

§

نه قدر نازلی نازلی کیتمه‌ده‌در
هله بر عطف دقت ایت دره‌یه
اوده اعلان حیرت ایتمه‌ده‌در
صانکه مفتون کبی بو مقبره‌یه
کوکصو حسرت چکر بو مشجره‌یه

§

سرولر اهتزاز ایتدکجه
نغمهٔ دلفریب اولور پیدا
ابدیت ایچنده کیتدکجه

غیب اولور موجزن اولوب او صدا
او نه قدسی هوایه طاغلی ندا !

— نابی زاده ناظم —

* * *

برکوچك چوجغك قبری اوزرنده محرردر .

ای ساخورده صارماشیق ! ای نوجوان چمن
ای درلو درلو تازه نباتات موجزن
ای معبد آله که اولدك خدا نما
فیضکله عقلی ایتدك الوهیت آشنا
ای ناله زن مکس که اولورسین صدارسان
ازهار ایچنده اویقویه طالمش ایکن شبان
بیچاره‌نك معارض اولورسین فراغنه
سویلرسین اکلاشیلمیه‌جق سوز قولاغنه
ای باد ! ای قوافل امواج بیقرار
ای کائنات ایچنده کی الحان بی شمار
اورمان ! که هپ کلوب کچن ارباب انتباه
بر فکر ایله ایدرسنی آرایش نکاه
ای میوه‌لر که ولوله زوزکار ایله
ایلرسکز سقوط یره انکسار ایله

ای آسمان طرفه نمادن ایدوب شتاب
بر طرز دلفریب ایله ساقط اولان شهاب
ای نوبهار شوقی ایله ایلیوب ظهور
افاقی درلو نغمه ایله ایکله‌دن طیور
ای کهنه حائطك اراسندن چیقوب مدام
انسانده وهم ووحشتی مزداد ایدن هوام
ای متصل یتشدیروب اطرافدن هوا
امواج بی نهایه‌یی جوشان ایدن فضا
ای خوشه‌لر یتشدیریجی خاك فیضناك
ای انجیلر نثار ایدیجی بحر سینه‌چاك
یاپراقلر ! ای شکوفه‌لر آچمش غصون تر
داللر ایچنده قوش بیودن آشیانه‌لر
ارتق کسك کورلتی‌یی طالسون خیالنه
بر پارچه ترك ایدك چوجغی کندی حالنه
راحتسز اولمسون اویوسون طفل ناتوان
مادرده اشك دیده‌سنی ایلسون روان

ویقتور هوغو — مترجمی : معلم ناجی —

* * *

بر منظومه

« قیزمش اوکل حیا بوزلمش
الواننه باق ضیا بوزلمش
بیلمم نه سببله رنکی اوچمش
صهبا بولانیق صفا بوزلمش
تابنده جمالی ، طوری غمناك
مهتاب کوزل هوا بوزلمش
مهرو ینه وارسه قارشی کلمش
خورشیدده کی جلا بوزلمش
کلدستهٔ حسنی طوپلانجه
بیك باغ فرحفزا بوزلمش
رحم ایتسه‌ده بشقه بر بلادر
بن خسته اومهلقا بوزلمش
بر خنده نیاز ایدنجه کوکلم
قیزمش اوکل حیا بوزلمش »

* * *

عودت ماضی

« کچمش کوزلم بهار حسنك
ای کوکلم اولان شکار حسنك

ایواه نه عشوه‌کار ایدك سن
بن سودیکجکم نکار ایدك سن
کل سویلشه‌لم سنکله ای یار
کچمشده‌کی ماجرایی تکرار
کیتدی اوته‌یه هپ آشنالر
بز بونده‌یز ایمدی مرحبالر
باق بنده سنك کبی خرابم
دوشدم متقارب ترابم
مسجود دوشه طوررمی ساجد
محراب کیده قالیرمی مسجد
برکون سنی کورمسه‌م اکر بن
بیزار ایدی خلق شیونمدن
یادکده‌می اسکی ماجرالر
نیدی بکا ایتدیکك جفالر
سندك اویوسم خیال وخوابم
سندك اویاننجه آفتابم
مقصد دیه‌رك قوشوب کیدرکن
ناکاه بزی چویردی رهزن
اکلات بکا سوکیلم بوحالی
کیمدن اوله حسنکك زوالی

سن بویله دکل ایدک مقدم
مسحورك اولوردی جن وادم
کسکین نظرك دکردی جانه
حالا آراسه‌ك چیقار نشانه
طاغنقدی صاچك مثال فکرت
افکار طالوب قالیردی حسرت
سودا دوکیلیردی کوزلرکدن
جان تازه‌لنیردی سوزلرکدن
تمثیل ایدی حسن ایله جمالك
بالله که یوقدی بر مثالك
شمدیسه خسوفه منتقلسن
باق سن بیله شمدی سن دکلسن
کوشه‌ده مکین اولان خیاله
هیچ ویرمدی طلعتك اماله
یوق یوق دیه‌مم یوق ارتباطك
بر جلوه‌سیدر بو انحطاطك
سن کرچه بر اجنبی کبیسین
اما دیه‌مم که اجنبیسین
البت ینه اول نکارسین سن
کوکلمده کی یادکارسین سن

ماضیم ایله آشنالغك وار
پك سوكیلی بر فنالغك وار
بیلدم كه بیاض كاكلكدن
بر عشق هرم رسیده‌یم بن
بو شوق ایله ذوق اولور مكمل
ناز ایلمه غیری كل اوتور كل
ماضی‌یی تخیله محل یوق
فردایی دخی دوشونمه سن چوق
مادام یقیندر عزیمت
بو فرصتی بیلملی غنیمت
سونمش اسف ایتمه نور حسنك
قالمش ینه باق غرور حسنك
یارب نه بو كوردیكم تغیر
موج اورمده كریهٔ تحسر
میدانده نه یر نه یار قالمش
بر چشمه ایله چنار قالمش
البت بزده كلیر یا نوبت
بر كون اویارز جهانه البت
تعقیب ایدرز اوكون عمومی
یوق اولمدن اولمه‌نك لزومی

کچمشسه‌ده دورهٔ وصالك
یك خوش کلیور بکا بو حالك
لرزنده قمر سحاب ابیض
هیچ وارد اولورمی بویله معرض
همدرد دکل ایدك بز اقدم
هم حال اولورزنه چاره بر دم
بی شك بوده بر حساب حقدر
محض کرم جناب حقدر
بر عاشق پیره عصر پرور
معشوقهٔ موسفیدی همسر »

نظیرهٔ حسبحال

« غریبتر کورونور حال وشانك ای بلبل
غریب کلمسه بیلسه‌ك لسانك ای بلبل

نماز وقتی کلیر فکر شاعرانه ایچون
علی الصباح نه خوشدر اذانك ای بلبل

وطن محبتنه بر نشانه‌در علوی
ظلام ایچنده اولان آشیانك ای بلبل

یازلدی صفحهٔ نظمه هزار قصهٔ عشق
نمونه کالله سنك داستانك ای بلبل

نظیره‌لر نقدر اولسه عاشقانه دخی
اولورمی عینی سنزك ماجرانك ای بلبل

طویولدی نوحه‌لرك فجر صبح اولده
قدیمدر اوقدر خاندانك ای بلبل

بوکونکی طرز ادبدن اولور کبی دمزن
نویندر ینه طرز بیانك ای بلبل

بتون اوکفته‌لرك ناشنیده‌در هردم
اولور سامعه واصل جهانك ای بلبل

قصائدك اوقونور لوحهٔ طبیعتده
غریب شاعری کلدك خدانك ای بلبل

سن اولدیغك کبی مفتون خندهٔ قدرت
سنك ده بز اوله‌لم عاشقانك ای بلبل

تأثر ایتمه‌ده‌در اهل دل مقالکدن
کرکدر اوملی بر دلستانك ای بلبل

سکونِ ایچنده بتون کائناتِن بر قوش
کوکل هواسنی سویلر فغانك ای بلبل .»

* * *

تجلی یاخود تسلی

«سحر وقتیدی چیقدم کچن کون کوهساره
که سس یوق بر طرفده سیس ایتمشیدی جواره
نمایاندی اویردن دکز صحرا خیابان
غریب‌الحال بر کوی مصادف رهکذاره
خراب اولمش نه وارسه تراب اولمش او بر کوی
باشنده سنك مقبر ایکی ویران مناره
اویوردی هپ چوجقلر فقط قوشلر اویانمش
سونوب یلدیزلر امواج ایدر صولت کناره
نه در بیلمم امینم که بر شیلر صوراردم
صوراردم جویباره صوراردم روزکاره
اغاجلردن ایدردم تضرعلر ایچمدن
اغاجلر کیم صارارمش تحسردن بهاره
صانیردم یادی دربو ورم بر دلربانك
اقاردی جوی عمرم دوچشممدن غباره

برنجی دفعه كوردم اوكزن بر سرو ابیض
قرانلق بر بیـاضاق كه بكزردی مزاره
اولور ماضیسی كویا او امواتك نمـایان
چیقاردی سرویلكدن بلوتلر پاره پاره
نه دریاربی — دیردم — نیچون صولمش چیچكلر
باقاردم بر طرفـدن جبـال ذی وقاره
هانی — دیردم — الهی او سلطان ملائك
كه ایتمشـدك بكا سن جنانكدن اطـاره
كونش طوغدی نهایت طویوب بر حس تعظیم
قیام ایتدم او آنده كوزم وقف اولدی یاره
مكر جانان ایمش او اوت تمثال جانان
كه بالای افقدن چیقـار پروردكاره »

تلاقیلر

١

«بر آب كنـارنده ایدم یار ایله تنهـا ،
مهتـاب كورونمكده شفق اولمهده پیدا :
قارشمده ایدی سودیكمك اول كیجه كویا

هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی
بن اولمدم اما ینه دلسیر وصالی !

٢

بر مرتبه خالی که هپ اطراف وحوالی .
صاندم اوپریدن بیله اول موقعی خالی .
هم صورتی هم کندیسی هم فکر وخیالی
زائل کبی کلدی بکا برثانیه حتی .
دلسیر وصالی ینه بن اولمدم اما !

٣

باقدم که وداع ایتمکه قالقشدی بنمله :
عقلم بونی آلمازدی کوکل اولمدی قائل
هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی
کچمکده اودم سایهٔ خورشیده مماثل ؛
انوار جمالی ایسه قالمشدی بنمله !

٤

بالاخره غیب اولدی چمنزارك ایچنده !
جدی اوله‌رق کیتدی؛ کورنمز ایدی اصلا :
یاتدم تك وتنها چکلوب غارك ایچنده

خالی بنی اشغالدن اولماز ایدی حالا
هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی !

٥

بررسم یاپوب قیلمق ایچون فکرمی تبدیل ،
برشعر یازوب چیقدم ایدنجه آنی تکمیل ،
بر موقعه کیتدم ، یرینه ایلدم اعطا :
هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی
جانان ایدی باقدم اولیور انده هویدا !

٦

کیتدکجه بکا خوش کلیور حسن وجمالی
هم کندیسی هم صورتی هم فکر وخیالی
کوکلم آنی وقتنده دیمك آز بکنیرمش
پیر اولدیغی نسبتده عجب تازه‌لنیرمش
انسانده اولان هاجسهٔ عشق ایله سودا ! »

* * *

بلبل

بوکون طویدم : ظهورین باغده اعلام ایدر بلبل
صفا جویانه عرض مژدهٔ ایام ایدر بلبل

بهارك ذوق وشوق اسبابنی اتمام ایدر بلبل
نوای دلکشیله هرکسی خوشکام ایدر بلبل
نیچون اما بنی ملهوف بی آرام ایدر بلبل

§

ملال انکیز بر رقت ویروب وجدانه اوتدکجه
بکا آه ایتدیرر حسرتله اول دیوانه اوتدکجه
اولور شوق آور آشوب سودا جانه اوتدکجه
دمنده سیر ایدك تأثیری ! . . احرارانه اوتدکجه
دل آواره‌یی خواهشگذار دام ایدر بلبل

§

مرامی عشقنك آثارینی اخفامیدر بیلمم
اسیر مالخولیا اولدیغن ایمامیدر بیلمم
خیالنده طوران یار رخ لیلامیدر بیلمم
هوسکار کدورت . . . طالب سودامیدر بیلمم
سحردن خوشلانیر ... میل ظلام شام ایدر بلبل

§

کیمه راجع بیلنمز . . . کوکلی مشحون محبتدر
غریب وزاردر . . . شب‌زنده‌دار هجر وحسرتدر
تغنیسی حزیندر چونکه مصروف شکایتدر

بیلیر بو باغده فریاده رخصت ده موقتدر
بلا آرام آنكچون نالهیه اقدام ایدر بلبل

§

نهدم آرامگاهم اولسه درد هجر ایله طاغلر
صولر وادیده سؤ بختمه آغلار كبی چاغلار
پیاپی كوكلم آه ایلر .. دمادم كوزلرم آغلار
اولوب رقت پذیر آوازی بر طور حزین باغلار
بنمچون طالعمدن صانكه استرحام ایدر بلبل

§

سمادن صانكه ایمش بر آلهی لحن طائردر
یشیللكلرده پیدادر .. قاراكلقلرده سائردر
كوزل بر شعر ناطقدر اوكویا روحه دائردر
كه هرمعنای مستورنده برچوق نكته ظاهردر
بو معنالردر آنلر كیم بكا الهام ایدر بلبل

— رجائی زاده محمود اكرم —

◆

غزل

«كل رخلرینك مثالی یوقدر
خورشیدك اورنك آلی یوقدر

اغیار ایله الفت ایتمك ایستر
بن اولمه‌دن احتمالی یوقدر
جور ایتمه دکل فدای عشقه
اولدیرسه دخی وبالی یوقدر
عشقك ابدی طورر کوکلده
مهر ازلك زوالی یوقدر
اللهه‌در استنادم انجق
نوع بشرك کمالی یوقدر »

کرسیٔ استغراق

« کنار بحرده خوش برمحلدر ناظر عالم
تحجر ایلمش برموجدر اوستنده برآدم
خیالتدر اوتورمش فکر ایله مشغولدر هردم
کینمشدر بیاض اما باقارسین عرض ایدر ماتم
بلوطلر ، طالغه‌لر ، اخترلر اطرافده هپ محرم
آغاجلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

بوتنها یرلری کوردکمی سن ظن ایتمه خالی‌در
خیالاتمله مسکوندر ؛ بویرلر پر معالی‌در .

محاط عجز درهم لاتناهی برله مالی‌در .
بو موقعدر یرم ساحلده بر کرسیٔ عالی‌در .
بلوتلر ، طالغه‌لر . اخترلر اطرافمده هپ محرم
آغاجلر، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

سکونتله قوشانمش های وهوی شهری گوش ایله
سحاب خنده ریز وبرق یکسر قهری گوش ایله
آغاجلردن چیقان افکاری سیر ایت نهری گوش ایله
بووحشتگاهده سن گل بتمله دهری گوش ایله
بلوطلر طالغه‌لر ، اخترلر اطرافمده هپ محرم
آغاجلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

دوشون اول ذاتی کیم امریله ذاتندن عیان اولمش
وجود سرمدیسندن زمین وآسمان اولمش
دوشون دریایی هر برقطره موج بی کران اولمش
خفایای الهیدرکه یکدل یکزبان اولمش
بلوتلر ، طالغه‌لر ، اخترلر اطرافمده هپ محرم
آغاجلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

اودر هیچئی ماضی لجهٔ سرخ مشیتده
بو تاریکئی مستقبل کبود سرمدیتده
طورر بر کبریای بی نهایت نورو ظلمتده
برابر جمله موجودات واشیا هپ محبتده
بلوتلر ، طالغه‌لر ، اخترلر اطرافمده هپ محرم
آغاچلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

ایدر یکدیکرین تقبیل دائم ذهره وذره
یورر بریولده مرغ وماهی ومهتاب وشبپره
اوطور شومنبر دریا محاط سنکه برکره
همان اللهی کور شامل سمادن بحر ایله بره
بلوتلر ، طالغه لر ، اخترلر اطرافمده هپ محرم
آغاچلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

یورر هرموج بیك عصر مجسمدر ، مماثلدر
ظلاله صورتا ظن ایتمه لکن جسم زائلدر :
بو هیئت زیر وبالا مرجع اصلیه مائلدر .
کیدرلر شاد وخندان جمله‌سی برفیضه نائلدر .

بلوتلر ، طالغه لر . اخترلر اطرافده هپ محرم
آغاچلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

دونر وادیده دورادور برسس رودلر چاغلر
چمن مائی ، قویونلر پنبه ، رنکارنکدر طاغلر
شفقدن ، فجردن اتمکده جمع سیم وزر باغلر
بوشنلکده بنم کوکلمدر انجق وارسه براغلر
بلوتلر ، طالغه لر ، اخترلر اطرافده هپ محرم
آغاچلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائما خرم

§

اینر سیسلر ایچنده برکوچوك قیز کوهدن تنها
طوغرکن نجم بی خواب سحر پیدا وناپیدا
کچر پیك صبا دوشنده عکس جوشش دریا
جرس یاد وطنله دلده ایلر دردمی احیا
بلوتلر ، طالغه لر . اخترلر اطرافده هپ محرم
آغاچلر ، جویلر ، قوشلر ، چیچکلر دائماخرم »

* * *

« ای ماتمی هر یرده بکا همره اولان یار
اولدم ینه باق مهر خیالك ایله بیدار

دونسه‌ده خیاله ظلمات اولسه مکانم
ممکنمی اونوتمق سنی ای یار وفاکار
خاك اولسه‌ده ذهنم سنی تصویر قیلار او
محو اولسه شو منظر سنی ایلر بکا اخطار
محشرلر ایچنده قوشارم سایه‌که هرسو
مقبرلر ایچنده طوتارم نورکی هربار
بربرف چمن آچه‌ده آغوش فراقك
مظلم کیجه‌لر ماتم زلفك قیلار اقرار
جسمك صانیرم خوابکهم اوزره نسیمی
سندن بکا بر نفحه ویرر رفرف اشجار
فریاد ایدرم طاشلر اولور حالکی مخطر
کریان اولورم چشمی تکرار ایدر ازهار
امواج قیلار کوکلمی پرخون تأثر
انجم کتیرر خاطرمه بر نیجه اسرار
برشی یوغیکن حالکه آکاه عجبدر
هرشی بنی سندن قلیور بونده خبردار
تدقیق ایله حالاتنه باقسون طرفینك
چوق فرق کوررلر دیه‌مم یار ایله اغیار
سن خاك سیه بنسه قان اغلار ینه برخاك
سن میت ساکن بنی موت ایتمه‌ده بیزار

پایکده مقابر بکا اولمش کبی مفتوح
بالاده سحائب سنی ایلر کبی اضمار
برسوز بولهمم قیلمغه تعریف بوحالی
تکرار ایدرم سویلدیکم سوزلری ناچار
حیرتلنیرم حیرتی تصویر نه ممکن
حیرت ایله پایان ویریرم حیرته تکرار
پیشکده بچر برلره انوار ذکاوت
کرداب به کرداب قالیر جوشش افکار
باقدقجه شو دهره کوریرم خواب وخیالات
باقدقجه سکا مهر حقیقت دوکر انوار
بر لحظهٔ عمرمده طورر عصر کهنسال
بر قطرهٔ اشکمده عیاندر یم زخار
یوق شبهه که بو حال تأثر نجه جکدر
بر کون نه مؤثر قالهجق بونده نه آثار
ای خالق عالم آزیجیق چرخکی ضبط ایت
مخلوقکه غدر ایلیه لایقمی او غدار
کوستر بکا تکرار اومهرویی قیل اظهار
اخترلریکه قارشو چیقوب عرض ایده رخسار
ایام بهار اولدی چیچکلر بتون آچدی
قالسونمی بنم غنچه فمم حسرت کفتار

لایقمی بنم روح روانم قاله خواموش
پرولوله‌ٔ صحت ایکن ارض بو مقدار
لایقمی سنك زینت صنعك دوشه خاکه
لایقمی سنك نور جمالكده بو دیدار
لایقمی که اول مطلع انوار اوله برظل
لایقمی که اول غنجهٔ امید اوله بر خار
یارب بو تماشایی بو سودایی بو دردی
کیمدن قیلوب اضمار کیمه ایلیم اظهار
نخلکده فروزان اوله بیك مشعله‌ٔ قلب
نافکده افول ایلیه بیك آه شرربار
اولسون سکا روح ازلی شمعهٔ تربت
ای صف ملائك یاقیشان قبرینه دیوار »

خوابنامه

راحت جسم وجانسین ای خواب
لاجرم فرقتك عذاب سعیر
سکا معمار تن دینلسه سزا
چونکه ایلرسین آنی سن تعمیر

مقدمك تازه جان ویرر بدنه
سکا دیرلر اگرچه موت صغیر
شاد اولور دل سنك وصالكله
اولسه ده جایگاهی کهنه حصیر
بریسی ایتسه سعیده افراط
درعقب سن سین اکا دامنگیر
سن کبی بر عزیز مهمانه
سیم وزردن سزا یاپلسه سریر
جیش وهم وخیال اولدقجه
شب تار ایچره راهیاب ضمیر
قطر دل پایمال اولوردی اگر
اولمسه‌ك سن اکا معین وظهیر
وصف نوشین وشکر ایله مدام
اهل عرفان ایدر سنی توقیر
ایستمم بن سنکله اولمز ایسه
تخت زرین وجامه خواب حریر
کوستروب مختلف علامتلر
گاه اولورسین بشیر وگاه نذیر
نوله کر خامهٔ بدیع نگار
وصفکی بویله ایلسه تحریر

مظهر وار دات عالم غیب
کاشف راز نامهٔ تقدیر
بارکاه حریم معناده
نه عجب لوحه‌لر ایدر تصویر
ایی کون دوستی سین بر از اما
بو صفت سنده قابل تغییر
همدمك دائم اهل ذوق وصفا
بشقه یوقدر سکا انیس وسمیر
بستر ناز ایچنده تا بصباح
نعمت وصلتك ایله دلسیر
دائما بزم میده حاضر سین
ایلمز سین بو بابده تقصیر
درد مندانك آه و فریادی
سکا حیفا که ایلمز تأثیر
بر پریسین که ایلمز اصلا
هیچ فسون وفسانه‌لر تسخیر
بخت بیدار اولمسه اولمز
امل وصلتك نتیجه پذیر
دل غمناکدن قاچرسین سن
اویله کیم آوجیدن قاچر نخجیر

هله عشاق زار لیل و نهار
حسرتکله فراش غمده اسیر
ستمك بارینی چکن چوقدر
بری ده ایشته بو منیف حقیر

— منیف پاشا —

سکزنجی قسم

آثار منثوره دن بر نبذه

آثار منثوره‌دن برنبذه

صباوت

ای زمان صباوت ! بندن نه‌قدر اوزاقلشدك ! حضور وراحتی‌ده‌برابر آلوب کیتدك ! سندن ایرلمامه‌یه نه‌قدر میل ورغبت ایدیور ایسه‌م سن اوقدر بندن تباعد ایدیورسن . زمانکده دلشاد اولدیغم کونلری یاد ایدرك ارقه‌کدن اماله‌ٔ نظر تحسر واساله‌ٔ اشك تحسر ایتمکدن خالی دکلم ، اماسن برلحظه آرام ایتمه‌رك بینمزده‌کی مسافه‌یی آرتمه‌یه باقیورسن . سن کیده‌لی حضور وراحت ، شوق ونشاط خسته کوکلمه وداع ایدوب یرلرینی انواع الم اضطراب استیلا ایلدی . زمانکده هیچ بیلمدیکم حقدوحسد وانواع تقاضای نفس چوق کچمه‌دن اطرافمی الدیلر وتباعدك نسبتنده تقرب وتزاید ایدیورلر . کیمسه‌نك عرق حسرتی

تحریك ویا كین وغضبی دعوت ایتمكسزین برشی سویلمك ، یاپمق قابل اولمیور . آه ! نه‌خوش ایدی اوكونلركه حزن وكدر نه دیمك اولدیغنی بیلمزایدم واكلنجه‌م برقاچ اویونجاق پارچه‌سندن عبارت ایدی ! بر راحتسزلكم والده‌مك نظردقت وشفقتنی جلب ایدر ودفعی اغورنده بذل مجهود ایلر ایدی‌واك خفیف بركیفسزلكم فرط اضطرابنه بادی اولور ایدی . بعض كره مجرد معاملات دلنوازانه‌سنه نائل اولمق وتشنیف صماخ‌جان ایدن اوطاتلی سوزلرینی ایشتمك ایچون كندیمی صورهٔ محزون كوستر وحتی تمارض ایدر ایدم . والدین واقربا ومتعلقات شویله‌طورسون هركسده كندمه‌براز لطف ومحبت كورر ایدم ؛ اك اجنبی برآدم بكا اك مخلص بردوست كبی معامله ایدر ایدی. شمدی ایسه ، هیهات ! نه‌طرفه توجیه نظر ایتسه‌م : حسد ، كین ، غرضدن بشقه برشی كوره‌میورم ؛ بعضاً مشهودم اولان آثار مروتك جعلی وبرغرض وعوض اوزرینه مبنی اولدیغنی حس ایدییورم . كندیلرینی مادونمده عد ایدنلرك مداهنه‌سی ومافوقمده اولدقلری ادعاسنده بولنانلرك صوغوق وباردمعامله‌سی بكا موجب نفرت اولیور . شیمدی رغبتمه نفرت ومحبتمه تغافل ایله مقابله‌ایدن دلبران دختران ، اوكوزل زمانكده ، بنی‌یانلرندن واوسكرین دوداقلرینی یوزمدن آییرمق ایستمزلر ایدی ؛ بن اوحسن معامله‌لرندن اوصانسه‌م كندیلری ابراز آثار محبتندن

يوز چويرمزلر ايدی . خلاصه ای زمان صباوت ! سن نه زمان سعادتمی ایدك ؟ سنی یاد ایله دوکدیکم کوز یاشلری آتش یأس واضطرابی علولندیرمه‌دن بشقه برشیئه یرامیور .

ای عیش کذشته که دکر بازنکردی !
رفتی تو زدست ونروی هیچ زیادم !

— منیف پاشا زاده س . وهبی —

* * *

منثور شعرلر

منثور شعرلر خیالخانه‌مده آچیلمش برطاقم نازك ، نارین فکرلردر . آنلر نجه بك قیمتداردر . چونکه کزیه‌لرمی ، نشوه‌لرمی مصوردرلر . بن آنلری تحسین ایده‌رم : چونکه حسیاتمی ، مطالعاتمی ناطقدرلر .

بونلر کیمسه ایچون یازلمامشدر ، آنك ایچوندرکه سائرلرینك تقدیری آنلر ایچون اهمیتسز قالیر . ینه آنك ایچوندرکه هردورلو آلایش ظاهریدن متجرددرلر . محرری آنلری اوقدر عالی بولدی که تزیینات لفظیه ایله تلبیسدن حجاب ایتدی .

بو مقاله‌لری تولید ایدن فکرلر شاعرانه اولدیغی ایچون آنلره منثور شعرلر نامنی ویرمك ایسته‌دم . شعری وزن وقافیه‌ده

آرایانلرك ایده‌جكلری اعتراض عندمده براعتراض هیچا هیچ قالیر .

بومقاله‌لرك بعضیسی یكی یازلمش شیلر دكلدر . ایچلرنده اون آلتی یاشمدن بری قارالانمشلری ده واردر . برفكرك درجهٔ ترقیسنی كوستره‌جكی ایچون بونلری یازلدقلری تاریخ صره‌سیله ترتیب ایتدم ؛ بناءً علیه شوزمانمه الك اوزاق اولانلر مجموعه‌نك اولنه تصادف ایدنلردر . بونلردن قیزارمق لازم كله‌یدی ، هیچ برینی نشر ایتمزدم . بونلری بكنمه‌مكله برابر پریشان برحالده اوته‌ده بریده براقیق بكاخوش كورونمه‌دی ، برنام آلتنده جمع ایتمك ایسته‌دم . شوحركتم بندن بشقه بریسنی دها ممنون براقیرسه تشكر ایده‌رم .

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

بوسهٔ خونین

مادموازل ژولی دوقتور امیل پره‌سیونك قزی ایدی . خیر ! اوتوز بش یاشنده بردوقتور پره‌سیونك اون سكز یاشنده قزیی اوله بیلور ایمش ؟

پاس غزته‌لری وقتیله بومسئله‌یی حل ایچون ایچه اوغراشدیلر ایسه‌ده اصل حل مسئله دوقتور پره‌سیونك بردوستنه میسر اوله‌بیلدی .

شویله‌که :

دوقتور پره‌سیو یکرمی یاشنده ایکن دیپلوماسنی آلمشیدی. بونی استبعاد ایتمامليدر . چونکه باباسی ده طبیبدر . هم‌ده نه متعصب طبیب ! بیك کره کندیسندن :

— فلاطون آقادمیا بغچه‌سنك اوزرینه « مهندس اولمیان بورادن کیرمامليی » دیه یازمش ایسه‌ده بن اولسه‌م « مهندس » کلمه‌سنك یرینه « طبیب » کلمه‌سنی قویار ایدم !

سوزی ایشیدلمش اولمسندن‌ده استدلال ایدیله‌جکی اوزره تکملات بشریه انجق علوم طبیه‌ایله حصوله کله‌بیله‌جکنه قانعدر. بویله بربابانك فرزندیکانه‌سی اولان امیل پره‌سیو دها بشیکده ننی استماع ایده‌جکی زمانلردن بدأ ایله مصاحبات طبیه استماعنه باشلایه‌رق هله خطاب وجوابه اقتدار پیداسندن صکره مسائل طبیه‌دن ماعدا همان سوز ایشتمامشدر . دیه بیلورزکه مکتب طبیه‌یه کیردیکی زمان ایسه حذاقتی کندیسنه طبابت مجسمه اطلاق ایتدیریور ایدی .

⁂

دیپلومانی اخذدن بر سنه‌قدر صکره ایدی‌که قومشوسی اولان خانه‌نك قپوجیسی کمال تلاشله کلوب :

— آمان دوقتور یتیش ! کیدییور !

دیمه کنج دوقتور مطالعه ایلمکده اولدیغی کتابی الندن آته‌رق شاپقه‌سنی، پالطوسنی بیله کیمکی درخاطر ایده‌میه‌رك یالکز شخصنی ظامیقده بولندیغی قپوجینك ارقه‌سنه دوشدی.

نره‌یه کیدییور ؟

انی کیم بیله‌جك ! بر دوقتوره نیچون « یتیش » دیرلر ؟ همان یتشمك ایچون دکلمی ؟ اوحالده یالکز بو خطاب کافی اولدیغی ایچون قپوجینك ارقه‌سنه دوشدی .

یتیشك خانه‌نك الك اوست قاتنه واردیلر . همان بوم بوش بر اوطه‌نك ایچنده همن چپلاق بر قریولانك اوزرنده بر تازه کوردیلر !

کوزلمی ؟

کیم حکم ایده‌بیلور ؟ انسانك قلبنده قالمامش که ! « اینجه خسته‌لك » دینلن او قوهٔ مخربهٔ مدهشه‌نك پنجه‌سی آلتنده بر دری بر کمیك قالمش .

بیچاره قادینجغز دوقتوری کورنجه مأیوسانه بر تبسم ایله :

— بنده قورتاریله‌جق بر شی قالمدی . شونجغزی قورتارکز !

دیه اورتوندیکی فانله‌یی قالدیردی که التنده درت یاشنده‌قدر کوزل برقز کوروندی . اورتودن بوکالمش ده یناقلری کل کبی پنبه‌لنمش !

دوقتور تانده قادینجغزی معاینه ایتمك ایستدی . فقط قادینجغز دوقتورك دست معاینه‌سنده ایکن یاغی بسبتون بیتن بر قادیلك الك خفیف بر صدمهٔ نسیم ایله تمان سونی ویرمسی قبیلندن اوله‌رق سوندی کیتدی .

ایشته‌مادموازل ژولی بوقادینجغزك براقدیغی براوکسوزدر .

⁂

دوقتور امیل پره‌سیو تحقیق ایلدی که ژولینك باباسی‌ده بودرد مدهشدن کیتمشدر. دیمك اولیورکه یاوریجق ایکی جهتدن او مرض مدهشك وارثه‌سیدر .

امیل پره‌سیو باباسندن دها متعصب بر دوقتوردر . قزی قاپدیغی کبی باباسنك اقامتکاهنه کوتوردی . کمال هیجانله :

— بونی قورتارملیدر بونی ! یوقسه طبابت کذب محضدن عبارتدر دیه اعتراف ایلملیدر !

مقدمه‌سندن باشلایوب ژولینك مینی مینی سرکذشتجکنی‌ده اکلاتدی .

بابا پره‌سیو ایچه بر غضبله اوغلنك یوزینه باقه‌رق :

— طبابت کذب محض دکلدر. هر قصوز هر قباحت وصایای اطبانی اصغا واجراده‌در. اوت! یاوریجغی قورتاره‌جغز! دیدی. ایکی متعصب بریره کلدیلر. ژولی ایچون برصورت معیشت براصول تداوی قرارلشدیردیلرکه قرونه مترو ساعتکبی طوس طوغری کیتمسی شرائطك اس‌الاساسی اولدی.

⁂

ژولی اون بش یاشنه کلدیکی زمان کورسه‌ایدیکز بوقزك جکرکاهنده برتخم مدهش بولندیغنه یمین ایتسه‌لر ایناتمزایدیکز. طمارلرنده‌کی قانك مبذولیتی اولور اولمز کولربوزلو کویلی قزلرنده بیله وجودی تصور اولنه‌میه‌جق درجه‌لرده ایدی.

نه چاره که بابا پرهسیو بوزمانه قدر معمر اوله‌مدی طبابتك کذب محض اولدیغی دعواسنك شوکوزل برهان مجسمنی بومرتبهٔ کماله قدر کوره‌مدی.

اوت کوزل ظاهر! برمترو اللی بش سانتی‌مترو بوی کنیش صدر غایت بیاض تن اپسقه صاچلر مائی کوزلر بیاض چهره متناسب اغز برون چکه اوفاق بیاض صیق دیشلر بریرده اجتماع ایدرلرده اورته‌یه برکوزل چیقاره‌مزلرمی؟ ژولی حقیقت کوزلدر.

بابا پرهسیو وفات ایلمشیدی اما امیل پرهسیونك باباسی وفات ایلمشیدی. ژولینك باباسی دکل! زیرا ژولینك باباسی امیل پرهسیو

ایدی . هم‌ده نه‌بابا ! ژولینك محافظهٔ حیاتی ایچون اون برسنه اول ترتیب ایدلمش وقزك سنی آرتدقجه اکمالات لازمه‌سنده‌ده قصور ایدلمامش اولان اصول معیشتده صورت تداویده بردقیقه اهتمامسزلق کوسترمیان بر بابا !

حتی بعض دوستلر میاننده امیل پره‌سیونك فلانجه ویاخود فلانجه مادموازل ایله تزوجی مناسب اوله‌جغنه دائر سوزلر کچه‌رك نتیجه‌لری دوقتوره‌ده سویلندکجه :

— نه ؟ تأهلمی ؟ ایشته بن متأهلم‌یا ؟ تأهلدن مقصد چولق چوجق دکلمیدر ؟ بنم‌ده ژولیم وار !

دیه تأهلی قطعیاً رد ایلیور ایدی .

⁂

ژولی یالکز محله‌سنك اك کوزل قزی اولمقله قالمدی . اك نازکی اك تربیه‌لیسی اك معرفتلیسی‌ده کندیسی اولدی . اوقور یازار اوقودیغنی اکلار . یازدیغنی اکلاتور . رسم یاپار . موزیقه‌چالار . بوقز یالکز ایکی شیدن ممنوع ایدی . بری رقص دیکری‌ده تغنی ! اونازك وجوددرجهٔ لازمهٔ طبیعه‌سندن زیاده یورولمیه‌جق . اوشبهه‌لی جکرلر هیچ یورولمیه‌جقلر . آکلادیکزمی ؟

بوایکی شیدن ماعدا هیچ برشی ژولی ایچون ممنوع دکلدر .

ذاتاً حسناتی ترجیح سیئاتی رد خصوصنده ژولی دوقتوربابا سنك ادنا بر اخطارینی انکار ایتمیور !

یاقزجغز نه قدر شن شاطر ! مجسم بر تبسم ! مجسم بر نشئه ! مرض اصلیسندن خبری بیله یوق . جهانی حیات محضه عالمی کوریور .

الده بویله بر کریمه‌سی بولنورده امیل پره‌سیو ارتق تأهل قیدنده‌می اولور ؟ اولاد یوزندن حصولی متحصل اوله بیلان بختیارلغی ژولی کندیسی ایچون مع زیادةٍ حاصل ایتمش . یا تزوج ایده‌جکی قادین ایله ژولی امتزاج ایده‌مز ایسه ؟ یا ژولی اوزولور ایسه ؟ . . . امان یارب ! بونك ملاحظهٔ امکانی دوقتورك ذهننه طوقنیور .

⁂

ژولی اون بشنی کچنجه ارباب رغبتك کوزلری ژولیدن یکا منجلب اولمغه باشلادیلر . لکن دوقتور پره‌سیو یوقمی دوقتور پره‌سیو ؟ حریف طبابتده تعصبندن زیاده وظیفهٔ ابوت خصوصنده متعصب !

اویله بر کوزل تربیه‌لی قزك برقاچ ساعتی ولوکه برقاچ دقیقه‌یی خوش کچورمك ارزوی خودکامانه‌سنده بولنان شیقلرك هیچ بریسنی قزك یاننه بیله صوقمیور . بوبابده ژولی‌یه هیچ

برشی سویلمیور ایسه‌ده ژولی دوقتورك افکارینی صورتندن اکلایور . اوده دوقتورك استصواب ایتمدیکی حرکتی عقلانه بیله کتورمیور .

دوقتورك بومسئله‌ده کی اصل حکمتی شوندن اکلاملیسکزکه: برکون برتران هوسار نامنده بردلی قانلی دوقتورك یانه کله‌رك :

— عزیزم امیل! بنی کندیکه داماد ایتمکه لایق بولورسه‌ك مساعده ایتده مادموازل ژولی‌یه کندیمی بکندیرمك ایچون ملازمتده بولنه‌یم! دیمش ایدی . بوسوزك نه قدر صوافدلانه قهرمانانه برسوز اولدیغنه دقت بیوردیکز .

یا؟ برتران هوسار ایشته بویله صافدل قهرمان بردلی قانلی اولوب امیل پرسیولیسه مکتبنده صوك صنفده ایکن برترانده ایلك صنفه کیره‌رك طانشمشلر سویشمشلر ایدی .

دوقتور دلی قانلینك ایستدیکی مساعده‌یی دریغ ایتمدی . لکن دیدیکه :

شو شرطلرله : اولا ژولی‌یه تهیجی موجب اوله‌جق صورت عاشقانه‌ده حرف سویلنمیه‌جك . ثانیاً برقطره کوزیاشی نه سنك طرفکدن نه اونك طرفندن دوکولمیه‌جك . ثالثاً نهایت برآیه قدر کندیکی بکندیرمدیکك صورتده بردها ژولینك

کوزینه کورنمامك درجه‌سنده تباعد ایدیله‌جك . رابعاً کندیکی بکندیروب‌ده تأهل تحقق ایلدیکی زمانده دخی ویره‌جکم وصایای طبیه حرف حرف قبول واجرا اولنه‌جق .

⁂

برتران هوسار مادموازل ژولی‌یه ملازمته باشلادیغی زمان مادموازل ژولی اون یدی یاشنه یکی کیرمش ایدی . ملازمتنك اون بشنجی کونی برتران دوقتوره کلوب دیدی‌که :

— موفق اولەمدم دوقتور . فقط سببی بنم بکنلمز بر آدم اولمقلغمدن زیاده مادموازلك ایلك ملازمی اولمقلغمدر . سن کوزل ژولی‌یه هر شیء اوکرتمشسك هر فکری ویرمشسك اما برکون اولوب‌ده بر کیمسه‌نك زوجه‌سی اوله‌جغنه دائر هیچ برفکر ویرمامشسك .

امیل پرسیو دیدی‌که :

— هر حالده شرطمزه رعایت ایده‌جکسك . طوغریدن طوغری‌یه نائل اوله‌مدیغك شیئه یالوارمق اغلامق یاقلمق فلان کبی تدابیر ایله نائل اوله‌جغم دیه قزی اوزمیه‌جکسك ها ! زیرا ژولی اوقدر نازلی نازك برغنجه‌در که زیاده‌جه قوقلایی ویرر ایسه‌ك صولوویرر .

برتران هوسـار ذاتاً قزك بو حال نزاكتنی بیلور ایدی . فقط عاشق ایدی . اما هانکی عاشقلردن : سودیکی یولنده عشقنی‌ده فدایه حاضر قهرمانلردن ! اوکوندن صکره برده‌ها ژولی‌یه کورونمامك تعهدی ایله چیقدی کیتدی .

⁂

آلکز سزه دوقتور پره‌سیوده برمراق ! عجبا برترانك اون‌بش کونلك ملازمتی قزك قلبنده برشیلر اویاندیردیمی ؟ عجبا ژولی اوزوله‌جکمیدر ؟

قزی اوزاقدن اوزاغه استمزاج ایلدی . استمزاجی استنطاق درجه‌سنده واردیردی . واقعا ژولیده تأهله دائر برفکر وار ایسه‌ده هیچ برتأثیر حاصل ایده‌مدیکنی اکلادی . بناءً علیه :

— کوکلك هر کیمی آرزو ایدر ایسه اولا بکا سویله ! اون‌اوچ سنه‌در اجرا ایلدیکم رواجلی طبابتك محصولی اوله‌رق درتیوز بیك‌دانه فرانق پیدا ایلدم . بونلر سنك جهازك اوله‌رق سن‌ده بویله حیرت عامه‌یه مظهر بردلبر اولدقدن صکره کوکلنك ایستدیکی قوجه‌یه وارمش دینلن قزسندن بشقه کیم اوله‌بیلور .

سوزیله کریمه‌سنی آلنندن اوپدی . فقط قورقمیکز ! بوپوسه‌ده اول غنچهٔ نازکی صولدیرمقسزین قوقلامق احتیاط پدرانه‌سنی الدن براقمدی .

⁂

یدی آی قدر زمان کچدی . قیش کلدی . طب اقادمیاسی رئیسی بربالو ویردی . دوقتور امیل پرەسیوی‌ده دعوت ایلدی.

بالومی ؟ یوووق ! ژولی ایچون بالو یورغونلغی هیچ اولەمز . فقط نه چاره‌که ژولی دها اویله بیوك بالولرك هیچ بریسنی کورمامش. ایستیور . هیچ ژولینك آرزوسنه مخالفت ممکن اولورمی ؟ لکن ژولی دخی باباسنك وصایاسندن خارجه چیقمز . نهایت بالوده دوقتوردن رخصت المینجه کمسه ایله رقص ایتمامك مقاوله‌سیله بالویه کیتدیلر .

برتران‌هوسار بالوده بولنمسی ؟ دوقتوری کورنجه ژولیدن خالی برمحله چکه‌رك دیدی‌که :

— امر ایدر ایسه‌ك شمدی بالودن کیدرم . لکن انصاف ایت که ژولی‌یه یالکز اون بش کون ملازمت ایلدم . مأذونیم بر آیه ایدی . بر ایکی ساعت دها ملازمته مساعده ایدرمیسك ؟

— رقص ایتمامك شرطیله !

— خیر ! اصل موفقیتمی رقصـده اومیورم . قز قسمی رقص حالنده الك زیاده رقتلی حسلی اولور .

— ژولیده فکر تأهل وار ایمش . اولمسـه ایدی رقصه هیچ مساعده ایتمزایدم . بندەده برامید حاصل اولمدیغی ایچون برپولقویه مساعده ایدرم . لکن ژولی‌یی اصلا یورمامق شرطیله ! اوکندیسی یوزولدیغنی بیلەمز . سن اکلایەجقسـكدە رقصه ختام ویرەجکسك !

— بونی سکا ناموس اوزرینه یمین ایله وعد وتأمین ایلرم .

⁂

عجایب ! دوقتوردەکی بو حس حسدنه ؟ قیصقانیوربه ! ژولی برتەانك قوللری ارەسنده برنهال خرامان کبی رقص ایدر کوردکجه دوقتورك ایچندن قانلر کیدییور !

ژولی دوقتورك قزی دکلمی ؟

خیر : نەدن قزی اولسون ؟ بالعکس اولومك پنجەسندن قورتاردیغی کدیمنی ! جهاندەژولی‌یه قوجەاولمغه لایق ومستحق برکمسه تصور اولنەبیلور ایسه اوکمسه دخی دوقتور اولەبیلور .

بونلر بزم کوکلمزدن کچیورلر ظن ایتمـه ای قارء ! بونلر دوقتورك کندی کوکلندن کچیورلر ایدی حتی کندی درونندە بر بشـقه امیل پرەسیو وار ایمش‌دە انك قلبندن کچیورلر ایمش

کبی دوقتورکده فوق‌الحد استغراب واستبعادینی موجب وله‌جق صورتده کچیورلر ایدی .

برکت ویرسونکه رقص پك قیصه سوردی ، یوقسه برترانك اوزرینه‌قوشوب ژولی‌یی قوللری اره‌سندن قورتارمقئیمق دخی دوقتور ایچون ایشدن بیله دکل ایدی . دییکزکه دوقتور موقتاً عقلنی ضایع ایتمشیدی .

وای ! وای ! رقصدن صکره ژولی وبرتران صالوندن غائب اولدیلر .

صاقین دلیقانلی قزك کوکلنی جلبه باشلامسون ؟

دوقتوردلی کبی شورایه بورایه باش اوردی . یاریقارا کلق براوطه‌دن ژولینك :

— طارلمیکز موسیو هوسار ! کوکلم بشقه‌سنده‌در !

دیه بر صداسی کلدی . متعاقباً کندیسی ده ظهور ایلدی پدرینه :

— شمدی اویمزه کیده‌لم !

دیمسیله واقعا فی‌الحال خانه‌لرینه عودت ایلدیلر . لکن کوکلی بشقه‌سنده ایمش ! آه کوکلی بشقه‌سنده ایمش ! . . .

⁂

دوقتور اوکیجه‌یی صباحه قدر صتمه‌لی برحالده کچوردی . لکن صباحه قارشو بوصتمه‌یی سولفاتو ایله دکل فکر حکمتله کچوردی . ژولی ! کندی قزی ! اوکوستره‌سون ! لساننه نصل قدرت کلوب ژولی‌یه بابا سوزلرندن بشقه حرف واحد سویلیه‌بیلسون ؟ ایشته بوفکر وملاحظه دوقتورك صتمه‌سنی دفعه کفایت ایلدی .

لکن اوکیجه‌یی ژولی کندیسندن فنا برصتمه حالنده کچورمش حتی بوظالم صتمه‌یی دفع ایده‌جك نه مادی نه معنوی برسولفاتو بولنه‌مدی . مکر بوصتمه دوقتورلری مأیوس ایده‌جك اومدهش کیزلی صیتمه ایمش . مکر ژولی اوقرا کلق صالونه برترانك سوقیله کیتدیکی زمان اوراسنی یالکز یاری قارا کلق دکل یاری صوغوقده بولمش . مکر بو صوغوق بادیٔ امرده نازك وجودینی بیزار ایتمیوب خوشنه بیله کیتمش .

نه یمان خوشنه کیدیش ! کرك او صوغوق کرك « کوکلم بشقه‌سنده ! » سوزندن منفهم اولان برکیزلی آتش قزجغزی نهایت یتاغه سردی .

⁂

اوچ آی صکره ژولی والده‌سنی دوقتور امیل پره‌سیونك بولمش اولدیغی حاله کلدی .

بیچاره دوقتور دلی دیوانه اوله‌جق ! طبك همان بر کذب محض اولدیغنه اینانه‌جق ! امر تداویده ایجاد درجه‌سنده صرف غیرت ایلیور ایسه‌ده هیچ بر فائده‌سنی کورمیور .

حتی بیك دفعه صوزدیغی یالواردیغی حالده « کوکلم بشقه‌سنده ! » سوزنده کی « بشقه ! » نك کیم اولدیغنی بیله قزه سویلته‌مدی .

نهایت براقشام ژولی ضالغنلق حالنده ایدی . کوردیکی رؤیا ایله راحتسز اولدیغنه دقت ایدن دوقتور قزجغزی اویاندیردی . ژولی اویاندیرلدیغنه سوینمش اولدیغنی حال وطوریله آکلاته‌رق دیدی که :

— کاشکی اویاندیرمامش اولسه ایدیکز . بختیارلغمی منع ایلدیکز .

— نه رؤیا کوریور ایدك ؟

— کلین اولمشیدم .

— کلینمی ؟ آه ژولیجکم ! کیمه وارمش ایدك ؟

— کوکلم کندیسنده اولان ذاته !

— او کیم ایدی ؟

— سز !

ای ! .. ارتق دوقتور ایچون چلدیرمامق قابلمی ؟ همان یتاغنه اکیلوب ژولیدن بر بوسه دها آلدی . هم الندن پدرانه دکل ! دوداقلرندن ! عاشقانه !

بردەدوداقلرندە بررطوبت حس ایتمسونمی ! اللی دوداقلرینە سوروب باقنجە قب قرمزی قان اولدیغنی كورمسونمی ؟

امان یارب ! ژولینكدە دوداقلرندە قان وار !

فقط هیهات ! .. هزاران هیهات ! مكر بوقطرۀ خون ژولیجكك صوك قطرەسی ایمش !

ژولی نرەدە ؟

بردقیقەدن بری آخرتدە ! ...

— احمد مدحت افندی —

* * *

شاعر مشهور هرسكلی عارف حكمت بك افندی حضرتلرینە یازلمش بر جوابنامە :

حضرت حكمت !

سزك كبی :

كەمعتكف دیرم وكە ساكن مسجد
یعنی كە ترامی طلبم خانە بخانە

مآلی حسبحالی اولان جهانكرد عارفلرك بزم كبی طالبان فیض عرفانی « مناسترە كاەلی انقطاع مكاتبەدن طولایی عیوقە چیقمش كتابلرمز چوق ... » یوللو متواضعانە التفاتلرە مظهر

بیورشلری اعتقاد مذنبانه‌مه کوره ثواب اکبر اولدیغنده شبهه یوق ایسه‌ده عنایتنامهٔ حکیمانه‌کزی بر زمان شرفیاب قدومکز اولان بزم قلندرخانه‌یه بر آقشام تام وقتنده کلن برادر بنده‌کزك النده کورنجه کمال نشوه ایله :

کر کنا هست وکر ثواب بیار

دیمکدن کف لسان ایده‌مدم .

نجه زمانلردن بری بکله‌مکده اولدیغم ازیله برلطف عالی‌یه نائل بیورلدیغمدن طولایی بالخاصه عرض شکران ایلرم .

لکن سنه .... مناستره عزیمت ایدن .... افندینك عودتنده لسانی تزیین ایلین مناقب جلیلهٔ کریمانه‌کز آره‌سنه « نصلسه جواب یازمغه وقت بوله‌مدیلر ! » فقره‌سنك قارشمسی حضور قلبی — تصور بیوره‌جغکز درجه‌لرده — تشویش ایتدیکی جهتله :

انصافك اورده نامی یوقمی ؟

دیه‌جکم کلش ایدی . چونکه :

ما اکر مکتوب ننویسیم عیب مامکن
درمیان راز مشتاقان قلم نامحرمست

کبی سوزلرك سزجه‌ده « عذرلنك » قبیلندن اولدیغندن

تردد ایتمیورم . حاله بلااغتشاشكز كاغدی ده او حالی زائل ایلدی .

شمدیلرده محب خاصكز — بیلمم نه حكمته مبنی — :

قرب جانی چوبود بعد مكانی سهلست

بولنده‌كی صوفیانه تسلیتلرله ده كسب آرام ایده‌مز اولدم .

چوقمی ایكی كون بنده‌لرك ایلسه عشرت ؟

دیوب طوریبورم .

شرح این قصهٔ جانسوز نگفتن تا كی
سوختم سوختم این راز نهفتن تا كی

دیه فریاد ایدنلری اسكات ایتمكی الك جدی طرفدارلرندن اولدیغكز قانون عداله موافق بولهمازسكز ظن ایدرم .

مناسبتله عرض ایده‌یم : بروسه‌ده بولندیغكز زمانلری ایفای مأموریت بولنده اجرای عدالتله كچیرمش اولدیغكزی تواتر درجه‌سنده ایشتدكجه بتون عدالت محبلریله برابر افتخار وعافیت وصلابتكزك دوامی دعاسنی تكرار ایدیورم . كرك جناب اللهك . كرك حضرت پادشاهك رضای عالیسی ایشته بویله تحصیل اولنور .

« عوعوهٔ غرضكارانه » نك اظهار ماهیتنه دائر اولان امر

عالیکزی المدن کلدیکی قدر اجرایه چالیشه‌جغم . اقتحام اولنه‌میه‌جق بعض موانعه تصادف ایدرسه‌م :

ما یکلف الله نفساً فوق طاقتها

مؤداسنجه نزد سامیکزده معذور طوتیله‌جقمی امید ایدرم .

(خاقانی) نك بورادن مناستره ، مناستردن بورایه کیتمش ، کلمش اولان :

کشیشان را کشش بینی وکوشش
بتعلیم چوبق قسیس دانا

بیتی شمدی خاطرمه شوفقره‌یی کتیردی .

— وقتیله مأمورینـدن بری قرق کلیساده‌کی مأموریتندن انفصال ایتمش . مؤخراً مناسترده آچیلان مأموریته تعیینی تصور اولنمقله برابر بونی اداره ایدوب ایده‌میه‌جکندن تردد کوسترلمش . اوذات دیمش که : « بن قرق کلیسایی اداره ایتدم . بر مناستری اداره ایده‌میه‌جکمی‌یم ؟ »

لطیفه برطرف ، التفاتنامه‌کز مخلص قدیمکزی تعریف اولنه‌میه‌جق صورتده متندار ایلدی . آره صیره اولسون بویله دلنوازانه عنایتلرده بولنه‌رق جلوه‌کاه محبت مقدسه‌کز اولان کوکلی لبریز شوق ایتمکزی صورت مخصوصه‌ده نیاز ایلرم .

اصل « آثار اعجازنما » افندمزك فیض آفتاب طبعکزله نشوونما بولور . سز سویلرکن بز سویلیه‌جك اولورز ایسه‌ك بزه عالم معنادن :

سز بیلمیورسکز صوصك استاد سویلسون ! نداسی وارد اولور .

بنده‌کز تقدیم آثاره متعلق اولان اداره‌کزی یرینه کتیرمکده چالیشیرم . فقط شمدی‌یه قدر البته بر چوق سانحات جلیله وجوده کتیرمش اوله‌جغکز جهتله آنلردن برقاچنك اولسون احسان بیورلمسنی کمال اشتیاق ایله استدعادن‌ده کری طورمم . هرحالده اراده حضرت حکمتکدر .

— مرحوم معلم ناجی —

بلوطلر

وقتاکه انکین‌دکزك اورته‌سنده ایدم ، نظرم ماء وسمادن بشقه برشی کوره‌مز ایدی . بعضاً دوش بر دوش اولمش بر سلسلهٔ جبالی آندیران وچرخ مینافام اوزرنده یکدیکری اردنجه کیدن بیاض وکل رنکلی بلوطلری خیالمده ترسیم ایتمکله اکلنیردم . بوبلوطلر خصوصیله اقشامه‌طوغری کونشك غروب

ایتدیکی جهتنده طوپلانه‌رق لطافتلرینی تزیید ایدرلر . یعنی الك پارلاق رنکلر ایله ملون کورینورلر . . الك علوی شکللر ایچنده بربرلرینه قاریشیرلر ایدی .

براقشام غروبدن یارم ساعت اول جنوب شرقی روزکاری علی العاده کسب سکون ایلدی . روزکارك — کندی هبوبی کبی — مساوی فصله‌لرك کولیوزنده سوروب کوتوردیکی بلوطلر کسب ندرت ومغرب جهتندن کلنلر ایسه تعطیل سیر وحرکتله بر (پیزاژ) صورتنده عقد جمعیت ایتدیلر .

بوبلوط جمعیتی — یوکسك طاغلری . . عمیق عمیق دره‌لری . . اهرام واری قیالر ایله برابر نظره بر ارض پهنا عرض ایدردی . بو ارض خیالیه‌نك پشته‌لرنده واطرافنده زمیندن منفصل بردومان کورنمکه باشلادی که ارض حقیقیه‌دن پیدا اولان دومانه مشابه ایدی .

برنهر طولانی کویا که دره‌لردن جریان ایدرك شوراده بوراده پیدا اولمش یارلردن اشاغی پرتاب ایدر ونهرك اوزرنده دخی کرلری مجرایه یوز طوتمش برجسر جسیم کورینوردی . نخل جنسندن بر نوع آغاجلردن متشکل اولمق اوزره بوجزیرهٔ هوائیه‌نك الك یوکسك موقعنده قد کشیدهٔ اعتلا اولان اورمانجقلرك وسطلرنده اماکن ومساکنه دائر شیلر کورینوردی .

اقشام اوزری بوحوالینك مغرب جهتنده علی العاده اولدیغی كبی ینه شو آثار لعل التون صاریسی .. ترنجی .. زمردی رنكلرله ملون یعنی بو (پیزاژ) بویالی (تابلو) نوعندن دكل ایدی . ساده قبارتمه بر رسم ایدی كه ظل وضیانك اڭ لطیف امتزاجلرینی جامع ایدی .

ایشته بو رسم مجسم شمسك آرقه طرفدن عكس شعاع ضعیفیله تنویر اولنمش بر خطایی كوستردی . فی الحقیقه كوكب مشعشع كوكبهٔ نهار ارض خیالیه‌نك ماوراسنده استتار ایدنجه كندیسندن افتراق وتحالل ایتمش وبعض شعاع كوپرینك نیم شفاف اولان كمرلرینی بر رنك یاقوتیده تنویر ایله برابر دره‌لره وقیالرك ذروه‌لرینه عكس ایلدی . اوزمان كه جوشش انوار جزیره‌نك جوانبنی زرخالصه غرق ایلر وخیوط اشعه‌سی آچیله آچیله سمواته یایه‌لیردی . فقط اطه‌نك هیئت مجموعه‌سی لون سنجابیده باقی قاله‌رق آفاقده مشهود اولان بلوطلردن ظهور ایدن شمشكلرك اوزاقدن اوزاغه كورلدیسی ایشیدلمكه باشلادی .

بو منظرهٔ دلفریبك تقریباً بر بچق میل مسافه‌ده كائن بر ارض حقیقیه اولدیغنه یمین ایده‌بیلیردم . حتی احتمالكه بو رسم — شكل وصورتی بلوطلره عكس ایدن — بر جزیرهٔ بعیده‌نك تمثال آسمانیسی ایدی . تجربه‌لی كمیجیلر بیله بونوع منظره‌لرله چوق دفعه الداندیلر .

حقیقتی نه اولور اولسون علویت ودهشتدن مرکب اولان بوتماشای غریب . او خرما آغاجلریله محاط طاغلر .. بونلرك بالالرنده قیامتلر قوپاران فورطنه‌لر . . اونهر .. اوکوپری — مرك هائلك تقربیله محووبی نشان اولان علایق دنیویه کبی — لیالك حلولیله برابر بربرینه قاریشه‌رق کوزدن نهان اولدی .

آره‌دن براز مدت کچنجه عدو احصادن بیرون کواکب منیره‌ایچنده فروزان اولمغه باشلادیلر . اوخ ! اکر روزروشن حدذاتنده حیات بشرك بر خیالی — سحر وظهر وعصر وعشانك ساعات‌سریع الجریانی دخی صباوت .. شبابت .. وقوف شیخوخت سنلرینك سرعت وزوالجه برزمثالی ایسه مرك هائل دخی شب ظلمانی کبی بزه یکی یکی سمالر .. جدید جدید عالملر عرض ایتمك اقتضا ایدر .!!

— مترجمی : رجائی زاده محمود اکرم —

* * *

جویبار

بر وادیده بولنیورز . ایکی طرفنی زمردین تپه‌لر تحدید ایتمش . اورته‌سی بر واسع چایر . چایرك عرضی یرینه کوره بر کیلومترودن بربچق ایکی کیلو مترویه قدر متسع اولوب طولی

سکز اون کیلومترو امتداد ایلر . برجویبار برچیری طولاً ایکیه بولر . جویبارك یلان قوی مجراسی بعض یرلرده دها بیوك قوسلر پیدا ایدرك بناءً علیه جویبارکاه وادینك بریاقەسنه تقرب ایدرکاه دیکر یاقەسنه .

جویبارلرك یاز موسملرنده صولری پك آزالور . عادتا بر حیوان صولامق لازم کلسه قوملر چامورلر ایله مجراسنه برسد یاپمق وصویی اوسد ارقەسنده حوضلندیرمق ایجاب ایدر . بوحالده برآت صولانەجق اولسه حیوانك ایچدیکی مقدارصویك مجرادن نقصانی برقاچ دقیقه ایچون جریانك انقطاعنی موجب اولور . بوده مجرانك برقاچ یوزمترو قدر مسافەسنی قوبقوری برحالده براقور .

قیشن جویبارمز مدهش برسیل حکمنی آلورکه بعض یرلری کچید بیله ویرمز . بوزمانده هیچ صفاسی تصور اولنەمز . «امورك خیری اوسطیدر» حکمنی جویبارمزەده تطبیق ایچون یامارت اواخرنی یانیسان اوائلنی توصیه ایدرزکه اوموسمده جویبارمزك صولری همان کوچك برطاشلی دکرمنی چویرمکه کافی اولەجق قدر قالور . هم‌ده سیل حالندەکی کبی صولری بولانق مستکره مدهش دکل . برلانطه مذاب حالنه کلمش‌ده سیلان ایدییور ظن اولنەجق قدر براقدر .

حقیقت ! خبرویردیکمزموسمده جویبارمز نەقدر لطیفدر :

عرضی حساب وسطی ایله بربچق مترو قدر . عمقی درونه الکزی صوقصه‌کز کنار دستکز دیبنی بوله‌جق مقدارده‌در . الکزی بویله برسد صورتنده وضع ایدرایسه‌کز صوبك جریانه قارشو خفیفجه برمقاومت غیرتنه مجبور اولورسکز . اوزمان صولر اوست طرفده قالان کناردستکز اوزرندن طاشمغه باشلارلر .. الکز مینی برشلاله‌جك تشکیل ایدر .

فقط کلکز جویبارمزه بودست تعدی‌یی اطاله ایتمیکز . سربستیٔ جریانه ممانعت ایتمك ایستمکه نه حقکز واردر ؟ واقعا اوزرندن جریان ایلدیکی قوملری چاقللری تمیزلیه تمیزلیه اوقدر پاك برحاله قویمشدرکه الکزله مجرانی نه قدر قاریشدیرسه‌کز او آب صافینك تکدری قابل اوله‌مز . ذاتاً نقطهٔ نظرکزد اصابت ایدن جم ماء برثانیه بیله اوراده ثابت قاله‌جق دکلدرکه ! هرثانیه بر جم جدید دیکرینی تعقیب ایدرك بوصورتله ثانیه بثانیه نظر تماشاکزدن تباعد ایدن مقادیر میاه الی قیام‌الساعه بردها سزکله ملاقی اوله‌مامق اوزره سزه بر وداع ابدی چکوب کیدییور ! بوحالده جویبارمزی بولاندیره بیلمك قابلمی اولور ؟

بوجویبارك نره‌ده بولندیغنی‌می صوردیکز ؟ سزك نه یکزه لازم ؟ جغرافیادن بحث ایتمیورزکه تعیین موقعه مجبور اوله‌لم . دییکنزکه جویبارمز عالم خیالده موجوددر. بزده سزه « هایدی آتلره عربه‌لره بینه‌لم‌ده تماشای جویباره کیده‌لم ! » دیمیورزیا ؟

بو سیاحت لطیفه‌یی بو تماشای لطیفی خیالاً ایددم . راضیمسکز ؟

وای ! راضیسکزها ! ممنون بیله اولدیکز اویله‌می ؟ نه خلوق آدمسکز ای قاری ! ذاتاً بك چوق خیاللر اولورکه حقیقتدن زیاده ازبانی شیرین مذاق ایدر . دکلمی ؟ تمام قفامك دنکی بر آدمسکز ! کلکز سزکله شو جویبارك کنارینه اوتوره‌لم‌ده ذوق ایده‌لم ! خیالمزه طاوب کیده‌لم ! باقکز بو خیال ایچنده سزه نه حقیقتلر کوستره‌جکم .

⁂

هله شوراجغه اوتورکز باقه‌لم ! چمن نه کوزل ؟ بر پوستکه ایپکدن : موسم هنوز رطوبتك پكده زائل اوله‌میه‌جغی بر موسم ایسه‌ده بختمزه بوکون چمنده رطوبت‌ده یوق . الکزی سورکز اوقشایکزده باقکز نه قدر یابس ! بز انی اوقشادقجه اوده المزی اوقشایورمش کبی کیفمزه کیدیور !

نه او ! چمنی پوسته تشبیه ایتدیکمزی بکنمدیکزمی ؟ حالبوکه بو تشبیهمزی بکنملی ایدیکز ! «پوست» بر کلمهٔ مبارکه‌در . پوستده چوق کرامت واردر . مع هذا تشبیهده انحصار یوقدر . ادبا چمنی قالیچهٔ زمردینه تشبیه ایتمزلرمی ؟ بزده بو تشبیهی اکمال ایچون دیرزکه قالیچه‌مز قطیفه قالیچه‌در . هنوز بر سانتیمتره ارتفاع

پیدا ایده بیلمش اولان تازه چمنی عادی قالیچه‌نك خاوینه تشبیه ایده‌میزمیا ؟

هرنه ایسه ! اوتوردیغمز یر بزی رطوبتی ایله برودتی ایله راحتسز ایتمیه‌جکنه امین اولدق یا ؟ بوالویرر . کلکز شمدی خیالمزی شو جویبارك آقینتیسی یوقاروسنه طوغرو سوق ایده‌لم :

⁂

« بوصو نره‌دن کلیور ؟ » دیه سزه برسؤال صوره‌جق اولسه‌لر الکز ایله آقینتیسنك یوقاروسنی کوسترسکز . امابواشارت کافیمیدر ؟ مجرا سزك اشارت ایلدیککز یردن دها اوزاغه قدر کیدییور .

هم منبعه طوغری تقرب ایلدکجه صولر آزالیور . نیچونمی دیدیکز ؟ باقسه‌کز آ شوقوری کستانه کوتوکنك دیبندن ده بر صوجغز صیزییور . جمع ایدلسه کبریت قدر بیله ایتمز . فقط قطره دریایه فائده‌در . هم بزم نظر دقتمز یالکز بوکا اصابت ایلدی . دها بونك کبی بیك یردن وقوع بولان تقطرات وترشحات جویبارمزه قاریشه قاریشه مقدارینی ارتدیرییورلر .

نا ایشته خیالمزك اصل منبعه تقرب ایلدیکنی صولرك کرکی کبی آزالمسندن اکلادق . هم باقکز ! شوراده اوکمزده وادی دخی نهایت بولیور . بویله وادیلرك نهایتنه « طوقات » دییورلر .

دکلی ؟ عجبا سبب تسمیه‌سی نه اوله ؟ المزی طوقات اوره‌جق وضعده قوسلندیردیکمز زمان پارمق اوجلریله ال آیاسی آره‌سنده پیدا اولان دره‌یه مشابه اولدیغی ایچونمی ؟

وادیلرك نهایتلرینه « طوقات » دیمشلر ؟ بومسئله‌یی السنه حقنده اجرای تدقیقات ایده‌جك اولانلرك همتلرینه ترك ایده‌لم‌ده ینه ایشمزه باقه‌لم .

بویله وادیلر منتهاسنده اکثریا قیناقلر بولنور . تعبیر نقیضله قیناقلر اکثریا بویله وادیلر نهایتنده بولنورلر . ایشته جویبارمزك منبعی‌ده اوکمزده‌کی بوکورتلن طوقه‌سی ایچنده !

سیاحت وتماشای خیالینك فائده‌سنی کوردیکزمی ؟ بو سیر وتماشامز خیالی اولمیوب‌ده جسمانی وحقیقی اولسه ایدی شمدی بز شو بوکورتانلر ایچنه کیره‌مز ایدك فقط خیالمز هریره پك اعلا کیره‌بیلور . نا ایشته اصل منبعی کوروب طوریورز اوفارق بر سینی قدر بر کولجکدن عبارت ! باقکز باقکز صو حبه‌لری هوا حبه‌لریله برابر انجه‌جك چاموردن عبارت اولان زمیندن نصل چیقیورلر ! قهوه جزوه‌سنی خفیف آتشلی بر منغاله سوردیککز زمان دها غلیان تام حاصل اولمزدن اول جزوه‌نك دیبندن اوزرینه طوغری بر برینی قوولایه‌رق چیقان میلیونلرجه حبه‌لره بکزه‌میورمی ؟

شمدی بو قیناغی اصلا بولاندیرمغه‌کمز. او اینجه‌جك چاموری برکره بولاندیره‌جق اولور ایسه‌ك بردها طورولمسی خیلی زمانه محتاجدر. چونکه بوراده قیناغك صویی یوز درهملك برقدحی انجق اون ثانیه‌ده طولدیره بیله‌جك قدر آزدر. چاموری بولاندیره‌جق اولورسه‌ق کرك صویك سطحنه قدر چیقان اجزای ترابیه‌نك شو خفیف آقینتی ایله چیقوب مجرایه طوغری کیتمسی کرك چیقوب کیده‌میانلرك تکرار دیبه چوکمسی ایچون یارم ساعت زمان کچمك اقتضا ایدر.

ایی اما ای قارء بز بورایه یالکز منبعك شو حال ظاهرینی کورمکه کلمدك ایچنه‌ده کیرمك ایستیورز. هاه! ایشته سیاحت وتماشای خیالی وفکرینك اصل فائده‌سنی‌ده شمدی کوره‌جکز ایشته شو قیناغك ایچنه‌یرك التنه طوغری کیدییورزده هیچ اینجه‌جك چاموری بولاندیرمیورز بیله!

باقکز باقکز قیناغك دیبندن سطحنه چیقان کریوات مائیه وهوائیه نره‌لردن کلیورلر! کوریپورمیسکز؟ زمین سونکر کبی دلیك دلیك کورونیور! بودلیکلرك هربری اینجه‌جك بر بورو حکمنده‌درلر. نا ایشته بر دانه‌سنك ایچنه کیره‌لمده باقکز. کوردیکزمی؟ ترقوس قومپانیه‌سنك یرلره کومدیکی دوکمه بورولر کبی اما بونلر غایت کوچك هم‌ده کیتدکجه کوچولیورلر. آغزلرنده

هر برینك قطرینه برر بورغان ایکنه‌سی صیغه بیله‌جك کبی تخمین اولنوز ایکن کیتدکجه انجه‌له انجه‌له قطری « خرده‌بینی » اطلاقنه کسب استحقاق ایلیور .

الك تحفی شونده که بو بورولرك‌ده جوفلرینه صاغدن صولدن اوستدن آلتدن برچوق دالیکلر دها آچیلیورلر . اه کوزلجه دقت ایدیکز . بو دالیکلر غایت کوچك شیلردر . کوزلرکزك بکارینی برر خرده‌بین عدسه‌سی عد ایلیکزده اویله باقکز . کورورسکز که او دالیکلرك‌ده هر بری برر قنال خرده‌بینك اوجلریدر . انلرك ایچلریده برر بورو !

ای شمدی کلکزده شوراده براز عملیات حفریه اجرا ایده‌لم . اما قورقیکز ! قازمه کورك ایله عملیات حفریه اجرا ایدوب ده صوینی بولاندیره‌جق دکلز صکره نه یاپارز؟ هیچ برشی کوره‌میز . بو عملیات حفریه‌یی ده ذهناً وخیالاً اجرا ایده‌جکز .

نا ایشته اجرا ایتدم بیله ! کوردیکزمی ؟ تمام شو قیناغك اولدیغی یردن ایکی مترو قطرنده بر نصف کرهٔ ترابیه‌یی قالدیری ویردم . اورادن اوفارق بر حمام قبه‌سی قدر طوپراق چیقنجه برجوف معقر پیدا اولدی . لکن نه کوزل قعر ! امان اه عشقنه کوزلجه دقت ایدکز ! او جوف معقرده میلیونلرجه مسامات وار . هر برندن میلیارلرجه رشحات مائیه بری دیکرینی تعقیباً ترشح ایدییورلر . بزم کبی خرده بینانه برچشم دقتله باقمیانلر

شو سطح محقر اوزرنده‌کی رشحاتی بر دوزی‌یه برنم بر رطوبت ظن ایدرلر اما نه خطا ایدرلر !

بو برنمدن رطوبتدن عبارت اولسه ایدی جریان اولملیمی ایدی ؟ ایصلاق تخته اوزرنده‌کی نمده رطوبتده جریان وارمیدر؟ مادامکه بونده جریان واردر . مطلقا هر بری تماميله شکل کروی تشکیل ایدن رشحات بورادن ترشح ایتمکی متعاقب یووارلانمغه باشلایورلر . هم او حالده شکل کرویلرینی ده آز چوق تبدیل ایلیورلر . قطرهٔ ساقطه‌نك پیدا ایلدیکی (اکر تعبیر جائز ایسه) آرمودی شکله ده بکزه‌میه‌جك بر شکل پیدا ایدییورلر . یوص یوارلاق برطولی طلومی غایت دیك بربایردن یووارلایکز . زمینه چارپدقجه شکل کرویسی نصل تغیر ایدر ایسه ایشته بزم بو رشحه‌لرك شکل اصلیلری ده اویله تغیر ایدییور .

نصل ؟ شو تماشادن خوشنود قالدیکزیا ؟ او ! ایشته اصل شایان تماشا حال شمدی ظاهر اولدی . دکلمی ؟ قعر منبعه شمس دخی اصابتله انوار عیون آرای تحلل ایدرك هر رشحه‌ده برالوان قوس قزحیه پیدا اولدی . امان یارب ! نه میلیارلرجه اقواس قزحیهٔ خرده بیننه !

⁂

قارء ! سنی بورایه قدر کتوردیکمه سبب صانع اعظم معبود افخم ا ه عظیم الشان حضرتلرینك مهارت خالقانه قدرت

صانعانه‌سی ایشته بوعقللری چله‌سندن چیقاره‌جق قدر صورت رقیقه ودقیقه‌ده دخی تجلی ایده‌بیله‌جکنی کوسترمك ایدی .

کوردك یا ؟ بکندك یا ؟

کل اویله ایســه باشمزی سجده‌كاه حیرته قویه‌رق تکریمزه براثر عبودیت عرض ایدهلم .

اوت باشمزی سجدهٔ حیرته قویه‌لم باشمزی که عبـادتلرك اعظمی بوباش ایله اجرا اولنان سجده‌در . چونکه حیرت ربانیه نعمتنه واســطهٔ نائلیتمز او باشدر . باشــمزده کی دماغمزله دوشونیورز اعتبار حقیقیسنده بولنیور ایسه‌ك او باشمزی زمین حیرته قویمق قوللق اولدیغی کبی مشاهداتمزه کوزلرمزی واسطه بولیور ایسه‌ك او چشمان مبارکی یرلره سورمك ده قوللقدر .

« نیچون » می دیدك ؟ یا عظمة اه کوزلرمزك کوره‌بیلدکلری دماغمزك دوشــونه‌بیلدیکی درجه‌دن دها پك چوق بیوکدرده آنك ایچون ! حتی کوزلرمزده کی قدرت رؤیت دماغمزده کی ملکهٔ تفکر دخی آثار قدرت الهیه‌دن برر اثرلردر .

— احمد مدحت افندی —

برخیال

حزین ، ساکت کچیوردی ؟ وجودی مشاق حیاتك تحت تضییقنده قالمش کبی مائل ایدی .

یولك بر کنارندن سرعتله ایلرله‌یوردی . قاچیوردی ؟ آوازهٔ های وهوی عالمدن قاچیوردی ، . بو صورتله کچیشنی برخیاله ، برهیولایه بکزتدم .

سیاهرنك صاچلری افکار یأسپرورانه‌یه ملجأ اولان باشنده برسترهٔ ماتم انکیز شکلنی کوستریوردی . چهره‌سنده غریب بر اثر تحسر ، دوداقلرنده حزین بر طرز ترسم وار ایدی . کوزلرنده مظلم مظلم نورلر اوچوشیوردی . . . ای یأس پناه کوزلر! سز ناظر اولدیغکز منظردن ممنون دکلسکز ! سز علوی علوی عالملره حسرتکشسکز !

بو برهیولا ایدی ؟ ارضدن متنفر ، سماواته متحسر برهیولای بشر ایدی . ای خیال حزین ! . سن بنمی ایدك ؟ . . .

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

عاشق نومید

ای تنها . . . ای قاراکلق اورمانلر ! بندن فرار ایتمکده اولان حضور وآرامك لطائفندن نفحه جوی اولمق ایچون بی طاقت آلام اولدیغم حالده سزك لطیف کولکه‌لکلرکزه التجا ایلیورم .

ای بیهوده کار فانیلر ! بلدهلرك شماتهسنی . . . دغدغهسنی جستجو ایدیکز . سزك کوزلرکیزه خوش کورینان شیلر بنم نظرمده منفوردر . شو مهابتلی سکوت ایله شو غریب ووحشی ملجألردرکه دل پر اضطرابمه مقبول اولور .

اغاجلر . . . سویلهیکز ! . . بنم (سیلوی) می سزمی صاقلیورسکز ؟ سیلوی ! . . ای بنم سیلویم ! . . آه ! بنی ایشتمیور . .

ای بو اورمانك ظالملری ! انی بنم الدن سزمی آلدیکز ؟ ایواه ! . . ایاقلرینك ایزینی نافله یره آرییورم .

ای بکا سوکیلی . . . صفالی اولان اغاجلقلر ! قاچ کره سزك سایهٔ مظلمکز ایکیمزیده نظر حسددن صاقلامشیدی ! او کوزل وقتلر او خوش زمانلر نه چابوق کچدی کیتدی !

ای عکس صدا ! . . بنم سیلویم حیاتنك ذوق ونشئهسی ستایشیله تنهاجه ترنم ایلدیکی وقت سن بکا انك نغمهلرینی تکرار ایدردك . سویله انی ایشیدییورمیسین ؟

سویله سویله انی بکا تکرار ویرهجکارمی ؟ ایواه ! کویاکه « یوق » جوابنی ویرییور !

لکن سمع حیرت واضطرابمه چارپان او صدا نهدر؟ احتمالکه بو سس طالع محزونمك آه بی اختیاریدرکه کوش جانمه « کل کل ! اوینه سنك اولهجق » دییور .

§

ایشته او ! . . . آه نه طاتلی عودت ! کیده‌یم بر آن اول قاووشه‌یم . ایاقلرینك قوری اوتلری چکنه‌یوب کچدیکنی ایشیدییورم . حیف حیف ! . . او دکلمش . . ایشتدیکم سس شو ایرماغك کوپوکلی طالغه‌لری طاشلره چارپدقجه حاصل ایتدیکی چاغلدی ایمش .

جویبار چاغلیورمی ؟ . . خیر ! . . بنم طالعمه اغلیور ! . . کنار انهاری تزیین ایدن او حزین اغاجلر . . او تپه‌لر او سرولر . . او قاراکلق او سسسز اورمانلر هپ بنم کدر و آلاممه حصه‌دار کورینیورلر .

آه ! . . سیلویم تکرار کله‌جك اولسه بیله ارتق اکا وقت یوق ! کوزلری بنم یرمده خاك هجران اوزرنده تارومار و پریشان اولان اجزای وجودمی کوره‌جك و کوزلرندن آقان اشك تحسرله دهانندن چیقان نالهٔ تأثر مزارمده بیله خواب سکون و آرامه طالمش اولان محن و آلامی اویاندیره‌جق ! . .

— ژیلبر — مترجمی : رجائی زاده
محمود اکرم

* * *

طباعت

« عقلا دمبدم افکارینی تزیید ایلر
فکرینك ، طبعنك ، آثارینی تجدید ایلر »

بیتنده اولان طبع کلمه‌سنی طبیعت یرینه طباعت معناسنه حمل ایتمك اکر مقامه مناسب ایسه نه‌دن جائز اولمسون ! فن تاریخه آشنا اولان ذواتك معلومیدرکه معارف بشریه‌یی کوردیکمز درجهٔ اعتلایه واصل ایدن باصمه‌نك ظهوریدر . وطنمزده ایسه بوصنعت مفیده عثمانلیلرك افکار غربیه‌یه مبدأ میلانی اولان جنتمکان سلطان محمود خان اول حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده مشهور ابراهیم افندینك غیرتیله وجوده کلمش وفقط بعض کتبك نشرندن صکره برمدت سکتهٔ تعطیله اوغرامشیکن جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك دورنده ینه تجدیداً ایجادینه همت اولنمشیدی . او زمان حك ایدیلان قالبلرکه حالا استانبولده هر مطبعه‌نك قوللاندیغی حروف آنلرله اصاغه‌ اولنور اسکیسندن دها مطبوع بر طرزده یاپلمش وباصمه‌خانه‌سنی اداره ایدن عبدالرحیم افندینك تحت نظارتنده طبع ایدیلان کتابلرك ایسه جسامت وباصمه‌جه لطافتی بحق شایان تحسین بولنمشدر .

مؤخراً جنتمکان سلطان محمود خان ثانی عصرلرنده استانبولده تقویم وقایع ومصرده بولاق مطبعه‌سنك کشادی مناسبتیله برغزته وبرچوق اثر نافع میدانه کلمشدرکه لسان عثمانیده طباعتك ظهور تامی او زمانده‌در دینیله‌بیلور .

چونکه ممالك متمدنه‌ده غزته باصمه‌نك علل غائیه‌سندن

عد اولنمشدر . بر درجه‌ده‌که طباعت معناسنه بر لفظ ایشیدلدیکی کبی غزته باصمغله کتاب نشر ایتمك افکاره متحداً تبادر ایدر .

او زماندن آلتی یدی سنه‌یه کلنجه‌یه‌دك مطبوعاتده کوریلان ترقی ایسه جریدهٔ حوادثك حدوثیله اوفق تفك بر ایکی باصمه‌خانه‌نك کشادندن و سعادتلو رجئی افندی حضرتلرینك تقویمخانه نظارتی زماننده برطاقم آثار لازم الانتشارك طبعنه معروف اولان سعی واجتهادندن عبارتدر .

حتی اووقته قدر طباعتی ولونه قدر جزؤی اولورسه اولسون اصلاح ایتمك دولتدن اعانه کورمه‌دن ترکجه بر غزته اداره بیلمك خاطرلره بیله کلمز ایکن غزته‌مزك مؤسسی عزتلو شناسی افندی بوبابده جمله‌یه مسابقت ایده‌رك تشویقات قولیه وقلمیه‌سیله ترجمان احوالك ظهورینه سبب اولمشیدی‌که لسان عثمانیده طباعتك تاریخ ترقیسی اوزماندر .

نته‌کیم ۱۲۷۷ سنه‌سنه دکین وطنمزده لسان عثمانی اوزره باصیلان غزته‌لر تقویم ایله جریده‌دن عبارت ایکن شمدیکی حالده اون درده بالغ اولدیغندن دخی آکلاشیلور . منفرداً احداث ایتدیکی تصویر ایسه افکار وشیوهٔ افاده وحسن ترتیبجه بر ره جدید آچمش وبوندن ماعدا بلا اعانه شمدی‌یه قدر بقاسی عثمانلیلر ایچنده بر غزته‌نك دوامنی اثبات ایتمشدر .

شمدی ایسه ارمنی ملتی معتبرانندن مهندسیان اوحانس افندی یکی برطاقم نسخ قالبلری حك ایده‌رك طباعته برخدمت جدید ابراز ایلدی .

بوقالبلرك یازیسی رئیس العلما سماحتلو مصطفی عزت افندی حضرتلرینك اثر قلمیدر که مشارالیه زمانمزده فن خطك شیخی وبلکه شیخ الرئیسیدر .

حکّنه غیرت ایدن صاحب صنعت ایسه عملیاتنده اودرجه مهارت کوسترمشدر که نه قدر دقت اولنسه بلکه برحرفده قصور کورنمز .

حقا که بویله برهمت ایچون کرك خطاط کرك صانعنك عنوان وشهرتی پولاده حك اولنسه شایسته‌در .

بویکی قالبلردن مطبوعاتجه برطاقم فوائد حاصل اولمشدر که اك مهملری علی الانفراد زیرده تعداد اولنور :

برنجیسی ، شمدی‌یه قدر موجود اولان قالبلردن انحصاراً تمتع ایدن طرفه یکی قالبلره متصرف اولانلرك رقابتیدر .

ایکنجیسی ، بو حروف دها طولغنجه وحق قلمی برنده اولمق جهتله قرائتنك موجود اولان حرفلردن زیاده سهولتیدر .

اوچنجیسی ، ملکمزده هیچ اولمازسه برکتاب ، ایکی نوع یازی ایله باصیله‌بیله‌جك صورتده ادوات طبعك حصول کثرتیدر .

دردنجیسی ، حروف جـدیده‌نك موجود اولان حرفلره برصورتله قیاس قبول ایتمیان جودت ولطافتیدر .

جداول سطوری اشـعهٔ معارفه واسطهٔ انتشـار اولان مطبوعاتك ترقیسنی کیم استمز ؟ مگر که سوء افعالی پردهٔ ستر آلتنده قالمق ایچون عمومك نور نظردن محرومیتنی استیه‌جك قدر بی‌انصاف اولانلردر .

قراکلغك دوامنی کیم آرزو ایدر ؟ وار ایسـه نفوس ظالمه‌درکه شرارهٔ فسادینی آنجق ظلمت ایچنده اخفا ایده‌بیلور .

طباعت برصنعتدرکه مخترعات بشریه‌نك برنجیسی عد اولنسه شایسته‌در . آکا مسکن اولمیـان مملکت ایسـه اکثری فوائد معرفتدن‌ده محروم اولور .

باصمه‌نك اهمیتنی برفکر ادیبانه محاکمه ایتمك استسه شویله تصور ایتمزمی ؟

(پرتوذکا نوع بشرك باشنه قونمش برنورانی همادرکه سایهٔ سعادتنی تعمیم ایده‌جك واسطه بولنماز. الا که لزومی قدر شهبال مطبـوع اندامی حکمنده اولان صحـایف مطبوعـه‌نك وسعت انتشاریدر .

بویله صناعت خیریه نه‌قدر تزیین وتکثیر و آکا دائر ظهوره کلان خدمتلر نه‌مرتبه تحسین وتقدیر اولنسه شایسته‌در .

تزیین وتکثیری خصوصنده دولتك وبعض افراد ملتك همتی اشته بودرجه اثر کوستره بیلدی . بومقرردرکه شایان اولدیغی قدر ترقیسی عمومك معارفه رغبتیله میسر اولور . »

کتابخانهٔ ابوالضیا — نومرو ٣٦,٤٠

* * *

متورم

البسهٔ رسمیه‌سنك قولنه وقت بوقت نظر ایدر ایدی‌ده قلبی حسیات افتخار ایله مالی اولوردی .

بری بیاض ودیکری صاری کوموش شریدلرك لطیف بر صورتده فس رنکی قدیفه‌نك یاننده پارلایشی مکتبده صرف ایتدیکی امکلری، هکیملرك «کوکسکز ضعیف؛ بوقدر چالشمیکز» یوللو نصیحتلرینه اهمیت ویرمه‌یوب‌ده فکرینك اولانجه قوتنی درسلرینه حصر ایلدیکنی اخطار ایدردی . عاقبت نیجه شدید انتظارلرله بکلدیکی زمان سعادت کلمش ایدی . بر آیدنبری «طبیبم» کلمه‌سی دوداقلرینی بختیارانه بر تبسمله تزیین ایدییوردی .

مادةً چکدیکی ضرورتلر محو اولمش، ابوینك ایتدکاری فداکارلقلر مکافات مستحقه‌لرینی بولمش ایدی .

لکن؛ کنج، کوزل، مستعد طبیب بونلری اوقدر دوشونمیوردی کندیسنه موعود بشقه بر سعادت، بشقه بر بختیارلق وار ایدی .

سوكیلیسنك دست ازدواجنه نائلیت كندیسنك طبیب اولمسیله مشروط ایدی . ایشته شیمدی اولدی .

براز زمان صكره نائل مكافات اوله‌جغنده ، امید یكانه‌سنك حصول بوله‌جغنده شبهه‌می وار ؟

⁂

آلدیغی خبر شعلهٔ امید ایله پرتو افشان اولان كوزلرینی بر پردهٔ یأس آمیز ایله ستر ایتدی .

قلبنی عظیم برقسوت ، مدهش بر اضطراب استیلا ایتدی . معشوقه‌سنك بشقه برینی زوجلكه قبول ایده بیله‌جكنی اصلا تخیل ایتمه‌ین قوهٔ مفكره‌سنه بیوك بر پریشانی چوكدی .

بیتاب قالان وجودی اسكمله‌نك اوزرینه ییقلدی . آغلامق ایسته‌دی ، آغلایه‌مدی ، باغیرمق ایسته‌دی ، بوغازینی طیقایان بر حنچقرق مانع اولدی .

كوزلرینی قپادی : حیاتك صرف ایتدیكی مساعی ، شبابتك ساعات ماضیه‌سی ، ماتمی بر خیال صورتنده آسمانه صعود ایدییوردی . حیاتدن وحشی نفرت یوركنی قابارتدی .

⁂

بك آز زمان صوكره ، بركون یاتاغنده ایدی . نبضنی معاینه ایدییوردی . حیاتندن بك آز برزمان قالدیغنه كسب امنیت ایتمشیدی .

کندیسنی اضطرابات حیاتیه‌دن خلاص ایده‌جك اولان موتی تقدیس ایدیيوردی !

سما بلوطلرله مستور ، قسوت افزا برحالده ایدی .

برقاچ دقیقه پنجره‌دن هوایی سیر ایلدی ، یوزنده آثار رقت ظاهر اولدی . وجودنده قالان صوك یاشلر كرپیكارینك اوجنه كلدی . كنج طبیب نفسنه بیوك براجبار ایتدی ، یاشلر توقف ایتدیلر ، باشی یصدقلرك اوزرینه دوشدی . حزین بر تبسم رنكسز دوداقلرینی آچدی ، روحی برخنده صورتنده آسمانه پرواز ایلدی !.

⁂

بو اثناده بلوطلرك برقسمی آچیلمشیدی . شمس ارضه‌مائلاً عكس ایده‌رك برسلم نورانی عرض ایدییوردی !.

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

مینی‌مینی [فرانسزجه‌دن مقتبس]

شو معصومه باقك ، نه كوزل اویویور ! بتون اعضاسی نصل كلیشی كوزل استراحته وارمش !

كوكسنی خفیف‌خفیف قاباردوب ایندرمكده اولان لطیف نفسنه ، یوزنده طالعه‌لانیر كبی كورینن معصومانه تبسمنه ، هنوز

یره دکمه‌مش اولان مینی مینی طونبول آیاقلرینه باقدیغکز وقت برملك کوکده اوچه اوچه آرتق یوریله‌رق ایتمش‌ده شو بشیکك ایچنه یاتیویرمش دیه‌جککز کلمزمی ؟

بختیار معصوم ، اویو ! دائما آسوده‌لك حالنده بولنمه‌کی آرزو ایدن شفقتلی والده‌کك کوزی اوکنده راحت راحت اویو!

بیوك آدم ده اویور . لکن بی چاره اویقو حالنده دخی راحت ایده‌مز . اضطراب ایله تنفس ایدر . رؤیاسنده برطاقم مدهش خیالات کورر . آنلرله اوغراشیر یاتیر . مضطرب اولدقجه اولور .

زواللی ! قابا دوشکه یاتمش بولنسه بیله نصل راحت ایده بیلسون؟ روحی آسوده دکلدر. برچوق انفعالات ایله مشتغلدر . بوانفعالات البته جسمنی‌ده استراحتدن محروم ایدر .

مسعود چوجق ! سن اویاندیغك زمان بزم کبی برطاقم غائله‌لی ایشلرله اوغراشمغه مجبور دکلسین . اویانیر اویانماز باشلیجه ایشك والده‌کك یوزینه باقوب کولمه‌مکدر .

نه لطیف کولمسرسین ! ایشته بو تبسم والده‌کك نه قدر یورغونلغی وار ایسه هپسنی آلیر . سنك کولر یوزیکی کوردکجه آنك‌ده یوزی کولر . یورکنده تعریف قبول ایتمز برسوینج ، برصفا حس ایدر . همان سنی قوجاغنه آله‌رق باغرینه باصار .

سکا برقاچ کلمه ایله‌ده آشنالق کوسترز . سن‌ده آکا جواب ویرز کبی لطیف لطیف سسلنیرسین . دیرکن طاتلی طاتلی ممه‌امکه باشلارسین . قانچه‌یه قدر امرسین .

بو حالده والده‌کك قوجاغی کبی طبیعی بر یاتاقده کله‌جك اویقویی کمال صفا ایله بکله‌مکدن باشقه بر ایشك قالماز . نه بختیارلق !

— مرحوم معلم ناجی —

* * *

صاری کل

کوزلرك الکده‌کی کله مرکوز ایدی . پارمقلرك آهسته آهسته یاپراقلری قوپاروب روزکاره بخش ایدییوردی .

سنی سیر ایتدکجه قلبمده حزنلر حس ایدییوردم . شو آنده خیالخانه‌نك آجی آجی فکرلرله مشغول اولدیغندن امین‌ایدم .

یاپراقلر بیتنجیه‌قدر هیچ طورکی، وضعیتکی دکیشدیرمیه‌رك حزین حزین سکوت ایدییوردك . لکن صوك یاپراق صوك متانتکی محو ایتدی . بردن‌بره بر طغیان سرشك حاصل اولدی .

آغلادك . شمدی طوپراقلره موضوع اولان باشکی سینه‌مه طیادك ، هونکور هونکور اغلادك .

بن ده آغلایوردم . سنك اغلایشکه اعلایوردم . سنك کوزلرك سکوت ایتدی، لکن بنمکیلر دوام ایدییور .

اوزماندن بری صاری کللری کورمه‌سنی آرزو ایتمم . چونکه الك قیمتلیسنی مزاره کومدم .

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

براعمی چوجغك تحسری

ایشیدییورم که : کونش پك کوزل . . . چای کناریده صویك اوزرینه طوغری صارقان چیچکلرك منظره‌سی پك لطیف ایمش . . . نازك نازك اوتن قوشلرك . . هوائی بوجکلرك اوچوشی‌ده کوریله‌جك شیلردن ایمش !

ایشیدییورم که : کیجه‌لری کوك یوزنده کیزلی ایشقلر کورینورمش . . . دالغه‌لری کبی حزین‌اولان دکز ایچنده دخی بیاض یلکنلی کمیلر آقوب کیدرلرمش !

ایشیدییورم که : چیچکلرك رنکلری رایحه‌لرندن لطافتجه دها بالا ایمش . دره‌لر . . طاغلر . . چایرلر . . صولر . . اورمانلر خصوصیله فجر زمانلری اوقدر لطیف . . اوقدر

شیرین ایمشلرکه برقدر عظمت واحتشامه قرشی انسان زانوزدهٔ زمین حیرت اولمق لازم کلیرمش .

لکن بن نه او کورلتیسنی ایشتمکده اولدیغم دکزی . . نه اورنکین چیچکلری . . نه کوك یوزینی . . نه کونشی . . نه اورمانلری . . نه او کوزل میوه‌لری . . نه قوشلری نه آیدینلغی کوره‌مدیکمدن طولایی متأسف دکلم . خیر اللهم . . خیر ! شو فانی عالمك لطافتدن هیچ برینی ارزو ایتمم الآ . . . هیهات ! . . اناجغمی کوره‌یدم !

(مادموازل ساررون) مترجمی : رجائی زاده
محمود اکرم

* * *

خاطرلارمیسك ؟

صحراده ایدك . آغستوسك حرارتلی کونلرندن بری ایدی . قورولغه قدر کیتمك . چایك کنارینه اوطورمق آرزوسنی بیان ایتدك . آغاجلرك سایه‌سنده یورویه‌رك ایلرله‌دك . سنکله شو سیران صحراوی‌یی اجرا ایدرکن کندمی ازمنهٔ عتیقه‌نك شاعر چوبانلرینه تشبیه ایدییوردم . بیلمم حقسزمی ایدم؟ یکدیکرمزی سوییوردق ، عشقمزه برجای شاعرانه اولمق اوزره اورمانلرده

بولنیوردق . کرچه قاواللرمز یوقدی . لکن انلرك نغمات عاشقانه‌سنی قلبلرمز ساکتانه اجرا ایدییوردی .

چایك کنارینه واصل اولدیغمز زمان برسکودك سایه‌سنه التجا ایده‌رك یان یانه طوردق .

قورونك برکوشه‌سنده ؛ احرارانه ، مربستانه بولونمق قلبلرمزی سرورله املا ایدییوردی ؛ فقط برکلمه تلفظنه جسارتمز یوق ایدی .

سماسی آغاج یاپراقلرندن متشکل اولان چایك ساکتانه ، خیالپرورانه جریانی سیره طالمشیدك . نظرك صولرك جریانی تعقیب ایده‌رك طالوب کیتمشیدی . بن ده سنی سیر ایدییوردم .

بردنبره عقلکه برشی کلدی . اطرافه کوز کزدیردك ، ایکی چیچك انتخاب ایده‌رك صویه آتدك . چیچکلر برمدت بینلرنده‌کی مسافه‌یی محافظه ایده‌رك چایك موجه‌لری اوزرنده یووارلانه یووارلانه آیرلدیلر . فقط براز صکره ایکی مفتون عاشق کبی یکدیکرینك آغوشنه آتیلدیلر .

شو آنده کوزلرکده نه‌قدر عاشقانه معنالر حس ایدییوردم ! یکدیکرمزه براز مترددانه باقشدق .

صکره غریب بر مقناطیست دوداقلرمزی یکدیکرمزه منجذب ایتدی .

اطرافنزده قوشلر شو ایلك بوسهٔ محبتی تسعید ایچون عشقپرورانه نغمه پرداز ترنم اولیورلردی . . .

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

بقای روح { راسین‌دن مقتبس }

برشیء دوشونه‌بیلیورم . فکرم وار دیمك اولور . فکر دیدیکمز شعلهٔ جواله ایسه کثافتسز تصور اولنه‌میان مادیاتدن پرتوبار اوله‌ماز .

عظمت معنویه‌می حس ایدییورم . بن بو جسم کثیفدن عبارت دکلم .

تفکره باشلادیغم وقت کورییورم که بنی بوبابده اقدار ایدن شی هر حالده جسممدن اشرف واعلی ، مزیت مخصوصهٔ فکر ایله محلی بر باشقه ودیعهٔ غیبیه‌در . آکلایورم که بن — لطافت وکثافت کبی اوصاف متضاده‌یی حائز اولدقلری حالده — برقدرت رابطه بخش ایله برلشدیرلمش ایکی شیدن مرکبم .

برلحم ودم خمیره‌سی ایله برنفحهٔ آلهیه امتزاج ایتمش ، برجسم ایله برجان برلشمش ، میدانه بر راسین چیقمش .

هر متفکری حیرتده براقه‌جق قدر خفی برصورتده یکدیکره

مرتبط اولان بو ایکی موجود غریب مصادف اولدقلری رنج وراحتدن اشتراك اوزره نصیب آلیرلر . واقعا بعض لذائذ دخی واردرکه بونلردن یالکز برینك ذوقنه خدمت ایدر .

جسدك عنانکیر ارشادی روح ایسه‌ده کاهی مصادمهٔ شدائدله جسد متزلزل اولنجه روح حیات جسمانیه‌یه وداع ایلر .

تکنه‌سی صخرهٔ قضایه چارپه‌رق دلنمش . یلکنلری پارچه‌لانوب ایپلری الدن کیتمش . دست بی پروای روزکارده بازیچه‌یه دونمش بر سفینه‌نك ، شو حالده امواج قاهره قدر حکمی جاری اوله‌میان دهشتزده رئیس ، طائفه‌یه ایصال صدا ایتمك ایستسه‌ده کیمسه‌یه سوز آکلاده‌میه‌رق نهایت او دخی طائفه ایله برابر آغوش پرجوش بحره ناچار عرض سینهٔ مطاوعت ایلر .

او بی چاره ناخدا بو طوفان مدهش ایچنده ناپیدا اولور کیدر . فقط سفینهٔ وجودك رئیسی اولان روح بویله تهلکه‌لردن مصوندر .

روح نصل غرقهٔ کرداب اضمحلال اوله‌بیلیر ؟ روح قابل هلاك دکلدر ! صدمات مهلکه برجسدك انتظام طبیعیسنی بوزه‌رق اجزاسنی پریشان ایده‌بیلیر . اما ساده برلطیفهٔ ربانیه اولان روح اویله قابل افتراق اجزادنمی ترکب ایتمشدرکه جسدله شریك هلاك اوله‌بیلسون ؟

نجهٔ اجساد افکن موت کریبانکیر ارواح اوله‌ماز .

نه سویلیورم ؟ . . . زیر پردهٔ خاکده کوزلرمزدن نهان اولمش بونجه اجساده محو اولوب کیتمش‌می دیه‌جکم ؟

بوفکر عجیب عدم نه‌دن دهشت انداز عالم اولیور ؟ هرشی یوقدن وار اولور . فقط هیچ برشی واردن یوق اوله‌ماز . عدم ، ایچندن چیقانه بر دها کیرمك میسر اولماز برقاپودر .

محصولاتنی محافظه‌یه حریص اولان طبیعت کورمکده اولدیغمز بیك درلو تبدلاتی ایچنده بر ذره‌یی دخی ضایع ایتمیور .

ای کندینی مقتدر ظن ایدن قوجه کیمیاکر ! صنعتکده نه قدر ماهر اولور ایسه‌ك اول ، نه‌یاپار ایسه‌ك یاپ ، هرنه‌دن استمداد ایدر ایسه‌ك ایت ، ینه هیچ برشیئك محوینه موفق اوله‌مازسین .

مثلا برپارچه ملحی اریده‌بیلیرسین ، سوزه‌بیلیرسین ، بخاره قلب ایده‌بیلیرسین . لکن بونك عدم حالنه ارجاعی الکدن کلمز . آنی حکیم قدیر بر دها یوقلغه رجوع ایتمه‌مك اوزره وار ایلمشدر . اویله موجدلکدن دم اوروب طورمه ! هیچ برموجدك محوینه چاره بوله‌مامقده اولدیغکی کورده عجزیکی بیل !

مادام که برقوم دانه‌سنك دخی محوی ممکن اوله‌میور ، بنده دائما اعمال فکره اقتدار کوسترمکده اولان بر موجود محروم اولمقدن نیچون قورقسون ؟

« اویله ایسه موت نه در ؟ » می دیدك ؟

موت بر روحك علائق جسمانیه‌دن آزاد اولمسیدر . جسم خاکدانی ینه طوپراغه رجوع ایدییور . جان آسمانی ینه سمایه اوچوب کیدییور .

— مرحوم معلم ناجی —

زوجه

زوجه بر وجودك دیکر بر وجودی، بر قلبك دیکر قلبیدر . زوجه شهراه حیاتك دائمی بر رفیقی، بر روحك ابدی بر انیسیدر . زوجه ادراکك مشترکی، سرورك حصه‌یابی، حسیات قلبك دیکر مرآت انعکاسیدر .

زوجه بر حیاته التحاق ایتمش دیکر بر حیات، بر وجودك قسم دیکری اولمش بر وجود، حیات بشر اوزرینه بر سعادت آچمش بر ملکدر .

بر انسانك اك مقدس محبتلری، اك روحانی حسلری زوجه‌سنه انحصار ایدر . زوجه عشقك تجسم ایتمش بر صورتی، شفقتك تمثل ایتمش بر تصویریدر .

زوجه قلب بشرك اك بيوك مدار سعادتی، اللهك آدمه اك قيمتدار برهديه‌سيدر .

— عشاق زاده : خالد ضيا —

مزار

مزار مهد ابديت، عتبهٔ ملكيتدر . اوراده؛ اشعه‌نثار حيات اولان كوزلر سونر، ضربات قلبيه سكوت ايدر . حيات انتها بولور؛ فقط مزار ديكر برحياتك مبدئی، ديكر برجهانك مقدمه‌سيدر .

مزار فنانك منتهاسی، بقانك ابتداسيدر . حزنلر، كدرلر، خياللر، اميدلر، سرورلر اوراده محو اولور؛ لكن مزار حقيقتك پناهی، اسرار خلقتك جلوه‌كاهيدر . مزار علويتی سفليتدن تجريد ايدر برتصفيه‌كاه عاليدر .

اسير حيات اولان روح انوار قدسيتی مزارده نشر ايدر . مزار برسمای وسيعدركه مربوط وجود اولان روح اوراده سربستانه، احرارانه پرواز ايدر .

مزار اعماق مظلمه‌ده آچيلمش برحفرهٔ دهشتناك، برپارچه

طاش ایله ستر اولنمش مدفن اجساددن عبارت دکلدر . مزار برجهاندرکه علویت، قدسیت ایچنده پرواز ایدر؛ مزار برعالمدرکه پیش الوهیتده دوران ایدر !

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

⁂

وجدان

وجدان نه‌در؟ . جناب حقك نوع بشره اك بیوك براحسانی اولمق اوزره کویاکه مرکز روحمزه وضع اولنمش برقوۀ منوره درکه استکناه حقایقنده عفولمزك عاجز وقاصر قالدیغی شیلرك حق وباطلنی .. نیك وبدینی بزه تفریق وتمییز ایتدیرر .

⁂

وجدانمله حس ایدییورمکه : جهان بی بقادر موجودات فانی . بشر هالکدر هوسات ظل زائل . جهان برکون بیتر اما الله بربقادر . بدن برکون چورر اما روح سرمدیدر .

⁂

اوت .. بدن چورویجیدر سیئات متعفن . روح سرمدیدر

حسنات مصون الزوال . نه بدبختدر اونفس كه سیئاته مقروندر . نه مسعوددر اوروح كه حسنات ایله شعشعه نموندر .

⁂

روح برجوهردر حسنات آنك صیقلی . حسناته مقارن اولدقجه روح جلا بولور. روح جلا بولدقجه وجدان صفابولور. دریغ اوروحه كه سیئات ایله پاص طوتمشدر! یازق او وجدانه كه ظلمات كدورت ایچنده قالمشدر !

⁂

كونش افقده ظاهر اولنجه عالمك یوزی كولر . مغموم بلوطلر ایچنده قالیرسه صانكه جهان آغلار! انسانده سوء اعمال كه مظلم بلوطلردر روحی پرده‌دار ایدنجه وجدان‌ده اغلار. وجدان اغلاینجه انسان نه یاپار ! . .

⁂

سیئات كه لاتحصادر الك اشنعی وفایه خیانتله مقابله‌در . یازق او بدبخته كه بوشناعتی مرتكب اولور . دریغ اوروحه كه بویله برشناعتك تأثیریله متأثر ومضطرب اولور ! . .

⁂

وفا که برخصلت علویه‌در تشخص ایتسه پاك ومعصوم بر وجود اولور . وفایه خیانتله مقابله که بردنائت سفلیه‌در تجسم ایتسه برابلیس اولور . حسد حسد اکا که وفاسیله عالم بالای صفایه تصاعد ایدر . اسف اسف اکا که وفایه قارشی خیانتی ارتکاب ایله اسفل سافلین جحیم اضطرابه آتیلیر ! . .

⁂

جحیم اضطراب که وجداندن کنایه‌در آتشی روحی اریدر . حرارتی فکری یاقار . کرچك یازق اوکناهکاره که کندی کندیسنك زبانیسیدر . کندی کندیسنی جهنمه آتار .

⁂

انسان خالقنه عصیان ایدر . . مرتکب کبائر اولور . لکن کوزلرندن آقان یاشلر ایچنده حس ندامتی کوکه آغدغجه بلکه کناهی‌ده کیدر قلبی طاهر اولور . وفایه خیانتله مقابله ایدنی الله‌ده عفو ایتمز . . مکرکه خیانته اوغرایان وفا صاحبنك رضاسی اوله .

⁂

برده که الله عفو ایتمش دیکری عفو ایدرمی ؟ . ولوکه نیران عذابی اولمامش وجدان عذابی کیدرمی ؟ .

⁂

وفا . . . او معصوم وجود قلب ایچنده کیزلنیر . وفانی خیانت خنجریله زخمدار ایتمك ممكن اولدیغی قلبی ییقمقله حاصل اولور . یا بویله قلب ییقانك حالی هم دنیاده هم عقباده نه مشکل اولور ! . .

⁂

بونثری نصل بولدیکز ؟ . . بوکا بکزر برپارچه‌نم (سورکز سونج) تیاتروسنده‌ده واردر . دیمك ایسترم که اره‌صره بویله شیلرده یازلسه فنا اولمیه‌جق .

— رجائی زاده : محمود اکرم —

کنج قیز

کوزلرنده اوقدر عشق پرداز خنده‌لر کورولیور ایدی که بهارك شاعرانه ابتساملرینی آنلرك رنك لاجوردینه بخش ایتمش ظن اولنوردی . یکی انکشاف ایدن کللرك الوان لطیفه‌سی طوپلانمش، یناقلرنده موج اوزییوردی .

کوزلرمك اوکنده کنج قیز شعردن، بهاردن متشکل برلوحهٔ روحپرور تشکیل ایتمکده ایدی .

مسعودانه چیچکلرك، اوتلرك آراسنده برکلبك کبی پرواز ایده‌رك کچدی .

نظرم بو انسان قیافتنده‌کی بهاری مجلوبانه تعقیب ایدییوردی.

کوردم که چیچکلر آراسنده اوطورمش، بدایع طبیعته تبسملرله عرض محبت ایدییوردی .

قوشلر، کلبکلر اطرافنده طیران ایدییوردی . بونك یکی آچمش برچیچك اولوب اولمدیغنده شبهه‌دار ایدیلر .

دوشوندم که عشق بروجود اولسه‌یدی بویله اولوردی .

شتاب ایتمك، آیاقلرینه آتیلمق ایسته‌دم . لکن قورقدم که قنادلانوب اوچماسون . . .

— عشاقی زاده : خالد ضیا —

کشایش ازهار

دونکی کون هنوز اچیلمامش ایکن بو صباح اعانهٔ نسیم بی قرار وترانهٔ نخستین هزار ایله شکفته اولان شو چیچکه نظر ایله ! . . نه رنکین . . نه لطیف . . نه دلبر ! . . لباس منقش حکمنده اولان یپراقلرینی آچوب صاچمقده‌کی درنك احتیاطنه باق ! . . صانکه عارضهٔ حجاب ایله هنوز برظل خفیف

ولطیف ایله پرده دار احتجاب اولان سینهٔ پاك وتابناکنی کوسترمکده پیچ وتاب ایدییور . اشعهٔ آفتاب کمال اشتیاق ایله اوشکوفهٔ رنکین اوزرینه قوندقجه شکوفه‌ده کونشك تابش حیات بخشاسی مستانه عرض کشایش ایدییور . هاله رنك وبوینده‌کی نزاکته وپیشانیٔ لطافتنده پارل پارل پارلایان ژاله‌لره باق ! . . بوژاله‌لرله اوشکوفه شوهرینه متحسرانه انتظار ایدن برعروسه بکزه‌مزمی ؟ . . ایشته شو هری اولان اوکوزل کلبك اشعهٔ زرتار آفتابه راکب اولمش کلیور ؟ همده دیکر برشکوفه ایله هم ساق التفات اولدیغندن طولانی ایاقلری طوز ایچنده .

کلبك شکوفه‌یه‌قونار . . ارالرنده نه‌سرکچرسه کچر .. نهایت شکوفه مادر اولور . وقتا که ایرتسی کون آفتاب تکرار طلوع ایدر .. بیچاره شکوفه دونکی کوزللکنك برخاطره‌سندن بشقه برشیئه مالکدر !

— رجائی زاده : محمود اکرم —

طقوزنجی قسم

ادبا و شعرای عثمانیه دن بر قسمی

ادبا وشعرای عثمانیه‌دن برقسمی

آهی

شعرای بنامدندر . نیکبولیده تولد ایتمشدر . یاووز سلطان سلیم دورینك ادبیاتنه رونقبخش اولان افاضلدندر . (خسرو شیرین) عنوانیله تنظیمنه موفق اولدیغی اثر – بوکون بعض تعبیرات متروکه‌دن صرف نظر اولندیغی حالده – پك شاعرانه‌در .

کوکل آیینه‌در سومز غباری
کیدرمز جام جمشید انکساری

بیتی خسرو شیرین منظومه‌سندندر .

آهی پارلاق تصوراتیله مشهوردر. حتی سالف الذکر منظومه‌ده طلوعی اتیده‌کی اوچ بیت ایله بك شاعرانه بر صورتده تصویر ایدرکه، بدایع طبیعتی تصور مزیتنی یالکز غربلیلره بخش اتمك ایستین بعض شبپره طبعان زمانك بو بخشایش نابجالرینك شعرای عثمانیه‌نك لطائف ادبیه‌سنه قارشی نه‌قدر مناسبتسز اولدیغنی اثبات ایدر :

مکر بر صبحدم بوزال کردون
سپهرك دامنن قیلمشدی پرخون
مکر کیم وضع حمل اتمشدی ناهید
آنکچون قان ایچنده دوغدی خورشید
دوغوردی صبحدم بانوی دوران
بر آلتون باشلی صیرمه صاچلی اوغلان

◆

ابن کمال

ادبا وفضلای عثمانیه‌دندر . توقاتده دوغمشدر . مقدما امرای عثمانیه‌دن ایکن مؤخراً طریق علمیه داخل اولمشدر . مشیخت اسلامیه‌یه‌قدر ارتقا ایتدی . ادرنه‌ده طاشلق مدرسه‌سی، صوکره‌لری حلبی واوچ شرفه‌لی وعثمانیه وسلطان بایزید مدرسه‌لری واسکوبده اسحق پاشا مدرسه‌سی مدرسلکلرینه وادرنه قاضیلکنه واناطولی قاضیعسکرلکنه نائل اولمشدر .

ارتحالی طقوز یوز قرق سنه‌سی شوالنك ایکنجی کونیدر .

مشار الیه فطرتك آنجق برقاچ عصرده وجوده کتیردیکی نوادر روزکاردندر .

مشار الیه برچوق مسائل دقیقه ومهمه‌یی حاوی اوله‌رق علمای مصر طرفندن کوندریلان برکتابی برکیجه ایچنده مطالعه ایدرك صباحه‌قدر ایجاب ایدن جوابلرینی یازدیغی مرویدر .

آثارندن برقسمی :

تفسیر — حاشیه — شرح هدایه — اصلاح وایضاح — تغییر وتنقیح — تلوین حاشیه — تجوید وتجرید — تهافت — اصلاح ومفتاح — شرح مفتاحه حاشیه — تاریخ آل عثمان — .

دقایق الحقایق — صحیح بخاری شرحی — مشارق انوار شرحی — نجوم الزاهره من احوال مصر القاهره — رجوع الشیخ الی صباه — معاف — محیط اللغه — نکارستان .

شعری معنیدار ولطیف اولمغله برابر ترقیات جدیدهٔ ادبیه‌مزه نظراً نظر تقدیر ایله کوروله‌مه‌مك طبیعی اولان بعض نقایصی حاوی اولدیغندن مشار الیه عائد اوله‌جق شاعریت . سائر مزیات ادبیه‌سنه نسبتله اوچنجی . دردنجی درجه‌ده قالمق لازم کلیر .

احمد پاشا

قاضیعسکر ولی الدین افندینك صلبندن بروسه‌ده دنیایه کلمشدر .

فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك ارباب علم وعرفانه خاص اولان تشویقات شاهانه‌لری سایه‌سنده پرورشیاب فضیلت اولانلك بری‌ده احمد پاشادر .

ایشته او سایه‌ده خواجه‌لکدن وزارته‌قدر ارتقا ایتمشدر .
مشار الیه شعر ترکینك مجددلرندن عد اولنمغه سزادر .
برحال یأس اشتمال ایچنده حضرت فاتحه تقدیم ایتدیکی :

ای محیط کرمك قطره‌سی عمان کرم

مصراعیله باشلایان قصیده‌سنده ، احتساسات رقیقه اصحابنی اشکریز تأثر ایده‌جك درجه‌ده بدیعه‌لره تصادف اولونور . ازجمله :

بنی خوار ایلمه کیم عزتی سن ویرمش ایدك
لطفکه اوله پشیمان که بودر شان کرم

بیتی، نظر امعان ایله تدقیق اولونورسه مرحومك اهمیت ادبیه‌سی تسلیم اولونه بیلیر .

طقوزیوز ایکی تاریخنده وفات ایتدی .

احمد پاشا، استانبول فتحنده حضرت فاتحك معیت جهانقیمتنده بولونان عرفای عثمانیه‌دندر .

هرشاعری زماننك ترقیات ادبیه‌سنه کوره محاکمه ایتمك لازم ایسه احمد پاشا ایچون «مؤسس شعر ترکی» دیمکله برابر، اشعارنده کورولن بعض اماله‌لری، فلانلری ینه زمانی تفکر ایدرك نظر مسامحه ایله کورمك لازم کلیر .

اشعارندن :

سودای زلفی کوکلی دارای وقت ایدر
یارك خیالی طره‌سی ظل همامیدر ؟

⁂

بردلی قالمشدر اوتیر غمزه‌دن قان اولمامش
برجانمی واردر اول‌کان ابرویه قربان اولمامش

⁂

صور دل بیچاره‌مك حالن پریشان زلفکه
حالنی بیلمز پریشانك پریشان اولمایان

⁂

قیلدم بلای عشق ایله بن مبتلا سفر
مشهوردرکه عاشقه یاصبر یاسفر

⁂

بولوت یمینکه بکزردی اولماسه‌یدی عبوس
کونش ضمیریکه بکزردی کورمسه‌یدی زوال

⁂

جمالک صفحه‌سین آچما رقیبه
اوکنده کافرک قرآن یاراشماز

⁂

یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایسته‌ین

⁂

زهی تصور باطل ! زهی خیال محال !

⁂

بروقت اولورکه دیرلر اوده برزمان ایمش

احمد مدحت افندی

آثار عالیهٔ حکیمانه‌سیله بحق حکیم وادیب عنوانی احراز ایتمش اولان عطوفتلو احمد مدحت افندی حضرتلری، ملکمزده محاسن خیالیه‌یی ال اول میدان انتشاره وضع ایله دروس اخلاقی حکایه صورتنده تدریس ایدن اعاظمدندر .

واقعا، ترقیات ادبیه‌مز شایان تشکر بر حاله کلدیکی صیره‌ده، دکل الی قلم طوتانلر. براز ملاحظه‌سی اولانلر بیله بیك بر کیجه وامثالی حکایه‌لردن عادتا ایکرنمك درجه‌لرینه کلمشلردی . لطائف روایاتك ظهوری مطبوعات عثمانیه‌ده باشقه بر رونق. باشقه بر لطافت حاصل ایتدی . بو کلیاتك توالیسی، شرائط اساسیه‌سنه موافق اولمق اوزره یازیلان حکایه‌لردن خلقك مستفید اولدیغنی کوستردی . ارباب قلم تقلیده باشلادی . حکایه‌لر چوغالدی . فقط ارباب تقلیدك میدانه قویدیغی حکایه‌لرك اکثری ترجمه، بناءً علیه اخلاق ملیه‌مزه غیر موافق آثاردن عبارت بولوندیغی ایچون. بونلر اوقدر تأثیر حاصل ایده‌مه‌دی . مدحت افندی حضرتلری ایسه. حکایه طرزنده یازدقلری آثاری بوتون اخلاق ملیه‌مزی تصویره حصر ایدرك ، بر طرز نوینده اظهار تقدم ایتدیلر .

وقتاکه « مونته قرستو » ترجمه ونشر ایدلدی . اخلاق غربیه اوزرینه یازیلان بوحکایه فوق‌الخیال برطاقم تصورات عجیبانه‌دن . مثلا برقوشك قانادلری اورته‌سنده سیاحت ایدن ادملردن باحث اولدیغی حالده البته رغبت (!) قازاندی . مدحت افندی حضرتلری « حسن ملاح » ی بو اثری تنظیر ایتمك اوزره یازدی . فقط مونته قرستو ایله حسن ملاحك بیننده نه‌قدر بویوك برفرق وار ایدی ! مونتو قرستو ، انتقام وحشیانك اك دهشتلیسنی مصیب کوستریبور ، حسن ملاح علو جنابك خصائل انسانیه ودها دوغروسی خصائص اسلامیه‌دن اولدیغنی تصویر ایدییوردی .

مدحت افندی حضرتلری یالکز حکایه جهتنه حصر فکر ایتمیه‌رك ، پك جدی آثار ایله ترقیات علمیه وحکمیه‌مزه خدمت ایتمشلردر .

مشارالیهك یوزدن متجاوز اولان هراثرندن برمثال کتیرسه‌ك ، انتخاب ایدیله‌جك امثال ، عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لری قدر برکتاب تشکیل ایدر .

یالکز ذات عطوفتلرینه ایفاسنه مجبور اولدیغمز احترامات مخصوصه‌مزی بوراده‌ده ادا ایله اکتفا ایدرز .

* * *

اسعد پاشا

اسعد مخلص پاشا دیه مشهوردر . مشار الیه ادبای وزرادن ایدی . حکمت حکومته آشنا اولدیغی کبی شعرلرنده‌ده فوق‌العاده کسب اقتدار ایلمشدر . پدری آیاش مفتیسی حسن افندیدر .

بتنیك ایکی‌یوزطقوز تاریخنده رتبهٔ وزارته ارتقا ایتدی . ادرنه ، قونیه ، ارضروم ، سیواس ، موصل ، دیار بکر والیلکلرنده بولندی .

لاف دعوای انانیت نه لازم عاقله
هرکسك عالمده بیك مافوقی بیك مادونی وار

بیتنك قائلی ایکن مرحومك بعض عظمت کسترانه احوالیله اشتهار ایتمه‌سی غریبدر .

ارضروم دفترداری ایکن بغداده تحویل مأموریت ایدن قربی افندینك حین عزیمتنده پاشا :

بعدیت مسافه‌سنه ایتمیوب نظر
قربی افندی عازم بغداد اولوب کیدر

بیتنی سویلمشدر .

مرحومك :

خلق عالم بالطبع حب وطن مجبوریدر
بیك گلستانه دكیشمز بوم بر ویرانه‌یی

بیتنی حاوی اولان غزلنی تنظیر ایتمك ایسته‌ینلره قارشی :

نوهوسلر كیم ایدر تنظیر شعر كاملان
صحبت صدره قاریشمق : كبی‌در دهلیزدن

دیمشدر .

مشارالیهك :

دمبدم یاده كلیر چشم سیه‌كارك اوجی
دله گویا طوقنور خنجر خونخوارك اوجی
یقه‌سین دست ملامتده قوماز عاشق زار
یدامكانده ایكن دامن انكارك اوجی

بیتلری نه‌قدر عاشقانه‌و :

قیمت وقدر حیاتی پدری بیلمینه
بیلدیرر صوكره زمانه نه‌ایمش قیمت اب

بیتی نه‌قدر حكیمانه‌در !

اسرار دده

شعرای مولویه‌نك سرآمدانندندر . غلطه مولویخانه‌سی درویشلرندن ایدی . مشهور شیخ غالبك همدملرندندر . اشعار عاشقانه‌سی حزن ایله پرورشیاب رقت اولان بدایع لطیفه‌دندر .

بیك ایکی یوز اون بر تاریخنده وفات ایلمشدر . مورخ مشهور سروری ، حضرت اسرارك وفاتنه :

حیفلر کوز یوموب اسرار دده سر اولدی

مصراعنی تاریخ دوشورمشدر .

مشارالیهك وقوع وفاتی همبزم انسی اولان شیخ غالبده بیوك برتأثر حاصل ایتمش و :

قان آغلاسون بو دیدهٔ دربارم آغلاسون
آکسون بنم اویار وفا دارم آغلاسون
چشم ودهان وعارض ورخسارم آغلاسون
باشدن باشه بو چشم سیهکارم آغلاسون
اغیارم آغلاسون بکا هم یارم آغلاشون
کوش ایلین حکایت اسرارم آغلاسون
نادیده بر کهر تلف ایتدم دریغ واه

خاک ایچره دفن ایدوب کری کیتدم دریغ واه

بندیله باشلایان مرثیه‌یی سویلتمکه سببیت ویرمشدر .

اسرار ده‌نک اوچ بیتی :

عاشقم احوالمه باقماز حبیب
خسته‌یم دردم سؤال ایتمز طبیب

⁂

سحرده سیره کلدی باغه جانان
نلر سیر ایلدی بیدار اولانلر

⁂

که زلیخا دیرم کهی یوسف
جمله‌سندن مرام جاناندر

اکرم بك

کندیسندن بحث ایتمك ایسته‌دیکم شاعر، تصورات رقیقه‌سنی چیچکلر ایچنده، ژاله‌لر آره‌سنده بهارك ازهار رنکارنکی آلتنده پرور شباب لطافت ایلین، حسیات قلبیه‌نك ترجمان حزن افزاسی اولان شعرلریله روحلری عمیق برصورتده متأثر ایدن رجائی زاده محمود اکرم بك افندیدر.

اکرم بك علویت تصور، رقت بیان، نزاکت حس کبی هرشاعر ایچون لازم اولان محاسن طبیعیه‌یی جامعدر.

مکتب ملکیهٔ شاهانه ادبیات معلملکنده بولندیغی صیره‌ده، تعلیم ادبیات نامیله، استاد اکرمی الی الابد یاد ایتدیره‌جك برکتاب وجوده کتیرمشلر، وبوکتابده ادبیاتی برچوق اسالیبه تقسیم ایدرك، عثمانلی ادبیاتی تحت انتظامه المشلردر.

اکرم بك شعر یازار، برحالده، که مثلا تصویر ایتدیکی هلال، سحرك روحك اك درین یرینی متأثر ایدن سکوتی اره‌سنده، ملون بلوطلر ایچنده عرض دیدار ایدییور، صانیلیر.

اکرم بك نثر یازار، بر حالده که مثلا توصیف ایتدیکی

برمهتاب. بیك درلو رنكار ، بیك درلو ضیالر ایچنده ابدیتدن سمایه سمادن كاغده عكس ایتمش ظن اولنور .

اكرم بك ، كرك ادبیات عتیقه‌یه ، كرك ادبیات جدیده‌یه موافق اولسون هرایكی جهتده‌ده نثر ، شعر یازه‌رق ، اقتدارینی اثبات ایلمش دهاتدندر .

كندیسی ادبیات صحیحه‌مزك مجددلرندن ، وطرز نوین ادبك محسناتنی برقاچ كشیله برابر هپمزدن اول حس ایدنلردندر .

مشار الیهك آثار مطبوعه‌سی شونلردر :

تعلیم ادبیات — آطالا ترجمه‌سی — برنجی قسم زمزمه ایكنجی قسم زمزمه — اوچنجی قسم زمزمه — نغمهٔ سحر — وصلت — عفیفه آنژه‌لیق — ناچیز — تقدیر الحان — تفكر — یادكار شباب — قدمادن برقاچ شاعر — مه‌پریزون — محسن بك —

اكرم بكجه شعر ، حسیاتك یانیق واویلالرینی ، قلبك حزین حزین فریادلرینی كاغده عكس ایتدیرمك ایچون . شفقك آیدینلقلری التنده ، كللرك ژاله‌لری اره‌سنده طبیعتك سیسلری

ایچنده نغمات بلبلانه‌یه باشلامق ، روحه لسان ویرمکدر ! برقادینك اهتزازلی صداسنی ، چیچکلرك ایچندن مشامی تعطیر ایدن نسیم دلنوازك ایصلغیله ظلام ارەسنده کی آشیانه‌سنك اوستنده اویویان درمانسز بلبلك نوحاتیله چمنستانك کنارینی کومش زنجیره ربط ایدن درەنك چاغلتیسیله مزج ایتمك ، شو جهتله نافذ بر آهنك حسی حاصل ایلمکدر ! صولوق بر یپراغك روی زردندن برمتورمەنك رنك حزنی ، کونشك ایلك ضیاسندن برصاچك تارزرینی اقتباس ایلمك . برخزانه ، برظلمته قارشی اغلامق ، بربهاره ، برنوره قارشی تبسم نما اولمقدر ! . .

عالم ادبیاتمزده شاعر نزاهت پرور اکرم بك کبی ، حسیات رقیقه‌یی حزن ایله امتزاج ایندیروب روحه لسان ویره‌جك ، کوز یاشلرینك هردامله‌سنی برشعر بلیغ صورتنده کوستره‌جك براديب لازم ایدی .

اکرم بکجه شعر نامی ، پك بشقه درلو ، فقط حسیات قلبیه‌یه پك موافق اوله‌رق تلقی اولنمشدر .

سمانك بلوطلی ، دکزك فورطنه‌لی اولدیغی بردقیقه‌ده دکز کنارنده کیوکلر ایچنده قالان برطاشك اوستنه اوطوروب . افقده داغیلان واپور دومانلری ارەسنده سوزولان یلکنك تیتره‌دیکنی ، افاقی نوردن برقورده‌لایه ربط ایدن شمشکی استراحت وجدان

ایله تماشایه دالان بر شاعر مستغرقی کوردیکی آنده بو منظره‌یی اوزون اوزادی‌یه تصویر ایتمك ایستر !

بر نهالك کونشك ضیاسنه حائل اولان یاپراقلری آلتنده اوتوروب کونشك طلوعنی. صحرانك لطافتنی، بلوطلرك اوچوشنی چیچکلرك رنکنی. کلبکلرك شطارتنی سیر ایدن، دره‌نك چاغلتیسنی. قوشلرك جیولدیسنی، روزکارك ایکلدیسنی، دیکلیان ایکی سودا زدهٔ حیرانك، برارەلق لب برلب انسیت اوله‌رق، کوزلری. وجد و استغراقی ناشر وسمایه منعطف اولدیغی حالده. قلبلرینه سودا نقل ایتدکلری نظرینه تصادف ایدرسه، سموات افتراقك مائیلکی ایچنده اوچان بر ملك قنادینك فکرینه دوقوندیغنی کورر کبی اولور !

برخزان روزکارینك تعقیب ایتدیکی اولکون یاپراقلرك، تشرین ثانینك صغوق نفسی آلتنده یاپراقسز قالان اغاجلرك شتا قوشنك ـ قار دیدکاری ـ بیاض قنادی آلتنده قالدیغنی، غریب دره‌نك بوزلر آلتنده حزین حزین آقیشنی حس ایدر ایتمز — بر تأثر مجهوله تبعیتله ـ اغلار !..

بهارك شطارتلی بر صباحنده کوکدن یاغان ژاله‌لر اره‌سنده اورته‌لغی احاطه ایلیان سیسلر ایچنده یازی یازمسنی پك سور ! ینه اویله بر بهار صباحنده، چپلاق وجودینی سحر بلوطی قدر

خفیف بر توله صاران پری قیافتلی، ملك چهره‌لی بر قادینك صویه دالدیردیغی مینی مینی الینك نازك كچوجك پارمقلرندن داملایان صاف براق قطره‌لری كوزیاشلرینه بكزه‌تیر !

بر كمالك تللرندن انتشار ایدن بوغوق بر صدانك بر قادینك یوركندن كلان تتره‌ك اهنك ایله امتزاج ایتمسی، كوكلی طاتلی بر خلجان ایله طولدیرر !

پستر عصمتده غنوده اولان بر قادینك، وجداندن چهره‌سنه عكس ایدن انوار. فكرینی عمیق بر صورتده متأثر ایدر.

مزیتی حزین حزین باقشلردن عبارت اولان ایكی مخمور، كوزل كوزه قارشی اعصاب قلبیه‌سنك اك درین بر نقطه‌سنده بر تأثر، بر آجی حاصل ایتمسنی متعاقب روحنك او كوزل كوزلر ایچنده تیتره‌دیكنی مشاهده ایلر !

بر قادینك شفقت و محبتدن عبارت بر تبسم، رقت و حزندن مركب بر نكاه، حس سودادن عبارت بر صدا ایله «سنی سورم.» دیمسنده بیوك بر لطافت درین بر رقت بولور !

یاغمور یاپراقلرك اوستنه داملایوب‌ده، خفیف بر صدا چیقاردیغی وقت محزون اولور .

بر قزك یناقلرینك رنكنی تنظیر ایلیان لطیف بر كلی، ازهار سودا یتشدیرن قلبنك اوستنه ـ شفقدن بخش اولنمش بر نشان ملاحت كبی ـ تعلیق ایتمسی، حسیات عاشقانه‌سنی دالغه‌لندیرر !

شب تار سکوته دالدیغی . خوفك تنفس ایلدیکی ساعتلرده اورمانك چاملری ایچنده متصل براسم یاد ایدرك اغلایان بر حسرت زده سوداسنه دوقونور . کندیسنه ، آلتون رنکنده‌کی بلوطلر ایچنده اوچدیغنی کوسترن بر رؤیادن اویاندقدن صوکره حس ایدرکه کوزلری یاشلر ایچنده قالمشدر !

برکوزلك کندیسنی تسخیر ایدر . برمحاورهٔ عاشقانه اکا تأثیر ایلر ! اشته بونك ایچون اکرم بك شاعردر !

بوشاعر دیمك ایسترکه کوزل بروجودك طوپراق ایچنده کوستردیکی چهرهٔ اغبرار قدر حزین برشی اولاماز . برلیل مهتاب ، برسودا صباحیدر ! موعد ملاقاتده بکلیان بر زواللینك قلبنده‌کی خلجان کبی برخلجان ، کوزنده‌کی یاش کبی بریاش انجق مدت عمرده برکره وجوده کلیر ! برکوزل باشك نازك اللر ایچنده زمین تفکره دوشمسی ، روحك سکوتیدر ! ژاله‌لر ایچنده برسنبل ، بعضاً یاغمورلو برسمادر ! برچوجغك معصومانه تبسمنده آچیلان کونش ، کدر وفلاکت بوزلرینی برثانیه‌ده اریدر !

اشته اکرم بکك سویلدکلری بونك ایچون شعردر !

مشار الیهك بعض اشعاری :

وقتا که کلوب بهار ... یکسر
اشیاده عیان اولور تغیر ،

وقتا که هزار عشق پرور
یاپراقلر ایله ایدوب تستر
بیلمم کیمه قارشی حسرتندن
باشلار نوحاته بی تأخر . . .
قیل کوك یوزینك لطافتندن
صافیت عشمی تخطر
یاد ایت بنی بر دقیقه یاد ایت

⁂

بر لیل سکون نماده تنها
اولدقجه نشیمنك سر آب
قیل چشمکی عطف سمت بالا
سودالر ایچنده نور مهتاب
اولدقجه درونکه غم افزا
ایله اوکچن دمی تذکر
پیش نظرکده سطح دریا
ایتدکجه تموج وتنور
یاد ایت بنی ساکتانه یاد ایت

⁂

وقتا که صباحه قارشی ناکاه
بر زورق ایچنده تك بر انسان
حسرتله چکوب بر آتشین آه
تیترك سس ایله اولور غزلخوان
اول آه حزین عاشقانه
اول غملی ترانهٔ تحسر
بی شبهه ایدنجه قلب وجانه
ایجاب تأثر وتکدر
یاد ایت بنی کیزلی کیزلی یاد ایت !

⁂

بر قلب رقیق نا توانله
فرقتده نه چکدیکم بیلنمز
هجرانله ، ستمله ، امتحانله
اما که وفای دل سیلنمز
سودمسه سنی بو یولده سودم
سنسین بکا مایهٔ تفکر !
ایتدکجه لسانم اوزره دائم
اذکار محبتك تکرر . . . .
یاد ایت بنی سن ده گاه یاد ایت

⁂

وقتا که حلول ایدوب‌ده ایلول
مستغرق حزن اولور طبیعت
وقتا که بر اغبرار مجهول
ایلر دلکی اسیر قسوت
سیر ایت اوسحابه‌یی سماده
ایتدکجه حزین حزین تقطر
بر رقت ایله خلاف عاده
شاید اوله یاشله کوزلرك پر
یاد ایت بنی اول زمانده یاد ایت

⁂

وقتا که طوروب شوقلب غمناك
طوپراقده نهان اولور وجودم
وقتا که طولوب دهانمه خاك
شوقکله تمام اولور سر ودم
تنها کیجه‌لرده بر خیالت
منظورك اولنجه بالتحیر
یوم چشمکی باکمال رقت
بد بختیٔ عشقم ایت تصور
یاد ایت بنی غملی غملی یاد ایت

§

تعلیم ادبیاتدن :

برطامله کوزیاشی بعضاً بربرهاندن قوتلیدر !

مشارالیه حضرتلری ، شاطوبریانك (آطالا) عنونلی اثرینی ترجمه ایتمشدر بو اثری ترجمه ایتدکلری زمان ، ادبیاتك بو درجه ترقی ایتمدیکی بر زمانه. کندیلرینکده کنجلکنه تصادف ایلدیکندن، اوقدر کوزل ترجمه ایدیله‌مدیکنی سویلرلر .

(مه‌پریزون) ترجمه‌سی ایچون‌ده بوروایت واردر .

برنجی قسم زمزمه‌دن :

جنتدن اوچوب سمایه بر حور
برج حمله تقابل ایتمش
یاخودکه دوشوب زمینه بر نور
قیز صورتنه تمثل ایتمش
بر نازلی قوزی اولنجه منظور
آمیزشنه تمایل ایتمش
کوکسنده طوتوب اونوحیاتی
ایلر شو زمینده التفاتی

⁂

ای سودقوزیسی ! وفا کزین اول
قاچمه او قدر سنی سوندن
چیق سینه‌مه چیق‌ده دلنشین اول
کس رغبتکی براز چمندن
ترك ایله توحشی امین اول
کلمز سکا برخسار بندن

ایکنجی قسم زمزمه‌دن :

فاخره‌م ! درت بچق یاشکده سنك
یاراشیرمیدی طوپراغه بدنك
کوملکك چاك ایدوب یمان اللر
بچدیلر جسمکه کوره کفنك
شمدی ایصلاق طورر سرشکمله
قوقلایوب اوپدیکم او پیرهنك
سویله یالکزمیسین جکر پاره‌م
ایصیدن یوقمی خاك ایچنده تنك
بلبل ناطقه‌ك نه‌دن صوصدی
صولدیمی آه غنچهٔ دهنك

اوچنجی قسم زمزمه‌دن :

بر کره‌جك دها کورون ای نور چشم وجان
اولدیردی حسرتك... بنی اولدیردی حسرتك

نغمهٔ سحردن

مجلس وصلکده کریان اولدیغم معذور طوت
بر طبیعت درکه قالمش غم زمانندن بکا

انطاکیه‌لی منیف

بیك یوز قرق تاریخنده کسب اشتهار ایلین شعرای بنامدندر . بو تاریخده رتبهٔ خواجکانی‌یی احراز ایتمشدی . برزمان صوکره مالیه تذکره جیلکنه کلدی . شاعرك باشلیجه مشوق طبیعتی اولان دفتردار اول عاطف افندینك وفاتی پك زیاده تأثرینی موجب اولدی . بوجهتله انزوایی اختیار ایتدی .

عاطف افندینك وفاتندن برایکی آی صوکره وفات ایتمشدر .

منیفك اوچ بیتی :

دیم سر رشتهٔ مقصودی أهل جاهدن بولسون
کوکل اسبابه ایتمز التجا اللهدن بولسون

⁂

آه کیم ایلسه‌م ده سیر بهشت
بر نهانی عذاب واردلده

⁂

کورمه‌دم روی صفا عالمده
بولمادم بوی وفا آدمده

باقی

سلطان سلیمان اول دورنده موقع ادبیسنی تأمین ایدن وپارلاق بر شهرتی حائز اولان باقی ، طقوز یوز اوچ تاریخنده استانبولده دوغمشدر .

فیاض قدرتك بخشایش الهیسی اولان استعداد فوق العاده‌سی حسبیله سراج چراقغلندن صدارت عظما مسند جلیلنه ارتقا ایتدی .

باقینك همان هر شیدن زیاده جناسه تمایل ایتمسی ، وبعض اسکی ـ فقط کوزل ـ مضمونلرله نغمه‌پرواز اولماسی برشاعره :

اما ینه بعض کهنه تعبیر
باقیده ایدر درونی تکدیر

دیدیرتمش ایسه‌ده ، بو (کهنه‌تعبیر) نقایصی زماننك ترقیات ادبیه‌سنه عطف اولونمق لازم کلیر .

باقینك عشرت پرورانه تخیللرینه نظراً کندیسنی ترکلرك حافظی عد ایتمك‌ده مستبعد اولاماز .

خوش کلدی بکامیکده‌نك آب وهواسی
بالله کوزل یرده یاپلمش یسقلاسی

مطلع مشهوری‌ده بونی اثبات ایدر .
مشهور مرثیه‌سنده‌کی :

کردونی دونه زاروزبون اولدی صانمیك
مقصودی ترك جاه ایله قرب اله ایدی

و :

آخر چالندی کوس رحیل ایتدك ارتحال
اول قوناغك اولدی جنان بوستانلری

بیتلری ، وبر غزلنده نظر تقدیر شاعرانه‌یی جلب ایلین :

سنی یوسفله کوزللکده صورارلرسه بکا
یوسفی کورمدم اما سنی رعنا بیلرم

بیتی آثار عالیهٔ شاعرانه‌سنك اهمیتنی ارائه ایدر .

نفعی بیله شعرای اسلافه اوقدر نظر اهمیتنی عطف ایتمامش ایکن باقی‌یی تقدیره مجبور اولمش وحتی برقصیده‌سنده :

بو محلده عجب اوصافنه جسبان کورونور
نوله بو بیتی باقینك ایدرسه‌م تضمین

دیه باقینك بربیتنی تضمین ایتمشدر .

وفاتی بیك سكز تاریخنده‌در .

باقینك آثاری :

عربیدن مترجم اوچ قطعه اثر .

دیوان اشعار .

حضرت ایوبدن مروی احادیث شریفه‌یی جامع مجموعه .

مواهب لدنیه .

بليغ

یکی شهر فنارده پرورشیاب کمال اولان مشاهیر شعرادندر. بیك یوز یتمش ایکی تاریخنده اسکی زغره‌ده وفات ایتمشدر. بلیغ پارلاق پارلاق تصوراتی، نازك نازك تشبیهاتی ایله براز ندیمه بکزر.

ازجمله قدمای شعرانك برچوق مهتاب غزللری دیوانلری دولدورمش اولدیغی حالده بوغزللری احتوا ایدن ابیاتك ایچنده بلیغك زادهٔ طبع بلاغت پروری اولان :

کیوب بر آل اتکلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش
سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب

بیتی کبی پارلاق برپارچه‌یه تصادف اولنه‌مامشدر .

مشار الیهك حمام نامه‌سی مشهوردر .
بومنظومه‌ده شویله کوزل برتصورده بولنور :

صارینوب فوطهٔ مشکین بله‌بر وفق مرام
منخسف اولدی ینه نصفنه‌دك ماه تمام

درد آزمای روزکاردن اولدیغنی :

ارباب کمالك یری خاکستر غمدر
خاك اوزره دوشر میوه کمالیله اولنجه

بیتیله کوستر .

تشبیهات عتیقه طرفدارانه کوره، بلیغك :

غمزۀ یاره دوقوندم صورار البتده رقیب
نه یالان سویله‌یه‌یم دستمی خنجر کسدی

بیتیله :

کلوب خط ایشته سیرانکاه عام اولدی اوباغ خاص
سکا کیم دیدی کیم بوز اویله کلزاری چمنلك یاپ

بیتی مظهر تقدیر اولور صانیرم .

دیوانی مطبوعدر .

پرتو پاشا

روم ایلی بکلر بکی ایدی . تیمور فنی افندینك مخدومیدر . ارضرومده دوغمش. قسطمونیده والی ایکن وفات ایتمشدر .

وفاتی بیك ایکی یوز طقسان تاریخنه تصادف ایدر .

آثاری اطلاق الافکار فی عقد الابکار وعوعوه وفرانسزجه‌دن مترجم ومنتخب برقاچ منظومه‌دن عبارتدر .

طرز عتیق اوزره یازدیغی محررات واشعاری ایی دکلدر . اکر صاغ اولایدی مزیت ادبیه‌سندن ادبیاتمز پك چوق استفاده ایده‌جکدی .

اطلاق الافکاری حکیمانه یازلمش براثر برکزیده‌در .

« طفل نائم » عنوانیله ویقتور هوغودن ترجمه ایتدیکی منظومه‌در :

امواج رشاشه ریز نغمه
اصوات طرب بفزای ننی [١]

---

[١] « فزا » کلمهٔ فارسیه‌سنك « ننی » کبی ترکجه برکلمه ایله اضافتنی جائز کوره‌مه‌ین مشکلپسندان عصر ، بوقصوری منظومه‌نك طبیعیلکنه باغشلاملیدرلر .

ابحار که موجخیز نغمه
هر نغمه‌سی بر ادای تنی
صالمش پدری اوملکه اجلال
قوشلر کبی مادری آچار بال
هر ریشه ویرر صدای تنی
انواع صور هزار معنا
مرأت خیالنه ویرر فر
ازهارو چمنله ورد رعنا
اطرافنی ایلمش معنبر
قعرنده‌کی نور نجم سیار
موج آور فیض اولنجه هربار
جوهرله دولار سواحل زر

ثابت

بوسنه‌ده اوزیجه قصبه‌سنده تولد ایتمش برمقتدر شاعردر . خدمت نیابتده بولونمش، مولویته نائل اولمشدر .

وفاتی بیك ایکی‌یوز یکرمی درت تاریخنده‌در .

آثاری :

دیوان — خمسه — ظفرنامه — ادهم وهما —

دل آهن صفتی آتش عشقه بدل ایت
آلا کور لازم اولور اسکی دمیرله کبریت

کبی ابیاتی ضروب امثال صره‌سنه کچمشدر .

ثابت بوسنه قاضیسی ایکن والی‌یه شوقطعه‌یی تقدیم ایتمشدر.

قالدق درون محکمهٔ تنك وتارده
لیل ونهاری سچمکه برآلت ایسترز
امساك دردمزده‌وار آما فطور ایچون
وقت غروبی بیلمکه برساعت ایسترز

ساعت کلدیکی وقت :

وقت افطارده شمعدن صوکره
شکمز قالمادی ساعت کلدی

دیمشدر .

وزرادن بری ثابته برکورك احسان ایدرك . بو بیتك انشادینه سببیت ویرمشدر .

ینه‌سمور بربوی کورکی کیدم بزم لطفنده
بویمجه آصف دهرك بوکون احسانی کوردم

جودت پاشا

علما وفضلامز بیننده کندیسی ایچون بر موقع حرمت تأمین ایدن ادبامزدن بری‌ده جودت پاشا حضرتلریدر .

مشارالیه بیك ایکی یوز اللی بش تاریخنده استانبوله کله‌رك علوم عالیه‌یی تحصیلدن صوکره بیك ایکی یوز التمش سنه‌سنده مجلس معارف اعضاسی میانه داخل اولمشدر .

مهم وبیوك مأموریتلرده بولنمشدر .

تاریخ وقصص انبیاسی آثار عالیه سندندر .

لبی جان تازه‌لر بیمار چشمی جان آلیر جودت
اوشوخه‌دل ویره‌ن دلخسته‌هر آن آغلاسون کولسون

§

یارك وفاسی یوق دل اغیار کینه‌جو
جودت عزیمت ایتملی عزلت دیارینه

§

شانهٔ زلف سخندر اعتراض
کبی قدرت شاعرانه‌لرینی کوستره‌جك آثار برکزیده‌لری واردر .

جوری

اوننجی عصر هجریده یتیشن اعاظم شعرامزدندر . حسن طبیعت شاعرانه‌سنه حسن خط استادانه‌سی انضمام ایتمشدی .

« حل تحقیقات » « عین‌الفیوض » « مثنوی شریفك قرق بیتنك ترجمه‌سی » « دیوان » ی آثار شاعرانه‌سندر .

« جوری‌یی ممنون لطف ایده جناب کردکار »

مصراعی ناطق اولدیغی اوزره ١٠٦٥ ده وفات ایتمشدر .

اشعاری رقیق ، حسی ، غریبانه ، عاشقانه‌در . مشار الیهك :

اولمسه غمزه‌ك دمادم یار وهمدم چشمکه
ملك فتنه بویله اولمازدی مسلم چشمکه

مطلعلی غزلی مشهوردر . بوغزل :

اول نگاه فتنه انگیزه هزاران آفرین
فن سحری اوکره‌دیر هم غمزه‌که هم چشمکه

کبی ابیات لطیفه‌یی حاویدر .

جورینك ایکی غزلی :

مست اولدی ینه کوکلم صهبای محبتله
آشفته دماغ اولدم سودای محبتله
که عربدهٔ دلبرکه اشتلم اغیار
بیلمم نه اوله حالم غوغای محبتله
آدم نیجه میل ایتمز اول غمزه‌یه کیم اولمش
هر عشوه‌سی پرورده معنای محبتله
جوری نکه یاره جان ویرمه‌ده بی باك اول
اثبات وجود ایله دعوای محبتله

⁂

عالم شکفته، باغ مفرح، هوا لطیف
دللر کشاده نفحهٔ باد صبا لطیف
بیك غنجه‌یی کشاده ایدر برنفسده باد
اولمازمی هیچ بویله دم دلکشا لطیف
اطراف باغه قیلمه‌ده نشر شمیم کل
ایتمکده روحی رایحهٔ جانفزا لطیف
مرآت جویبارده یوق ذره‌جه کدر
هر سینه‌دن کورونمه‌ده روی صفا لطیف

مرغان ترنم ایلمه‌ده هر مقامدن
نقش بهار ودلکش وصوت ونوا لطیف
ذکر لسان بلبل کلزار « یاودود ! »
« ورد زبان معنیٔ ازهار « یا لطیف ! »

* * *

حالیٔ آمدی

« آمدی » نسبتندن‌ده آکلاشیله‌جغی اوزره پك مقتدر شاعرلرمزدن اولان مشارالیه دیار بکرلیدر .

بعض وزرانك دیوان کاتبلکلرنده بولونمش ومطبوع دیوانیله ابقای نام ایتمشدر .

دیار بکرده‌کی کومش معدنیله محراب یولنه آشنا اولانلر حامینك :

باق مطلع ابروسنه اوپ کردن صافن
این معدن سیم اوسته محراب یولندن

بیتنده‌کی لطافتی تقدیر ایدرلر .

برغزلندن :

ویرمك ایسترسه‌ك جهانده نام مانند نکین
مرکزنده کوستر استحکام مانند نکین
که چیقار نقشك بیاضه که اولور رویك سیاه
ایتمه رازك هر کسه اعلام مانند نکین

وفاتی ، ١١٦٠ تاریخنه تصادف ایدییور .

* * *

حقی بك

مقتدر شاعرلرمزدن عونی بك مرحوم طرفندن :

اما که بو تعریف اولونان شاعر ماهر
نادر بولونور جوهر نایاب زماندر
استاد سخن حضرت حقی بك افندی
کیم ذاتی وجود هنره روح رواندر
تشبیه خطادر سوزینی جوهر جانه
تشبیه خطادر دیدیکم سهو لساندر
بر رتبه‌ده پاکیزه کیم اشعار سلیسی
فردوس حقیقتده روان آب رواندر
نظمنده نه حالت بو که برکز اوقویانلر
وارستهٔ ناز وستم پیر مغاندر
یوق قوت معنی ده اوعیسادمه همتا
وار ایسه ینه نفعیٔ شمشیر زباندر
اعجازینی الله بیلیر انکار ایده‌مزلر
اول طائفه کیم منکر رب دوجهاندر
دیوانی ترتیب ایله ماننده‌ٔ شوکت

طبعنجه‌ده اظهار شکوه ایتدیکی شاندر
دیوان جلیلنده تصاویر معانی
صفبستهٔ تعظیم دورور چند بیاندر
مجموعه دکل جامع اسرار فلکدر
دیوان دکل آینهٔ کلزار جناندر
هر بیت فلك رفعتی بر کعبهٔ تحقیق
هر مصرعی برزمزمه جای جریاندر

ستایش شاعرانه‌سیله ، بحق قدری تقدیر ایدلمش اولان حقی بك . نظر توجهنی ، قدمای شعرامز ایچنده هرکسدن زیاده نفعی‌یه عطف ایده‌رك . اویولده آهنکدار شعرلر حصوله کتیرمکه غیرت ایتمش وقصیده‌ده همان نفعی‌یه یتیشوب ، اقتدارینی هرکسه تانتمشدر . اسکی شاعرلرمز آراسنده نفعی‌یی تقلید ایتمك ایسته‌ینلر پك چوق کلمش وهمان هیچ بری بوکا موفق اولامامش ایکن حقی بکك بویولده تأمین ایله‌دیکی موفقیت ـ دینیله بیلیرکه ـ شایان حیرتدر .

یازدیغی قصیده‌لرده‌کی سلامت افاده‌یه باقیلنجه ، نفعینك :

دوشده فکر ایلرم اوصافکی بیدار اولیجق
بولورم لوح خیالده سراسر بی رنك

صوکره تصویر ایدوب آینهٔ اندیشه‌مده
هم یازار هم طوتارم نغمهٔ کلکمه آهنك

قطعه‌سنك ـ نفی مستثنا ـ هرکسدن زیاده حقی بکك لسانه یاقیشه‌جغی تسلیم اولنور .

حقی بك ، اسماعیل پاشا نامنده برذاتك اوغلیدر . تاریخ ولادتی ، بیك ایکی یوز اوتوز سکز سنهٔ هجریه‌سی اولدیغنه نظراً شمدی یتمش بر ، یتمش ایکی یاشنده اولمق لازم کلیر .

برمدت اوقاف همایون خزینهٔ جلیله‌سنه مداومت ایتمش واستعداد خدادادی تا کوچوکدن بری ادبیاتده اوزمانه کوره مهم برموقع احراز ایلمکلکنه سبب اولمشدر .

سامی پاشانك دلالتیله حضور پادشاهی‌یه تقدیم اولونان وعسیرك فتحنه‌دائر اولان قصیده مقابلنده معاشی تزیید اولونمش ومظهر التفات تاجداری اوله‌رق ، کسب سعادت ایلمشدر .

واحیفا که صوکره‌دن هجوه مبتلا اوله‌رق ، برآرالق هجوسویله‌مکه توبه‌ایلدیکی حالده ، پك چابق نقض عهد ایلیوب ، بالآخره ذهننه فناق کتیرمش وشمدی اسکدارده ، پك دربدر وپریشان برصورتده امرار حیات ایتمکده بولونمشدر .

اشعارندن :

ای شهنشاه قدر قدرت که لایقدر اکر
پادشاهان ایتسه‌لر درکاهکه وضع جبین
تاج بخش سروران سلطان کردون آستان
مالك ملك جهان آرایش تخت ونکین
داور عرش آستان کیم ارتفاع شان بولور
استناد درکهیله خسروخاور مکین
صفدرحیدر معادلکیم جکر شمشیرینه
سدرهٔ اعلاده کلبانك قسم روح الامین
شاهد احساننه دیوانه خورشید منیر
شعلهٔ عرفاننه پروانه روح عارفین
مزرع لطفندن افلاك عناصر خوشه‌جو
خرمن جودندن ارواح مجرد دانه چین
فکری حلال امور مشکلات کائنات
عقلی استاد معلمخانهٔ علم الیقین

§

خانهٔ اغیاردن غیره تنزل ایله‌مز
بر همادر اول پری اما که سفلی آشیان

§

اویله مأیوس وجودز بو المخانه‌ده کیم
عدمی بیك دل وجانیله تمنا ایدرز

§

ممتنع داغمه مرهم اوقدر مهجورم
عالمه کلسه ایدم عصر مسیحاده بیله
سنده بو وحشت وبنده وار ایکن بوطالع
کوره‌مم بن سنی ای‌مه کیجه رؤیاده بیله

§

حق دریغ محزن ادراك وفضل ایکن
ییقدی بنم ده چرخ دنی خانمانمی

خاقانی

اعاظم شعرامزدندر . محمدبك عنوانیله یاد اولنورمش . مشارالیهك « حلیه » سی انفس آثاردندر .

١٠١٥ تاریخنده وفات ایتدی .

حلیه‌سندن :

سودی اول نوری حبیبم دیدی حق
اولدی دیدارینه عاشق مطلق

§

نیجه پاکیزه سخندن صکره
فخر عالم دیدی بندن صکره
حلیهٔ پاکمی کیم کورسه بنم
اوله کورمش کبی وجه حسنم .

§

که ظهور ایلر ایدی اول کل آل
خلعت سرخ ایله خورشید مثال

§

عین اعلاسنی کاه وبیکاه
غیره باقدیرمز ایدی عین الله
ایلمشدی انك الحق صانع
تیغ مژکانی نص قاطع
تیغ توحید ایدی ابروی رسول
کورونوردی ایکی سیف مسلول
لعل جانبخش اولنجه کویا
امره نیردی لبنه آب بقا

خضر اغا زاده سعید

اندرون همایوندن یتیشن‌و :

سبزخط رخکله اکلنیرم
خضر اغا زاده‌یم یشیللنیرم

مطلع مشهورینك صاحبی اولان سعید بك، اشعار عاشقانه‌سیله برموقع ممتاز احراز ایده‌ن قدمادندر.

بیك ایکی‌یوز اللی سنه‌سنده وفات ایتدی. باشقه بریرده دخی سویله‌مش اولدیغمز وجهله، ادبا وشعرامزك مفصل تراجم احوالنی قریباً یازاجغمزدن شیمدیلك حضرت سعیدك اشعار دلپذیرندن برقاچ مثال عرضیله اکتفا ایده‌رز :

ایتمدی کیتدی اثر نالهٔ جانکاه سکا
مرحمت ویرمدیمی حضرت الله سکا

⁂

چشمنه دائر اولان صحبتی ترکچمه لیدر
اوبر اوقدرکه اوجی عاشق شیدایه دکر

⁂

سکوتی بیلمدیکندن دکل ادبدندر
اکرچه سویله‌مز امانلر بیلیر عاشق

⁂

اولماسه‌م زنده اکر درد نهالکله سنك
کندیمی یوق بیلیرم فکر دهانکله سنك

⁂

اولمامش یار سنك حالکه اکاه کوکل
غیری یاردمجك اوله حضرت الله کوکل
چکدیکك دردوغمی بیلمز ایدم بن اول
آجیدم شیمدی سکا واه کوکل واه کوکل
وادیٔ عشقده ظلمتده نیچون قالمشسین
سوندیمی مشعلهٔ آه سحرکاه کوکل

⁂

بکا یار ایتدی دوادر دمی تقریره کوره
چوق بیوك لطف وعطا بنده‌کی تقصیره کوره
خوابده کوزلرین اوپدم دیدی عین واقع
واقعا ایتدی ظهور ایتدیکی تعبیره کوره

رخکه گل دیه‌نه بن نیجه گولمم زیرا
گل دیمك پك قابا ذهنمده‌کی تصویره کوره

⁂

نه حالتدر بو ای دنیایی یوقدن وار ایدن الله
کوزومده قطره‌در عالم دهان یاری آکدقجه

⁂

نه دنیا وار نه عقبا وار نه حب جاه وار دلده
همان بر نالش یا حضرت الله وار دلده
نه‌دندر بنده‌کی سوزش نهانی بن ده بیلمم آه
عجب عاشقمی اولدم کیزلی کیزلی آه وار دلده

⁂

یاقیشی باشقه، فروغی دکر، انواری لطیف
بکزه‌مز پرتو حسنك کونشك پرتوینه

⁂

جمال پاککه مجبور دل بر ده آیینه
یوزکدن دائما مسرور بر دل بر ده آیینه
خدا حفظ ایلسون دست حقارتده قیرلمقدن
نگاه لطفکه مغرور بر دل بر ده آیینه

شکست ایتسه‌ك ده دست اعتبار کدن براقمازسین
خراب اما ینه معمور بردل برده آینه

⁂

بلای بخت سیهمی هوای کاکلمی
نه در باشمده‌کی سودا بیلنمدی کیتدی
قصور بنده‌می یارمی بیوفا عجبا
سبب فراقه نه قطعا بیلنمدی کیتدی
نثار کوهر اشك ایله‌دم سعیدکبی
نه چاره قیمتی اصلا بیلنمدی کیتدی

⁂

قوله افندی رضاسی علی الاعلی در
بولانلر عزت دارینی بویله بولدی همان

راشد

موالیدن ملاطیه‌لی مصطفی افندینك مخدومیدر . وقعه نویسلکده بولنمش واناطولی صدارتنه قدر ارتقا ایلمشدر .

راشد مورخ دیه مشهوردر .

مشاهیر شعرادن عد اولنور .

اوچ بیتی :

عیان ایکن حذر اقتران شیشه وسنك
خلاف جنس ایله الفت بلا دکلده نه‌در

§

خاکساریٔ هنر پیشه‌یی ذلت صانمه
پرتو مهر یره دوشسه‌ده پامال اولماز[١]

§

---

[١] بوبیت فضولینك :

سعادت ازلی قابل زوال اولماز
ضیا یر اوستنه دوشمکله پایمال اولماز

مطلعندن مقتبسدر ظن اولنور .

شکوه‌دن آنجق غرض تسکین سوز سینه‌در
حال دلدن یوقسه اول آفت خبیر اولسون دیمم

راشد وقعه نویس

موالیٔ عظامدن مصطفی افندینك مخدومیدر . مقتدر شاعردر . بیك یوز درت تاریخنده طریق تدریسه داخل اولدی. وقعه نویسلك خدمتیله اعزاز ایدلدی . بیك یوز اوتوز درت تاریخنده حلب مولویتنه نائلیتله بکام ویوز قرق برده ایران سفارتیله مظهر اکرام اولدی .

استانبول قاضیلغنی وصدارت اناطولی‌یی احراز ایلمشدر . وفاتی ۱۱٤۷ ده‌در . دیوانی وتاریخی واردر .

خودفروشانه هنر مایهٔ اقبال اولماز
جامهٔ زر سبب عزت دلال اولماز

مطلعلی غزلی پك مشهوردر .

راغب پاشا

قوجه راغب پاشا دیمکله مشهوردر . شعرای عثمانیه‌نك سر آمدانندندر . محمد شوقی افندی نامنده بر ذاتك اوغلو در . بیك یوز اون تاریخنده دوغمشدر. مقام صدارته کلیشی بیك یوز التمش سکز تاریخنه تصادف ایدر. سلطان مصطفای ثالث دورنده شرف صهریت سنیه‌یه نائلیتله کسب امتیاز ایلمشدر .

ارتحالی بیك یوز یتمش التی تاریخنده‌در .

قوسقه‌ده‌کی کتابخانه ایله چشمه وسبیل مشار الیهکدر . تربه‌سی‌ده اوراده‌در .

آثاری شونلردر :

دیوان — سفینة الراغب — راغب پاشا مجموعه‌سی —

بعض اشعاری :

کچسه‌ده ذم رقیبی خوش کچر تعبیرده
عاشقك حقنده ظالم آه بی پروا یورور
امتیاز ثابت وسیاری مشکلدر خیال
ظن ایدر سکان کشتی ساحل دریا یورور

§

اولسه‌ق نه قدر کیسه تهی نقد غنادن
عرفان ایله محسود کرام وزرایز

§

شجاعت عرض ایده‌رکن مرد قبطی سرقتن سویلر

§

طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر

§

مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز
مروتمند اولان ناکامیٔ دشمنله کام آلماز

§

کمالکدن خبر ویر کیمسه سندن احتشام آلماز

§

بوکلشندن مشام جانه بوی آشنا کلمز

§

هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا کلمز

§

کوردیکندن کیمسه‌لر عالمده مهجور اولماسون

سامی

بین‌الادبا « سامی بك » دیه مشهوردر. « تخریب خرابات » مؤلفی «عرفان پاشامکتوب» نده سامی‌یی میزان انتقاده چکدیکی صیره‌ده، مشار الیهك :

خط سبزین دیدی اول طوطیٔ عشوه سؤالمده
زمرددن کنار آیینهٔ رخسار آلمده
اوشهلا چشم مست اولدقچه شیرین خوابدن بیدار
شکر آلوده بادام دومغز اولدی خیالمده

بیتلرینه اعتراض ایتمشلردر .

مؤلف مشار الیهك مؤاخذه‌سی . ادبیات صحیحه نقطهٔ نظرندن! واقعا پك دوغرو !

فقط سامی ، افکار حکیمانه ، اسلوب استادانه ایله اعاظم شعرامزدن معدود اولا بیلیر . دیوانی مطبوع اولدیغی کبی ترکیب بندی‌ده مشهوردر .

مشار الیهك مشهور اولان « زلف وخال ورخ » غزلی، هنوز بحق تنظیر اولونمامشدر .

سامینك مثلا :

حاضر اول بزم مكافاته ایا مست غرور
رخنهٔ سنك سیه پنبهٔ مینادندر

بیتندن معنا چیقارامیانلردن بری‌ده — واقعا — بز .
فقط بو بیتی حاوی بولونان غزلك اجزاسندن بولونان :

روزن خانه‌یی سرماده كشاد ایتمكدر
سردیٔ بزم ادب خندهٔ بیجادندر

بیتی، خصوصیله :

ای خواجه طوتولدی نفسك قبرده كیردك
بوعالمه صیغمم دیر ایدك شمدی نه دیرسین

فكری یالكز بزه دكل ، هرمنتسبین ادبه پك حكیمانه كلیر ظن ایده‌رز .

سامی، نابی‌یی بكندیكنی :

نه در سودی بوبازار فناده جلب اموالك
فنا ویرمز متاع مستعاری دوش دلالك

مطلعیله باشلایان و :

چكیلمز وضع ناسازی سكوت ایلرسه‌ده نادان
اشاراتی بدلدر كفتكویه مردم لالك

كبی ابیات حكیمانه‌یی حاوی بولونان غزلنك شو مقطعنده اعتراف ایدر :

نه ممکن پیرو اولمق نابیٔ استاده ای سامی
سواد نابجادر مشق شعری کلك اطفالك

مشار الیه جنتمکان سلطان محمود خان اول حضرتلرینك وقعه نویسی ایدی . وفاتی بیك یوز قرق التی سنه‌سنده‌در . حسن خطی مشهوردر .

* * *

سامی پاشا

مشارالیه تتبعات حکیمانه جهتیله حقیقةً سر فرازان ادبا وحکمامزدن معدوددر. «رموزالحکم» عنوانلی بر اثر بدیعه پروری واردرکه، حقیقةً بر اسلوب دلنشین ایله تحریر اولونمشدر. اشعاری، نثری قدر متین دکلسه‌ده. حکیمانه، عاشقانه تصورلری محتویدر.

مشار الیه صبحی پاشا وایة الله وسزائی بك افندیلر کبی برخیر الخلقلر یتیشدیرمش در.

سکسان سکز یاشنده وفات ایتدی.

سزائی بك

بهار بدایع نثار طبیعتك ژاله‌لره مستغرق اولان کریه‌لی برصباحنده دوغه‌رق، سمای ذی صفای علویته قارشی :

بر قیزك حین ارتحالنده
دولاشان خنده‌یی جمالنده
آکدیرر حالت زوالنده
آه بن صوك بهاری یك سورم

یولنده نغمات شائقانه ایله قلب حزیننك اك درین فریادلرینی، اك حزین انینلرینی اظهار ایدن بوکنج ادیب مشعل استقبال ادبی احیا ایده‌جك نوادردندر .

اسلوب افادهٔ شاعرانه‌سی مشعشع، علوی اولدیغی قدر احتساسات رقیقهٔ ادیبانه‌سی اوقدر محرق، اوقدر آتشیندر .

سرکذشت علوی براثردر . اوقویانلر انکار ایتمزکه بر چوجوغك روحنه دوقونان بربایقوش صداسی اوقدر تصویر اولنور . ینه اوقویانلره صوروکز : ثروتك سفالته قارشی چیقاردیغی ندای تحقیر بوقدر تخیل ایدیله بیلیر . فکرشاعرانه‌یی قله‌ئوپاترك زمان صفا ولطافتنه ارجاع ایدن اولوحه نه‌قدر مشعشع!

کوچوك شیلر، یك بویوك شیلردر . خصوصیله بو کتابك محتویاتندن بولونان دوکون عنوانلی حکایه برچهرهٔ زردك آیینهٔ انعکاسی، بر روحك واویلای مضطربانه‌سی ، برمتورمه‌نك نفس واپسیندر .

سزایی بك افندی انکلیز وفرانسز لسانلرینك غوامض ودقایقنه بحق واقف اولان بدیعه پروراندندر .

سلیمان نحیفی

شاعریتله برابر خطاطلقده دخی اشتهار ایلین سرفرازان ادبدندر . اپی مهم مأموریتلرده بولونمشدر .

وفاتی بیك یوز اوتوز تاریخنده‌در .

نحیفی‌یی درجهٔ اولا شاعرلرندن عدایلمش اولسه‌ق سزادر .

اشعاری احتساسات رقیقه ایله فکر عاشقانه‌نك مرأت انعطافی اوله‌جق درجه‌ده پارلاقدر .

مثنویٔ شریفی منظوماً ترجمه ایتمك اقتدار خارق‌العاده‌سنی کوسترمشدر .

مثنویٔ شریفك ابتداسنده بولونان :

بشنوازنی چون حکایت میکند
از جدائیها شکایت میکند

بیتیله :

دیکله نیدن کیم حکایت ایلیور
آیریلقلردن شکایت ایلیور

بیتنی :

از نیستان تامرا ببریده ام

ازنفیرم مردوزن نالیده‌ام

بیتنی :

دیر قامشلقدن قوپاردیلر بنی
نالشم زار ایله‌دی مرد وزنی

بیتیله :

درنیابد حال پخته هیچ خام
پس سخن کوتاه باید والسلام

بیتنی :

پخته‌حالن هیچ فهم ایتمسونمی خام
اختصار اوزره کرك سوز والسلام

بیتیله ترجمه ایتمشدر :

بعض اشعاری :

اولدورمه کل نحیفیٔ شیدایی جور ایله
خوبان ایچنده اولدخی برعادت اولماسون

§

کاسه کاسه زهر غم نوش ایله‌دم عشقکله بن
دست جورکدن نلر چکدم شکایت اولماسون
غم یمه بر کون ایدرسین وصلمه دیرسین بکا
موعد وصلك صاقین روزقیامت اولماسون

§

حکم کتاب عشق ایله اولدور ثوابه کیر
ای بیوفا اکر سنی سومك کناه ایسه

§

ارباب عشقی مست سرانداز شوق ایدر
فصل بهار نشوه‌سی ، بلبل صدالری

§

مرأته باقمه بر ایکی کون ایله تجربه
صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلیدر

§

عاشقلغمه شاهد عادلمی دکلدر
اوضاع حزینمله غریبانه نکاهم

سنان پاشا

سنان پاشا فاتح عصرینك یتیشدیردیکی فضلادندر . حضرت فاتحه خواجه‌لکی مناسبتیله (خواجه پاشا) نامیله معروف‌ایدی. هنوز نورسیدهٔ شباب ایکن، طبع خدا دادینك سائقه‌سیله وتدریسه باشلامشدر .

شعری اوقدر کوزل دکلدر . فقط نثری زمانه کوره شایان غبطه بولونمق لازم کلیر .

شعرینك درجه‌سنی برتوحیدنده منظورمز اولان :

ای کشایندهٔ خزائن جود
نقش پیوند کار کاه وجود
کوکب آرای آسمان بلند
هم زمین سازوهم فلك پیوند
حی وقیوم قادر وقاهر
اول اول آخر آخر
شهدالله کواه معرفتك
وحده لاشریك له صفتك

پارچه‌سی ارائه ایده‌جکی کبی نثرینك علویتنی‌ده (تضرعات

سنان پاشا) عنوانیله نشر اولونان اثر برگزیده‌سی اثبات ایلر .

مشارالیهك (تذكرة الاولیا) نامنده بر اثر ادبیسی وشرعیات وریاضیاته دائر برقاچ رساله‌سی واردر .

سکزیوز قرق برده دوغه‌رق، سکزیوز طقسان برده وفات ایتمشدر .

سید وهبی

اصل اسمی حسین اولان سید وهبی مشاهیر شعرامزك سرآمداندن معدود اولا بیلیر. شاعرلرمزی، حائز اولدقلری مزایات ادبیه صیره‌سیله، درجات ثلثه‌یه تفریق ایده‌رسه‌ك، سید وهبی ایکنجی درجه‌یی احراز ایده‌ن ارباب سخندن عداولونور.

مشار الیه، حلب مولویتنی احراز ایتمش. مؤخراً حجازه کیتمشدر.

آه وهبیٔ هنر پیشه جهاندن کیتدی

تاریخ حزیننك مفهومنجه، بیك‌یوز قرق طقوز تاریخنده، در سعادتده وفات ایتمشدر.

برشاعرمز محاکمهٔ احوال شعرایه دائر یازدیغی منظومه‌ده وهبی‌یی:

وهبیٔ قدیم نکته‌داندر

مصراعیله تجلیل ایتمشدر.

سید وهبینك، سنبل زاده وهبی‌یه نسبتله مشاهیردن عد اولونه‌جق شعرادن بولوندیغنه دلیل اولمق اوزره، برقاچ بیتی بروجه آتی نقل ایدیلیر:

اثرین کورمز ایدك جان کبی جانانمزك

کلدی کوزدك یرینه کلدیکنی جانمزك

§

ظن ایلرم که لیلهٔ قدر ایچره نوردر
کوردکجه زیر زلف معنبرده کردنك

§

سن ده عقلك وار ایسه برنسنه تحصیل ایت یوری
عالمك طعن ایتمه تریا کیسنه عیاشنه

§

دعوی ثبوت بولماز اولورسه کناه مست

§

مکدر ایتمه کوروشدکلرك خمار کبی

[illegible]

◆

شناسی

ادبیات جدیده چالیشانلرك بریده شناسی افندی مرحومدر . مومی الیه متخلق اولدیغی استعدادیله اظهار غیرت ایدنلرك سر آمدانندندر .

شعری اوقدر خوش آینده دکلسه‌ده نثرده بر مسلك ادیبانه التزام ایتمشدر .

اون یدی یاشنده والده‌سنه یازدیغی مکتوب بعض طرفدن دوچار مؤاخذه ایدلمش ایسه‌ده، اون یدی یاشنده‌کی بر نورسیدهٔ ادبك، بومکتوبی شایان تعذیردر .

« شو دعواده حقیقت حال ارباب انصاف وتمیزك محکمهٔ وجداننده ثابت اوله‌جغندن مباحثه بر استنطاقنامه حکمنه کیرمك ایچون روزنامه‌نك عباراتنه آیری آیری جواب اعطا اولندی. »

« روزنامه‌نك دخی بحق بردیه‌جکی وارایسه اداب مناظره‌جه بویولده جواب ویرمه‌سی لازم کلیر . یوقسه حقسز اولدیغی یردن اغلاق مرام ایله صدد اخره نقل کلام ایتمك وجوابی اصلا قابل اوله‌میه‌جق بحثلری دخی هزله بولشدیروب کچیورمك اثبات ویا تسلیم حقانیتده عاجز اولانلرك حمیتیدر. دعوانك ثبوتی دلیله محتاجدر . روزنامه‌نك هرسوزی ایسه ایکی نقطه بیننده

اقصر طریق خط مستقیم اولمسی کبی بدیهی دکلدرکه برهاندن مستغنی اولسون. حق تزییف ایله باطل اولماز . »

دیکر :

وارلغم خالقك وارلغنه شاهددر
غیری برهان قوی وار ایسه زائددر

∴

کورن صاچك آراسنده یوزك پارلدیسنی
صانیرکه قاره بولوطك ایچنده آی دوغمش

∴

ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر
مقدارینه نسبتله کشی خیر وشر ایلر

شیخ غالب

سر آمدان شعرای عثمانیه‌دندر . [اثر عشق] کلمه‌لرینك کوستردیکی بیك یوزیتمش بر تاریخنده رشیدافندی نامنده بر ذاتك صلبندن دنیایه کلمشدر . [حسن عشق] منظومه‌سی اشهر آثارندندر .

کچدی غالب دده جاندن یاهو

تاریخنك کوستردیکی اوزره بیك ایکی‌یوز اون اوچ تاریخنده وفات ایلمشدر .

حسن وعشقندن :

معراج وصفنده :

هرشی اولور اصلنه شتابان
چیقدی ینه آسمانه قرآن

§

ارواح رسل جماعت اولدی
الله بیلیر نه حالت اولدی !

§

وصف حسندن :

جلاد نکاهن ایت تماشا

عزرائیلی کورکه روح بخشا

§

بر خسته بوکیم نعوذ بالله
عزرائیل اوکنده الأمان خواه

§

ایلر نکهی ایدرسه بیداد
عیسایی عروس مرکه داماد

§

ینه حسن وعشقدن بعض پارچه‌لر :

یوقسه بونی سن قولایمی صاندك
غم لشکرینی آلایمی صاندك

§

بونامه اویار جانه کیتسون
بر آهدر آسمانه کیتسون

§

دیوانندن :

اوجرمك عذری مشکلدرکه کاملدن ظهور ایلر

§

صو اویور دشمن اویور خستهٔ هجران اویوماز

§

واردق در سعادتنه یاری کورمه‌دك
کیردك بهشته حیف که دیداری کورمه‌دك

§

چکمه غم دستیکردر الله

§

بر کون اولورسین ایکی کوزم سن‌ده عشقه‌یار
بو ماجرایی بن اوزمان سویلرم سکا

§

نوردن تصویر قیلمش بر بلا فیاض کل
اول بلایه جان ویروب یارستمخو قویمش آد

§

آی یکیسی کوکده نه اولکر صاتار
دکمییجیك کسدیکی طرناغنی

شیخ الاسلام عارف حکمت بك

شیخ‌الاسلام عارف حکمت بك عرفای شعرامزدندندر . التمش ایکی تاریخنده مسند مشیخته تعیین اولنمشدر . دیوانی مطبوعدر .

اشعارندن :

چشمم کوروردی عالمی برکلستان اودم
عمرك بهار موسمی عهد شبابدر

§

اوکا کلك طولادك باشمه بلاسنی آه
کوکل ! یتشمدیمی طالع سیهکارم

§

حفظ لسان مدار سلامت دکلیدر ؟

شیخ الاسلام عبدالله وصاف افندی

آق حصارلیدر . بیك اون بر تاریخنده طریق تدریسه داخل اولمشدر . سلانیك قاهره مولویتلرینه نائل اولدقدن صوکرا عقائده متعلق بعض مشکلاتی حل وتفهیم مقصدیله ایرانه کیتمشدر .

عودتنده اناطولی ومتعاقباً روم ایلی صدارتیله اعزاز اولوندی . بیك التمش سکز تاریخنده مسند مشیخته رونقبخش اولمشدر . بیك یتمش بشده ارتحال ایتدی .

دیوانچه‌سی و « خیال بهجت آباد » نامیله بر منظومه‌سی واردر .

اشعارندن :

نور شفق جهان عرفان
آب رخ دودمان عثمان
نامن ایشیدن هوا پرستان
بیم غضبیله اولدی پنهان
حق فکرینه ویرمش استقامت
ملهم دل پاکنه کرامت

ایتمش اوشهر اطاعت حق
مقرون رضا ولی مطلق
ایتمزمی بومدعایی اثبات
رزمنده ظهور ایده‌ن کرامات
طرد ایتدی جنود بی حسابی
تأثیر دعای مستجابی

⁂

ای طالب عز وجاه سرمد
رغبت کن دولت سرآمد
هرعاجزه شفقت ایت شفیع اول
مخلوقه تواضع ایت رفیع اول
حکمن ویره‌یم دیوب صدورك
بیهوده اوچورمه کل حضورك
افراطه‌ده وارمسون اوحالت
تا اولمیه موجب حقارت
دلدادهٔ شوق ایسه‌ك رضایه
اکرامده تابع اول خدایه
اخرینه خاك اولور بوتنلر
بیلمم نه‌یه کبر ایدر ایدنلر

⁂

اوقاتکی ایلمه اضاعت
نادان ایله ایتمه عقد صحبت
عرفانه بو لونسون انتسابك
بیل قدرینی قابل خطابك
اولسه‌ك اومقوله‌یه ملاقی
یا مجلسه کلسه اتفاقی
پند ایلیوب ایتمه نفسك اتعاب
مسدودید قضادر اولباب

شیخ الاسلام یحیی افندی

بیك اوتوز بر تاریخنده مقام مشیختی احراز ایدن مشاهیر شعرامزدندر . حکمیاتده، ادبیاتده برمقام مستثنای ارتقاده قالان مشارالیه بوتون ارباب علم وادبك مظهر احترامی اولمشدی .

ندیم :

نفعی وادیٔ قصائدده سخن پردازدر
اولاماز اما غزلده باقی ویحیی کبی

بیتله شاعر مشارالیهك علویتنی قیمتشناسانه تقدیر ایتمشدر. بیك اللی اوچ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اون سکزنجی کیجه‌سی وفات ایلدی . مرتب دیوانك کسوهٔ طباعته کیرمه‌مش اولماسی شایان تأسفدر ! . .

بعض اشعاری :

بیمار دردعشق قبول ایله‌مز علاج

§

عاشق البتده ایدر سوز درونن اظهار

§

تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر

§

آدمه جبه‌ودستار کرامتمی ویرر

§

عشقك صفاسی یوق دکل اما جفاسی چوق

§

چیقمه‌دك ای ماه تابان بکله‌دك آقشامه‌دك

§

طراوت وار چمنلرده لطافت وار هوالرده

§

بر آشنالق ایتمه‌دك بیکانه‌می صاندك بنی

§

کوکل مرآتی صدپارهٔ دست جلالکدر
ینه هرپاره‌سنده جلوه‌کر باقسه‌ك جمالکدر

§

اولمقده کوزللکده ادمه یوسف ثانی
بر فتنه قوپار قورقارم اخوان آراسنده

§

دائما عشاقی اولدورمکده استغنا ایده‌ر
اولدیرر آخر بزی اول شوخ استغنا ایله

§

زلفن داغیدوب کیرنجه رقصه
طاوس کشاده باله دوندی

* * *

طالب

بوشاعر مشهور بروسه‌لیدر. بعض مدارسه مدرس اولمشدر. بیك اوچیوز اون درتده کوتاهیه قاضیلغنی احراز ایتدی .

وفاتی ١١١٨ سنه‌سنده‌در .

دیوانی واردر .

اشعارندن :

تشنهٔ تیغ هلاکم اوقورکیم کورونور
موجهٔ آب بقا جواهر شمشیر بکا

⁂

بر دیده‌ده کیم نور حقیقت اولا ایلر
آینهٔ یوسفده زلیخایی تماشا

⁂

نه سیم و زر نه بیم حرف و نه اندیشهٔ امساك
باقلسه دیدهٔ امعان ایله راحتده مفلسلر

عاکف پاشا

عاکف پاشا آثار منشیانه‌سیله تاریخ ادبیاتمزده شانلی برصحیفه اشغال ایلمش اولان ادبادندر .

لساننمزك ترکه یارار برلسان حالنه کلمسنه وبوکون اعاظم ادبامزك بزی حیران ایدن علوی علوی تصوراته، پارلاق پارلاق تشبیهاته دور محمود خان ثانیده وضع اساس ایتمکه مشار الیه موفق اولمشدر .

واقعا « اولنمغله » یی « بولنمغله » یه « زرکار » ی « آشکار »ه قافیه کتیرمکدن عبارت اولان و آدینه « اصول قلم » دینیلن مناسبتسزلکدن پاشانك آثاری کلیاً بریدر، دینیله‌مز . فقط سکز قافی برآرایه برلشدیره‌جکم، آسمانی خانمانه قافیه یاپاجغم دیه آراده معنانك‌ده غیب اولدیغی، حتی ترکجه‌نك ترکجه اولدیغی آکلاشیله مدیغی اویله برزمانده مشار الیهك سربستانه، عادتا لاقیردی سویلرکبی ادارهٔ قلم ایتمسی وبلکه شویولده موجدلك شرفنی قازانماسی شایان ستایش موفقیاتدن عد اولونه‌مزمی ؟

الحاصل عاکف پاشا، ادبیات جدیده‌مزه موافق یازی یازمقده — برقاچ کشی مستثنا اولدیغی حالده — بوتون ادبای قدمامزك واکثر ادبای جدیده‌مزك سرافرازی اولمغه لایقدر .

مشار الیهك شعری اوقدر کوزل دکلسه‌ده، حکمت آور مضمونلردن‌ده خالی دکلدر .

عاکف پاشا . خارجیه وداخلیه نظارتلرنده بولونمش واللی بش تاریخنده وفات ایتمشدر .

آثار منثوره‌سنی کورمکله شرفیاب استفاده اولمق ایسته‌ینلر (محررات خصوصیهٔ عاکف پاشا) یه مراجعت ایده‌رلر .

برقاچ بیتی :

چشم امعان ایله باقدقجه وجود عدمه
محن جنت کورونور آدمه مأوای عدم
بولانیر گریهٔ خونینم ایله بحر وجود
صراریر آهم ایله سبزهٔ صحرای عدم

§

ساقیا برجام ایله تحویل حال ایتمزمیسین
خاطرم آزادهٔ رنج وملال ایتمزمیسین

عزمی زاده حالتی

طقوز یوز یتمش یدی شعبانندە استانبولدە مهد آرای شهود اولان عزمی زاده حالتی مقتدر شاعرلرمزدندر ۰

بعض مدارس عالیه‌ده مدرس اولمش وشام، مصر، بروسه، ادرنه، استانبول قاضیلکلرینی بالاحراز، اناطولی وروم ایلی قاضیعسکرلکنه قدر ترفیع مراتب ایده‌رك بیك قرق شعبانندە وفات ایتمشدر .

آثاری شونلردر :

ابن ملك حاشیه‌سی — درر حاشیه‌سی — مغنی اللبیب شرحی هدایه ومفتاح شروحه تعلیقات — ساقی نامه — منشآت —

اشعارندن اوچ بیت :

خیال زلف یار اولدقجه کوزده کریه لازمدر
یازقدر شیشه کبی آب ایچنده اویله سنبللر

⁂

کوکلده صاقلامغه عشقی قدرتم یوقدر
نه صاقله‌یم کوزلم صبره طاقتم یوقدر

⁂

طعن ایتسه خوبلر نوله اول سروقامته
منکر دکلیدر نیجه انسان قیامته

* * *

عونی بك

عظمت اسلوب ، رقت افاده ، ثروت خیال کبی هر بری برشاعر ایچون بر مزیت مخصوصه عد اولنه‌جق خصائص عالیه ایله تزیین ذات وصفات ایلمش نوادر روزکاردندر .

بویله بر نادرهٔ ادبك ارتحالی منتسبین علم وادب ایچون تلافیسی ناقابل اولان ضایعات عظیمه‌دندر .

مشارالیهك وفاتی قدمای شعرادن حلمی افندینك وفاتی زماننه تصادف ایتمسیله اسکدارلی طلعت بك :

حیف برکونده ایکی شاعر خوشکو کیتدی
بریسی حضرت حلمی بری میرعونی
یازیلیر جمله‌یه تاریخ کلیر بر کون اولور
قودیلر آه ایکی شاعر ماهر کونی

تاریخنی سویلیه‌رك بیان تأثر ایلمشدر .

مشرب عاشقانه‌سی منصفانه تفکر اولونورسه مرحومك سنك مزارینه آثار طبع عاشقانه‌سندن اولان :

کل سر قبرمده طور بر لحظه ای سیمین بدن
نوردن برسرو دیکمشلر قیاس ایتسون کورن

مطلع حزیننك نقشی لایق کورولور .

ادبیاتمزك ابتدای ظهورندن بری بوقدر شاعرلرمز کلمش ایکن ، بونلرك ایچنده غوامض ودقایق فارسیه‌یه کسب وقوف ایدنلرك پك چوق اولمدیغی معلومدر . عونی بکك ایسه اولسانه اولان وقوف فوق العاده‌سنی آثار فارسیه‌سی اثبات ایتدکدن باشقه مرحوم معلم ناجی افندی کبی حقیقةً (استاد کل) توصیفنه بحق سزاوار بولنان بر فاضلده تصدیق ایدر .

دیوانك مطالعه‌سنی هوسکاران شعر وادبه توصیه ایتمکی وجائب قیمتشناسیدن عد ایدر وبورایه آثار عالیه‌سندن بعض ابیاتنی نقل ایلرز :

سوز یوق کهر السنهٔ عالمه اما
ای خواجه لسان شعرا باشقه لساندر
زیرا شعرا زمره‌سنك طبع سلیمی
آیینهٔ الهام خداوند جهاندر

§

دست‌وپایی باغلیدر بیچاره قربان نیلسون

§

فراقکله جهاندن رحلتم بر آهه قالمشدر
کل ای روح روان کل کیم ایشم اللهه قالمشدر

§

کیمسه ادراك ایتمدی معناسنی دعوامزك
بز دخی حیرانی‌یز دعوای بی معنامزك

§

آتش کبی توتسه‌یدی اکر نور تجلی
ای زلف سیه دود سیاهی سن اولوردك
دنیایه اکر وقت جهالتده کلیدك
طاعتکدهٔ حسن الهی سن اولوردك

§

الدن کیدیور خستهٔ هجرانك امان کل
ناز ایلمه الله ایچون ای روح روان کل
بن عالم وصلتده‌یم ای پیك اجل کیت
برکون که قیامت قوپاجقدر اوزمان کل

§

بن سنك آب حیات لبکك تشنه‌سی‌یم
طالب چشمهٔ حیوان ایسه‌م انسان دکلم

§

کلنجه وقت حاجت کچمدم خاطرلرندن هیچ
آنکچون بن ده شمدی خاطر احبابدن کچدم

§

عاشقلره اول کون که تجلی ایده‌جکدر
دیدار بکا صورت جانانده کورونسون

§

اول مهر دل افروز ایله جان بر یره کلسه
آیینه ایله آیینه‌دان بر یره کلسه

§

احبا شیوهٔ یغماده مبهوت ایلر اعدایی
خدا کوسترمسون آثار اضمحلال بریرده

§

قلب طبیب وصلته کلمزسه مرحمت
الله رحمت ایلیه بیمار حسرته

نصیح دده

طریقت علیهٔ مولویه منتسبلرندن وغلطه مولویخانه‌سی حجره نشینلرندن ایدی. مقتدر، ذکی، رقته میال برشاعر فصاحت پروردر.

حسن خطی مشهوردر.

صدر اعظم کوپریلی فاضل احمد پاشا زماننده، یعنی بیك یوز یتمش بر سنه‌سنده کسب اشتهار ایدن شعرادن اولدیغی محققدر.

آثاری شونلردن عبارتدر:

دیوان — کل ومل — خسرو شیرین — محمود وایاز —

اشعارندن:

جای ایدنسه‌م ایتمك استبعاد دیر محنتی
عاشقم بر کافر حسنه محمد امتی
کیجه‌لر عزم ایتدیکم اول ماهه سایه‌م خوفیدر
بر طریق ایله قبول ایتمز محبت شرکتی

§

دلده عشق غم جانان بر اولور
تنده ای روح روان جان بر اولور

§

عاشقم عاشقم بو دعوامه
ایکی چشم ترم گواهمدن

§

حال دلی سؤاله نه حاجت که دمبدم
سویلر زبان حال ایله هر بر نگاهمز

§

عاشقز وصل یاره منتظرز
بلبلز نوبهاره منتظرز

* * *

فضولی

سلاست افکار، رقت افاده، تصورات حزن انگیزانه جهتلریله هر شاعرمزه قارشی مرتبهٔ بالای استثناده قالان واقتدارجه کندیسنه یتشیلمك دکل، حتی آثارینك بیله بحق تقلیدی قابل اولمایان حضرت فضولی، طقوزیوز یتمش بر سنه‌سنده بغدادده سلیمان نامنده بر ذاتك صلبندن دنیایه کلمشدر. تاریخ وفاتی — حیفا که ! — معلوم دکلدر.

بوتون اشعاری، شاعرانه، حکیمانه اولمقدن زیاده تصورات وخیالات عاشقانه ایله مالامال اولدیغندن، هر غزلی هر بیتی، حتی هر مصراعی کوکللرده رقیق بر حس اویاندیریر.

فضولینك نثری ده شعری کبی کندیسنه خاص بر اسلوب لطیفی احتوا ایدر.

آثاری شونلردن عبارتدر :

حدیقة السعدا — دیوان — صحت ومرض — خمسه —

وقعهٔ کربلایی پك دلسوز بر صورتده تصویر ایدن (حدیقة السعدا) ادبیات عثمانیه‌یه رونقبخش اولان وامثالی شمدی‌یه قدر یازلمامش بولونان آثار کزیده‌دندر.

مشار الیهك برقسم اشعاری‌ده فارسیدر .
فضولینك یکن محمدپاشایه یازدیغی شکایتنامه‌سی پك مشهوردر. دیوانانك مطالعه‌سنی توصیه‌یی اونوتمامقله برابر، برقاچ بیتنی نقل ایده‌رز :

چیقمه یارم کیجه‌لر اغیار طعنندن صاقین
سن مه اوج ملاحتسین بونقصاندر سـکا

§

کارکر دوشمز خدنك طعنهٔ دشمن بکا
کثرت پیکانك ایتمشـدر دمردن تن بکا

§

بیك جان اولایدی کاشکی بن دلشکسته‌ده
کیم هربریله بیك کز اولایدم فدا سکا

§

کوزلرمدن دوکولن قطرهٔ اشکم کهری
لبلرکدن صاچیلان لؤلؤ شهواره فدا

§

صبح صالوب ماه رخکدن نقاب
چیـق که تماشـایه چیقـار آفتـاب

§

مهری یوق ماهلره آه اثر ایتمز یارب
ویر برانصاف شو مهری یوق اولان ماهلره

§

بنده مجنوندن فزون عاشقلق استعدادی وار
عاشق صادق بنم مجنونك آنجق آدی وار

§

پت نورسم نمازه شب وروز راغب اولمش
بونه دیندر الله الله پته سجده واجب اولمش

§

جانی جانان دیله‌مش ویرمه‌مك اولماز ای دل
نه نزاع ایلیه‌لم اول نه سنکدر نه بنم

§

زلفی کبی آیاغن قویماز اوپه‌م نکارم
بوقدر آنك یاننده برقیلجه اعتبارم

§

روز هجراندر سوین ای مرغ روحم کیم بوکون
بوقفسدن بن سنی البته آزاد ایلرم

§

یار بی پروا فلك بی رحم دوران بی سکون
درد چوق همدرد یوق دشمن قوی طالع زبون

§

حیرت ای بت صورتك کوردکده لال ایلر بنی
صورت حالم کوره‌ن صورت خیال ایلر بنی

§

هر کوره‌ن عیب ایتدی آب دیدهٔ کریانمی
ایله‌دم تحقیق کورمش کیمسه یوق جانانمی

◆

کاظم پاشا

بیلمم بو بویوك شاعرمز ایچون نه دیه‌لم؟ اخلاف شعرا ایچنده فضولینك رقت عاشقانه‌سنی، نفعینك اهنك افاده‌سنی، ندیمك نزاهت ادبیه‌سنی جمع ایدن برشاعرمز وارسه اوده کاظم پاشادر. خصوصا مرثیه کولقده، عثمانلیلرك محتشم کاشانیسی عد اولونسه بجادر. مشار الیهك «مقالید عشق» عنوانلی اثری بوسوزمزه دلیل اولا بیلیر.

کاظم پاشا بیك ایکی‌یوز اوتوز یدی سنه‌سنده دوغمش، بر مدت دیوان همایون قلمنه دوام ایتمش، صوکره طابور کاتبلکنه رغبت ایده‌رك، صره‌سیله ترفیع مراتب ایلیوب فریقلك رتبهٔ رفیعه‌سنی حائز اولمشدی.

«غریق لجهٔ غفران ایده روانی حق»

مشار الیهك پك چوق اشعاری بولوندیغی حالده، بونلرك بر دیوان صورتنده میدان انتشاره چیقمامسی منتسبین ادبی دلخون ایده‌جك احوالدندر.

کاظم پاشانك علو فضیلتی، مزیت ادبیه‌سی هرمنتسب ادبك معلومی اولدیغندن بوراده مثال ایرادندن صرف نظر ایتدك.

* * *

معلم ناجی

آز برزمانده بویوك براستعداد اظهار ایدن بوشاعر مادرزاد عثمانلیجه‌یی تشکیل ایدن ایکی مهم لسانك دقایق وغوامضنه — جرأتمز عفو اولونسون — مرادیمزدن زیاده واقف بولندیغی جهتله، بوایکی لسانجه اولان ملکهٔ مخصوصه‌سی طبع خدادادینی پك اعلا منبسط ایتمش و « معلم ناجی » نامی حقایقجویان ارباب ادب بیننده برموقع احترام اخذ ایلمشدر . ناجی افندینك شعرنده شدت افاده، برازده بدایع عاشقانه واردر .

ناجی افندینك منثور اولان افاده‌سی — کندیسنه مخصوص اولمقله برابر — اسلوب ساده‌یه پك موافق اولدیغندن ، مثلا بر ادبیات درسنده مشار الیهك آثار منثوره‌سندن اسلوب مزینه، یاخود اسلوب عالی‌یه مثال کتیریله‌مز .

ناجی افندی استانبوله کلدیکی صره‌ده ترجمان حقیقت غزته‌سی ادبیات ممیزلکنی درعهده ایده‌رك، غزته‌یه درج ایتدیکی آثار ادبیه ایله اولاد وطن پك چوق استفاده ایتمش ، حتی معلمك شاکرد عرفانی اولمق اوزره پك مستعد کنجلرده یتیشمشدر .

صوکره. ترجمان ایله معلملك بیننده وقوع بولان براختلاف، سعادت غزته‌سنه انتسابنی انتاج ایلمش. اوراده‌ده اولاد وطنی مستفید ایتمشدر.

مشار الیهك آثار ادیبانه‌سنك برقسمی بروجه آتیدر :

آتشپاره — شراره — فروزان — حمیت — ترکیب بند — مجموعهٔ معلم — سنبله — معلم — محمد مظفر مجموعه‌سی — اصطلاحات ادبیه — نمونهٔ سخن — مدرسه‌خاطره‌لری — انتقاد — خلاصة‌الاخلاص — اعجاز قرآن — سانحات‌العرب — عبیدیه — امثال علی — ترز راکن — لغت — شویله بویله — مخابرات — نوادرالاکابر — امثال عجم — خرده فروش — صائبده سوز —

آتشپاره‌دن :

عقله کلیر فکر سعادتمی وار
کاسه‌ده امید وصالك کلیر
پرسش احواله خیالك کلیر
خسته‌کی یوقسه‌کیم آرارکیم صورار

§

بیلمم شوقوزی نه‌دن غم آلمش
هر ناله‌سی قلبه داغ‌زندر
فریاد ایده‌رك قوشار نه‌دندر
سودسزمی رفیقسزمی قالمش

§

وولقانمیسن ای دل هوا خواه
آتشکده اولدی سینه سندن
دورماز نه یانارسین الله الله
یاندم سنی شعله‌بار ایدندن

§

بولدم اوتسالیا دلبرنده
اول قطعه‌یه خاص بر ملاحت
انسان کوزلی دیسه‌م یرنده
تشبیه و تکلفه نه حاجت

§

تمکینی ویروب جنونی آلمش
دریا ینه اضطرابه دالمش
اولمش کچه‌رك سکون زمانی
هر دالغه‌سی بر جنون جهانی

§

ساحل کورونورمی قورقوسندن
کیزلندی بودالغه اردوسندن
ای لوحهٔ یار نوحه بخشا
بیك کره ده ایلسه‌م تماشا
طویماز سکا چشم کریه معتاد
باقدقجه اولور ودادی مزداد
حیران نفاستکدر الواح
قربان لطافتکدر ارواح
نازك کولشك نه روح پرور
کیرپیك سوزشك نه رقت آور
ایتسه‌ك نه اولور شو نا امیدی
مژکان سیاهکك شهیدی

§

ای ابر لطیف رنك سیار
بك شعشعه‌لی نمایشك وار
فسحتکدهٔ سپهر ایچنده
دریای ضیای مهر ایچنده

ماهی کبی خوش سباحتك وار
طورطورنه‌ده چوق سیاحتك وار

—

شراره‌دن :

ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب
یوسفك نور رخندن اولسه پیراهن سکا

⁂

حزن هجرانکله ماتمزار کوردم عالمی
شمدی هر صحرا بکا برکربلا میدانیدر

⁂

ای عشق بیلدیکك کبی یاق ییق درونمی
بر کیمسه سز بلا زده‌نك خانمانیدر

⁂

حسن و عشق ایتدی کمال اوزره تجلی پرده
کوره جك کوز وار ایسه بر بکا بر یاره باقك

⁂

تموج ایتمه‌ده یر یر چمن لطیف لطیف
پیاپی اولمه‌ده جو موجزن لطیف لطیف

باقوب باقوب یوزینه آغلارم غریب غریب
کولر بو حاله او شیرین دهن لطیف لطیف

⁂

مقال حزن آلیر امیزش لسانمدن
مآل محرق اولور سوزش بیانمدن
نصل صفا بولایم بن که بی صفا بولورم
کلن زمانمی ناجی کچن زمانمدن

⁂

تنك كلرنك كلشن ارغوانی نیمتن كلشن
هزاران بارك الله كلشن اندر كلشن اولدك سن

⁂

بیلسه‌ك نه اولدی ازاده کوکلم
سودا اسیری سودا اسیری

§

ناجی افندی ، پادشاه قدردان و ولی النعمت بی امتنان افندیمز حضرتلرینك سایهٔ شاهانه‌لرنده نشر معارفه همت ایدرك ، حتی استقهولمده تشکل ایدن مستشرقیه جمعیتی طرفندن برقطعه مدالیه‌یه

نائل اولمش وموخراً نائل توجه شهنشاهی اوله‌رق (وقعه‌نویس آل‌عثمان) خدمت موجب‌المفخرتیله قدری اعلا ایدلمشدر .

هنوز قرق یاشنده ایکن وفات ایتدی . ضایعات عظیمه‌دن معدوددر .

نائلئ قدیم

اشعار لطیفیله شهرتشعار اولان نوادردندر . ناجی افندی مرحوم نائلئ قدیم حقنده شو مطالعه‌ده بولنیور :

« شعری کلفتلی ، فقط استادانه سویلر . انتخاب مضامین ، تنقیح الفاظ خصوصنده برنجیلردندر . مع‌مافیه بعضاً انتخابده ، تنقیحده ایلری کیدر ، سوزك لطافتنی قاچیریر . بعض ابیاتی واردرکه نمونهٔ تعقید اولور . غزلیاتنده‌کی تازه تازه تعبیرلر ، اینجه اینجه تصورلر ، خصوصیله یکی یکی زمینلر اصحاب طبیعتی مجلوب ایدر . انسان اوزمینلری کوردکجه نظیره سویلمك هوسنه دوشر ، فقط قوجه استاده یتشمك مشکلدر . »

هرحالده نائلینك اشعاری ـ هیئت مجموعه‌سی اعتباریله ـ کوزلدر .

بیك یتمش یدی تاریخنده ارتحال ایتمشدر .

نائل جنت اوله نائلئ نادره فن

مصراعی تاریخ وفاتیدر .

بعض اشعاری :

هوای عشقه اویوب کوی یاره‌دك کیدرز
نسیم صبحه رفیقز بهاره‌دك کیدرز
ایدنجه قندلبك خاطر مذاقه خطور
دیار مصره دکل قندهاره‌دك کیدرز
طریق فاقه‌ده همکفش اولوب سنائی یه
جناب کلخنیٔ لایخواره‌دك کیدرز
پلاسپارهٔ رندی بدوش کاسه بکف
زکات‌می ویریلیر بر دیاره‌دك کیدرز
فلك ایررسه کف نائلی‌یه دامانك
سنکله محکمهٔ کردکاره‌دك کیدرز

§

مهر عصمتدن بیله شرم ایلر اولسه ژاله‌پاش
اول حیا کلبرکنك پاکی دامانن کوروك

§

نایك كه چیقار زمزمه سوراخلرندن
بلبللر اوتر صانکه کاك شاخلرندن

§

کویکده ناله کیم دل مشتاقدن قوپار
بر نغمه‌در حجازده عشاقدن قوپار

هوس جاه ایله جاهل متلاشی کورینور

§

متاعی آتش اولان چارسویه صیغمزایمش

§

کلسون اکسیك ترازوده متاعی کیمسه‌نك

§

اشعاری بویله سویلر استاد سویلنجه

§

سودك کورونجه اول پت آیینه طلعتی
قربانك اولدیغم نیجه کوردك محبتی
کویك دولانمادن نه قاچارسین ایکی کوزم
ارباب عشقك الده دکلدر ارادتی

نابی

نابی‌یی مطلق ایشتمشسکزدر. حقیقت، شایان اهمیت اولان بوشاعرمز هرکسجه معلومدر. دینیله بیلیر. حتی بر آدمك اقتدارندن بحث ایده‌رکن «نابی کبی سویلر!» دیرلرکه بوسوز ضروب امثالدن معدود اولمشدر. فقط بوشاعر مقتدرك کندیسندن اوقدر بحث ایتدیککز حالده، عجبا شوقطعه‌سنی تخطر ایتدیکزمی ؟

چون روح کمین نابی درلجهٔ نور آمد
ازتنکیٔ تن داری در صحن سرور آمد
تحقیق شناسان معنای شهودالغیب
کفتند پی تاریخ «نابی بحضور آمد»

مشارالیه بوقطعه‌یی حال احتضارده سویله‌مش و «نابی بحضور آمد» کلمه‌لری تاریخ وفاتی اولان بیك یوز یکرمی درت سنه‌سنی کوسترمکده بولنمشدر.

مشارالیه رهالیدر. سلطان محمد رابع زماننده استانبوله کله‌رك مصاحب مصطفی پاشا دائره‌سنده پرورشیاب اولمشدر.

مشار الیه اهنك افاده‌ده برمسلك تفرد احرازینه موفق اولیشنه وهمان خزینهٔ طبیعتنده آرادیغی جواهر معرفتی پك كوزل بولوب چیقاریشنه نظراً نابینك اقتدار شاعرانه‌سی هرحالده تسلیم اولنور . نه چاره‌كه — غالبا ! — چوق سویله‌مك فكریله بعضاً فنا سویله‌مش !

بونقیصه ایسه كثرت اشعار ایله مشهور اولان همان اكثر شعراده كورولور .

اوقدر كوزل سوزلر ایچنده مثلا :

دكل هاله طوتوب خرمنكه چرخ اوزره برغربال
حبوبات نجومی شب بشب تعشیر ایدر مهتاب

ویاخود :

نابی قدحده ظاهر اولان جابجا حباب
كلمكدن باده‌نك آیاغنده صراچه‌در

بیتلری كبی منظوم سوزلری، شوزمانده مدار تزییف عد ایلمك. قدمایه حرمتسزلكله برابر — تعبیر معذور بیورلسون — عظمت فروشلق اولسه سزادر . بوبیتلر طرفمزدن شایان تقدیر كورولدی ظن اولونماسون ! یالكز مشار الیهك سیآتی

حسناتیله مقایسه اولنمق وبناءً علیه هانکیسنك غالب کله‌جکنی آکلامق لازم ایدی دیمك ایسترز . !

بعض اشعاری :

اولدی سرمایهٔ حیرت بکا بیم وامید
بیله‌مم ایلیه‌جك کریه‌میدر خنده‌میدر

⁂

بیمار ایسه‌ده هر نه قدر چشم سیاهی
عشاقی پریشان ایده‌جك قدرتی واردر

⁂

یاره تکلیف وصال ایلمه کلسه تنها
یالکز کلدیکی عشاقه یتر مهر و وفا

⁂

ینه همجنسی بیلیر بر برینك مقدارین
یوسفك حسن پدرسوزینی اخواندن صور

⁂

ارزان متاع فضل وهنر باق اورتبه کیم
بیك معرفت زمانه‌ده بر آفرینه‌در

§

ابنای دهر هرهنره آفرین ویرر
یارب بو آفرین نه توکنمز خزینه‌در !

⁂

شبنم کبی افتادهٔ خاك محبتز
قالماز بر آفتابی کورونجه قرارمز

⁂

ایشیتدم عزم حمام ایتدی جان آتدم تماشایه
یتیشدم اول زمان کیم هم چیقوب هم پیرهنلنمش

⁂

هپ ایتدیکی جفایی اونوتدیردی اول پری
بر نیم خنده بر نکه التفات ایله

ندیم

نزاکت افاده، سلاست فکر، نزاهت ادبیه کبی خاصهٔ جلیله‌یی حائز اولان بعض قدمای ادبا ایچنده سرافراز اولمغه لایق نوادر روزکاردن بریده ندیمدر .

ندیم شمدیکی خیالاتمزه، شمدیکی اسالیبمزه موافق پك چوق اشعار برکزیده براقمش، وبوجهتله علویت شاعرانه‌سنی بحق اثبات ایلمشدر .

واقعا ندیمك اویله اعجاز مرتبه‌سنده دینیله‌جك صورتده نغمه‌پرداز فصاحت اولیشنی، بوتون بوتونده کندی طبع عوالم پسندینه عطف ایتمك ایجاب ایتمز . چونکه مشار الیه ابراهیم پاشا کبی بر وزیر بینظیرك بیتوب توکنمه‌ین التفاتندن باشقه، ینه بیتوب توکنمه‌ین احسانلری آراسنده یتیشمش بر ادیبدر . محصول شعری بادهوا هدر ایتمك ایسته‌ینلر وهربری بر طبیعتك خزائن بدایعندن صاچیلمش جواهر ادبیه‌یی ینه بادهوا صرف ایتمك آرزوسنده بولونانلر وبوجهتله شاعرلکی — حاشا ! — دیلنجیلك مرتبه‌سنه تنزیل ایلینلر احتمال که بزم بوسوزمزی موافق حقیقت اولمق اوزره قبول ایتمزلر .

بزم اوکیلره ویره‌جکمز جواب :

« معرفت التفاته تابعدر »
« مشتریسز متاع ضایعدر »

حکمت شاعرانه‌سندن عبارتدر .

نفعینك آهنك سلاستی، فضولینك رقت افاده‌سی، شیخ غالبك علویت تصوری ندیمده اجتماع ایتمشدر، دینیله‌بیلیر . خصوصیله اشعارنده کوستردیکی اوپارلاق تشبیهلر اوعلوی علوی تصورلر — اکثر — ایجاددر .

ادبا وشعرای کرامك عقولرینه استناداً، عرض ایدرم که ، ندیم، اکر عصرمزده بولونمش اولایدی، ینه برنجیلکی کندیسی احراز ایدەر وبوتون شاعرلرمزی پیروانندن اولمق حقنی محافظه ایلردی .

آثاری، مطبوع دیوانی ومنجم باشی تاریخی ترجمه‌سندن عبارتدر . انشاجه اولان قدرت خارق‌العادهٔ ادیبانه‌سنی بوترجمه اثبات ایدر .

ندیم، قاضیعسکر مصطفی افندی نامنده برذاتك حفیدیدر . مشار الیه، بیك یوز قرق‌اوچ سنهٔ هجریه‌سنده، دامدن دوشه‌رك، متأثراً وفات ایلمشدر .

بورایه درج ایدیلن آثار شاعرانه‌سی ، مشار الیهك نزاهت افاده وشوخئ طبیعتندن برر نمونه اولمق اوزره نقل اولندی . یوقسه — مبالغه برطرف — ندیمك بوتون آثاری شایان انتخابدر .

اشعارندن :

ای عالم مثالك سیاح هوشیاری
هیچ قصر صورتنده کوردکمی نوبهاری؟
اول دکلو سایه‌سنده فیض ونشاط وارکیم
اولسه‌یدی کر زمانك اسایش وقاری
دیردم که کلمش آنده طرح اقامت ایتمش
جمشید کامکارك ایام خوشکواری

§

قصر روح افزا دکل حسن وبها مأواسیدر
جنت اعلا بویك فرش جهان آراسیدر
سیر ایدوب طرح جدید سقف عالیسین دیدم
وار ایسه بو روی ارضك عالم بالاسیدر
طاق کسری قصر شیرینندر پدرمادر اکا
بوایکیسنك دخی بر طفل نوپیداسیدر .

کوه ودریا ایکی جانبدن درآغوش ایلمش
صانکه دریا دایه‌سی کهسار ایسه لالاسیدر

§

زهی همت که قویمش نوبهاری صورت قصره
زهی صنعت شباب ایامن ایتمش آب‌وش اجرا

§

اهالی عزو دولتده رعایا امن و راحتده
هنراربابی رفعتده جهان یکپاره نورانی

§

طبعم اوباغبان کران دستمایه‌در
کیم برکل ایسته‌سه‌م بکا برکلستان ویرر

§

دوك زلف سیهکارك اورخسارهٔ آله
سموریکی قاپلات بوسنه قیرمزی شاله

آل دسته اکر لاله بولونمازسه پیاله
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك

§

بلبللرك ایسترسنی ای غنچه دهن کل
کل کیتدیکنی آکمیه‌لم کلشنه سن کل
پامال شتا اولمه‌دن اقلیم چمن کل
ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك

ندیمه علاوه

آناك باباك سنك وار ایسه مهر وماهدر جانا
كه برباقیشده مهره برباقیشده ماهه بكزرسین

§

جده‌دن كچمش نزاكت یال وبال اولمش سكا
می سوزولمش شیشه‌دن رخسار آل اولمش سكا
سن نه‌جامك مستیسین آیا كیمك حیرانیسین
كندك آلدیردك كوكل بیلمم نه حال اولمش سكا
یوق بو شهر ایچره سنك وصف ایتدیكك دلبر ندیم
بر پری صورت كورونمش برخیال اولمش سكا

§

بن شاعرم اوقامتی موزونی دوغریسی
سونم دیسه‌م‌ده بلكه یالان سویلرم سكا

§

آچمش اولوم سینه‌سین بركره آرام وسكون
سینه‌دن بیلمم نه حالتدر كریزان اولدی هپ
خال كافر زلف كافر چشم كافر الأمان
سرتسر اقلیم حسنك كافرستان اولدی هپ

سن دیمشسین کیم کیمك دردیله کریاندرندیم
هپ مروتسز سنك دردکله کریان اولدی هپ

§

برنها نیجه تبسمده صیغماز جانا
سویله بالله دهنك تا او قدر تنك می‌در

§

نه‌در بو کیزلی آهلر چاك کریبانلر
عجب برشوخه سن ده عاشق نالانمیسین کافر
نیچون صیق صیق باقارسین بویله مرآت مجلایه
مکر سن داخی کندی حسنکه حیرانمیسین کافر
ندیم زاری برکافر اسیر ایتمش ایشتمشدم
سن اول جلاد دین اول دشمن ایمانمیسین کافر

§

بردخی بزمه دونوب کلمك دکلدی نیتك
کیتدیکك وقت آکلادم عمر شتابکدن سنك

§

بنمی ساقی اولایم بزمه دوروركن سودیکم
بویله سیمین ساقلر بللور بازولرله سن

§

لعل یار آغزنده اما واپسین اولمش نفس
عاشق بیماری کوزدم جان ویروب جان آلمه‌ده

§

قاشلرك بالاده‌سیرایت رخلرك کور زیرده
قیل تماشا خلدی زیر سایهٔ شمشیرده

§

ای ندیم ای بلبل شیدا نیچون خاموشسین
سنده اول چوق نوالر، کفتکولر وارایدی

§

سرونازم کیم بیوتدی بویله بی‌پروا سنی
کیم یتیشدیردی بوکونا سردون بالا سنی
بویدن خوش رنکدن پاکیزه‌در نازك تنك
بسله‌مش قوینده کویا کیم کل رعنا سنی
بر الکده کل بر الده جام کلدك ساقیا
هانکیسن آلسه‌م کلی جامی که یاخود یاسنی

§

بر نیم نشئه صای بوجهانك بهارینی
برساغر کشیده‌یه طوت لاله زارینی

نظامی

ایام حیاتنك اون سکزنجی نوبهارنده ایکن منقلب خزان موت اولان پك کنج، بونکله برابر پك مقتدر بر شاعردر . شهرت شاعرانه‌سی جنتمکان فاتح سلطان محمد ثانی حضرتلرینك نظر مرحمت همایونلرینی جلب ایدرك، مملکتندن دارالخلافه‌یه کلمسی فرمان بیورلدیغی صیره‌ده وفات ایتمشدر .

اشعارندن ایکی بیت :

قیلمه‌دن سیل فنا عمر دیارینی خراب
خذ من العیش بقیاً ومن العمر نصاب

§

قامتم اول داله دونمشدرکه درد التنده‌در
کوزلرم اول عینه بکزرکیم عذاب اوستنده‌در

∴

نظامینك عربی، فارسی اشعاری واردر .

نفعی

حسن تصور، آهنك سلاست كبی مزیتلرله شاعرلرمزك ایچنده تمیز ایدن نفعی پك مكمل، پك عالی شعرلر انشاد ایده‌رك، مثلا عادی برشیئی كندیسنه مخصوص اولان اهنك افاده ولطافت بیان ایله عالی كوسترمك، وعالی برماده‌یی ینه كندیسنه مخصوص برصنعت شاعرانه ایله عادی اولمق اوزره ارائه ایتمك قدرت خارق العاده‌سنه مظهر اولدیغنی اثبات ایلین وهرسوزینك كعبنه یتشیلمك قابل اولمایه‌جغنی آكلاتان برشاعردر.

كندیسنی اوقدر تقلید ایدنلر ظهور ایتدیكی حالده هیچ بریسی نفعینك برقصیده‌سنی دكل، برقصیده‌سنك كریزكاهنی تنظیره موفق اولامامشلردر.

اوقدر قصیده‌لری، اوقدر غزللری برطرفه براقه‌لم. یالكز نفعینك لاقیردی سویلركبی، سویله‌دیكی اشعاردن شو ایكی بیته باقالم كه هرمصرعی، حتی هركلمه‌سی آهنكداردر:

دوشده فكر ایلرم اوصافنی بیدار اولیجق
بولورم لوح خیالمده سراسر بی رنك
صوكره تصویر ایدوب آینهٔ اندیشه‌مده
هم یازار هم طوتارم نغمهٔ كلكه آهنك

برشاعرمز نفعی‌نك آهنك افاده‌سنی شو بیتلرله تقدیر ایتمشدر :

اول حسن بیان او حسن اسلوب
اول طور بدیع او وجه مرغوب
هر مطلبه خاصدر اداسی
هر نغمه‌ده باشقه‌در صداسی
بر حربی ایدرسه وصفه آغاز
گویا ایشیدیر قولاقلر آواز
بر عربده بر هجوم چالاك
بر خنجر و مغفر و چکاچاك
بر حمله ایدر که خصم دینه
گویا اینر آسمان زمینه
اویله قیلیج اوردیرر که فرضی
ایلر ایکی پاره گاو ارضی

نفعی ، هر یولده شعر سویلیه‌جکنی اثبات ایدن دهاتدن اولدیغی حالده آهنکدار و لطیف اثرلر حصوله کتیرمك ایچون ، صنایع شعریه‌یه اوقدر اهمیت ویرمه‌مشدرکه بو عدم تنزل حقیقةً نفعی‌یه کوره بر بیوکلك عد اولونه‌بیلیر .

باشقه بر یرده دیمش اولدیغم وجهله ، شاعرلکدن مقصد ، اکثریتله حزین حزین حسلری ، علوی علوی تصورلری قلوبه تأثیر ایده‌جك صورتده رقیق ، طبیعی بر حالده تصویر ایتمك مزیت جلیله‌سندن و اکثریا ادیبانه یالان سویله‌مکدن عبارت

اولدیغنه کوره . حسیات عالیه‌یی تصویردن صرف نظر ، فقط ، ادیبانه یالان سویله‌مك بحثنه کلنجه ، نفعی مبالغات عجمانه‌یی اقتدارندن دولایی عادتا حقایق مرتبه‌سنه واردیرمشدر .

آثار منثوره‌سنی کوره‌مه‌دك . آنجق نفعینك شعرده کوستردیکی اقتداره باقیلنجه «کاتب شاعر اولماز ، شاعر کاتب اولور .» جمله سنك هر کسدن زیاده نفعی یه شمولی اولمق لازم کلیر . حتی نفعی برقصیده‌سنده شوبیتی سویله‌مشدر :

تنزل ایله‌مم انشایه ایله‌سه‌م بلکه
مسبحات فلك وردایدزدی انشامی

نفعی سلطان احمداول دورنده کسب اشتهار ایدن شعرادندر.

آثاری شونلردن عبارتدر : اشعار فارسی ـ اشعار ترکی : یعنی دیوان ـ سهام قضا ـ

سهام قضا نفعینك برچوق هجویه‌لرینی حاویدر .

برآرالق هجوه توبه ایله‌مش اولدیغندن بونی متعاقب یازدیغی برقصیده ده :

بوکوندن عهدم اولسون کیمسه‌یی هجو ایتمیم اما
ویره‌یدك کراجازت هجو ایده‌ردم بخت ناسازی

دیمشدر.

معلومدرکه اسکی شاعرلر ، خصوصیله قصیده نهایتلرنده کندی کندیلرینی مدح ایدرلر . بوتفخر پك چیرکین کورونور . چونکه بونلرك اکثری آهنك افاده‌دن ، سلامت مؤدادن محروم اولدیغی

جهتله، حدود عقل وفکری چاك ایدر بر طاقم غریب سوزلرله مالیدر . چونکه پك صوغوقدر . نفعی هر قصیده‌سنده تفخر اصولنه رعایت ایتمش ایسه‌ده ، کندیسنك اقتداری نظر دقته آلنه‌جق واو فخریه‌لرك نفعینك مهارت شاعرانه‌سی سایه‌سنده طاتلی طاتلی اوقوندیغی دوشونیله‌جك اولورسه شاعرك بو حرکتی معذور کورولدکدن باشقه جالب تقدیر اولور .

قصائد فارسیه‌سندن :

آن فیض مصورکه نی خشك بنعتش
در نکته صلا داد عرب را وعجم را
پیغمبر امی که ز تعلیم الهی
حل کرد بیك نکته طلسمات حکمرا

§

دل داند واندیشه که از چیست ضمیرم
من بوالعجب صنع خداوند قدیرم
تصویر سراپردهٔ عشقست خیالم
مجنون بیابان خیالست نظیرم
مجنونم وعقلم سبق آموز الهیست
با انکه نه اندیشه نه آکه نه خبیرم

چون راز نهان پرده کشد چشم سمیعم
چون حسن بیان جلوه کند چشم بصیرم

§

منم که مصحف اندیشه حسب حال منست
سر صحیفهٔ او آیت کمال منست
امید وارم از الطاف کردکار ازل
که لطف تربیتش باعث کمال منست

§

قصائد ترکیه‌سندن :

اسدی نسیم نوبهار آچیلدی کللر صبحدم
آچسون بزم ده کوکلمز ساقی مدد صون جام جم
برجام صون عشاق ایچون برکاسه‌ده اول ماه ایچون
تا مدح شاهنشاه ایچون آلام الله‌لوح وقلم

§

سوزده نظیر اولماز بکا کر عالم اولسه بریکا
پرطمطراق وخوش ادا نه حافظم نه محتشم
خاقانی‌یم بن محتشم یانمده سرهنك عجم
حافظ اولور لب بسته دم خامه‌م ایدنجه زیر وبم

§

ایده منضم ینه اولکی کبی کشور رومه
چکوب صاغه صوله شمشیر بران سراندازی

شمالاً اصفهانی. کنجه‌یی. تفلیسی، شیروانی
جنوباً شهرزوری، بصره‌یی، بغدادی، اهوازی

§

حافظ وابن یمینم غزل وقطعه‌ده کر
سویله‌یه‌م بلکه رباعیده اولوردم خیام

§

آفرین لطفنه ای باد نسیم
بوقدر آنجق اولور فیض عمیم
عالمی کل کبی آچدی نفسك
ایله دك چهرۀ ایامی بسیم
کشور چینه‌می دوشدی کذرك
یانه‌در بونفس نافه شمیم
بیك جهان نکهت مشکی نفسك
ایتدی بردمده جهانی تشمیم
بوقدر نشر شمیم ایتمزایدك
اولماسه‌ك طرۀ دلبرده مقیم
عاشقه سنجلین یار اولماز
اولسه یاران ایله پرهفت اقلیم
زلف جانانه کرفتار ابد
دل سودازده‌یه یارقدیم

§

ایریشـدی پرتو فیض بهـار آیینهٔ چرخه
عجبمی شیمدی اولسـه رنك ابرتیره‌دن عاری
نسیم‌اول دکلو نازك طرح ایدر آب اوزره امواجی
که لوح سـیمه استاد ایده‌مز اویله قلمکاری
صـانیر تمغای زریندر کوره‌ن برمائی خاراده
میـان آبه دوشمش عکس خورشید پر انواری

§

بنم اول نفعیٔ روشن دل وصافی کوهر
فیض آلیر جام صفا مشرب‌بی باکمدن
آسمان همت اومار کوکبـهٔ طبعمدن
عقل کل درس اوقور اندیشهٔ اذراکمدن
بن بوحالله تنزلمی ایدردم شـعره
نیلیم قورتولامم طبع هوسـناکمدن
بوهوس بویله قالیرسه دل وطبعمده اکر
ایشیدلمزسـه سوزم سینهٔ صد چاکمدن
بن اولورسه‌م ینه آشفته اولور خلق جهان
حسـن تعبیر زبان چمـن خاکمدن

§

بیت معمور فلك رشـك ایتمه‌ده ایباقه
سیر ایدن کرچه دلم برخانهٔ ویران بولور

شمالاً اصفهانی، کنجه‌بی، تفلیسی، شیروانی
جنوباً شهرزوری، بصره‌یی، بغدادی، اهوازی

§

حافظ وابن یمینم غزل وقطعه‌ده‌کر
سویله‌سه‌م بلکه رباعیده اولوردم خیام

§

آفرین لطفنه ای باد نسیم
بوقدر آنجق اولور فیض عمیم
عالمی کل کبی آچدی نفسك
ایله دك چهرهٔ ایامی بسیم
کشور چینه‌می دوشدی کذرك
یانه‌در بونفس نافه شمیم
بیك جهان نکهت مشکی نفسك
ایتدی بردمده جهانی تشمیم
بوقدر نشر شمیم ایتمزایدك
اولماسه‌ك طرهٔ دلبرده مقیم
عاشقه سنجلین یار اولماز
اولسه یاران ایله پرهفت اقلیم
زلف جانانه کرفتار ابد
دل سودازده‌یه یارقدیم

§

ایریشـدی پرتو فیض بهـار آیینۀ چرخه
عجبمی شیمدی اولسـه رنك ابرتیره‌دن عاری
نسیم اول دکلو نازك طرح ایدر آب اوزره امواجی
که لوح سـیمه استاد ایده‌من اویله قلمکاری
صـانیر تمغای زریندر کوره‌ن برمائی خاراده
میـان آبه دوشمش عکس خورشید پر انواری

§

بنم اول نفعیٔ روشن دل وصافی کوهر
فیض آلیر جام صفا مشرب‌بی باکمدن
آسمان همت اومار کوکبـۀ طبعمدن
عقل کل درس اوقور اندیشۀ ادراکمدن
بن بوحالتله تنزلمی ایدردم شـعره
نیلیم قورتولامم طبع هوسـناکمدن
بوهوس بویله قالیرسه دل وطبعمده اکر
ایشیدلمزسـه سوزم سینۀ صدچاکمدن
بن اولورسه‌م ینه آشفته اولور خلق جهان
حسـن تعبیر زبان چمـن خاکمدن

§

بیت معمور فلك رشـك ایتمه‌ده ایاقه
سیر ایدن کرچه دلم برخانۀ ویران بولور

خانه ویراندر اماتیشه اوزدقجه خیال
هرتهی کنجنده بر کنجینهٔ ویران بولور

§

جمشید کامران که سوار اولسه رخشنه
دارا طوتر رکابنی خسرو عنان ویرر

§

صانمك که فلك دور ایله شامی سحر ایلر
هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ایلر
بر دوش کبی‌در حق بوکه معینده بوعالم
کیم کوز یوموب آچینجه زمانی کذر ایلر
توفیق رفیق اولمیجق فائده یوقدر
هرکیم بوراده عقله اویارسه ضرر ایلر

§

جویلرمی دور ایدن طرف چمنزارین یاخود
مائی پرواز ایله قطع اولمش یشیل خارامیدر
سبز وخرم بر فضامی هرکنار جویبار
یامیان جوده عکس کنبد خضرامیدر

§

سخن اولدرکه بلا واسطهٔ طبع سلیم
اوله مقبول دل نادره سنجان فهیم

عقد کوهر کبی منظوم اوله طبعه وارد
چکمیه ناظم اولان زحمت قید تنظیم
سلك تسبیحدر عارف بالله کبی
اوله بر کوهر اسرار خداوند علیم
سوزمیدر اول که چپ وراست دوشه مضمونی
نیجه معنای درستی بوزه برلفظ سقیم
چکه مضمونی فهم ایتمه‌ده بر نکته شناس
نه قدر دقت ایدرسه اوقدر رنج الیم

§

مولویدر صان اوشادروان سرکردانی کیم
هم دونر هم اشکنی ایلر صفاسندن روان
زرکلاهیله یاخود بر دلبر رقاصدر
بر آیاغ اوزره سماع ایتمکده دامن درمیان

§

غزلیاتندن :

قالمازسه اکر کوشهٔ دامان المزده
الدن نه کلیر چاك کریبان المزده

§

عاشقه طعن ایتمك اولماز مبتلادر نیلسون
آدمه مهر ومحبت بر بلادر نیلسون

زلفنه قالسه پریشان ایلمزدی دللری
انی‌ده تحریك ایدن بادصبادر نیلسون

§

عقله مغرور اولما افلاطون وقت اولسه‌ك دخی
بر ادیب کاملی کوردکده طفل مکتب اول

§

حسن پاکنده لطافت اوقدرکیم کویا
سینه‌سی آینه‌در آینه‌دان پیرهنی

نورس قدیم

اقتدار شاعرانه‌جه نورس جدیدی سبق ایلین نورس قدیم ، شاعر مادزاد اطلاقنه سزاوار اولان برادیبدر . کندیسی کرکوکلیدر . بیك یوز یتمش بش سنه‌سنده وفات ایتدی . مکمل ومرتب دیوانی یازمه‌در .

مشارالیه :

غنجه‌نك کیتدی باشی آره‌یه برخنده ایله
وارقیاس ایله بوکلشنده دمادم کولنی

§

موج خطردن اولمادی آسایشه‌مدار
تا یاننه اوتورمش ایدم ناخدالرك
سلطان لایزاله نیاز ایله نورسا
کاولدر پناهی میرلرك پادشالرك

و :

حجله‌کاه خسروی برشب که تزیین ایتدیلر
خون فرهادی صنای پای شیرین ایتدیلر
چیقمدی برنیم تن قدبلند همته
اطلس کردونی برقاچ کره تخمین ایتدیلر

بدایعنك مؤثریدر .

نوعی

شعرامزك مقتدرلرندندر. ٣٧ سنه‌سنده کلیبولیده کائن بلبان مدرسه‌سنه، ٧٥ سنه‌سنده ینه کلیبولیده مسیح پاشا مدرسه‌سنه ٧٩ ده استانبولده شاه قولی مدرسه‌سنه ٨٨ ده جعفر اغا مدرسه‌سنه ٩١ ده ادرنه قاپیسی جوارنده کائن مهروماه سلطان مدرسه‌سنه ٩٥ ده چنارلی مدرسه‌سنه مدرس اولمشدر.

طقسان سکز سنه‌سنده بغدادده قاضی بولونورکن شهزادکان حضراتنك خدمت تعلیملرینه تعیین اولوندی.

ارتحالی ١٠٠٧ سنه‌سنده‌در.

اشعارندن:

بو ساده نظمی اهل ضایع بکنمسه
نوعی نه غم بزم سوزمز عاشقانه‌در

⁂

مایهٔ نقد حیات اولسه اکر دیداری
اولوممدر بنم اغیار ایله کورمك یاری

⁂

دل صفحه‌سنه باقدم اطرافی جمله مشروح
بیلدم بو نسخه چیقمش بر ذو فنون الندن

⁂

وصلنده‌یم هجران هجرنده محنت جان
درد فراق بویله وصل کنار بویله

نوعینك آثاری :

محصل الکلام — رسالهٔ قدسیه شرحی — سورهٔ شریفهٔ ملکه تفسیری تهافت وهیاکل نور حاشیه‌لری — نتایج الفنون ترجمهٔ عقائد رسالهٔ نطق — نوای عشاق — خواجه جهانك منشآتی ترجمه‌سی — دیوان اشعار وسائره .

نوعی زاده عطائی

طقوز یوز طقسان بر سنه‌سنده استانبولده دوغمشدر . استعداد مادرزادینه باباسنی بیله حیران ایدن بو شاعر اوغلو شاعر بیك اون درت سنه‌سنده مدرس اولمشدر . بر چوق یرلرده قاضیلقده بولوندی . بیك قرق درت سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

« خمسهٔ عطائی » و « حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق » اشهر آثارندندر .

اشعارندن :

خوابده کوز قلب ایسه بیدار ایدی
شوقی ایله دلده وله وار ایدی
غافل اولنجه بدن خاکسار
پرده‌یی رفع ایتدی دل پرده‌دار

§

سرفراز علمای اعلام
رکن دین حضرت شیخ الاسلام
وارث واحد علم نبوی
باعث زندگیٔ شرع قوی

هر سؤاله ویرر احسانی جواب
بارك‌الله. زهی لطف خطاب
شاعره همت ایله اقبالی
ایلدی پایهٔ شعری عالی

وجدی

برنجی درجه‌ده بولونان اك مقتدر شاعرلرمزدن بری ده وجدیدر . ترجمهٔ حالی ، تراجم احوال یازمقدن بی خبر اولان تذکره‌جیلرك قیدسزلغیله ظلام مجهولیتده قالمش ایسه‌ده ، هرحالده مشارالیهك جوری ایله همعصر اولدیغی بعض اشعارندن استدلال اولنور .

وجدی حقنده‌کی مطالعاتی مفصلاً معارف غزته‌سیله نشر ایتمش اولدیغمزدن بورایه یالکز اشعارندن بعض بدایعنی درج ایله اکتفا ایده‌رز :

جان فدای نکهی اولدی بدن خاك رهی
ایلدی جان بدنه رشك بدن جانه حسد
روینه کرم نکاه ایتدیکی تأثیر ایتمش
قوت طالع خورشید درخشانه حسد

§

لطف فلك که ایللره ابی شراب ایدر
دلتشنهٔ محبته بحری سراب ایدر

§

دل نکاهیله ایدر ناز ونیازی بی زمان
مجلس اهل محبتده سخن بیکانه‌در
حالکی ایله زبان حال ایله دلداره عرض
کفتکوی عشقه ای‌وجدی سخن بیکانه‌در

§

طاغ اولسه نکاهینه دایانماز دل عاشق
اول آفتك‌الله نه ظالم نظری وار

§

کورورز زلف پریشانی ایچنده رخنی
لیلة‌القدرده خورشیدی نمایان بولورز

§

درون دلده کوردم نشوهٔ جام نشاط‌ای‌غم
یتیش کیم ملك خاص الخاص عشقه‌یاد آیاق باصمش

§

نه اولدی چشم فسونسازی نازدن فارغ
نه بن دلی ایده بیلدم نیازدن فارغ

§

اول بت عالی جناب وسرکشك بیلمزمی‌یم
ال ایریشمز وصلنه اما که آه ایستر کوکل

§

بنی کتیرمز اوهر جایی یادینه هرکز
لسـان عشقده نامم وفامیدر بیلمم

§

اوله‌لی مجلس نازکده می‌ناب حرام
اولدی ای دیدۀ مخمور بکا خواب مرام

§

ساقینك الن اوپدم اولوب شیخ خرابات
ایللر ایاغن اوپدیکی ادمدن ال آلدم
دیردم یولنه نقد دل وجان عزیزی
یوسف کبی بر مثلی بولونمـاز کوزل آلدم

§

کیجه کوردم خاکه صالمش دلبری زلفن چوزوب
کیمسه یارب بویله بر خواب پریشان کورمسون
ایلدم مژکانمه تصـویر عکسی روینی
کیم رخندن غیری دیده‌م مهر رخشان کورمسون

§

کلستان غمزبز زیب باغ سـینه‌مز سنسین
خراب اندر خراب اولسه‌ق ینه کنجینه‌مز سنسین

§

دوقونوردی سکا ای سینهٔ سوزان اما
نار دلدن صاقینیر خنجر برانی اوجن

§

بنمدر نوبت فریاد بلبللر خموش اولسون
فغانم اهل عشقه مایهٔ جوش وخروش اولسون

§

بنم طاعتکهم مسجدمیدر میخانه‌می بیلمم
که رندی ایله تقوی رقص ایدرلر جلوه‌کاهمده

§

چکمه رخکه نقاب عشوه
ای مطلع آفتاب عشوه
وارمی دها بر مخاطب ناز
وجدی‌یه‌میدر خطاب عشقه

§

اوقد وحد وخط عنبرین نه خوش دوشمش
نهالی تازه وکل تازه رنك وبو تازه

§

صاقنسون نه رواقن آتشمدن ایلرم سوزان
بنی اینجتمسون ای آه کردونه سلام ایله

ینه دشت جنون خالی دکلدر سویله شاد اولسون
وار ای فریاد بندن روح مجنونه سلام ایله

§

ایتدی نکهتك عالمی اسرارمه واقف
سینه‌مده نهان ایلیه‌جك رازمی قالدی

§

هوا خوش هر طرف کلزار بلبل زار کل خندان
بو اسباب جنونی سیر ایدن دیوانه اولمازمی
سبو زانوده ساغر الده یار آغوش وصلتده
بو طرز خاص ایله مجلس عجب رندانه اولمازمی

§

بر سحر پرتو فروش ناز اولوب عشاقنه
اول سپهر حسن و آنك افتاب انوری
کوشهٔ دکان عطاری مشرف ایلدی
دستنه آلدی ترازو ایتمکه سودا کری
هر طرفدن کلدی عشاق الده نقد جان و دل
هر بری اولدی خریدار متاع دلبری
بوسهٔ لعل روانبخشینه بیك جان ویردیلر
اولدی کیتدکجه زیاده قیمت لعل تری

اولدیلر سرکرم غوغا جان ویروب جان آلمه‌ده
اولدی کویا چارسو ارباب عشقك محشری
بن دخی نقد نیاز ایله واروب دکاننه
اولدم اول شوخك خریدار نکاه کمتری
لطف ایدوب یاننده یر کوستردی اول مهرمنیر
سیر ایدنلر دیدیلر پرداغ اولوب هپ دللری
پیر کنعان یوسفن بولدی ترازوده یاخود
برج میزانده مقارن اولدی شمسه مشتری

§

کوکل چشمکله بن غمزه‌کله همدم اولمق اعلادر
ایکی مستانه بر یرده، ایکی مستور بر یرده

⁂

وجدی حقنده‌کی مطالعاتمی اوقومق آرزوسنده بولنانلر (الواح معصومانه) عنوانلی اثره مراجعت بیورسونلر .

هرسکلی عارف حکمت بك

استولچه‌لی علی پاشا زاده ذوالفقار نافذ پاشانك مخدومی‌در. مشارالیه اعاظم شعرامزدندر. بیك ایکی یوز اللی بش سنه‌سی ربیع‌الاولنده موستار قصبه‌سنده تولد ایتمشدر.

قافلهٔ شعرا محررینك روایتنه کوره بو نادرهٔ ذکا هنوز اون بر یاشنده ایکن بویوك پدرلرینك انها والتماسی اوزرینه تیمارلو سواری میرالایلغی ایله تلطیف اولنمشدر.

بیك ایکی یوز سکسان بش سنه‌سنده حائز اولدیغی رتبه ثالثه‌یه تحویل ایدیله‌رك مکتوبیٔ صدر عالی اوطه‌سنه مأمور اولمشدر.

بیك ایکی یوز سکسان بش سنه‌سنده دیوان احکام عدلیه محاکمات جزائیه وتمییز حقوق دائره‌لری ضبط کتابتنه وبعده درسعادت مرکز بدایت محکمه‌سی برنجی حقوق دائره‌سی ممیزلکنه وبالاخره محکمهٔ استینافیه ممیزلکنه تعیین بیورلمشدر.

الیوم اعاظم مأمورین عدلیه‌دندر.

ایکی غزلندن :

بی خبردر صانمه راز مکر حسن وعشقدن
اویله مجنوندرکه دل لیلا ومولاسن بیلیر

ایلمشدر عالمك بود ونبود ندن فراغ
دل نه عقباسن خیال ایلر نه دنیاسن بیلیر
نشئهٔ ادراکی وار اولسون نگاه شوخنك
مست خواب‌ناز ایکن عشاق شیداسن بیلیر

§

آراشدیردم هزاران کره طبع اهل دنیایی
هله یاران ایله خوبانی غایت بیوفا بولدم
ادانی‌یه تملق عاریت بر عمر ایچون دگمز
بو صورتله تعیش فکرینی پك نابجا بولدم
شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق
وقوعات زمانی بر مسلسل ماجرا بولدم
نه در جرم فضیلت کیم انك اربابنی یارب
پریشانحال محزون وحقیر بینوا بولدم

* * *

یکی نائلی

مناستریلیدر . بیك ایکی یوز اوتوز طقوز سنه‌سنده تولد ایتدی . درسعادتده محمد پاشا مدرسه‌سنده تحصیل ایله مشغول ایکن مصره عزیمت واوراده دار بقایه رحلت ایلمشدر .

نائلی قدیمك برغزلنه یازدیغی شو نظیره نه لطیفدر .

منجلی صبح ازل طرف بنا گوشنده
مختفی شام ابد زلف سیه‌پوشنده
یوق او خاصیت دم نطق مسیحاده بیله
که وار اول روح روانك لب خاموشنده
طوق گیسوده گوروب گردنی رشك ایله ماه
خلقه بند غم اولور هاله‌نك اغوشنده
اهل دل سینه تهیٔ می کام اولسه دخی
نشئهٔ فیض وصفاوار دل پرجوشنده

صوك

مندرجات

صحیفه

افادهٔ طابع

٣ مقدمه

برنجی قسم – مدخل

٧ مدخل

ایکنجی قسم – ادبیات

٣٣ ادبیات
٣٤ افکار وتقسیماتی
٣٥ فکر
٣٥ ذهن
٣٦ افکارك مزیات خصوصیه‌سی
٤٠ حسیات
٤٢ حسیات حقیقیه
٤٣ حسیات طبیعیه
٤٣ حسیاتك انواع مختلفه‌سی
٤٣ حسیات ساده دلانه

٤٤ حسیات رقیقه
٤٥ حسیات مهیجه
٤٦ حسیات عالیه
٤٦ اسلوب
٤٧ ضعف تألیف
٤٨ تعقید
٤٨ غرابت
٥٠ کثرت تکرار
٥١ تنافر
٥٢ شیوه‌یه مغایرت
٥٢ املاسزلق
٥٢ وضوح
٥٣ طبیعیت
٥٥ منقحیت
٥٨ آهنك عمومی
٦٢ آهنك تقلیدی
٦٦ موافقت
٦٦ اسلوب ساده
٦٧ اسلوب مزین
٦٩ اسلوب عالی

٧٢ علويت صرفه
٧٣ علويت فكر
٧٣ علويت حس
٧٤ علويت خيال
٧٦ اسلوب حقيقى
٧٧ اسلوب مجازى
٧٧ مجاز تخييلى
٧٨ استعاره
٨٠ استعارهٔ تخييليه
٨٢ تشبيه
٨٦ مجاز مرسل
٨٩ تعريض وكنايه
٩١ توريه وتلميح
٩٥ تضاد ومقابله
٩٨ ادب كلام
١٠١ تشخيص وانطاق
١٠٣ مشاكله
١٠٥ ايهام
١٠٨ مبالغه
١١١ مجاز تبليغى

١١٢ التفات
١١٢ استفهام
١١٤ ندا
١١٦ قطع
١١٧ تردید
١١٨ رجوع
١١٩ عکس
١٢٠ تکریر
١٢٣ تدریج
١٢٤ صنایع لفظیه
١٢٥ تناسب
١٢٦ ایهام تناسب
١٢٧ ایهام تضاد
١٢٧ تنسیق صفات
١٢٨ اقتباس وتضمین
١٣٢ تجنیس وملحقاتی
١٣٦ اتحاد واشتقاق وشبه اشتقاق
١٣٦ قلب
١٣٨ سجع وترجیع
١٤١ شرائط تسجیع
١٥٠ ایجاد وترویج الفاظ

اوچنجی قسم - اقسام محررات

١٥٣ محررات واقسام متنوعه‌سی
٤٥١ مقدمه
١٥٧ مکتوب
١٥٩ تذکره
١٦٠ تعزیتنامه
١٦١ مقالهٔ فنیه
١٦٤ مقالهٔ ادبیه
١٦٧ تاریخ
١٦٨ بویوك حکایه‌لر واقسامی
١٧٢ حسی رومان
١٧٧ حکمی رومان
١٨٠ فنی رومانلر
١٨١ جنایته عائد رومانلر
١٨١ مضحك رومانلر
١٨٢ خیالی رومانلر
١٨٤ فصوله تقسیم اولونمایان رومانلر
١٨٥ ابواب‌واقسامه تقسیم اولونان‌رومانلر
١٨٦ سرکذشت نوعندن رومانلر
١٨٨ ژورنال طرزنده یازیلان رومانلر

١٩١ مکتوبلردن تشکل ایدن رومانلر
١٩٣ کوچك حکایه‌لر
١٩٥ مؤاخذه نامه
١٩٧ لطائفه متعلق محررات
١٩٨ تقریضلر
٢٠٠ مطالعه نامه
٢٠٢ نطق
٢٠٣ منثور شعرلر
٢٠٥ تیاترو

دردنجی قسم - اقسام اشعار

٢١١ اشعارك انواعی
٢١٣ توحید
٢١٥ مناجات
٢١٦ نعت شریف
٢١٨ مدحیه
٢٢٠ کریزگاه
٢٢٣ مرثیه
٢٢٦ قصیده
٢٣٠ تاریخ — جوهر ، مهمل ، تعمیه
٢٣٤ ترجیع بند

۲۳۶ ترکیب بند
۲۳۹ ساقی نامه
۲۴۱ مسدس
۲۴۳ تسدیس
۲۴۵ مخمس
۲۴۴ تخمیس
۲۴۶ مربع
۲۴۷ تربیع
۲۴۸ تضمین
۲۴۸ هجویه . هزل ومزاح ، شطحیات
۲۴۹ فخریه
۲۵۰ مفرد
۲۵۰ مصراع
۲۵۱ مطلع
۲۵۲ مقطع
۲۵۳ قطعه
۲۵۴ نظم
۲۵۵ رباعی
۲۵۶ غزل
۲۵۷ شرقی

٢٥٩ مستزاد
٢٦٠ مثنوی
٢٦٢ معشر
٢٦٣ اشعار جدیده‌نك اقسامی

بشنجی قسم - عثمانلی عروضی

٢٨٠ بحر رمل ومتعلقاتی وزنلری
٢٨٥ بحر هزج ومعتلقاتی وزنلری
٢٩٣ بحر مضارع ومتعلقاتی وزنلری
٢٩٨ بحر مجتث
٢٩٩ بحر خفیف
٣٠٠ بحر متقارب
٣٠١ بحر سریع
٣٠٣ بحر رجز ووزنلری
٣٠٦ التجی قسم - اقوال حکیمانه
٣٢٦ یدنجی قسم - اشعارمزدن برنبذه
٣٩٨ سکزنجی قسم- آثار منثوره دن برنبذه

طقوزنجی قسم- ادبا وشعرای عثمانیه‌دن برقسمی

آهی ٤٦١
ابن کمال ٤٦٣
احمد پاشا ٤٦٥
احمد مدحت افندی ٤٦٨
اسعد پاشا ٤٧٠
اسراردده ٤٧٢
اکرم بك ٤٧٤
انطاکیه‌لی منیف ٤٨٦
باقی ٤٨٧
بلیغ ٤٩٠
پرتو پاشا ٤٩٢
ثابت ٤٩٤
جودت پاشا ٤٩٦
جوری ٤٩٧
حامیٔ آمدی ٥٠٠
حقی بك ٥٠١
خاقانی ٥٠٦
خضر اغا زاده سعیدبك ٥٠٨
راشد ٥١٢
راشد وقعه نویس ٥١٤

٥١٥ راغب پاشا
٥١٧ سامی
٥٢٠ سامی پاشا
٥٢١ سزایی بك
٥٢٣ سلیمان نحیفی
٥٢٦ سنان پاشا
٥٢٨ سید وهبی
٥٣٠ شناسی
٥٣٢ شیخ غالب
٥٣٥ شیخ الاسلام عارف حکمت بك
٥٣٦ » » عبدالله وصاف افندی
٥٣٩ » » یحیی افندی
٥٤٢ طالب
٥٤٣ عاکف پاشا
٥٤٥ عزمی زاده حالتی
٥٤٧ عونی پاشا
٥٥١ فصیح دده
٥٥٣ فضولی
٥٥٧ کاظم پاشا
٥٥٨ معلم ناجی

٥٦٥ نائلیٔ قدیم
٥٦٨ نابی
٥٧٢ ندیم
٥٨٠ نظامی
٥٨١ نفعی
٥٩١ نورس قدیم
٥٩٢ نوعی
٥٩٤ نوعی زازه عطایی
٥٩٦ وجدی
٦٠٢ هرسکلی عارف حکمت بك
٦٠٤ یکی نائلی

◆

مطبعهٔ صفا وانور